

rw pr*
"fi mm

* Ax i
I.D.MUŞAT
EDITURA TINERETULU

I. D. MUŞAT
RAZBOIUL
IOBAGILOR
VOLUMUL II
1956
EDITURA TINERETULUI

I CAPITOLUL I

De mai multe zile plouă într-una, era o ploaie de toamnă, deasă și rece. Drumul desfundat, acoperit cu o terciuială deasă de noroi, trece printre două dealuri păduroase. Pe acest drum, caravana neguțătorilor clujeni se mișcă greoaie ca un balaur molliu, împotmolit într-un smirc. Prin mijlocul drumului, hîr- toape pline cu apă noroioasă făceau ca boii să se afunde pînă-o piepturi, opintindu-se în juguri; unii alunecau și îngenuncheau. Bietele animale erau frînte de oboseală. De altfel, întreaga caravană părea sfîrșită de puteri, chiar și tîlăngile atîrnate la gîtul boilor, încărcate cu noroiul care se pusese pe ele, sunau dogit, obosit!

Moță inel în șei, bouarii mergeau pe lîngă care în pas domol și numai cînd cornul începea să sune prelung, dădeau pînteni cailor și porneau în lungul caravanei înjurînd strașnic, pocnind din bice pe deasupra boilor, silind mersul. Dar sudălmile și larma lor nu ajutau la nimic — doar pădurea o făceau să răsune — boii înaintau tot încet, nepăsători, abia ridi- cîndu-și picioarele din noroiul cleios !

Fără îndoială, plecarea spre Lemberg fusese o îndrăzneță încercare, căci deși în țară era liniște și pace, drumurile nu mai prezentau siguranța pe care o avuseseră cu un deceniu mai înainte, cînd buinele orînduiri ale regelui Matei se mai păstrau. Dar încercarea izbutise, mai aveau de mers vreo două zile și ,se părea că vor ajunge cu bine în cetatea Clujului, cu carele încărcate, cu oamenii și vitele nevătămate. Asta însemna mult!

Călătoria fusese liniștită, aproape o plimbare. La dus nu avuseseră nici o neplăcere, nici o încăierare, nici o încercare de jaf din partea țîlharilor sau din partea seniorilor pe domeniile cărora trecea drumul. Și .doar dramul era lung și lăsat în .părăsire, la voia bunului plac al seniorilor și țîlharilor, așa după cum erau lăsate aproape toate drumurile din țară. Nesiguranța domnea pretutindeni în Ungaria, fiecare senior fiind suprema autoritate pe domeniul său. Și dacă drumul se întîmpla să treacă pe domeniul unui mare magnat, călătorii erau la cheremul lui.

Orașele se mai bucurau de oarecare putere și autonomie, își mai păstrau încă privilegiile cîștigate cu multe stăruințe și jertfe, dar dincolo de zidurile lor, magnații stăpîneau pămîntul țării, cu toată suflarea de pe el. Din pricina aceasta, neguțătorii ou mai îndrăzneau să părăsească orașele, fiecare domeniu peste care trecea drumul fiind o primejdie. A trebuit un om curajos ca starostele Taill să ia inițiativa, să opună forța, forței, pentru ca încercarea făcută de către neguțătorii clujeni să izbutească, aducînd înflorire și bogăție în cetate.

Taill nu era numai mindru de reușita întreprinderii sale, ci, ca un bun neguțător, el era și mulțumit de afacerile pe care le făcuse ; încheiase țîrguri

strălucite și dobândise ciștiguri frumoase pentru el și pentru ceilalți tovarăși din breaslă. Mărfurile pe care le dusesse la târg se vinduseră ca pîinea caldă, iar de cumpărat, cumpărase minunății: catifea de la florentini, oțeluri de la șvezi, precum și mărfuri aduse din Orientul în- depărtat: mătăsuri, piei de narochin, mirodenii, droguri și altele de la tătari. Așa că toți banii obținuți din vânzarea mărfurilor aduse la târg, precum și cei cu oare plecase la drum, au fost schimbați în mărfuri străine — mărfuri mult căutate. Patruzeci ide care, toate încărcate cu lăzi și baloturi, se întorceau acuma spre caisă. Și în afara acestor neprețuite bogății, starostele Taill mai aducea cu sine și unele înțeleșuri care prețuiau tot atît ca și aiurul pămîntului. El încheiase convenții noi cu venețienii, înnodase un fir comercial care fusese rupt de mult, luase arvune, stabilise întîlniri noi, schimburi de mărfuri. Fără îndoială, neguțatorii clujeni vor fi prea mulțumiți de starostele lor și niciunul nu va mai cîrți contra lui, căci atuncea cînd Taill a fost ales staroste a întîmpinat multe greutăți, și dacă n-ar fi fost fiul fostului stăpîn al Casei Taill, moștenitorul firmei și scaunului de staroste, nimeni n-ar fi dat nici o coajă de ceapă pe el. Cu toate acestea, bărbile albe din sfatul breslelor tot se împotriviseră, căci spuneau ei: „Un vîntură-lume să fie în fruntea noastră, doamne ferește!” Acum se vor convinge și aceștia că fiul lui Frideric Taill merită să ocupe scaunul tatălui său.

„Și Demeny... Demeny ce va spune ? se întreba Taill. Cu siguranță se va umfla în pene și tot meritul reușitei îl va trece în seama sa. Nu-i nimic, e un om care m-a susținut totdeauna, singurul care mi-a arătat prietenie din prima zi cînd m-am întors în oraș! Și apoi, e un om deștept și puternic — reprezintă Casa Fugger din Augsbourg !”

Cine reprezenta Casa Fugger, reprezenta mult de tot, căci Fuggerii dețineau bogăția și puterea Europei centrale și, ca și Medicișii din Florența, ar fi putut da din familia lor soții prinților și regilor, și ei înșiși ar fi putut ridica treptele tronului, dacă ar fi vrut să schimbe puterea banului cu puterea coroanelor princiare. A te 'bucura de prietenia împuternicitului Fuggerilor era un lucru care trebuia prețuit cum se cuvine !

Polgarmășterul Demeny și starostele Taill formau o pereche tocmai potrivită pentru a sta în fruntea orașului. Taill era tînăr, plin de avînt, întreprinzător; Demeny era șiret, chibzuit și un iscusit diplomat. Și în împrejurările grele prin care treceau, asta prețuia ■ mult. Cu aceste calități, ale unuia și ale altuia, cu botine de fier să fi căutat și o pereche mai potrivită de conducători nu găseai.

Dar orașul mai avea un dregător însemnat — era primarul regelui, seniorul care făcea legătura între rege și oraș. Acesta era domnul de Nyárád. A fi pri-

mar al regelui era mare lucru, și pe timpuri nu oricine curtean putea ajunge în această mare demnitate, dar acum, de când cu domnia lui Ulászló al II-lea, domnul de Nyárád, primarul regelui pe lângă orașul liber regesc Cluj, ajunsese un fel de a cincea roată la car. Domnul de Nyárád aproape nici nu se amesteca în treburile orașului, era doar mulțumit să i se plătească simbria regulat și să fie lăsat în pace. Totuși, ca să-și facă simțită prezența, amintea și el din când în când, cu glas solemn, polgarmășterului să nu uite că taxele regelui trebuiesc plătite la timp !

Orașul mai avea în fruntea sa un mare Sfat, ales de orașeni. Sfatul orașului Cluj era puțin cam pestrîț. Unii erau mai deștepti, alții mai puțin, unii imai învățați, alții mai neștiutori, dar cu toții grijulii față de interesele lor mai întii și numai apoi și față de cele ale cetății. Zizania, se înțelege, își făcea uneori loc priore ei, fiindcă pricinile care se aduceau în fața Sfatului erau felurite, așa că trebuia să se ciocnească unii cu alții, cum a fost și în cazul cu caravana ce se întorcea acum pe drum greu acasă. Ceea ce convenea dubălarilor, nu convenea de multe ori cojocarilor. Dacă meșterii fierari veneau cu o propunere, se ridicau împotriva ei arămarii, aurarii și argintarii. Meșteșugarii se hărțuiau cu neguțătorii, și împreună, cu zarafii și împrumutătorii de bani. Dar pînă la urmă tot ajungeau la un înțeles, și buna armonie își lua locul, așa după cum se cuvine într-o așezare ide oameni cu greutate. Și cum s-ar fi putut altfel, cînd în fața lor — oameni cu ateliere și dughene, cu case și pămînturi în afara cetății — sta mulțimea celor care munceau și asudau pentru dinșii ? Un pic, doar, să se fi clătinat buna înțelegere dintre ei, și mulțimea își ridica nesățioasă capul. Nu așa s-a întîmplat cu un an în urma trimerii caravanei ? Săoarii, curelarii, împletitorii au avut de lucru o lună încheiată cu calfele și oamenii lor. Cînd calfele cereau una, cînd cereau alta ; ba că vinul care li se cuvenea ca tain trebuie dat la sfîntul Dumitru, din cel vechi, nu la sfîntul Mihai, din cel nou ; ba că postavul trebuie să fie mai altfel și nu așa cum li se dă. Iar în ceea ce privește plata săptămînală, cereau fără înconjur cinci mărci în loc de patru. Auzi, cinci mărci ! Unde s-a mai pomenit asta ? Se știa doar din timpuri bătrînești că patru mărci e de ajuns pentru plata unei calfe de curelar, de dubălar sau împletitor. A cere mai mult e curată neobrazare.

Așadar în fruntea caravanei călăreau Gheorghe Doja și starostele Taill. Ploaia se cernea într-una, mărunță, rece și nesuferită. Nu era de așteptat îndreptarea vremii ; mergeau înainte, să ajungă odată la capătul călătoriei, ca greul să ia sfîrșit. Calul lui Doja, obișnuit cu orice timp, o lua

înainte cu câțiva pași, din pricina asta cei doi călăreți abia de-și adresau unul altuia câțeva cuvinte. Starostele Taill avea mintea prea ocupată de complicate socoteli neguțătorești: bani, mărfuri, planuri pentru viitor. O încercare reușită naște pofta de altele noi. Mergea în pasul calului său cu minte și plănuia : în primăvară, un drum spre apus, pînă-n Augsburg, centrul negoțului. În vară, un drum pînă la Lipsea. Schimb de mărfuri, bogăție, bunăstare pentru oraș !

„Ah, dacă acest Gheorghe Doja ar fi om înțelegător și n-ar umbla după năluci, ce n-ar putea face el ! Orașul i-ar ridica o așezare într-unui din satele sale, ar deveni simbriașul cetății, scutul, apărătorul ei. O să-l iau pe departe, o să-i propun din nou, într-o formă mai ademenitoare. Ce dumnezeu, e aproape de bătrînețe, ar fi timpul să se așeze într-un fel!” vorbea cu sine Taill.

Doja își avea și el gândurile lui: patruzeci de oameni și aproape o sută de arme de foc nu-i mult. Nu, nu-i mult, dar e mai mult decît a fost! Ceea ce trebuie așteptat, e un bun prilej ! Caravana înainta greoaie. Pădurea prin care trecea nu se mai sfîrșea. Starostele Taill căuta să rupă tăcerea. Sili cu pîntenii calul și veni lîngă Doja.

— Ne apropiem de casă, căpitane Gyuri, începui el. Mă gîndeam la domnia ta. Eu am umblat jumătate lumea și iată că m-am așezat locului... și nu mă pot plînge, nu-mi merge rău ! Doja își întoarse capul spre el.

— Fiecare cum i-i firea și menirea în lume ! răspunse Doja puțin supărat că fusese tulburat din gânduri. Pesemne menirea domniei tale asta ți-a fost, să ajungi starostele neguțătorilor, să te îngrijești de treburile lor, să auzi laudele și hula din gura lor! Mie...

— Eu mă gîndeam... vezi... omul pînă la o vîrstă... înțelegi ? începui pe ocolite Taill.

— Cam bănuiesc eu la ce te gîndeai domnia ta, răspunde Doja, pricepîndu-i gîndul. Mi-ai mai vorbit parcă într-o seară, așa într-o doară. Eu te întreb doar atîta : Domnia ta... ai lăsa o treabă începută și neterminată ? Nu ! Vezi bine că nu ! Atunci ce să mai vorbim degeaba!

Doja își struni calul, apoi lăsă frîul liber, și calul o luă la goană. Taill rămase în urmă.

— Ce l-o fi apucat pe căpitanul Gyuri? șopti starostele Taill puțin dezamăgit și opri calul în loc, căci se îndepărtase prea mult de capul caravanei. Trecuseră de Văscăpău, de Hida, și acum străbăteau o pădure întunecoasă de fagi, urcînd cu greu o colină. Drumul părea mai bunîșor pe coasta în pantă ușoară. Dincolo de colină se deschidea valea Almașului. O vale largă, nămolosă, plină de trestii și stufi prin mijlocul căreia se țira lîn și tulbure pîrîul Almașului.

Între vale și poala colinei împădurite, drumul nu-i mai larg de patru stinjeni. Un loc primejdios, cel mai primejdios loc din tot lungul drumului. Starostele Taill știe lucrul acesta. Dacă soarele s-ar arăta pe cer, ar zări pe culmea dealului, nu prea departe de locul unde se afla, virful cetățuiei Almașului, stăpinită acum de Imre Werbőczy 1. La dus primejdia nu fusese prea mare. Caravana avea mărfuri din țară, care nu-l interesau pe magnat, înapoierea era primejdioasă. Rar caravană care să se reîntoarcă din străinătate, să treacă prin raza cetățuiei și să scape neșefuită. Cetățuia stăpânea două drumuri principale. Din virful turnului se vedea în depărtare, spre stînga, drumul Huedinului care tăia munții și se îndrepta spre Oradea, iar de acolo, către Buda și orașele nemțești. Spre dreapta se vedea șerpind drumul mai puțin umblat, care ducea spre Satu-Mare pînă la granița leșească, și mai departe pînă-n orașele mari, Lemberg, Varșovia și porturile Balticii, drum pe care se îna- poiau acum acasă carele clujenilor. Starostele era puțin îngrijorat. Doja în schimb simțea o neliniște, prin tot trupul. De mult aștepta ziua răfuiei cu Werbőczy, dar n-ar fi vrut însă ca acest lucru să se întîmple tocmai acum. Avea prea puțini oameni și, în afară de asta, îl încurca și Taill cu caravana lui. Nici locul luptei nu și l-ar fi putut alege cum ar fi vrut, căci era forțat să se țină în apropierea caravanei, mai ales că unul dintre care era încărcat cu lăzile în care se aflau armele sale, arme atît de mult rivnite. Drumul intrase de mult pe domeniul cetățuiei magnatului Werbőczy. În marginea dreaptă a drumului, pe o ridicătură de pămînt, se afla ruina postului de strajă. Din ceea ce fusese odinioară rămăseșeră doar zidurile fără uși, fără ferestre, cu acoperișul prăbușit. Totul aducea aminte de o ordine apusă. Caravana înainta încet, greoaie, oamenii și animalele abia urcau coasta colinei. Norii se răriseră și se lăsaseră în jos. De pe colină se vedea în depărtări... Parcă începea să se lumineze. Ploaia încetase, numai burnița se mai cernea rar de- punind bobite de apă, ca mici mărgăritare, pe saricele miștoase ale bouarilor. Pe vâi se lăsaseră păture groase de negură. Singurătate înfrigorantă. Nu se arăta nici o pasăre, nici o viețuitoare, se auzeau doar din cînd în cînd glasurile cocorilor ce alergau în stoluri șiru- ite pe deasupra norilor. Caravana ajunsese deasupra colinei. Boii suflau din greu, nori de aburi le ieșeau pe nări, unii ingenucheaseră în jug. Vătaful bouarilor sună din corn. Se opri în loc toată caravana. Apoi cu greu carele se ali- niară pe tăpșanul de deasupra colinei. Popasul. De data aceasta trebuia să rămînă mai mult timp pe loc. Vitele erau prea oboseite. N-aveau poftă de mîncare și stăteau cu capetele plecate, fără vlagă.

Oamenii își simțeau și ei puterile sleite. Pe măsură ce se apropiau de casă, greutatea îi împovărau. Noroc că timpul părea să se schimbe. Focurile fură în grabă aprinse. Oamenii își primiră merindea. Cei pricepuți în ale fiertului rămaseră să pregătească colesa, mămăligă din făină de mei și orz, hrana obișnuită la drum. Ceilalți se îngrijiră de animale. Când mămăliga fu gata, se strinseră toți în jurul focurilor, și fiecare pipălea la pară câte o bucată de slănină înfiptă în virful unei țepușe. Începură să uite greul drumului; glumeau, povesteau, cântau. Cei mai tineri începură danțul, sărind în joc, lovindu-și cu palmele carimbii cizmelor.

Oamenii lui Doja păstrau regula ostășească ; își curățau și frecau calii cu șomoioage de paie, mai dădeau și cu țesala pe ei înainte de a le împărți hrana. Șeile, friele, le curățară cu atenție. Armele de asemenea fură și ele curățate și puse la îndemână : sulița înfiptă în apropiere, scutul rezemat de ea. Arhebuzele, cele două cu care rămăseseră după bătălia din ostrov, le puseseră mai la o parte, gata de tragere.

După ce și-au terminat munca, oamenii lui Doja își primiră și ei hrana : pine, carne uscată, afumată, slănină și usturoi — merindea obișnuită a ostașilor. Bândy avea grijă de împărțirea merindei și nu se arăta nici de fel zgîrcit. Iar la fiecare popas, Doja împărțea oamenilor rachiul care-i înviora. La masă începeau poveștile; unul spunea una, altul alta, frânturi din viața lor de mai înainte. Cei vechi în ceată povesteau întâmplări din iarna trecută, de pe timpul când fuseseră în tabăra din auropierea Dunării, despre vitejia lui Tomuș, despre Tureatcă, acel de care nu mai știau nimic, despre puternicul Keresztes și neastîmpă- rătul căpitan Iovan Strețcu. Uneori, Sárkány și Balhó își încercau spadele într-o luptă pe care o priveau toți, încurajînd cu strigăte cînd pe unul, cînd pe altul, ho- tărînd izbînda de partea celuiua care luptase cu mai multă măiestrie. Alteori, Ferkó îi înveselea cu cîte o năzdrăvnie de isteț călăreț, mai ales atunci cînd uita de Sári.

— Așteaptă, Ferkó, mîine-poimîine ne-om răfui noi cu măriile lor ! căuta să-i abată gîndurile Bândy. Dar de cîteva zile, la fiecare popas, Gheorghe Doja observă o oarecare neliniste tăcută printre oamenii noi din ceată. Aceștia nu mai erau stăpîniți de voia bună din timpul drumului spre Lemberg: „Poate timpul acesta păcătos să fie de vină !" își spuse. Însă în cu- rînd se convinse că pricina trebuia căutată în altă parte. Între oameni pătrunsesse ceva, ceva ascuns, nemărturisit, o nemulțumire poate. Doja se făcu că nu ia în seamă nimic, spunîndu-și că vor veni ei singuri să-și arate păsul, însă zilele treceau, se apropiau de sfîrșitul călătoriei, și printre oamenii lui domnea aceeași neliniste

încordată. Ba ceva mai mult, chiar Bándy, Sárkány, Kulcsár și valahii, parcă și ei îi ascundeau ceva. La popasul din ziua aceea, toți păreau și mai morocânoși. Își vedeau de treburile ca și când Doja nici n-ar fi trecut prin dreptul lor. Niciunul nu-și ridică ochii să-l privească. Mormăiau și injurau, ceea ce nu mai făcuseră niciodată. Cineva își virise coada între ei, altcui nu se poate. Trebuia ruptă așa și asta cît mai în grabă.

— Bándy, ia vino repede încoa ! îl strigă Doja în cele din urmă pe bătrînul ostaș.

— Poruncește, căpitane Gyuri ! spuse Bándy, oprin-
du-se.

— Ia mai adă o ploscă cu rachiu, cu vremea asta păcătoasă ne-au amorțit și sufletele. Vreau să mai trag și eu o înghițitură înainte de masă.

Bándy stătu o clipă în loc, parcă ar fi vrut să spună ceva și nu îndrăznea. Se scărpină sub căciulă, își mai făcu de lucru cu mustățile, mormăi câteva cuvinte neînțelese, și dînd din mină ca și când ar fi vrut să alunge cine știe ce, porni după ploscă.

— Ia veniți cu toții încoace, feciori! strigă Doja către ei.

Veniră în grabă Kulcsár, Costan, Ferkó, Sárkány și tovarășul său Balhó, veniră și ceilalți care se pregăteau să mănînce, veniră pașind agale, unul cite unul, în urmă de tot, bălăbănindu-și minile lungi și puternice, veni Gavriș, fostul haiduc. Cînd fu la doi pași de ceilalți începu' a tuși rar, infundat, tainic.

Moș Peteu dădu pe cei mai tineri la o parte și deschise locul între Doja și Gavriș, care se apropiase. Doja avu o tresărire ; „Ce-o fi virînd bătrînul de mi-l pune pe Gavriș în față ?” se întrebă el.

Oamenii veniseră cu piinea și slămina în mină, mîncău. Costan îi întinse lui Doja o felie de piine și o bucată de carne pirpălită în foc. El îi mulțumi cu o căutătură prietenească, apoi începu să-și taie bucățele mici de piine și carne, mîncînd cu poftă.

— Ia să-mi spuneți ce-i cu voi. Hai, dați-i drumul! începu Doja, după ce m,ai luă o înghițitură. Oamenii se uitau unul la altul și nu îndrăzneau să-și deschidă gura.

— Ce Dumnezeu ! Ați amuțit cu toții ? Tocmai acum cînd s-ar putea să avem puțin de lucru !

Bándy, Cos- tane, Ferkó, știți voi că sîntem în apropierea cehii care a trecut prin foc și sabie tabăra noastră de lîngă Dunăre?

— Ce să-ți spunem toate nimicurile domniei tale ? grăi domol Costan.

Doja se opri din mestecat, începuse să clocotească de minie : „Cum, tocmai Costan să vorbească așa ? 1”

— Deschideți odată gura, mă scoateți din sărite! A intrat necuratul printre voi ? Vreau să știu tot! se răsti Doja.

— A intrat și-l alungăm noi, rosti Bándy. Vezi-ți domnia ta de treburi !

— Cît despre luptă, ar fi și timpul, căpitane Gyuri, vorbi Kulcsár, scuturîndu-și pletele.

— Bine, bine! se mai potoli Doja, crezînd că între ei este vreo neînțelegere fără însemnătate și toată neliniștea lui e fără temei. Știu că sinteti nerăbdători, dar n-am ce vă face, dușmanul în cale nu vi-l pol scoate. Aveți răbdare, vine el și nechemat!

— Să-i trimitem o scrisoare, ca lui Toroczkoj, glumi Ferko de unul singur.

Riseră de imintuială. Dar în aer plutea mai departe apăsarea. Doja își fixă privirea asupra lui Gavriș, care stătea posac, sprijinit în spadă.

— Ce-i, Gavriș, parcă nu ți-ar fi boii acasă ?

— Nu ! răspunse el și-și dădu drumul la vorbă, ca și cînd atîta ar fi așteptat. Și ți-o spune-o verde, în față : la treburi de felul ăstora să nu te imai înjugi, căpitane Gyuri. Ni s-,a urît mergînd în pașii cailor, privind sub cozile boilor. Asta nu-i treabă pentru noi, o vezi prea bine !

— La ce fel de treburi ? Nu înțeleg! răspunse Doja încruntat, neînțelegînd vorbele ocolite ale lui Gavriș.

— Ia, slugă la dirloagă, cum ne vîriși, la neguțătorii ăștia ! spuse apăsător Gavriș.

— Aha ! Ascultă, tu știi pentru ce-aim făcut-o, o știi tot așa de bine ca și mine, nu ? vorbi, stăpînindu-și iminia, Doja. Nu de plăcerea de a ne mina caii prin Țara Leșească, nu-i așa ?

— Știu, — făcu Gavriș puțin încurcat, — dar de înțeles nu prea înțeleg! Dacă era vorba pe cumpărate și n-aveam bani, apoi bani găseam, numai să fi vrut. N-au pierit bogătanii din țară și nici tîrgurile nu s-au spart ! Sintem patruzeci de oameni, tot unul și unul, dacă domnia ta ai fi vrut, ehei !...

— Ce vrei să spui ? îl fulgeră cu privirea Doja.

— Chiar și caravana asta, ce mai încolo ? Ce avem noi cu neguțătorii Clujului și cu starostele lor ? Sint atîtea bogății în carele lor !...

— Așaaa ! Spune, hai, dă-i drumul! Nu te opri ! îl îndemnă Doja, plin de minie, gata să-și iasă din fire.

— Dar, să zicem că sînteim prieteni, să-l lăsăm pe staroste, de, prietenia nu se calcă cu ușurință ! Înșă, mă înțelegi, domnia ta, mai pe marginea drumurilor, mai prin pustă, mai prin codri, găseaim noi bani mai mulți decît ne trebuiau pentru niște păcătoase de arme ! Eu... de... m-am gîndit că pornind pe altă cale... dar să zicem că domnia ta nu te-ai învoi... atuncea m-am gîndit să iau vreo zece-cincisprezece oameni...

Doja nu mai putea răbda. Ceea ce auzea era de neînchipuit.

— Destul ! strigă el și mai să tragă spada și să se repeadă la Gavriș.

— Tac, tac, căpitane Gyuri! dădu Gavriș cițiva pași înapoi. Să am iertare... eu... vezi... m-am gândit...

Doja se mișcă potoli. Tăcu câteva clipe privind și oamenii. Unii dintre cei noi își pleacă capetele, ceilalți se uitau cu ciudă la Gavriș.

— Ascultă, Gavriș, începu Doja liniștit, căci își dădu seama că situația nu poate fi așa de gravă cum și-o închipuise puțin mai înainte. Despre pustă, despre codri, cu noi nu poate fi vorba, m-ai înțeles ? Cînd te-ai hotărît să .răimii cu noi, ai aflat ce vrem și pe ce drum sîntem porniți. Erai încolțit și te-am ocrotit. Nu ți-arn cernit să rămii, ai rămas de bună voie, și te-am primit frățeste. Nu te-am întrebat nici cine ești, nici de unde vii. Nu te întreb nici acum, cînd trebuie să pleci dintre noi! Pusta-i largă, omule, codrul întunecos. Pleacă și Dumnezeu să-ți ajute ! Noii avem alte gânduri și alte năzuinți, le cunoști, nu mai e nevoie să ți le spun. Noi n-avem poftă de tîlhărit pe marginea drumurilor, prin pustă sau prin codri, pentru treaba asta o să-ți găsești ortaci destui! Ar trebui să te pedepsesc fiindcă ai căutat, după cum am înțeles, să momestești oamenii, dar n-o faci. Sînt mulțumit că n-ai aflat ascultare, că ademenirile tale nu i-au făcut să uite pe ce drum au pornit... înțelegi, Gavriș ? Eu și oamenii aceștia am luat în mină arma nu pentru a ne înavuți tîlhărint!...

Gavriș tăcea. Își mișca doar umerii și se uita în ochii lui Doja, nu fără oarecare trufie.

— Căpitane Gyuri, — începu el rar, apăsător, — domnia ta crezi că pe mine m-a pornit în lume pofta de tîlhărit și nu greul iobăgiei ? Crezi că inima mea nu-i însingerată de cît am pățimit și de cît pățimesc frații mei iobagi ? Crezi, domnia ta, că ura pe care o ai față de magnați e mai mare decît ura care-mi zbugiumă și mie sufletul ? Eu tot greul l-am simțit pe pielea mea, căpitane Gyuri ! Cînd m-ai întîlnit, n-aveam o sfîntuigă în buzunar și totuși... cu trei zile înainte, nu mă sfîșesc să ți-o spun, jefuisem un neguțător de cai. Și banii crezi că l-am băut ?

Întrebă Gavriș care părea că .nu mai are de gînd să se oprească.

Doja îl privea acum pe Gavriș cu îngăduință, înțelegător. Dar poate nici nu se mai gîndea la el, ci la un alt om. La unul care de asemenea era "plin de zbugium, dar care ca și Gavriș își avea gîndurile lui. Da, Gavriș îi vorbea nu de mult despre popa Laurentius.

— Bine, Gavriș, te înțeleg, dar dintre noi trebuie să pleci ! Și dacă vreunul dintre voi vrea să-l urmeze, poate s-o facă ! și Doja își roti ochii pe fețele oamenilor lui, urmărindu-le fiecare mișcare.

— Să nu mă urmeze nimenea, căci nu vreau să fac zizanie printre voi. Să nu-ți închipui c-aime vrut... am vorbit numai, am spus ! strigă Gavriș, siimțîndu-se vinovat.

— N-o să fie nici un fel de zizanie, fii fără teamă, spuse Doja. Apoi îl întrebă pe Bândy: Unde-i Valentin ?

Bătrînul își întoarse capul jur împrejur, căutîndu-l pe Valentin. Tînărul nu era nicăieri, nu se afla acolo nici lancu Gurău. Ferko viri două degte în gură și fluieră ascuțit. Bândy începu și el să strige, ducînd palmele pline la gură :

— Valentine ! Valentii-ne-ce !

— Unde naiba s-o fi dus ? întrebă îngrijorat Doja.

— S-o fi afundat în codru cu lancu, după cum au obiceiul. Iată, calul și scutul îi sînt aiei, spuse Ferko, și din nou viri degetele în gură și fluieră de mai multe ori.

Calul lui Valentin îi învățase numiele, și cînd îl auzi strigat, ridică capul și-și ciuli urechile, apoi începu și el să necheze, strigîndu-și parcă stăpînul. Oamenii își întoarseră privirile spre armăsarul lui Valentin, mirîndu-se de deșteptăciunea lui și de felul cum fusese dresat. În apropierea calului erau sulița și scutul lui Valentin — era același scut pe care bătrînul Drag îl purtase în nenumărate bătălii și care avea zugrăvit pe el șoimul cu coronița pe cap și spada în gheare.

Peste puțin se auzi fluieratul de răspuns" al lui Valentin, și apoi trupul zvelt al tînărului apărî din desiul pădurii, urmat la o mică depărtare de lancu Gurău. Într-o mină Valentin ținea arbaleta, iar în cealaltă spada cu teaca înainte. Alergase și gîfîia puțin, părea neliniștit.

— Bădiță Gyuri, sîntem urmăriți ! Doi oameni se țin prin pădure pe urmele noastre... așa-i, lancule ? Sînt iscoadele cuiva ! Am tras cu arbaleta în unul. Cred că l-am lovit, căci a luat-o la goană spre inima codrului și l-am pierdut din vedere. Celălalt a întins arcul către mine, săgeata lui însă s-a înfipt într-un copac, lîngă stîncă pleșuvă din apropiere.

Lancu Gurău dădu de mai multe ori din cap în semn că așa este.

Doja îl ascultase cu luare-aiminte. Spusele tînărului păreau adevărate, de altfel era și de așteptat.

— Costane, du-te cu doi vinători de-ai tăi și vezi ce-i cu povestea asta ! Ținu Doja să aibă dovada.

— Nu-i poveste, bădiță Gyuri ! îl asigură Valentin, văzîndu-l totuși pe Costau plecînd.

Lancu Gurău interveni și el, cerînd parcă iertare:

— Ne-am dus să ne mai dezmortim puțin ! Eram în popas... și nici nu ne-am afundat prea departe în pădure...

— Ne-am gîndit că poate dăm peste vreo ciută ! completă Valentin. Căii ni i-am pus la rînd : i-am curățat, i-am hrănit, n-aveam ce face !

— Și punga cui ai lăsat-o ? întrebă Doja.

— E atîrnată la obișnucul șeu mele... Îți trebuie punga ? Ți-o aduc pe dată ! sări Valentin bucuros că scăpă ușor de muștrare. El alergă la locul unde-și

avea şaua, luă punga şi întorcându-se cu ea în mână i-o dădu lui Doja. Poţi să numeri, sînt toţi banii, pînă la un pitac, căută să se dezvinovătească, gîndind că poate cineva l-o fi învinuit de lipsa unor bani. Oamenii riseră, zîmbi şi Doja. În ultimul timp, Doja îl însărcinase pe Valentin cu purtatul pungii, cu ţinutul socotelilor. Dar ceea ce mai rămăseseră din obiectele de preţ erau tot în păstrarea lui Bândy. Valentin era mandru de însărcinarea aceasta şi căuta să nu piardă încrederea pe care Doja i-o arătase — purta socotelile cu multă pricepere şi chibzuială.

— Fă pe dată socoteala lui Gavriş, numără-i banii. El pleacă dintre noi ! îi spuse scurt Doja.

— Slavă domnului! făcu Valentin, privindu-l printre gene pe Gavriş.

— Pentru ce slavă domnului, pentru ce te bucuri ? îl întrebă surprins Doja.

— Nu mă bucur. Am zis slavă domnului, .atît! răspunse Valentin, care ştia el ce ştia.

— Pentru ce n-ai venit să-îmi spui ? L-ai auzit şi l-ai văzut pe Gavriş ce mocneşte, pentru ce mi-ai ascuns ? îl luă din scurt Doja.

— Păi, credeam că... n-are rost să-ţi spunem domniei taie toate nimicurile! Aici îi baciul Bândy, şi ceilalţi, oameni vechi; erau ei în stare să-i abată gîndurile lui Gavriş.

Doja îşi îndreptă din nou ochii spre Bândy, şi Bândy îi spusese cam aceleaşi cuvinte. Doja se mulţumi cu cele auzite, dar totuşi faptul că ascuseră vorbele şi gîndurile lui Gavriş îl supăra.

— Vreau să ştiu tot, aţi înţeles ? Nici un gînd ascuns, nici din partea mea, nici din partea altcuiva ! Numără-i banii lui Gavriş !

Gavriş se posomori.

— Nu ne potrivim, voinicule, — spuse Bândy vrînd parcă să-l mîngîie, — firea omului îi ca iarba cîmpu- lui, amestecată ! Noi avem rînduielele noastre şi drumul nostru. Nu-i cu supărare, fătul meu, pămîntul îi larg, dragule !

— Partea lui Gavriş face o sută optzeci de mărci şi cîteva s-fânţuigi, grăi Valentin. Preţul armelor să-l trag?

— Nu ! Armele le primeşte din partea noastră. Numără-i pînă la două sute. Baciule Bândy, ia dă plosca ceea încoace !

Bătrînul îi întinse plosca. Faţa lui Bândy rîdea de bucurie, ca şi a celorlalţi ; parcă li se luase ceva de pe suflet.

— În sănătatea ta, Gavriş ! ridică plosca Gheorghe Doja, şi după ce bău o înghiţitură, i-o întinse lui Gavriş.

— În sănătatea ta, căpitane Gyuri! răspunse acesta posomorit.

Gavriș bău pe nerăsuflăte, bău mult, să se ame-
țească. Nu știa ce avea de făcut mai apoi. Îi părea
rău că trebuie să se despartă de tovarășii alături
de care trăise și pe care îi ațitase acum, prin
vorbe necugetate, împotriva lui Doja. N-o făcuse cu
pornire, ci numai pentru că nu-l putea înțelege pe
Doja ; firea lui îl împingea pe alte căi. După ce-și
șterse mustățile, începu prietenos :

— M-aș putea ruga de iertare, și poate că pînă la
urmă aș putea rămîne cu voi. Dar n-o fac, trebuie să
plec. Recunosc, oamjenii nu-s la fel, nici n-au
aceeași fire, are dreptate baciul Bândy! Poate ne
vom mai îri- tîlni în viață, să nu fie nici o pricină de
dușmănie între noi.

— Din partea noastră să nu ai nici o grijă ! îi
spuse cu blîndețe Doja.

Cei trimiși cu Costan să adeverească sau nu spusele
lui Valentin se întoarseră. Nu întâlнисeră pe nimeni,
dar găsiseră în trunchiul unui arbore săgeata de
care amintise tînărul. Doja luă săgeata și-o cercetă.
Avea vîrf de oțel și pană.

— Fiți cu ochii în patru, nu vă îndepărtați de tabără
! porunci el.

— Rămîn și eu pînă trece primejdia, grăi Gavriș.
Altcum is-ar spune că mii-am primit partea pe
degeaba, că v-am furat!

— Fă cum vrei! dădu din umeri Doja.

Dacă trece primejdia,
ne despărțim. Plec în
drumul rn,eu, pe
unde văd cu ochii...
la dreapta, la stînga,
n-am hotar

.Starostele Taill stătea tolănit pe un pat de paie împletite, așezat în apropierea focului. își mai făcuse o dată socotelile în gând. Cîștigul era mare, mai mare decît se așteptase. De s-ar termina drumul acesta, devenit plăcutisitor o dată cu începerea ploilor, să se vadă acasă, în cetate, în mijlocul familiei, în tihna căminului. Ar fi vrut ca odihna boilor și oamenilor să ia sfîrșit oît mai repede, să vadă caravana pornită, să audă chiuiturile bouarilor, pocnetele bieelor. Lanma îl distra, îi dădea senzația de stăpînire asupra lungului șir de care, asupra oamenilor care le însoțeau. Numai în mers, parcurgînd în trap drumul în lungul caravanei, simțea că el e de fapt stăpînul.

Doja se apropia însoțit de Valentin. Era mulțumit de felul cum se dezlegase încurcătura cu Gavriș. Mai avusese Doja mici neînțelegeri cu oamenii lui, cu Strețcu pe timpuri, cu Bândy uneori, dar Gavriș era primejdios pentru unitatea cetei, iar gîndurile, vorbele și faptele lui puteau fi vătămătoare. Fusese puțin cam aspru. Dar nu, bine-a făcut! E un viteaz, Gavriș acesta, îi pare rău de pierderea unui om ca el. Dar vitejia lui, de multe ori îi spre rău și nu spre bine. „Nu, nu, nici o părere de rău, viteji se găsesc destui, oameni de înțeles, chibzuți și înțelepți, mai puțin!” își spunea Doja în drum spre Tail.

Valentin merge cu doi pași în urma lui, nu vrea să-i tulbure gîndurile cu întrebări.

— Valentine, — întrerupse Doja tăcerea, — tu ești băiat cu carte și din cărți poți afla mî multe. Deci s'-ar putea ca în unele privințe să știi mai multe, deși ești mai tînăr ca mine.

Valentin căută să înțeleagă cuvintele lui Doja și ce vrea de la el.

— Stau seara de vorbă cu starostele Taill, — continuă Doja, — vorbind despre cele văzute și auzite în tirgul Lembergului. Dracul îl știe pe starostele meu, în ultimul timp parcă-mi vorbește păsărește, nu-l mai înțeleg! E drept, e un om umblat, dar mi le amestecă pe cele cunoscute mie cu cele necunoscute, și oricît m-aș trudi, nu mă pot descurca în itele pe care mi le mișcă cu vorbe meșteșugite. Aș vrea să știu un lucru: oare vom avea război? Eu am gîndurile mele și ele nu trec hotarul țării, starostele însă adevărgă nebunește peste țări și mări. Dar asta n-ar fi nimic, însă uneori le întoarce și pe o parte, și pe alta, de nu mai pricep nimic !

— E un om umblat starostele, Gynri baci ! A văzut multe, stie multe! Incepu sfios Valentin, parcă neîndrăznind să-și spună părerea.

— Știu ! spuse Doja năcăjit că Valentin nu-i răspunde deschis. Insa eu te-am întrebat pe tine!... Și tu ai fost doar cîțiva ani la Praga, printre străini, iar

carte știi mai multă ca el... Tu cam ce zici ? stăruie el.

— De, Gyuri baci... eu, ce să zic ? Parcă aş crede, de... după câte îmi pot eu da seama, asupra celor auzite și văzute în orașul acela leșesc, așa s-ar părea, că da ! În primăvară, cu ajutorul lui Dumnezeu, s-ar putea să pornim ! vorbi Valentin cam nesigur de cele gin- dite de el.

— Va să zică, crezi și tu că în primăvară s-ar putea să avem război ! Dar nu te-ai întrebat cine să-l facă ? Dobje-dobje ?

— De, mai știi, s-ar putea să-l facă și el ! Eu n-as putea să spun că el... sau altul... domnia ta, îl cunoști doar pe Dobje-dobje, știi mai bine ca oricare ce poate și ce nu !

— Despre partea lui, pot dușmanii dormi liniștiți ! făcu un gest disprețuitor Doja.

— Dar starostele Taill ce spune ? îl întreabă Valentin.

— El le amestecă, le încurcă, cred că pină la urmă nici el nu mai știe ce spune și ce crede. Când îi văzu apropiindu-se, starostele Taill se ridică de pe patul împletit și porni în întîmpinarea lor.

— Ce s-a întîmplat, frate Gyuri ? Aim auzit de Ga- vriș, iată ce înseamnă să-i faci omului bine !

— Cine ți-a spus ? îl întreabă Doja.

— Ei, n-are a face, fă bine și așteaptă rău. Văzuși ? Il scăpai în Lemberg, îmi pusei obrazul pentru el, și drept mulțumită rîvnea la bogățiile mele.

— într-adevăr, Gavriș făcuse o boroboată în orașul leșesc. Se încăierase într-o crîsmă, lovise, iar cînd stră- jile tîrgului încercaseră să pună mina pe el, trăsese spada. Starostele Taill pusese o vorbă pentru el, altcum l-ar fi închis.

— N-am venit pentru asta, îi tăie pofta de vorbă Doja. Cu Gavriș am terminat, ce s-o mai lungim.

•— Știu, foarte bine ai făcut ! Ce zici, frate Gyuri, am putea scurta popasul ? schimbă Taill vorba.

— Nu ! O să-l prelungim, răspunse Doja. Boii și caii, — începu el să-l lămurească, — trebuie să fie bine odihniți. Eu ți-aș spune să-ți chemi vîtaful aici, ca să-i spun cîteva cuvinte. Trebuie să avem grijă pînă coborîm coasta, și o bucată bună de mers chiar dincolo de coastă, să fim cu ochii în patru. El să țină carele strîne, unul în spatele celui alt, să nu poată trece nici cîinele printre ele !

— Crezi cu adevărat că s-ar putea întîmpla ceva ? se arătă îngrijorat Taill.

— Bănuiesc ! îi întări Doja teama. E mai bine ca pînă la popasul următor, pînă ajungem pe valea Nădă- șelului, carele să meargă așa după cuim spun eu, iar oaimenii să se țină pe lîngă boi, gata să dea o rînină de ajutor, în caz de trebuință !

— Să-l chem pe vîtaf ? întreabă starostele galben la față.

— Mai lasă-l pînă își termină boii hrana, căuta Doja să nu-l sperie prea mult.

— Mă bizui pe domnia ta, căpitane Gyuri. Ce să-ți mai spun, ai și domnia ta interesul ca și mine. S-ar bucura mîria sa de lăzile domniei tale... Nu crezi ? întreabă cu înțeles Taill.

— Cred ! Dar să-și pună pofta-n cui ! Cu mîria sa am eu o socoteală veche. De mi l-ar scoate dracul în cale, n-ar fi rău !

— Să ți-i socoată d-altă dată, zău, nu mai cobi ! surse înghețat Taill. Lajos, Lajos, — începu starostele să strige, — măi nebleznicule, ia vino mai repede ! Adă ceva de mîncare și urciorul cu vin, avem oaspeți ! Hei, drag-dragoste ! Valentine, dacă aș fi o fată frumoasă și nu starostele neguțătorilor, m-aș îndrăgosti de tine !

Lajos, omul care-l servea pe Taill, veni în grabă cu un urciol cu vin și trei cancee. Aduse cîrnați leșești și șuncă .afumată, așeză toate bunătățile pe o tavă și se trase mai la o parte, rîzînd.

— Ce rîzi, mă ? îl întreabă starostele.

— Ei, rîd și eu așa, rîd de căpitanul Gyuri.

— Rîzi ca prostul, cară-te de aici ! îi porunci Taill. Lajos rîdea de pățania lui Doja. În Lemberg, starostele îl ospătase cu carne de castor și piciorușe de broască. Doja mincase fără să știe ce mîncă, dar cînd i se spuse mai tîrziu, se minia se foc și-l sudui și pe Taill, și pe servitor că nu i-au spus.

— Ai grijă, căpitane Gyuri, îi strigă Lajos înainte de a pleca. Starostele îi dă șuncă de urs afumată ! Să nu mă burdușești iarăși !

— Ascultă, staroste Taill, începu Doja, făcîndu-se că n-a auzit cele spuse de Lajos. Să nu te superi că îl adusei și pe Valentin cu mine, ca să stăm puțin de vorbă, dar acum că ne întoarcem acasă, hai să judecăm în trei. Oare după cele văzute și auzite în tîr- gul Lembergului, ce-o fi ?

— După cum văd, numai la asta te gîndești, căpitane Gyuri ! L-ai adus și pe Valentin, foarte bine ai făcut, mă bucur. Îi tot spun căpitanului Gyuri, — se adresă starostele tînărului, — și el tot nu vrea să mă înțeleagă ! Hai să-i cîntăm amîndoi.

— începe domnia ta cîntecul, grăi sfîos Valentin.

— Foate verde patrafîr, vrea papa să facă război, așa-i cîntecul, spuse Taill pe nerăsuflate. Dar n-o să iasă nimic din asta, sau poate o să iasă o încurcătură să se ducă pomina !

— Lasă gluma, staroste, și să vorbim serios. Crezi că vom avea sau nu vom avea război ? întreabă Doja, dornic să se dumerească o dată.

— Ce te interesează pe domnia ta atîta războiul, zău nu pricep ! Dar să vorbim, că alta n-avem ce face ! Cînd îşi viră popii nasul şi cînd neguţătorii stau la spatele lor cu pungile doldora de bani, să ştii că războiul îi gata ! Deci judecînd după semnele acestea, vom avea război. Însă astăzi, la noi, războiul n-are cine-l face. Deci s-ar putea să nu avem război. Totuşi, după cite iam înţeles din cele auzite în Lemberg, s-ar putea ca papa să mai găsească pe cineva, spre pildă prostimea !

— Vezi, asta am vrut să ştiu ! Va să zică, papa cheamă norodul, prostimea cum îl spui domnia ta, la război. Ei bine, credeţi că papa, cu popii lui, cu tămiile în loc de praf de puşcă, poate face război ? Domnia ta trebuie să ştii ! Valentine, prin cărţi nu stă scris ? O poate face ?

— Cum să n-o poată ! Răspunseră amîndoi deodată.

— Doar în Țara Leșească asta făcea ! Chema norodul la războiul contra păgînilor ! ma4 completă starostele Taill.

— Bine, pînă aici îi bine! Va să zică chema norodul la război. Și, se înțelege, regele trebuie să dea oamenilor arme, nu-i așa ? Sau papa se îngrijește și de asta ? întreba Doja, urmărindu-și firul gîndului său.

— Stai mai încet, spuse Taill. Că dacă privim pe partea cealaltă a monedei, dispare papa și-i vedem pe neguțători.

— Iar o încurci ! mormăi Doja. Pînă acum era vorba de papa, acum îmi vîi cu neguțătorii.

■— Da, vezi bine, căci ei stau în spatele papei ! Și-am să-ți explic pentru ce: păgînii s-au întins ca o pecingine, au ocupat porturile mărilor, au lovit tot negoțul, ei bine, așa nu mai poate merge!

— Vezi, aici nu te pot eu înțelege, zise Doja. Bine, să zicem că domnia ta ai dreptate, și un fapt îți vine în sprijin : la Lemberg neguțătorii blestemau pe turci, dar vorbeau mai puțin despre război. Despre război vorbeau și predicau popii. Ce amestec au popii în treaba asta ?! Îți aduci aminte de ziua cînd un stol de călugări au năpădit în tîrg ? Tot tîrgul a stat în loc ! Iar cînd cel înalt și slab, galben ca o frunză vestedă, îmbrăcat în haina vișinie, a început să vorbească, parcă lumea înnebunise! Toți se foiau de colo-colo: unii își strîngeau șatrele, iar alții au plecat chiar atunci!

— Cum să nu-mi amintesc, era unul dintre cardinalii trimiși de papă.

— Dracu' să-l ia, fie și cardinal! Călugărul acela cu nasul coroiat ca de vultur, cu glasul pițigăiat, ți-l mai amintești ?

— Vezi bine, ți-am spus doar. Era cardinalul amiral, îl cheamă Cosini. În trecut a fost un pirat mai sîngeros ca Gergeiașa. Acum e cardinalul amiral al papei Leon al X-lea. Venea din Baltica. Vezi, căpitane Gyuri, asta-i politica... asta înseamnă politică ! Neguțătorii din Veneția, din Florența și din alte cetăți ne- guțătoarești din miazăzi și miazănoapte chiar, nu pot porni războiul pe față împotriva turcilor, ar însemna să-și taie și ultima cracă de sub picioare. Atuncea ce fac ? Așmut pe alții, dar mai întîi îl viră pe papa în combinația asta. Fără el, știu ei prea bine că nu pot face mare ispravă. Papa, bineînțeles, are și el interesele sale. Dacă suferă negoțul, suferă și visteria lui, așa că interesele neguțătorilor cu ale papei se leagă laolaltă. De aceea venețienii și ceilalți s-au gîndit să pornească un război împotriva turcilor cu ajutorul papei.

— Ai priceput ceva, Valentine?

— Cît și domnia ta, Gyuri baci! zîmbi Valentin cu înțeles.

— Ia să ne lămurim, staroste Taill. Noi venim din Lemberg, din Țara Leșească, nu din Veneția și nici din Roma. Călugării căutau să-i ridice pe leși împotriva turcilor. Ce-mi vorbești domnia ta de venețieni, de papa și mai știu eu de cine ? și Doja se uită întrebător la Valentin, așteptînd parcă aprobarea acestuia.

— Păi asta-i politica, frate Gyuri! izbucni în rîs starostele atotștiutor. Să scoți fierul din foc cu mîna altuia ! Nici papa și nici cetățile neguțătoarești nu au oameni cu care să poarte războiul. Oameni, dragul meu căpitan Gyuri, avem noi și leșii. Nu m-aș mira dacă ajunși acasă am găsi la noi în cetate o altă ceată de călugări, cu alt Cosini, care ar propovădui războiul. După cite am înțeles, în Lemberg, acolo, li se spunea că noi sîntem de mult gata.

— Asta am înțeles-o bine. Am auzit-o cu urechile mele ! spuse Doja sigur pe ce știa. Dar mă mir că nu văd nimic la noi în țară. N-am întîlnit în drum nici oști, nici oameni porniți spre tabere, nimic.

— Nici să nu întîlnim ! zise scurt Taill. De război ne arde nouă ?

— Ar fi un bun prilej, murmură mai mult pentru sine Doja și se ridică.

Starostele începu să rîdă cu șiretenie:

— Stai, stai, grăi el și turnă vin în canee. Bănuiesc la ce te gîndești, îi făcu cu ochiul Taill. Dar, prietenește îți spun că e cam greu. Mai întîi, magnații care se vor opune. Știu ei pentru ce. O știm și noi, nu ? Iar Dobje-dobje, ce să mai vorbim ! Așa că, frate Gyuri, prilejul... Eu aș zice că tot sub scutul unei cetăți ar trebui să te pui. Spre pildă, chiar cetatea noastră. Crezi că dacă aș pune eu o vorbă în fața Sfatului cel mare nu s-ar prinde ? Ai

rămâne pe unul din domeniile cetății, ca un senior și ne-am ajutat unul pe altul.

— Să mă războiesc pentru voi, cam asta ai vrea, spuse Doja ironic.

— Și de ce nu ? Doar asta ți-i meseria ! Nu crezi că-i o cinste destul de mare să fii apărătorul unui oraș bogat ? Cît despre țară... s-o lăsăm !

— Hei, staroste Taill, iată că nici domnia ta nu le poți înțelege toate.

— Nu, nu pot ! Cum să pot pricepe ceea ce-i de nepriceput ? Să ne vedem fiecare de-ale noastre, să nu ne batem capul cu treburile țării. Așterne-ți bine patul tău și nu te gîndi cum or dormi ceilalți !

— Lasă, staroste Taill, nu ne pricepem unul pe altul ! Știu eu ce am de făcut, numai să văd odată păsările acelea negre croncănind și prin părțile noastre...

— Mari primejdii bănuiesc că vrei să înfrunți ! grăi cu gravitate Taill. De o sută de ori mai mari ca acelea pe care le-ai înfruntat pînă acum !

— Dar domnia ta, domnule staroste Taill, — intră în vorbă cu avînt Valentin, — cînd te-ai hotărît să pornești la drum spre Lemberg, ce-ai făcut altceva decît să înfrunți o primejdie mare ? Să înfrunți o putere !

— Mă copilule, eu îl am alături pe căpitanul Gyuri... și primejdia totuși nu-i prea mare ! Și în afară de asta. eu nu sînt numai starostele Taill, sînt trimisul unui oraș liber, al unei cetăți ! Voi ce sînteți ?... Noi avem orașul, cetatea noastră, mai avem oarecare stare, avem și bani. E drept, sîntem ca niște ostroave în mijlocul unei mări dușmănoase, dar zidurile noastre rezistă încă la loviturile valurilor, înțelegeți ?

Burnița încetase. Soarele începu să lumineze pilcurile de nori. Un vînt ușor sufla din miazăzi împrăștiind norii, făcîndu-i să alerge pe cerul înseninat. Pădurea începuse să freacă.

— Despre războiul acesta, căpitane Gyuri, — începu iarăși Taill, — nu pot spune multe. Și mai ales nu pot face pruroci, să așteptăm !...

Vătaful bouarilor se apropia de el. Șfichiuia cu biciul bălările vestei, rotindu-și ochii spre norii care alergau pe cer. Era un om totdeauna posomorît, vorbea răstit cu toți și nici față de starostele Taill nu-și schimba vorba — numai cu Doja își mai muia glasul.

— Pregătiți-vă de plecare ! Prindem în juguri, plecăm ! spuse stăpînindu-și vocea.

— Căpitanul Gyuri vrea să-ți spună cîteva cuvinte. S-/ar putea să avem de furcă pe aici, pe aproape. Ascultă ce-ți spune și nu speria pe bouari, îi atrase atenția Taill.

— Știu eu despre ce-i vorba, nu te îngrijii domnia ta. Hai, căpitane Gyuri, poate am și eu să-ți spun cîte unele.

— Dă semnalul și nu mai lungi vorba, îi porunci starostele Taill.

Omul se dădu cîțiva pași mai la o parte, puse cornul la gură și începu să sune prelung. Boii își ridicară capetele, se opriră din rumegat, se auziră cîteva mugete, unii se ridicară chiar, căci cunoșteau semnalul. Bouarii alergau pocnind din bice, prindeau boii de coarne, ridicau jugurile, înjugau. În curînd caravana era gata de plecare.

Călăreții lui Doja se aruncară în șa. O opinteală în juguri și caravana pormi la drum însoțită de strigăte și pocnituri de bici.

3

Se luminase bine de tot, picla se împrăștiase. Mirosul de baltă și putreziciune luă locul miresemelor pădurii, de coajă de arbore și hribi. Valea băltoasă se întindea sub poala colinei. Mai departe, în zare, munții se profilau în seninul care limpeze cerul. În dreapta, pe culmea cea mai înaltă, se vedea turnul rotund al cetății Almașului. Caravana înainta în șir strîns, car după car; bouarii nu mai îndemnau, nu mai pocneau din bice.

Deodată, un cîrd de rațe sălbatice se roti pe deasupra caravanei, măcîind speriate. „Cineva le-a stîr-nit,” își spuse starostele Taill, și-și opri îngrijorat calul. Inima starostelui începu să bată năvalnic. El își roti ochii în jur și-l strigă pe Doja :

— Gyuri, frate Gyuri !

Doja întoarse capul, trezit din gînduri. Bătu ușor cu palma gîtul calului, vorbindu-i prietenește. Animalul sforăi și-și ridică Țanșos capul, ciulindu-și urechile.

— Na, na, ce-i, ce-i eu tine ? îi vorbi Doja. Apoi. întorcîndu-se către staroste, îi spuse: Parcă m-ai strigat, staroste !

— Mi se pare că ne aține cineva calea, spuse îngrijorat Taill.

— Ei și ?... Cam cine crezi, domnia ta, c-ar putea fi ? întrebă Doja, arătîndu-se netemător.

— Hai, hai, nu te mai face, știi, domnia ta, mai bine ca mine !

— De mi l-ar scoate diavolul în cale, aș spune că am noroc... l-aș plăti o veche datorie.

— Las-o dracului de datorie, să i-o plătești cînd n-oi ii eu de față !

— Te temi ? îl întrebă Doja ironic.

— Nu mă tem, dar nici nu pot spune că-mi fac plăcere asemenea răfuiei. Zi mai bine doamne fe-rește ! și Taill făcu cîteva cruci.

— Ba, dă doamne ! rise Doja.

— Mă faci să cred că ți-ar părea bine dacă tilharul ne-ar ieși în cale, spuse Taill, rizind și el de data aceasta.

— Și cum încă ! strigă Doja atingînd cu pîntenul burta calului. Sultan făcu o săritură și porni în galop, lăsîndu-l în urmă pe staroste. Valentin porni și el în galop în urma lui Doja.

Drumul cotea șerpuitor coborînd spre baltă. Era locul cel mai potrivit pentru un atac din partea celor ce stăpîneau cetățuia care se zărea pe virful dealului. După cîteva sute de pași, la o nouă cotitură, drumul era închis. Doi arbori doborîți de-a curmezișul drumului închideau trecerea caravanei. Doja încetini fuga calului, apoi se opri și-și trase spada din teacă.

— Spusu-ți-am 1 se auzi glasul lui Valentin.

— Rămii în urma mea, spuse Doja și pași prevăzător înainte. Deodată, o săgeată zbirni ca un bondar, trecînd pe deasupra capului său. O altă săgeată i se opri în pieptarul de sîrmă împletită pe care-l purta. Doja întoarse capul fără grabă, descălecă și-i porunci lui Valentin : Du-te și cheamă opt oameni.

Să aducă și una dintre arhebuze. Vezi, și nu-l speria și mai tare pe staroste!

Călăreții sosiră repede în apropierea lui, împreună cu arhebuza. Doja se apropie de arborele doborît, apoi strigă din toată puterea :

— Cine a zvirlit săgeata aceasta ? Să vină s-o ia !

— Cine sînteți voi ? se auzi o voce puternică în apropiere.

— Vino și vezi ! tună vocea lui Doja.

— Faceți la dreapta și vedeți-vă de drum, n-avem nimic cu voi ! Ai cui războinici sînteți ? se auzi din nou glasul celui ce se afla dincolo de copacul doborît.

— Cine întreabă ? strigă Doja.

— Stăpînul meu, mîria sa domnul Werbóczy!

veni răspunsul.

— Spune-i să-și arate fața !

— Pleacă-ți fruntea cînd îi auzi numele! și o nouă săgeată zbirni pe la urechea lui Doja.

— Isten veled', răsună vocea lui Doja. Era strigătul lui de luptă.

Atuncea arhebuzierul scăpără cremenea. O bubuitură puternică făcu să se ridice caii în două picioare. Crenguțele arborilor doborîți, ce împiedicau drumul, săriră puzderii în aer. Patru ostași, săracuț îmbrăcați, ieșiră și o luară la fugă spre trestiiile din baltă. Valentin își încorda arbaleta și trase — unul dintre ostași căzu săgetat. Doi călăreți dădură pîteni cailor și porniră în urmărirea celor rămași. După o scurtă luptă, ostașii lui Werbóczy fură prinși și legați fedeleș.

Deodată se auziră două focuri de arhebuză trase unul după altul. Adevărata luptă se începuse în urmă, cu cei ce rămăsese să străjuiască caravana.

— E glasul lui Piti! strigă Valentin. Cunoștea după bubuitură ușoara lor arhebuză care rămăsese la caravană.

— Glasul ei, într-adevăr, dar și un glas străin!

După mine, voinici ! strigă Doja din toată puterea. Ajungînd la locul luptei, fură nevoiți să descalece, și împreună cu ceilalți, în rînd strîns, să dea lupta cu spadele. Gavriș, care nu plecase, era în frunte. Spada lui grea lovea fără milă. Vocea lui puternică se auzea tot mereu. Valentin căută să scoată din bătaie arhebuza atacatorilor. Ascuns după trunchiul unui copac, el descărcă în plin arbaleta lui de vinătoare. O armă scumpă, cu arcul de oțel, cu tir precis și bătaie lungă.

Oamenii seniorului nu erau luptători încercați. Luptau de mînuială, mai mult pentru a-și apăra viețile. Erau de altfel și slab înarmați și se mișcau greoi, fără să cunoască regulile luptei. Se vedea cît de colo că nu erau deprinși cu mînuirea armelor. Dar în centrul cetei lui Werbóczy erau cîțiva luptători buni, conduși de doi mici nobili, după cîte se părea, vasali. Lingă ei se afla o arhebuză grea. Valentin își îndreptă atenția asupra ei și din trei descărcări de arbaletă scoase din luptă pe arhebuzieri. Cîțiva dintre oamenii lui Doja se retraseră din luptă și starostele Taill le lega rănile. Doi cai căzuseră și stăteau acum răsturnați, cu burțile despicate. Un bouar lovit de o schijă de arhebuză se văita ca broasca în gura șarpelui. Căzuseră și trei boi, loviți de plumbii arhebuzelor.

După un ceas, încăierarea luase sfîrșit. Doja și oamenii lui se reîntoarseră la caravană, aducînd cu ei mai mulți prinși, între care și pe unul dintre cei doi nobili. Werbóczy nu se arătase, ceea ce-i dădu de gîndit lui Doja și-l neliniști pe Taill. Se mai puteau aștepta la neplăceri, poate chiar la un nou atac.

Doja îl iscodea pe micul nobil prizonier :

— Spune, cîine, unde ți-i stăpînul ? strigă el minios.

— Cum vorbești cu mine așa, ca un păgîn! Sînt ostaș ! Sînt cavalier ca și tine, te vîd purtînd zale ! încercă să-l îmbuneze prinsul, arătîndu-și starea.

— Eu nu sînt cavalier, eu sînt Gheorghe Doja, ticălosule ! Unde ți-i stăpînul ? Asta te-am întrebat!

— Doja ? ! strigă înspăimîntat micul nobil.

I
Isten veled — Dumnezeu cu tine. (N.A.)

— Chiar eu, ce te miri așa ? Răspunde : unde ți-i stăpînul, nu-l slăbi Doja.

— Cer iertare domniei tale... n-am știut! Crede-mă că n-am știut, altfel nu-ți stăteam în cale. Stăpînul meu a plecat de-o săptămînă, a fost chemat la voievod.

— Atunci, cum ai îndrăznit, nemernicule ? scriși Doja.Am avut poruncă să vă ținem calea. Stăpînul nostru știa că veți trece pe aici, răspunse vasalul lui Werbőczy, tremurînd. Înainte de a pleca spre Alba, v-a pîndit el însuși. Apoi a venit chemarea voievodului și ne-a lăsat pe noi să prindem carele și să le ducem în curtea cetății, fără să ne atingem de măruri. Ați văzut prea bine cu ce oameni am atacat. Steagul și călăreții, cei mai buni ostași pe care îi avem, sînt plecați cu mîria sa.

— Pe omul acesta ar trebui să-l luăm cu noi, spuse starostele Taill. Werbőczy nu se va lăsa cu una, cu două, ne va pîri voievodului, poate chiar regelui. Va cere despăgubiri pentru oamenii pierduți. Sînt sigur că ne va învinui pe noi, el socotindu-se în dreptul său să ne jefuiască. Știi prea bine, Gyuri, seniorul are dreptul să ia tot ce cade pe drumul care trece pe domeniul lui. Dacă am fi pierit în luptă, sau am fi fugit părăsind caravana, el era în dreptul lui să pună stăpînire pe tot.

— Legați-i rana l porunci Doja, arătîndu-l pe micul nobil.

— Pe ceilalți oameni care au scăpat cu viață, vă rog să-i lăsați în pace. Eu merg cu voi bucuros și voi mărturisi cîstit cum s-au petrecut lucrurile, chiar dacă m-ar trage stăpînul în țeapă, adăugă liniștit micul nobil, văzîndu-l pe Doja mai binevoitor față de el.

Un ostaș dintre cei prinși ceru îngăduința să taie o halcă de carne din trupul unui bou ucis.

■—■ Stăpînul nu vă hrănește ? îl întrebă Doja, prîndu-l lung.

Omul ridică din umeri și-și pironi privirea rugătoare pe fața lui Doja.

— Boii uciși să fie ai voștri, ca să știți și voi pentru ce v-ați luptat. Staroste Taill, dacă ai vreo pretenție, o pui în socoteala mea !

— Drept ce mă crezi, căpitane Gyuri ? Ai lor să fie! aprobă Taill și-și văzu mai departe de treabă, legînd rana lui Valentin, care fusese puțin rănit la brațul stîng.

— Doare ? îl întrebă pe tînăr jîn timp ce-i spăla rana cu rachiu tare.

— Dă-i drumul mai repede și nu mă mai întreba, nu doare! răspunse Valentin, care deși îl durea, voia să se arate bărbat.

— Ai răbdare, ai răbdare, voinicule! Ei, cum ți-a plăcut ? căută Taill să-l ia cu vorba.

— Dar dumitale ? întrebă Valentin.

— Strașnic ! Aproape uitasem că nu sînt decît un biet țigoveț, starostele neguțătorilor dintr-un oraș liber !

— Al dracului de liber ! strînse din dinți" Valentin, căci starostele îi pusese pe rană o alifie roșie, usturătoare.

— Liber, vezi bine, magnații n-au nici o putere în orașele noastre. Cu voi e cu totul alta l mai spuse Taill puțin cam îngîmfat.

— Ai avut chiar acum dovada, și totuși vorbești? Ce, orașele dumneavoastră nu sînt așezate pe pămînt- tul țării ? Dincolo de zidurile lor e apa mării ? Cred c-ai văzut că nu-i așa, da sau ba ? îl luă repede Valentin, ca să-i mai taie îngîmfarea.

— Stai, tinere, ia-o încet, nu te rățoi ila mine. Stai liniștit, să-ți oblojesc rana!

Valentin începu să ridă. El vorbi plin de satisfacție :

— Noroc de oameni ca Werbőczy, ei vă mai aduc aminte dumneavoastră, țigoveților, că lumea nu se sfîrșește la marginea zidurilor cetății domniilor voastre!

— De data asta ai dreptate! recunosc Taill care continuă să se ocupe de rana lui Valentin. Așa, string mai tare, ca să-ți opresc singele. Nu te doare ?

— Doare, Valentine ? îl întrebă Doja, venind în apropierea tînărului.

— O zgîrietură, nimic mai mult! răspunse nepăsător Valentin și schimbă vorba: Uite cum s-a înfierbîntat Sultan, curg spumele de pe el. Uite cum bate pămîntul cu copitele !

— Așa-i el! Cum simte că-i vorba de luptă, nu-l mai poți ține locului! spuse Doja.

Ca și domnia ta,
căpitane Gyuri, rosti
starostele Taill

.Două zile după sosirea caravanei fu convocat Sfatul cel mare al oraşului Cluj, pentru a hotări în legătură cu trei pricini de mare importanţă.

Domnul Demény, polgarmăşterul ales de cetăţeni, împreună cu domnul de Nyárád, primarul regelui, stăteau în faţa primăriei, aşteptînd sosirea juraţilor, a staroştilor breslelor şi a cetăţenilor fruntaşi care formau Sfatul.

Aliniaţi la spatele lor stăteau zece alebardieri din garda permanentă a primăriei. Zece lungani mustăcioşi, îmbrăcaţi cu mundire vărgate roşu cu albastru, cu nădraşi roşii şi cizme de iuft, cu pînteni groşi pe călcîie. În mîna dreaptă, fiecare ţinea alebarda, iar pe capete cu toţii, afară de decurión, care avea o pălărie, purtau bonete de faldin galben.

Cei doi primari erau şi ei îmbrăcaţi în haine de mare gală. Domnul Demény purta un caftan din catifea de culoare vişinie, imblănit cu blană de biber. Era încălţat cu botfori lăcuiţi, cu turetile răsfrite. Pe cap avea a bonetă pleoştită, tivită cu fir de argint. Mijlocul lui, rotund ca o bute, era încins cu o centură lată, iar pe paftaua ei era gravată stema oraşului. De centură îi atîrna o sabie încovoiată de care se împiedica la tot pasul. Domnul de Nyárád purta costumul curţii regale, ca reprezentant al regelui, iar înfipt în bonetă avea un penaj bogat din pene de cocor, ce-i atîrnau în jos, gîdilîndu-i uneori nările şi făcîndu-l să strănute. Cînd strănuta, toţi cei zece lungani mustăcioşi strigau în cor : „La mulţi ani, măria ta!”

În faţa primăriei, în colţul pieţei, trîmbiţaşii şi toboşarii, îmbrăcaţi în uniforma străjilor oraşeneşti, îşi arătau măiestria chinuindu-şi instrumentele, făcînd o larmă asurzitoare, întrecîndu-se cu clopotele catedralei sfîntului Mihail. Clopotele sunau şi ele de zor, bătute după tactul unui cîntec bisericesc, de către fratele Luca, clopotarul beţiv, şontorog şi slut al catedralei.

Domnul Demeny, polgarmăşterul, eră vesel, bine dispus. Şi una, şi alta i se citeau pe faţa bucălată. Nu tot acelaşi lucru s-ar fi putut spune despre domnul de Nyárád, primarul regelui. Condamnat să-şi ducă viaţa departe de curte, printre ţîrgoveţii îngîmfaţi de ştiinţa lor meşteşugărească şi buchiile cărţilor pe care le citeau — îndeletniciri nedemne de un nobil — el se simţea un exilat în mijlocul acestei lumi, străine lumii sale.

În ziua aceea, polgarmăşterul Demeny părea mai mîndru ca un sultan întors dintr-o mare bătălie. Şi de fapt, pentru el şi pentru cetăţenii oraşului, îndrăzneală întreprindere care reuşise într-un mod atît de fericit, revărsînd bogăţie şi bunăstare asupra oraşului, fusese o mare bătălie. Înfruntarea (lui Werbczy de către Doja îi dăduse domnului Demeny şi mai mult curaj în purtarea sa îngîmfată. El privea cu se-metie viitorul oraşului şi abia avea bunăvoinţa să-şi îndrepte privirea spre domnul

Nyarád, reprezentantul regelui. Se înțelege, întreg meritul întreprinderii și-l atribuia sieși, rar când se mai gindea la starostele Taill, iar cit despre secuul Doja, nici nu putea fi vorba.

Domnul de Nyarád tuși de două ori, ca să-i atragă atenția domnului Demeny că și el era acolo. Dar polgarmesterul se făcu că riu aude și continua să se fo- iască de colo-colo, prin fața alebardierilor, ca un cocoș împintenat. Primarul regelui îl plictisea, și De- mány începuse să-l privească ca pe o povară pusă în spinarea orașului. Fără să-și mărturisească ghidu- rile, polgarmesterul socotea că ar fi timpul să scape de această povară care îngreunează fără nici un folos socotelile orașului.

Întoarcerea cu bine a caravanei avu un rezultat neașteptat și asupra cetățenilor de rînd. Chiar și calfele, și lucrătorii ajutători se bucurară, căci munca reîncepea și cu ea li se asigura ipiinea zilnică. Fruntașii orașului, cînd auziseră cum fusese înfrînt marel magnat Werbcocz, prînseră curaj și speranțe într-un viitor mai bun, căci dacă negotul se va putea face de acum în voie, își vedeau averile înzecite, îmbrăcați cu haine de sărbătoare, se mișcau veseli prin piața orașului și prin ulițele cu dughene. Reușita întreprinderii le dase din nou încrederea în puterile lor. Vorbeau cu voce tare, se opreau locului, mișcau în- tr-una din miini, se simțeau stăpîni în orașul lor.

În fața taberelor care înconjurau mareața catedrală era o forfoteală ca în zi de tîrg, deși neguștorii nu începuseră vînzarea mărfurilor, ci făceau numai pregătiri, desfăcînd lăzile și baloturile. Numai cei doi neguștători de droguri și mirodenii, de par- fumuri și dantele, nu mai putuseră aștepta. Jupiine- sele nerăbdătoare îi siliseră să înceapă vînzarea mult rîvnitelor mărfuri, dornice să aibă cît mai repede minunatele nimicuri aduse din depărtări. Toamna parcă se întorsese și ea, aducînd vreme caldă și însorită. Cerul senin, cu soare vesel, era parcă mai frumos ca oricînd. Și dacă n-ar fi fost ști- rile îngrijorătoare de război care se șopteau, cetă- țenii Clujului s-ar fi putut socoti în ziua aceea oa- meni pe deplin fericiți.

În această atmosferă de bună dispoziție și încredere se ținu ședința Sfatului cel mare al orașului liber regesc. Hotărîrile luate erau adevărate acte de curaj și demnitate civică.

La început fură puse în dezbatere cererile mult timp amîinate ale marilor nobili Bănfy și Teleky. Grefierul prezentă aceste două cereri ca fiind una singură, cu același obiect. Hotărîrea ce trebuia luată urma să fie o hotărîre principală, care nu viza nominal persoanele, ci pe nobili în general. O altă cerere care făcea și ea parte din punctul întîi al ordi- nei de zi, fiind în legătură cu un cetățean onorabil al orașului, a cărui fiică se lăsase furată de un nobil scăpătat, căpătă o altă rezolvare. Marii magnati Bănfy și Teleky cereau să li se acorde dreptul de a cumpăra pămînt în vatra orașului și îngăduința de a clădi aici case în care să se așeze atuncea cînd vor avea plăcere. Cererea aceasta era o îndrăzneală de neînchipuit. Un oraș liber regesc își avea legile lui, drepturile lui, oastea lui, justiția și celelalte institutii autonome. Avea dreptul să se întărească cu ziduri și asupra lui nu dispunea ni- meni în afara Sfatului cel mare, nici chiar regele. Orașenii erau oameni liberi și toți trebuiau să aibă o meserie și să facă parte dintr-o breaslă. Îndrăzneala celor doi magnati nu se datora decît timpurilor grele prin care trecea orașul Cluj de la moartea regelui Matei.

Sfatul nu cutezase pînă atunci să le respingă ce- rerile, ci le tot aminase așteptînd timpuri mai bune, un prilej mai potrivit. Și, slavă domnului, prilejul se ivise acum, datorită înfruntării cu succes a senio- rului Werbcocz.

Grefierul, bătrînul cărturar Paulus Veg, își între- rupse cronica la care lucra și de două zile își tot frămînta mîntea, împreună cu polgarmesterul De- mény, pentru a redacta cele trei hotărîri pe care Sfatul urma să le voteze în ziua aceea. Fusese o muncă grea, căci se cerea multă pricepere și diplomație. Bătrînul pusese toată știința și sîretenia, dar și fusese răsplătit cu multă dărnicie pentru strădania lui. Maestrul Paulus Veg căpătase un butoiăș de două vedre cu vin de Aiud, bun, vechi, precum și opt coți de ștofă cărămizie pentru un nou anteriu, cel vechi se rărise ca sita și doar venea iarna.

Cei doi primari așteptau în fața primăriei. Grefierul se învîrtea tipa-tipa cu papucii lui de pîslă prin camera unde Sfatul urma să țină ședința, așezînd pe masa lungă, la care trebuia să ia loc cei doi mari demnitari și magistri, clopoțelul, călimara, penele și ulcica cu apă. În sală intraseră cîțiva dintre membrii Sfatului, dar bătrînului cărturar nu-i păsa și-și văzu mai departe de treabă. Dacă n-ar fi el, Paulus Veg, orașul acesta cu toate hrisoavele lui, cu toate privilegiile care dau dreptul să se numească oraș liber regesc, oraș în care regele nu are decît un primar de formă, iar voievodul nici un cuvînt de spus, n-ar însemna nimic. El, Paulus Veg, va face cunoscută generațiilor următoare și chiar lumii întregi existența orașului, și nu tirgoveții aceștia galăgioși, care-și fac însemnările pe răboi, deși mulți dintre ei se laudă cu știința de carte.

În sfârșit, cei doi primari intră în sală. Asistența se ridică în picioare și se apleacă ceremonios în fața lor. Așa se cuvine: să cinstim pe marii demnitari ! Bătrînul Paulus Veg ocupă și el loc la masa de pe podină, mai la o parte, dar oricum sus, alături de cei puternici.

Polgarmășterul Demeny, grav și solemn, deschise ședința și dădu citire hotărîrilor care urmau să ca-pete aprobarea Sfatului.

— Aducem la cunoștința tuturor, — începu De-meny, — că cererile domnilor magnafi Bánffy și Te-leky se resping. Se resping ca fiind o încercare oco-lită de a încălca drepturile și privilegiile orașului nostru liber.

— Arde-i, Pista ! șopti starostele fierarilor, ghiontind cu pumnul său butucănos pe tăbăcarul Schill, un uscățiv totdeauna pornit împotriva nobililor.

Tăbăcarul ar fi răspuns cu un bobîrnac, așa după cum se obișnuia, dar polgarmășterul se încrunță la ei și, lovind cu ciocanul în clopotul de pe masă, continuă :

— Nu putem lua în seamă asemenea cereri. Pri-mindu-le, ne-am tăia craca de sub picioare. Am des-chide o porțiță și mîine-poimîne ar trebui ca noi să părăsim orașul și să-l lăsăm nobililor, așa după cum iobagii și chiar țăranii liberi își părăsesc delnițele strămoșești. Noi, la un loc cu nobilii, nu putem trăi. Știe fiecare cetățean cum sînt nobilii: lipsiți de carte, fără înțelegerea legilor cetățenești, neobișnuiți să trăiască în societate pașnică și bună înțelegere cu alții. Sînt hrăpăreți, porniți pe hărță, îngîmfați. Disprețuiesc pe meșteșugari și meșteșugurile, nu se supun legilor și-și fac singuri dreptate. De aceea, cinstiți cetățeni, ținînd seama de toate cele înșirate și avînd în vedere privilegiile de care ne bucurăm, cererile lor au trebuit să fie respinse.

Domnul de Nyárád, primarul regelui, a ascultat absent, posomorit. S-ar fi ridicat poate în apărarea nobililor și ar fi protestat pentru cuvintele jignitoare spuse la adresa lor, dar nu mai avea tăria s-o facă, nu se mai bizuia pe nimic, era acolo doar ca o urmă a trecutului.

Trîmbițașii și toboșarii ieșiră pe balcon și anunțară cetățenilor că una dintre hotărîri fusese luată. ; Domnul Demény citi mai departe:

În privința numitului Tecsý, nobil scăpătat, devenit prin furtișag ginerele mășterului Szabó, cîrnă- țarul, ținînd seama de interesele breslașului Szabó și de lipsa de minte a fetei sale, am hotărît: numitul Tecsý, ginerele lui Szabó, să fie primit în oraș, printre noi, dar numai cu următoarele condițiuni. În primul rînd să se lepede în fața obștei de toate privilegiile nobiliare, care și așa nu mai prețuiesc nici o ceapă degerată, întrucît Tecsý, după cum se știe, nu mai are nici o avere. În al doilea rînd, să îmbrățișeze meseria socrului său și să-i slujească în mod cinstit și cu supunere, timp de doi ani. Iar a treia condițiune e ca socrul său, cîrnătarul Szabó, să verse în casa orașului o sută de mărci, ca să se învețe minte, și altă dată să știe cum să-și păzească fetele, îndeplinite fiind aceste condițiuni, numitul Tecsý va fi primit în mijlocul nostru ca cetățean al orașului, iar breasla măcelarilor îl va putea înscrie printre breslași.

Un timp se glumi pe seama cîrnătarului Szabó, pe seama fiicei sale Sári și pe seama nobilului scăpătat Tecsý. Apoi Demény lovi cu ciocanul de mai multe ori clopotul și se făcu din nou liniște.

— Ne-am sfătuit îndelung, — citi în continuare polgarmășterul, rar autoritar, privindu-l din cînd în cînd pe domnul de Nyárád, — și gîndindu-ne că

aceasta ar fi și dorința înălțatului nostru rege Ulászló al II-lea și ascultînd și sfaturile dumnealui, maestrului Bastýány, arhitectul, am hotărît să se re-facă în mare grabă zidurile cetății noastre, zidurile turnurilor și bastioanelor. Să se desfunde șanțurile înconjurătoare și să se refacă punțile. Toate să fie așa precum au fost pe timpul gloriosului rege Sigis-mund, cînd ni s-au dat drepturile și privilegiile de care ne bucurăm ca oraș și ca cetate regească !

Domnul de Nyárád dădu să se scoale și să spună că pentru treaba asta s-ar fi cuvenit să fi cerut mai întîi îngăduința regelui, dar renunță și începu să bată cu degetele în masă ca într-o darabană. Fierbea fără să dea în clocot.

Polgarmășterul Demeny se făcu că nu observă ne-liniștea primarului regeș și citi mai departe:

Tot în legătură cu întărirea cetății, am hotărît turnarea în grabă a zece tunuri de tuci, ferecate cu inele de bronz în trei locuri: la gură, la mijloc și la broască. De asemenea se vor cumpăra douăsprezece arhebuze noi, mari, de cetate, din Augsburg. Plata tuturor acestor cheltuieli se va face din lăzile breslelor, după măsura pe care o va hotărî Sfatul starostilor, și din lada orașului, în care, după cum spune vistiernicul și arată socotelile din condică, și după cum știm și noi, se află cîțiva guldeni de aur, mai mult chiar decît ar fi de trebuință. În ceea ce privește munca brațelor, dumnealui, Bastýány, arhitectul, va întrebuița pentru toate muncile pe iobagii noștri din satele orașului. Juzii valahi vor scoate pe iobagi la muncă, fiecare jude cu satul lui; fiecare sat va da cîte cincizeci de perechi de brațe. Iar noi, ținînd seamă

de greutateile iobagilor din satele oraşului, pentru acest an, să-i scutim de eincizecime, ca să ştie şi ei că noi sintem creştini cu frica lui Dumnezeu, nu haini, ca seniorii.

■ — • Doamne ajută ! se auzi un glas în sală.

Atuncea toată lumea care lua parte la Sfat se sculă şi-şi făcu semnul crucii. Crainicul ieşi pe balcon şi puse trîmbiţaşii şi toboşarii să sune.

Veni la rînd a treia hotărîre, care a cerut multă chibzuială şi adîncă gîndire din partea polgarmeşterului şi grefierului şi, în afară de acestea, şi multă şiretenie.

După ce trîmbiţaşii şi toboşarii îşi făcură datoria, se auzi iarăşi glasul ilui Demeny. De data aceasta parcă vorbea un cleric pios, nu polgarmeşterul bătos de mai înainte, care plănuia să refacă zidurile cetăţii şi să toarne tunuri.

— Glorie şi slavă prea fericitului nostru părinte, papa Leon al X-lea ! spuse el şi-şi făcu smerit semnul crucii.

— Amen! răspunse întreaga sală. Toţi plecară capetele spre pămînt şi-şi făcură şi ei semnul crucii.

■ — Noi, cetăţenii acestui sărman oraş liber regesc, luînd în dezbatere cererea trimisului papal şi a arhiepiscopului nostru din Esztergom, cerem îndurare şi iertare... Cu toată dorinţa noastră cucernică, nu ne-am putut ,aduna mai în grabă, pentru a da un răspuns cuviincios. Avem şi noi multe necazuri şi de aceea am fost nevoiţi să ţinem pe numitul trimis, dominicanul Pálffy, departe de oraş, dar bine găzduit pe seama noastră în claustrul din Mănăstur. Acum, după ce ne-am întrunit şi-am hotărît, îi îngăduim numitului Pálffy, trimisul prea sfinţitului părinte papa Leon al X-lea şi al arhiepiscopului din Esztergom, Tamás Bakács, să intre în oraş şi în toată libertatea să predice, după dorinţa papei, războiul sînt .împotriva păgînilor.

Noi, însă, ţinem să se ştie: în oraşul nostru nu sînt vandori¹ şi nici oameni fără căpătîi. Tot omul îşi are rostul lui şi trăieşte cînstît, slăvind pe Dumnezeu şi pe sfinţul părinte papa Leon al X-lea ! Aşadar, nu vedem cum ar putea aduna dominicanul Pálffy în oraşul nostru, oameni pentru războiul sînt! N-ar putea-o face, fiindcă nu are de unde! Totuşi, fiindcă sfinţul părinte şi arhiepiscopul l-au trimis în oraş pentru a predica cruciada, noi nu ne opunem. Ştim însă că toată strădania îi va fi în zadar. Să-i îngăduim deci ca duminică să predice în piaţa mare, şi să ne îngrijim să ridicăm un podium şi să îndemnăm mulţimea pentru a veni şi a-l asculta cu bunăvoinţă şi smerenie. Însă, totuşi, după cum am mai spus, ştim : strădania îi va fi zadarnică !

În privinţa contribuţiei noastre în bani şi oameni înarmaţi, ostaşi pentru cruciadă... cu mare părere de rău şi cu sufeţele intristate trebuie să spunem răspicat trimisului sfinţitului părinte papa Leon al X-lea că nu putem da nici de unele. Mai întîi, oameni nu avem. Valahii, din cele cîteva sate iobăgeşti pe care le avem, n-au ce căuta în Oastea Crucii, căci ei sînt schismatici, ba am putea spune chiar că ei nu sînt nici de fel creştini. Dacă i-am amesteca cu bunii creştini catolici, am face un mare păcat, şi păcatul ar apăsa greu asupra noastră, asupra sufletelor noastre neprihănite, ca stăpîni ai lor. Noi am spus lucrul acesta şi dominicanului Pálffy, dar el ne-a înfruntat spunîndu-ne : „Cine porneşte la luptă împotriva pă- gînilor, acela e bun creştin”. Noi zicem, poatel Nu ne împotrivim cu vorba fiindcă nu cunoaştem canoanele, dar inimile noastre de adevăraţi creştini ne îndeamnă să nu îngăduim iobagilor noştri schismatici să plece spre tabere. Totuşi, ne întoarcem şi zicem: dacă ar fi, după cum spune dominicanul Pálffy, şi porunca regelui ca toată suflarea din regatul măriei sale să pornească împotriva păgînilor, noi, fireşte, nu ne punem stavilă. Deci, dacă aşa stau lucrurile, să încerce dominicanul Pálffy să predice şi iobagilor noştri schismatici. Ştim iosă dinainte că printre ei nu se găsesc dornici care să plece spre tabere. Ş-apoi... chiar dacă s-ar afla, noi ţinem să spunem şi regelui nostru : Măria ta, noi am plătit la timp birul măriei sale, nu mai avem nici un ban cu care să îmbrăcăm ostaşii. Noi sîntem un oraş sărman, şi lada noastră de bani, de mulţi ani e goală !

Sala tăcea chitic. Polgärmesterul îşi şterge fruntea asudată, parcă ar mai fi vrut să spună ceva, dar nu-şi aduce aminte ce şi dădu să se aşeze. Atunci domnul de Nyárád, nemalputînd răbda, se sculă şi strigă cu voce solemnă :

— Glorie sfinţitului părinte papa Leon al X-lea ! Glorie regelui Ulászló al II-lea !

— Uitasesm, mormăi polgärmesterul Demény. Uitase, într-adevăr, că aceasta era formula de închidere a dezbaterilor Sfatului.

Trîmbiţaşii şi toboşarii sunară şi mai zgomotos, anunţînd ridicarea şedinţei Marelui Sfat.

Orice s-ar spune, ' a fost o zi frumoasă şi veselă, şi ar fi rămas în istorie prin grija lui Paulus Veg ca o zi fericită, dacă toate s-ar fi sfîrşit aşa după cum fuseseră plănuite. Însă hotărîrile luate, deşi întocmite cu chibzuială şi diplomatie, avură darul de a nemulţumi pe doi seniori puternici, pe un nobil scăpătat, şi, mai mult ca pe oricare, pe trimisul pa-

¹ Vandori — vagabonzi, golani. (N.A.)

pal. Nu mai vorbim de domnul de Nyárád, care clocotea de minie.

Aşadar, sfătoşii din oraşul liber regesc Măritaseră pe toată lumea împotriva lor. După şedinţă, la câte un canceu de vin sau o cană de bere, deveniseră laudăroşi şi trufaşi; ar fi înfruntat toată lumea, pe toţi puternicii pământului. Cît despre regele Ulászló, toţi făceau glume pe seama lui, ba începuseră curajoşii să se salute, adresîndu-şi unul altuia porecla regelui: Dobje-dobje !

Fruntaşii oraşului merseră în corpore la „Pisica cu ghemul”, crîşma cea mai mare, eu han, din oraş. Izbinda trebuia sărbătorită după cuvîntă : vinul şi berea curseră în valuri, muzicanţii îi înveseliseră cu cîntecele lor. Balada celor trei eroi oraşeni — ■ — cizmarul, croitorul şi butnarul — fu cîntată în cor, în trîncăt de cancee. În clădirea primăriei nu mai rămăsese decît garda ailebardierilor şi bătrînul cărturar, maestru Pau-lus Veg, care se asezase la pupitrul său şi scria fără grabă cronica oraşului, pentru ca generaţiile viitoare să ştie că în anul domnului 1513, Clujul avea un Sfat şi capul Sfatului era polgarmesterul Demény, care a înfruntat pe marii magnăţi Bánffy şi Teleky şi chiar pe papa Leon .al X-lea !

5

Se înserase. Seară de toamnă tîrzie, linişte şi pace în oraş. Străjile fuseseră rînduite în turnurile de pază, făclile de răşină luminau porţile cetăţii. Străjuirea pe străzi o făceau oamenii din breasla jocarilor. Breaslă săracă, oameni slabi, cu staroste beţiv şi circotaş.

Starostele breslei, care trebuia să răspundă în noaptea aceea de paza oraşului, se infundase într-o crîşma în tovărăşia fratelui Luca, clopotarul catedralei sfîntului Mihail, şi ca de obicei beau virtos amîndoi dintr-o singură oală, pe rînd, grăbindu-se ca nu cumva unul să rămînă în urma celuilalt.

În timpul acesta, în biserica franciscanilor, abatele Pálffy, trimisul papal şi omul de încredere a lui Tamás Bakács, primatul Ungariei, fierbea de minie. Fusese ţinut în afara oraşului., în claustrul din Mănăştur, iar hotărîrea pe care o luase Sfatul, prin care i se îngăduise, abia după o săptămînă, intrarea în oraş, îl scosese din sărite. O asemenea cutezanţă din partea unor oraşeni era de neînchipuit pentru un prelat venit cu o misiune atît de importantă. Atît abatele Pálffy, cît şi călugării dominicani care-l însoţeau erau foc şi pară. Abia aşteptau ca slujba religioasă să ia sfîrşit pentru a-şi da drumul furiei. Erau hotărîţi ca prin blesteme şi anateme să răstoarne totul în oraşul acesta cu un Sfat şi un polgarmester atît de cutezători. Pálffy avea de gînd să dea o lecţie de pomină vulpoiului de polgarmester. O asemenea întoarcere după deget nu întîlnise trimisul papei în nici un oraş pe unde umblase pînă atuncea propovăduind în numele papei Leon al X-lea, războiul sfînt împotriva păgînilor; cum o să îngăduie tocmai unei vulpi ticăloase şi anticristice ca Demény?

Biserica era ticsită de lume. Jumătate din oraş venise să-l asculte pe trimisul papal. Din faţa altarului şi pînă afară, mulţime de bărbaţi şi femei ascultau slujba religioasă, aşteptînd clipa cînd dominicanul se va urca la amvon şi va aduce la cunoştinţă bula papei, cuvîntul lui Dumnezeu. Mulţimea era nerăbdătoare să audă din gura lui adevărul, căci în ultimele zile, în timpul cît polgarmesterul îl ţinuse în afara zidurilor oraşului, umblaseră numai zvonuri, care mai de care mai îngrijorătoare.

Fum gros, iz de trupuri înghesuite amestecat cu miros puternic de tămîie, atmosferă înăbuşitoare. Ultimele note groase ale orgii se pierdura în murmurul credincioşilor ce intonau şoptit un imn pentru slava Măriei. Slujba se sfîrşise şi o dată cu ea şi murmurul mulţimii.

În liniştea apăsătoare ce se făcuse în biserica înaltă, cu coloane şi pilaştri ridicaţi spre bolta cu ornamentaţii aurite, dominicanul Pálffy urca rar, una cîte una, treptele amvonului. La fiecare trei trepte se oprea şi-şi rotea privirea pe deasupra capetelor credincioşilor, îndreptate spre el. În ochii bulbucăţi, negri ca tăciunile, ai dominicanului, se citea numai minie şi ură. Pe faţa lui, zbîrcită ca un pergament învechit de vreme, se întipărise puternic dispreţul nemărginit ce-l avea pentru mulţimea celor strînşi ca să-l asculte.

■— Blestem asupra voastră, turimă necredincioasă ! fură primele lui vorbe şi toată lumea se cutremură.

Unele femei începură să tipe, altele se văicăreau în şoaptă, bărbaţii îşi plecară capetele, făcîndu-şi semnul crucii. Cei ce rămăseseră în picioare încercară să îngenuncheze, dar nu putură din cauza înghesuiei.

Pálffy îşi întinse în lături mîinile, mijmedie sutanei îi atîrnau largi, păreau aripele unui diavol negru ce vrea să-şi ia zborul. El îşi mişcă de două-trei ori, ritmic, braţele în sus şi-n jos, pentru a opri plinsetele femeilor şi a ţintui locului pe cei ce mai încercau să îngenuncheze. Mulţimea rămase încremenită şi îngrozită, cu capul în pămînt.

Dominicanul îşi începu predica. Vorbea de Dumnezeu, de singurul Dumnezeu, de sfîntul părinte papa Leon, de războiul sfînt, cruciada care trebuia să mîntuie lumea creştină de plaga păgînilor

cotropitori. Aminti chiar și de locurile sfinte și accentuă asupra datoriei fiecărei credincios de a-și da avutul și viața pentru această cauză sfântă. îngeri și demoni, iadul și raiul. Focul arzător al gheenei îi așteaptă pe cei care se dau în lături. Grădinile raiului, pajistile minunate cu izvoarele lor cristaline dătătoare de viață veșnică îi așteaptă pe cei ce dau totul pentru cruciadă. Cuvinte tari, imagini înfiorătoare se amestecau rînd pe rînd în predica sa.

După aproape un ceas de încordare, cînd mulțimea ascultătorilor devenise o masă înfierbîntată, gata să ia foc, începu atacul împotriva Sfatului orașului și a polgarmeșterului Demény. Polgarmeșterul fu numit diavolul cu chip de om, necuratul care pune bețe în roate carului de luptă al creștinătății, Anticrist! Demény nu se afla în biserică. Era acasă la el unde, cu porțile grele de stejar zăvorite, îl aștepta pe Gheor- ghe Doja și pe starostele Taill. Ideea de a se întîlni și a sta de vorbă fusese a lui Taill — era vechea idee a starostelui de a-l apropia pe Doja, sub o formă oarecare, de orașul Cluj. Demény și-o însușise cu însuflețire și-o considera acum, după cum avea obiceiul, ca ideea sa proprie. Se înțelege, lui Doja nu-i spusese despre ce-i vorba. Se sfătuisse cu Taill să-l ia cu bi- nișorul, pe departe; erau siguri că pînă la urmă îl vor îndupleca.

Doja primise să vină, cu atît mai mult, cu cît ar fi vrut să vorbească și el cu trimisul papal, să se informeze direct despre cele plănuite de papa Leon. Habar n-avea de hotărîrea Sfatului și de conflictul dintre polgarmester și dominican. își inchipuia că dominicanul va fi găzduit în casa polgarmeșterului, așa după cum se obișnuia. Acolo îl va întîlni, îi va vorbi și se va putea informa îndeaproape despre tot ce se pune la cale în legătură cu cruciada. Așteptase atîta un prilej potrivit și iată că pe neașteptate, și de unde nici nu visa, el se ivise. Planurile polgarmeșterului Demény erau mari, nu se opreau numai la repararea zidurilor, la desfundarea șanțurilor cetății și la turnarea cîtorva tunuri. El dorea să ridice oștirea orașului, să-i dea un comandat vrednic și cu experiență în treburile ostășești. Să ridice puterea militară a orașului pe aceeași treaptă cu a marilor orașe-cetăți.

După părerea lui,
Doja putea fi convins.
Și trebuia convins pe
orice cale, irămînea
hotărît. Mai erau
unele forme care
trebuiau îndeplinite,
dar în privința aceas-
ta se sfătuisse cu
magistrul orașului și
căzuseră repede de
acord. Doja va fi
legat de mîini și ide
picioare, ca să nu-și
poată lua avînt și să
uite că nu-i decît un
simplu siimbriaș al
orașului, și totul va
merge de minune

.Doja întîrzia să se arate. Demény rămas singur acasă îl aștepta. Iupînesele, copiii, calfele și ucenicii lui erau cu toții în biserică franciscanilor, unde ascultau îngrozii tunetele și fulgerele dominicanului, toate îndreptate împotriva polgairmeșterului.

Pe uliță nu se auzea nici un zgomet, nici un glas, nici chiar al paznicului, care din sfert în sfert de ceas striga din turnul primăriei: „Te vād, te vād !” Intîrzierea lui Doja și liniștea neobișnuită care domnea în oraș îl înspăimîntă puțin pe polgarmeșter și-l făcu să se întrebe : nu cumva s-a întîmplat ceva?

Singurătatea din jur îi insuflă teama de necunoscut, de neprevăzut. Frica începu din ce în ce să pună stă-pinire pe el. Toate gindurile lui în legătură cu planurile mărețe îi zburară din minte. Când o cucuvaie începu să se tînguie, el își opri respirația, ascultînd-o cu sufletul la gură. Vaietul păsării nu se repetă, dar polgarmeșterul nu mai putea sta locului. Începu să umble nervos prin cameră pînă îi veni în gînd că n-ar fi rău să bea un păhărel cu vin. Deschise dulapul greoi, cu încrustaturi încărcate, și scoase trei cupe de argint, le așeză pe masă și-și turnă într-una vin. Bău cupa pînă la fund. O umplu din nou, sorbind de data asta vinul pe îndelete. Simți o fierbințeală în obraji și parcă începu să se simtă iarăși stăpîn pe sine, tare și puternic — polgarmeșterul de mai înainte. Tăcerea domnea mai departe. Asta îl făcu să-și încingă sabia și să iasă afară, în uliță, ca să vadă ce se petrece și de ce nu mai vin Doja și Taill. Cînd puse mina pe ivărul ușii, lovituri puternice de ciocan făcură clopotul porții să răsune. Tot atunci auzi gălăgie în apropierea casei. Se duse la poartă și cînd o deschise îl avu în față pe starostele cojocarilor și pe fratele Luca, clopotarul. Mai la o parte zări una dintre străjile cojocarilor. Atuncea auzi și glasul paznicului din turnul primăriei: „Te vād, te vād!”

— Dracul să vă ia, bețivani îndrăciți, ce vreți cu mine ? îi întrebă domnul Demeny, supărat că în loc de cei așteptați avea în față pe cei doi bețivani și straja zdrențăroasă a cojocarilor.

— Nu te îngîmfa, polgarmeșter! Nu te îngîmfa ! strigă printre sughituri starostele cojocarilor, amenin- tîndu-l cu degetul. Sabia arhanghelului stă deasupra capului tău !

— Chinurile iadului te așteaptă ! strigă și clopotarul Luca. Ai nemulțumit pe dumnezeu cu trufia ta. Ai înlăcrămat pe sfînta Fecioară ! Antieristule! Husi- tule! Umilește-te în fața noastră, dacă vrei să „aflî îndurare !

— Ce tot trîncănesc bețivii aceștia ? întrebă De- meny pe cei din straja cojocarilor, apropiindu-se de ei.

— Polgarmeștere, — începu cel ce părea să „fie conducătorul străjii, — noi i-am scos din crîsmă și i-am adus în fața domniei tale. Nu te uita lîn gura lor, ascultă ce-ți spunem noi: am venit să te anunțăm că la poarta dinspre Feleac așteaptă o trupă de călăreți trimisă de voievod. Trupa vrea să intre în oraș. Ce facem, polgarmeștere? Ne dați cheile, sau nu ni le dați ?

Polgarmeșterul n-avea nici o cheie. Ea se afla la paznicul turnului, dar așa era tradiția; cerîndu-i cheile, însemna că cere învoire primarului de a intra în cetate. Orașul, ca toate orașele libere regești, avea și privilegiul cheii, dreptul de a opri intrarea în oraș a oricui, chiar și a regelui.

— Ce vor ? Cine-i comandă ? întrebă Demeny. — Nu știu ! Un nobil foarte nerăbdător. Ne-a su- duit de mama focului și ne-a amenințat că sfărîmă porțile, dacă nu deschidem pe dată.

— Cum așa ? făcu indignat Demeny. Și voi v-ați speriat ? Sînt mulți ? întrebă el puțin mai prevăzător.

— Nu sînt prea mulți, două steaguri, cam optzeci de oameni. I-am numărat și eu, și paznicul din turn, spuse conducătorul străjerilor.

— Nu deschidem, — hotărî polgarmeșterul cu oarecare teamă, — căci optzeci de călăreți însemna o adevărată oștire.

— Atuncea ce facem ? întrebă iarăși capul strajei.

Dacă încearcă să forțeze porțile, atunci străjerii din turn să deschidă focul asupra lor! porunci Demeny

— Păi străjerii n-au cu ce să deschidă focul, n-au pulbere de nu mai țin minte de cînd ! Doar dacă ne-am desface încărcăturile tunurilor, altcum, cu arhe- buzele n-avem ce face, răspunse conducătorul străjii.

— Du-te și sună alarma, bețivane! se răsti către Luca. Bate clopotul cel mare, bate-l în dungă, rar și apăsăt, ca să se trezească toți bețivanii ca de-alde voi! O să le arătăm noi ce înseamnă să forțeze porțile unui oraș care se bucură de privilegiu!

— Alarma ?! Ce, „ai căpiat, domnule polgarmeș- tere ? Doar nu vin tătarii! se arătă speriat clopota- rul.

— Mișcă-te și nu te mai zgîi la mine așa ! strigă Demeny, zgîlțîi'ndu-l pe clopotar. Starostele cojocarilor privea buimac, apoi deodată trezindu-se începu a zbiera :

— La clopot, fraților! și-l împinse pe fratele Luca spre biserică.

Straja cojocarilor o luă la goană spre poarta ora- șului, ca să ducă porunca polgarmeșterului.

Demeny rămase singur în fața casei sale, mai nervos și mai nerăbdător ca să-i vadă pe cei așteptați. Clopotul cel mare începu să sune. Suna rar, dăgătele urmau unul după altul, pe măsură ce ecoul lor se stingea în depărtări. Sunetul lui puternic, însoțit de vibrațiile care se stingeau încet, răsună sinistru în noaptea instelată. Oamenii dădură buzna pe străzi. Cîinii începură să urle înfiorător. Porumbeii ce se adăposteau în turnul catedralei ieșiră speriați de sunetul clopotului, neobișnuit la vremea aceea. Ei zburau în stol pe deasupra pieței, nelindrăznind să se așeze pe acoperișul catedralei. Din biserică franciscanilor ieșeau valuri de oameni ; alergînd pe lîngă ziduri, se îndreptau spre piața orașului. Toți se întrebau speriați: ce s-a întîmplat ? Dar nimeni nu putea da un răspuns liniștitor.

Un călăreț veni în goana calului, înconjură catedrala și trase de-a dreptul la poarta lui Demeny. Era Gheorghe Doja.

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebă pe polgarmeșter.

Am văzut, alergînd o străjă.

— Nimic deosebit, pofteste în casă! îi spuse Demeny, neliniștit dar curtenitor. De cînd cu nebunia asta a papei, toți și-au pierdut capul! Dau buzna la porțile orașului, vin, pleacă, parcă orașul ar fi un sat fără cîini i Bine c-ai venit, căpitane Gheorghe Doja, te-am așteptat cu nerăbdare. Pofteste, intră ! Doja agătă frul calului de grilajul de fier al ferestrei și păși pragul. Demény îl urmă. Nu mai zăvorî poarta, căci acum era cu Doja și se simțea din nou puternic.

Intrați în camera mare, cu tavanul scund, boltit, Demény începu să-și frece mîinile mulțumit:

— îmi pare bine să te am oaspe, căpitane Gheorghe Doja, îmi pare tare bine ! Ia, bea un vin bun, vechi! Vezi, starostele Taill întîrzie cu breslașii, cu dracu' mai știe cine, totdeauna își găsește cite ceva, numai unde trebuie să fie la timp nu-i. Noroc ! Eu am mai băut, mi se urise singur așteptînd. Căpitane Gyuri, vrem să punem la cale un lucru mare, mare de tot, și ne-am gîndit la domnia ta ! Oameni care poartă o spadă sînt destui, dar noi te vrem pe domnia ta, numai pe domnia ta ! E o cinste pe care ți-o face această cetate și oraș liber, o mare cinste! Doja îl privea surprins. Afară larma se întîlțise.

Trimisul papal vine astă-seară la domnia ta în casă ? îl întrebă Doja, nerăbdător să stea de vorbă cu dominicanul.

■— Trimisul papal ?! făcu mirat Demény. Ce să caute ? Ce-ți închipui, căpitane Gyuri, cînd te așteptăm pe domnia ta, cum aș fi putut aduce în casă străini, cu care n-avem nimic de-a face ? Abia aștept să văd orașul scăpat de ei... Inchipuie-ți, papa ne cere oameni și bani ! Dar și-a găsit omul ! și polgarmesterul începu să rîdă.

— Și regele ? Regele ce spune ? întrebă Doja.

— Dobje-dobje ? El... se spune că și-ar fi dat în-găduința. Dar asta nu ne privește pe noi. I-am plătit darea, sănătate bună ! Sintem' oraș liber, căpitane Gyuri, nu ne poruncește nimenea, nici papa, nici regele, nici voievodul! Aici eu, polgarmesterul, sînt stăpîn! Și, bineînțeles, Sfatul cel mare! se umflă în pene Demény.

— Aș fi vrui să stau de vorbă cu trimisul papei, credeam că-l întîlnesc în casa domniei tale, grăi necăjit Doja.

— Ce ai, domnia 4a, cu trimisul papei ? Eu te-am chemat, ești în casa mea, stăm de vorbă amîndoi! După cumj îți spuneam, vrem să facem un lucru imare, să-î dăm acestei cetăți puterea care i se cuvine... Tresări căci auzise poarta deschizîndu-se în lături, larmă și tropote de pași grei prin gang. „Ce dracu' poate fi ?” se întrebă polgarmesterul înspăimîntat. Să știi... n-apucă Demény să-și termine vorba, că ușa se deschise brusc. În cameră dădură năvală vreo zece ostași cu lănci și alebarde, cu toții întinseră lăncile spre pieptul lui Doja, împingîndu-l spre perete. O voce puternică strigă de la spatele lăncierilor :

— Gheorghe Doja, dă-te prins ! De te împotrivești, îți pierzi viața ! Era vocea nobilului Bornemisza, care aflase de la paznicii porții că Doja se îndreptase spre casa polgarmesterului.

Doja dădu să-și tragă spada, dar nu-și mai putea mișca mina, era ținut la perete. Privi uimit în toate părțile, apoi își opri ochii pe fața polgarmesterului

— fi venise gîndul unei trădări din partea acestuia, dar își dădu seama pe dată că nici vorbă nu putea fi de așa ceva. Demény era înspăimîntat, alb ca varul. Dui pă citeva clipe, seniorul Bornemisza, trimisul voievodului, se apropie de Doja. El își scoase foarte politicos pălăria și salută întîi pe polgarmeșter, apoi pe Doja, spre marea mirare a acestuia.

— Domnul Gheorghe Doja este prizonierul voievodului, grăi către polgarmeșter.

Demény își șterse fruntea năpădită de sudori și începu să se bilbie, dair mai apoi își recapătă glasul și întrebă :

— Cum ați ajuns domniile voastre aici ?

— Am dat în lături poarta foarte slab apărată și-am intrat în oraș ! răspunse zeflemitor Bornemisza!

— Ați călcat privilegiile orașului! strigă Demény, căruia îi revenise curajul. Apoi își puse mîinile în cîngătoare și deveni bătaios : E o încălcare nemaipomenită, nici regele n-ar fi îndrăznit s-o facă ! Veți răspunde pentru asta, căci îmi închipui,

voievodul n-a putut să-ți dea o poruncă care ar nesocoti drepturile și privilegiile noastre. Vă rog să părăsiți pe dată casa mea și orașul, ați înțeles ?

— Cer iertare pentru privilegiile încălcate! făcu o plecăciune Bornemisza. Vă rog să binevoiți, domnule polgarmeșter, a primi salutul și urările de bine ale măriei sale voievodul Ioan Zapolya, atît domnia voastră, cît și cetatea și orașul liber Cluj ! spuse și se înclină pînă la pămînt, obligîndu-l pe Demény să facă același lucru. În numele voievodului, cer găzduire pentru mine și oamenii mei! Cît despre nobilul Gheorghe Doja, aveți asigurarea mea, nici un fir de păr nu i se va clinti de pe cap. E o chestiune care trebuie lămurită, dar pînă atuncia e prizonierul nostru.

— Domnule, căpitanul Gheorghe Doja este oaspetele meu și al orașului, — începu polgarmeșterul, — nimeni nu are dreptul să se atingă de el ! Deci, vă rog, să luați cunoștință ; ar fi a doua mare încălcare a privilegiilor noastre, dacă l-ați ridicat din casa și orașul nostru pe căpitanul Gheorghe Doja ! Există vreo vină pe care voievodul o pune pe seama căpitanului Doja ? Să o aducă la cunoștința noastră, avem magistrați ! O vom judeca după legile orașului nostru ! îi tot dădea cu gura Demény, vorbind cu ton grav.

— Vă cer pentru a doua oară iertare! zise Bornemisza, întinzînd minile în lături, în gest de neputință. Eu sînt ostaș, nu știu ce vrea voievodul cu nobilul Gheorghe Doja. Am poruncă să-l ridic, îl ridic... cît despre vină, vă pot asigura, vina îi foarte mică ! și privi spre Doja, încruntîndu-și puțin sprîncelele. Doja stătea tîntuit, lipit de perete, cu virfurile a zece lăncii în piept; dacă ar fi făcut o mică mișcare de împotrivire, ar fi fost pierdut. „Fără îndoială e din pricina lui Toroezkoy sau a lui Werbőczy, gîndea Doja. Și dacă cel puțin aș putea încerca să scap...” •

— Te rog să nu faci nici o mișcare, grăi Bornemisza pășind, apropiindu-se de Doja. Îți iau spada, Gheorghe Doja ! ridică tonul nobilul Bornemisza. Doja se încruntă, închise ochii. Niciodată, nici rănit grav, nu se despărțise de spada sa. După cîteva clipe își întredeschise puțin pleoapele și-l privi pe nobil, își privi apoi spada de care se despărțea ! Inima i se strînse de durere. încercă să-și miste brațul drept, ar fi vrut să facă un efort desperat, cum mai făcuse și altădată, dar ostașul care-i imobilizase brațul, simțind el parcă gîndurile care îl frămîntau, apăsă din toată puterea cangea alebardei, mai să-i străpungă mușchiul brațului. Era peste putință orice mișcare. Singuri ochii și-i mai putea mișca. Aruncă o privire cruntă nobilului Bornemisza. Acesta părea nepăsător. Ii desprinsе spada din incheietori, o cîntări în mîini satisfăcut. Apoi trase puțin lama din teacă :

— Frumoasă spadă! Grea, vitează! grăi Bornemisza și, ridicîndu-și ochii, se adresă lui Doja : O vei căpăta înapoi, căpitane Gheorghe Doja ! Doja se încruntă, apoi își plecă privirea spre pămînt, înclеștîndu-și fălcile, mai să-și sfărîme dinții din gură.

— Sînt sigur de asta, știu ce spun ! Și Boremisza continua curtenitor : Te rog să mă ierți, căpitane Gyuri, dar privindu-te, îmi dau seama că voi fi nevoit să-ți leg și mîinile. Știu, nu Țe obișnuiește față de un nobil, dar domnia ta nu ești omul care să înțeleagă o situație impusă de jocul politicii curții, de aceea o fac. Altfel ai fi în stare să-ți iei zborul pe dată ce ți s-ar ivi prilejul și, crede-mă, n-aș vrea să mă văd pus în incurcătură față de cancelarul Martinuzy și de voievod !

Doja îl auzea vorbind, îi vedea buzele mișcîndu-se, dar în afară de faptul că se simțea în puterea lui Bornemisza, nu înțelegea altceva. Bunăvoința pe care i-o arăta nobilul o privea ca pe o viclenie obișnuită — cît despre curte, despre Martinuzy și voievod, de care amintise Bornemisza, la ce s-ar fi putut aștepta din partea lor ? Ah, dacă cel puțin oamenii lui ar putea afla ! De bună seamă, nobilul acesta, împodobit cu atîtea zorzoane, nu poate avea cu el mai mult ca o sută de călăreți; ț-ar da ușor peste cap ceata lui, numai de-ar afla !

Un ostaș aduse o funie, și lăncierii apăsară și mai tare virfurile lăncilor pe pieptarul de zale al viteazului. Bornemisza trecu spada ostașului și se apropiе de Doja ca să-i lege el însuși mîinile.

— Fă-mi plăcerea și te supune, lasă-mă să-ți prind mîna, n-aș vrea să-i duc cancelarului numai capul domniei tale, ceea ce l-ar întrista mult pe cancelar, după cîte îmi dau eu seama ! grăi Bornemisza surîzînd.

De altcum, vorbele lui erau fără rost, deoarece Doja n-ar fi putut încerca nici o împotrivire, Bornemisza trecu funia mai întii pe incheietura mîinii drepte, apoi la cea stîngă, trase, strînse, făcu un nod.

—• Bine, îți mulțumesc ! zise Bornemisza și se înclină, rîzînd satisfăcut.

Cînd erau gata de plecare apărui și Taill. La început, starosteale nu-și dădu seama ce se petrece în casa polgarmesterului. Surprins de prezența ostașilor, fu și mai surprins cînd îl văzu pe Doja legat fedeleș, iar pe Demény, galben la față, parcă atunci ar fi ieșit din mormînt.

— Ce se petrece aici ? strigă deodată Taill.

— Starosteale Taill, dacă nu mă înșel ? întrebă

Bornemisza puțin nesigur dacă nu face o confuzie.

— ■ Da, ne cunoaștem ! spuse răspicat Taill.
Răspunsul starostelui căuta să amintească nobilului o întâmplare care îi adusese din partea lui Taill un dar însemnat.
→ După cum vezi căpitanul Gheorghe Doja e prizonierul voievodului. Dacă ai de gând și domnia ta să protestezi în privința privilegiilor orașului, țin să-ți spun c-ai întârziat. A făcut-o polgarmesterul Demény. Iar eu, în numele meu și-al măriei sale, mi-am cerut iertare.
— ■ Aș vrea să stau de vorbă cu domnia ta puțin, numai puțin ! îi spuse lui Bornemisza, dîndu-și seama că pe baza privilegiilor orașului nu poate ajunge la nici un rezultat.
— Cu plăcere! Sutaș, — se adresă Bornemisza celui care comanda pe lăncieri, — du-l pe căpitanul Gheorghe Doja pînă în bastionul unde sînt adăposiți oamenii noștri. Ai grijă de el.
Sutașul făcu semn ostașilor și-l conduse pe Doja spre ușă. Înainte de a ieși, Bornemisza îi puse mîna pe umăr:
— Domnule Gheorghe Doja, te rog să-l urmezi liniștit pe sutaș, opunerea e zadarnică! îi spuse Bornemisza.
■ Cele zece lănci se aplecară. Sutașul porni împreună cu Doja. „Voi vedea eu ce-o mai fi”, își spuse Doja și pași pragul.
— Nici nu imi-am putut închipui că va merge așa de ușor, grăi Bornemisza mulțumit.
Demény mormăi cîteva cuvinte neînțelese, își turnă vin și bău; devenise din nou neliniștit.
— Vreau să știu despre ce-i vorba. Dau oricît, numai să-l văd pe căpitanul Doja scăpat. E în legătură cu Toroczkoj? întrebă Taill.
— Nici vorbă ! Toroczkoj e prea slab. Iar de scăpat nici nu poate fi vorba ! Voievodul și domnul cancelar Martinuzzi vor să stea de vorbă cu Doja. Pentru ce ? Numai ei știu !...
— Poate Werbőczy ? întrebă Taill.
— În oarecare măsură s-ar putea, grăi Bornemisza. Dar nu fiți îngrijorați, n-o să i se întîmple nimic. Nu știu ce v-a apucat și pe domniile voastre, zău de mai înțeleg ceva ! Toată lumea ține la țăranul acesta! înțeleg, iobagii, dar domniile voastre, dar domnul Martinuzzi !
— Domnule Bornemisza, știi foarte bine... cred că ți-am făcut dovada... sînt destul de larg la mină, nu ? începu din nou, cu înțeles, Taill.
— Vai de mine ! Îți mulțumesc și-ți făgăduiesc să fac tot ce îmi va fi cu putință... dar ca să-l fac scăpat, asta nu l Mi-aș aprinde paie în cap cu cancelarul !
În timpul acesta sosi jupîneasa polgarmesterului, calfele și ucenicii care plecaseră de la biserică, înspăimîntați de afuriseniile lui Pálffy ; cu toții începură să spună, incurcîndu-le, cele auzite din gura dominicanului. Se liniștiră cînd Demény, nepăsător, porunci să se servească masa pentru el și pentru oaspetele lui neașteptat, pe care polgarmesterul îl opri, ca și pe Taill, la masă.
În mănăstirea franciscanilor, dominicanul Pálffy își continua predica înflăcărată, ațîțind spiritele. O dată cu dangătul clopotelor, o parte dintre ascultători ieșiseră în curtea mănăstirii. Aici, alți călugări, și mai înversunați împotriva polgarmesterului, începură și ei cu predicile și îndemnul de răzvrătire. Nobilul scăpătat Tecsý le ținea hangul, strigînd și el din toate puterile împotriva lui Demeny.
Văzînd atitudinea lui bătaioasă, un călugăr îl îndemnă să ridice sărăcimea orașului. Tecsý nu așteptă să i se spună de două ori. Ros de răzbunare, supărat de hotărîrea umilitoare luată de Sfat în legătură cu el, porni cu larmă mare, însoțit de cîțiva. Prilejul era binevenit — gîndea el — nu numai să se răzbune pe Demeny, ci să-și creeze și o situație în oraș. Răs- turnînd pe cei care erau în fruntea orașului, ar putea să se cocoțeze el sau în cel mai rău caz socrul său, cîrnătarul.
Tecsý răscoli marginile orașului, bătu la porțile caselor sărăcicioase și în curînd strînse în jurul său o mulțime destul de mare cu care se îndreptă spre piața orașului.
Între timp alergaseră la Demeny oamenii din breasla argintarilor și fierarilor, cu toții bine înarmați. Ei străjuiau acum poarta lui Demeny, și deși nu erau prea mulți, Tecsý n-avu curajul să-i atace. Dîmpreună cu cei cu care venise, se îndreptă din nou spre mănăstirea franciscanilor.
Aici găsi aceeași fierbere pe care o lăsase. Dar mulțimea șovăia. Oameni din breslele sărace : cojocari, dubăleri, țesători nu îndrăzneau să se ridice contra polgarmesterului. Erau legați bănește de zaraful și argintarul Demeny. Unii luaseră dacă nu arvune pentru mărfurile pe care le produceau, cel puțin împrumuturi, așa că nu puteau să-și dea friu liber urii pe care o avea contra polgarmesterului și fruntașilor care-l susțineau. Călugării plecau peste cîteva zile, ei însă rămîneau să trăiască mai departe împreună cu Demeny și cu ceilalți care formau Sfatul cel mare al orașului. Îi vor răsturna poate pe Demeny, îl vor ucide, poate, dar oare cu asta s-a sfîrșit totul ? Șovăiau.
Trebuia ca o autoritate mult mai mare decît aceea a călugărilor să pună mulțimea în mișcare. Și această

autoritate fu găsită; cineva aduse vestea: „Au intrat oștile voievodului Zapolya în oraș !”

Dominicanul Pálffy căută să se folosească pe dată de această veste, dînd o tălmăcire personală acestei știri. El predică : trupele voievodului au venit pentru a-l pedepsi pe polgarmeșter, pe hainul, pe anticristul care și-a bătut joc de cuvintele sfîntului părinte papa Leon al X-lea și trimișii acestuia ! Lesne crezătoare, mulțimea luă cuvintele dominicanului de bune. Se ridicau acum două puteri contra polgarmeșterului: papa și voievodul! Situația se schimbașe. Mulțimea îl și vedea pe polgarmeșter în lanțuri, ținut în fața voievodului, poate chiar pînă și în fața papei 1 în sfîrșit vor scăpa de el și de ai lui.

Pálffy prinse freamătul mulțimii și își întetî îndemnurile. Polgarmeșterul și Sfatul trebuiau răsturnați. În locul lui Demeny pus nobilul Tecsý, în Sfat — oameni din mulțimea credincioșilor. În forma aceeașta, gindea dominicanul, va avea orașul la picioarele sale, va putea face recrutări pentru cruciadă și va dispune după plăcere de lada cu guldeni a orașului. Tecsý, încurajat de Pálffy și de freamătul mulțimii, trase spada și se puse în fruntea ei.

Mulțimea porni tumultoasă. Amenințările și blestemele la adresa celor care conduceau orașul erau 6trigate în gura mare. În mijlocul gloatei se aflau călugării împreună cu Pálffy. înaintau intonînd cîntece religioase, ridicînd amenințatori spre cer torțearzinde, afurisind pe necredincioși și trușai. În mijlocul pieței fu adusă o masa. Pálffy ajunse deasupra ei ca ridicat de un duh nevăzut. După ce făcu un semn ca mulțimea să-i dea ascultare, se închină și desfăcu sulul cu bula papală, chemarea la luptă, în cruciadă împotriva păgînilor. Bula se adresa poporului, nobililor, prinților. Și prin ea, toți erau cne- mați să se ridice! cu armele împotriva¹ păgînilor, pentru a elibera creștinătatea.

■ Oamenii au rămas împietriți cînd au auzit grelele cuvinte, blestemele zvirlite de papă împotriva acestora ce se vor opune și nu vor da tot ajutorul pentru cruciadă.

— Blestem mamele care și-ar împiedica fiii 1 tuna glasul lui Pálffy, citind textul bulei papale. Blestem femeia care și-ar opri bărbatul de a porni la luptă 1 Blestem stăpînul care și-a r opri slugile de a intra în oastea creștinătății 1 Blestem principele care și-ar împiedica supușii 1 Blestem asupra tuturor celor ce ■nu vor asculta cuvîntul și nu se vor ridica 1 Blestem orașul acesta în care trimișii sfîntului părinte papa Leon al X-lea au fost umiliți 1 Blestem pe nemernicii care s-au pus în calea sfîntului părinte! Blestem pe polgarmeșter și întregul Sfat al acestui oraș păcătos 1 După fiecare blestem, călugării ce înconjuraseră masa pe care Pálffy era urcat întăreau în cor afuriseniile lui:

— Amen 1 Amen ! Amen !

Glasurile lor profunde răsunau înfiorător în liniștea și seninul nopții.

Mulțimea înfricoșată se înfioră, se mișcă în loc ca unduirile unei ape și fiecare începu să se văică-rească.

La auzul numelui lui Demeny, un iureș năvalnic împinse mulțimea fanatizată spre casa lui. În cîteva clipe, porțile fură sfărîmate, apărătorii casei călcați în picioare, polgarmeșterul prins, strivit, adus în fața mesei înconjurată de călugări. Demeny abia se mai putea ține pe picioare, și fiindcă împrejurarea era potrivită și nimeni nu avea să răspundă de moartea polgarmeșterului, călugării hotărîră ca mulțimea să-l spînzure, ceea ce și făcu. Apoi aprinseră cîteva case ale notabililor, partizani ai lui Demeny.

Pe la miezul nopții,
mulțimea se potoli și
se împrăștie. În urma
ei rămaseră rugurile
caselor aprinse ce-și
ridicau fumul spre
înaltul cerului senin
întune- cîndu-l

.De prin colibele și bordeiele satului așezat pe culmea dealului, oamenii începură să iasă în miez de noapte. De sus, de la hanul de pe marginea drumului, puteau privi ca într-o căldare orașul din mijlocul căruia se înălțau spre cer limbi de foc. Știrile născocite vin parcă aduse de vînt. Undeva s-au ridicat satele, ard grajdurile nobililor, ard și castelele ! Vircolacii încep să ronțăie din lună, Anticrist a pornit cu pași mari să cutureiere pămîntul, tropăind cu cizme de fier înroșit. Doi împărați mari se vor înfrunta în luptă crîncenă. Oști se vor încleșta în bătălii și mare vărsare de sînge va fi pe pămînt. Focul va cuprinde lumea și poate, pînă la urmă, dreptatea lui Dumnezeu se va revărsa asupra lumii. Acum lumea s-a aprins, au încins-o flăcările. Las-o să ardă! Asta-i lume ? Sfîntul ei de lume!

— Ei, Jupine, arată-ți nasul!

Dar ușa hanului rămase închisă ^ obloanele grele lăsate pe ferestrele joase. Jupinuf n-are gînd să-și arate nasul. A pus drugii groși la ușă. Inima îi bate să-i spargă coșul pieptului, și-i țîțîie ca șoarecele prins în capcană.

— Deschide, Jupine! Deschide ori spargem, dăm foc ! Lovește, fîrtate, lovește ! Lovește că s-a aprins lumea ! Lumea arde și tu îți numeri aurul, ticălos ce ești!

— Pofțiți, oameni buni, pofțiți ! Aveți răbdare, aveți răbdare, doar nu dau tătarii! Iați că deschid ! se auzi un glas sfios de dincolo de ușă.

— Nu dau tătarii, da' arde lumea! Arde lumea, Jupine ! Jeși afară și vezi cum arde !

— Măi creștini, luați-o mai încet, ce va apucat ? Băgați omul în speriet, ați bolunzit ? Nu mai știți de nimic, nici de Dumnezeu, nici de bătrîni ? Spuse judele satului, care se afla și el printre oameni.

— Tacă-ți gura, jude ! Nu te viri unde nu-ți fierbe oala c-o pătești! Ia adă mai bine hrisoavele celea bă-trine, scrise pe piele de ciine, vrem sa știm cum stăm, acum cînd începe să se aprindă lumea !

— Mă, mă tîndală, nătîngule! Pînă nu afli despre ce-i vorba, ține-ți gura. Ți s-a făcut de ștreang ? Arde în piața Clujului... și ce-i dacă arde ? Se spune că s-ar război împărații... lasă-i să se războiască, ce te doare pe tine ? A pornit Anticrist pe pămînt... lasă-l să pornească sănătos, n-a ajuns pînă aici. Cînd o ajunge, vom vedea noi ce avem de făcut! Îl muștră pe îndrăzneț judele.

■— Ai dreptate, moș Petre ! Ai dreptate, moșneagule, și eu tot așa zic, cînd o fi să fie, vom vedea noi ce avem de făcut! Da în hanul Jupinului tot intrăm !

— Păi vezi bine că intrăm, rise bătrînul jude, ară- tîndu-și gingiile fără dinți. Dacă am venit pînă aici, intrăm. De ce să nu intrăm ? Dar la cine plătește, te-ai gîndit ?

— Cu ce ? Cînd arde lumea, nu se mai plătește !
— Ei, nu-i așa, nu arde lumea noastră, satul nostru ! Jupine, adă aici la oamenii aceștia de omenie și crestează la răboj că judele plătește ! Niculiță ! Măi Niculiță, — strigă judele Petru, — ian du-te pînă la baba mea, spune-i să-ți dea tasca cu hîrtoage. Adă-le aici să le scuturăm de molii! Noroc, jupine! Să dea Dumnezeu și bine.
— Să te audă Dumnezeu, jude! răspunse crîșmarul, termurînd tot de spaimă.
— Bună noapte, oameni buni! Arde, ha ? Arde ? se viri între iobagi Gavriș.
— Lasă-l în turbă să ardă ! răspunse judele satului. Încotro, măi Gavriș, voinicule, încotro în miez de noapte ?
— Înspre încolo ! Unde mă duc ochii! Poate spre vale, poate spre munte, poate nicăieri în noaptea asta, răspunse Gavriș.
— Te-ai despărțit de Doja ? îl întrebă judele, care ■ îl știa în ceata acestuia.El s-a despărțit de mine, nu eu de el. Nu mă vezi, nu-i vezi ? Uite-l pe Valentin, uite-l pe bătrînul Bândy, se țin după mine ca umbra ! Măi Valentine, ce-ai fi avînd tu cu mine ? Se întoarse spre tînarul care sosise în fața hanului dimpreună cu Bândy.
— Ce să am ? Am veni și noi să privim cum arde Clujul !
— Nu te speria, fiule, nu vă fur nimic, nu vă iau nimic! Jude, parcă era vorba de un răboj pe aici, pe la jupinul ăsta cîstit ?
— Era, și ce-i dacă era ? clipi din ochi judele.
•— Păi dacă era, spune-i jupinului să nu mai creșteze, plătește eu în noaptea asta ! Gavriș plătește, sfîntul ei de lume! spuse el printre dinți. Nu te-ai întrebat ce face Doja în orașul care arde ?
— Nu-i purta dumneata de grijă ! i-o tăie Valentin.
— Optzeci de călăreți s-au dus după el. Viu sau mort îl vor duce în fața satanei și voi vă țineți după coada mea !
— Taci, măi omule, cine îți are baiul! intră în vorbă și bătrînul Bândy.
— Mai bine ne-am arunca în șei și ne-am duce să vedem ce-i pe acolo, mai spuse Gavriș.
■— Vezi-ți tu de drumul tău și dă-ne bună pace, știm noi și Doja ce avem de făcut! căută să pună capăt vorbelor Bândy.
Valentin aflase de trecerea lui Bornemisza și a trupei comandată de el. Aceasta îi dăduse de gîndit. Doja era în oraș. Bănuitor, trimisese un om de ispravă ca să-l caute pe Doja, să treacă pe la Taill, să întrebe, să iscodească, dar omul nu se reîntoarse, și erau îngrijorați. Cît privește Gavriș, începuse să li se pară ciudat. Haiducul își tot amîna plecarea. Nu părea nici de fel hotărît să se despartă de ceată. Și încă un fapt îi pusese pe gînduri. De cu seară dispăruse Piți, arhebuza lor ușoară și trei oameni din ceată, printre care lăncu Gurau, gornistul. Tocmai el! Asta îl scotea din sărîte pe baclul Bândy, mai ales că lăncu era unul dintre cei mai apropiați bătrînului ostaș. Bândy nu vrea nici în ruptul capului să creadă c-ar fi o întimplare ca oricare alta, că n-ar fi nimic neobișnuit la mijloc. Bândy și Valentin îl învinuiau în taină pe Gavriș de furtul arhebuzei și, de, s-ar putea ca tot el să le fi sucit capul și celor trei. Lăncu Gurău și ceilalți doi pomiseră de cu seară la vinătoare de mistreți; pomiseră fără să spună, de teamă ca să nu fie opriți de către bătrîn sau Valentin. Intrară cu toții în han și se așezară la masa lungă și îngustă. Jupinul toarnă vin în cance; îi cam tremură mîna, dar nu de teamă că nu și-ar vedea banii, doar plătește Gavriș, ci de învolburarea vremii ce se simțea. În han cu toții strigă, se veselesc.
Arde lumea !
Judele deschise tasca cu hîrtoage și ca prin farmec se făcu liniște de nu se mai auzea nici musca. Slovele nu le cunoaște judele Petru, dar el știe pe dinafară tot ce-i scris în ele. Ține sulul deschis și silabiseste ca și cînd ar citi. Iobagii îi ascultă pentru a suta oară cuvintele silabisite. În tasca bătrînului jude se află și o copie a vestitului document încheiat pe dealul de la Bobilna, în anul 1437, vreme de mult trecută, dar de care oamenii își amintesc ori de cîte ori ajunge cuțitul la os și nu mai pot răbda nelegiuirile.
Bătrînul jude trece peste unele rînduri. O face cu bună știință, are el socotelile lui, citește după cum suflă vîntul, după cum stau timpurile, nu zvîrle vreascuri pe foc înainte de a se înălța para. Uneori se mai incurcă și silabiseste un rînd pe care ar fi vrut să-l treacă cu vederea, însă ascultătorii, iobagii satului, cunosc în întregime documentul tot așa de bine ca și el, doar le fusese silabisit de nenumărate ori. De data aceasta, cînd bătrînul jude căută să sară rîndul în care li se părea lor că fuseseră stabilite drepturi încălcate, săriră ca arși:
— Aiii, ticălos bătrîn ! Fă bunătațe și întoarce-te înapoi, ia-l de la cibla de bucate.
— No, no, ce v-a apucat ? Unde am rămas ? Așa da, de la cibla de bucate! și bătrînul începu să silabisască : Fiecare casă va da o cibla de bucate pe an pentru fiecare holdă. Nobililor să nu li se mai dea none. Tot iobagul are dreptul de strămutare de pe o moșie pe alta, dintr-un sat în altul!
— ■ Dintr-un comitat în altul! completă cel mai gălăgios.

— Da ! Și dintr-un comitat în altul ! Dar... ascultați numai ! Dar mai întâi să-și plătească tragiul[†].
— Păi cum vine asta ? Pământul rămîne acolo și tu să-î plătești darea ! Din ce și cu ce ? se răsti altul la bătrîn.
— Ce mă întrebi pe mine ? Așa stă scris, așa citelesc ! se încruntă nemulțumit judele Petru și se opri din silabisit.
— Bine, moș Petre, asta o s-o vedem noi, citește mai departe !
— Așa da, asta o s-o mai vedem noi ! dădu din cap judele. Nobilii care pe nedrept vor încerca să-î oprească pe iobagi de a se strămuta de pe pămînt...
— Cum pe nedrept ? Cum vine asta ? se înfurie din nou cel care tot întrerupea silabisitul bătrînului.
— Pe nedrept ! Asta vine cam așa, măi Lupane, dacă nu vrea domnul, nu poți pleca. El hotărăște dreptul sau nedreptul. Ce te rățoiești la mine ? Ai auzit de atîtea ori ce glăsuiește documentul și nu te-ai înfuriat ca acum.
— Păi acum nu vezi dumneata, arde !
Valentin asculta în tăcere și privea peste umărul bătrînului jude. Tînărul se mira de faptul că deși judele, nu știa latinește, totuși el silabisea cu precizie, în romînește, ca și cînd ar fi tradus textul latinesc. Și nu greșea. Nu făcea decît greșeli voite, din motive cunoscute numai de el.
— Ai o minte strașnică, îi spuse Valentin. Știi ce, fă totul sul și spune protocolul ca pe tatăl nostru, și așa nu-ți stau ochii pe el, în zadar îl ții desfăcut în fața dumitale !
— S-ar putea asta ?! făcu nemulțumit judele. Și începu din nou să silabisească. Toți îl ascultau cu religiozitate.

Gavriș asculta
silabisirile judelui,
urmărindu-i cuvintele
cu multă atenție.
Uneori da din cap
aprobînd. De cele
mai multe ori mîrîia
nemulțumit. După
spusele lui Valentin,
el ridică canceul și
sorbi prelung
băutura, apoi îi zise
uitîndu-se în ochii lui
Valentin

[†] Tragiul — dare de pămînt. Corect: teragiul — impozitul agricol. (N.A.) «

— :Bătrînul cîntă ca un buhurez !
— Nu-ți place cînteeul ? îl întrebă tînărul.
— Să-i ia dracul, prostii ! îmi place, dar mai bine le-ar putezi hrisoavele, prea se bizuie pe ele. Eu știu un lucru... dreptatea nu se face citind hîrtoage!
— Fă-i și pe ei să gîndească la fel cu tine ! îi spuse Valentin.
— Hm ! Hm ! mormăi Gavriș.
— Sufletul tău neimblînzit dă-l lor. Nu te gîndi la drumuri, la pustă, la codru !
— Fraților, — strigă Gavriș, acoperind silabisitul judei, — ce-i scris acolo a murit de mult. A murit o dată cu vitejii de la Bobilna.
Judele se opri, își îndreptă fața spre Gavriș și-l privi mirat:
— Slova nu moare niciodată ! spuse el.
— Slova omoară dreptatea, moșule ! Uite aici, și Gavriș își lovi cu palma minerul spadei. Asta-l pana cu care se scrie slova dreptății !
— Cu spada se apără ! răspunse bătrînul. De scris, se scrie cu pana de gîscă, fără ură și fără pizmă, dacă vrei să știi ! Dar de mult nu se mai scrie așa !
— Dacă vreți să vă apărați dreptatea, veniți cu mine, îi îndemnă Gavriș pe iobagi. Veniți să vă arăt eu cum se face dreptate.
Iobagii tresăriră. Toți tăcură și-l priviră lung pe Gavriș.
— Dreptatea a murit o dată cu Matei ! se auzi glasul lui Bândy.
— La dracul ! Dreptatea și-o face omul ! trînti Gavriș pumnul pe blana groasă a mesei.
Făclia de rășină fumega împrăștiind o lumină pîl-pîitoare. Iobagii îl priveau pe Gavriș cu ochi sticloși.
— Dacă sufletul nu vi-i frînt, vă mai puteți face dreptate ! Iată, dă domnul și începe să ardă, să se aprindă focurile ! Incepe ici, trece dincolo, les pribe- gii de prin păduri, oamenii se strîng, se adună și pun mîna pe topoare, pe țâpoaie. Sufletele voastre ce fac, au amorțit ?
65
Valentin nu-l auzise niciodată vorbind ca acum,
5 — Războiul iobagilor părea să nu fie Gavriș pe care ei îl cunoșteau, ci cu totul altul, un Gavriș necunoscut.
— Bagă hrîsovul în tască, jude Petre, lasă-l acolo să putrezească, și-a trăit traiul, acum trebuie scris altul. Iată că se face ziuă. Cine vrea să vină cu mine, să nu se gîndească mult ! strigă Gavriș, ridicîndu-se de la masă.
Se ridică încet, greoi, nesfîrșit. Făclia îl lumina din dreapta. Umbra lui, îngrămadită pe perete, se ridică și ea, iar cînd ajunse la tavan, se frînse deo- dată și trecu jumătate pe tavanul spoit cu var. Ga- vriș stătea drept, cu pieptul umflat, trîgea aerul cu toată puterea plămînilor, ca un taur. Hangiul se chirci în colțul unde se aciuase.

— Doamne! se minună el privind umbra lui Gavriș. Și fără să vrea șopti : Anticrist!

Iobagii se ridicară și ei. Dădură canceele peste cap, bind până la ultima picătură. Gavriș își goli canceul, apoi îl trîni de pămînt, sfărîmîndu-l în bucăți.

— Hai, cine vine cu mine ? Să nu mai așteptăm zorile ! Apoi își strînse cureaua de care-i atîrna spada și-și viri mîinile în mincele sumanului, care pînă atuncea îi stătuse atîrnat pe umeri.

— Dumnezeu să-ți ajute, Gavriș ! strigă Valentin.

— Să vă ajute și vouă ! Să-ți piară din gînd năpasta pe care mi-o faci. Nu eu am furat-o pe Pîi!

Nici nu vi i-am ademenit pe cei trei oameni! Să-i spui asta lui Doja ! îi zise lui Valentin cînd fu în pragul ușii.

Toți cei din han ieșiră o dată cu Gavriș. Cîțiva erau hotărîți să-l urmeze, alții ieșiseră fiindcă nu mai era cîne plăti băutura și jupînul sas nu dădea pe datorie.

Jeșise și Valentin, și baciul Bândy. Tînărul căută să-l îmbuneze pe Gavriș și spuse :

— Iartă-mă, Gavriș, acum vād bine că nu ne-ai putut fura arhebuza, nici ademeni oamenii ! Îi părea rău că-l năpăstuiuse. Dar trăiești cu omul timp îndelungat și tot nu-l poți cunoaște, iar cînd nici nu te gîndești și ți-ai făurit o icoană despre el, iată că deodată vezi că te-ai înșelat.

Hotărît lucru, Gavriș era altfel decît și-l închipuise. Dar oricum, fiecare cu drumul lui. Doja nu-l mai vrea în ceată. Doja vede mai bine ca el. Cel puțin să nu se despartă supărați unul de altul.

— Gavriș, te-am rugat să mă ierti, te năpăstui-sem ! Încerca Valentin să se apropie de el.

— Cît aveți de gînd să stați în satul acesta ? îl întrebă Gavriș, neținînd seama de rugămintea lui.

— Pînă se întoarce Gheorghe Doja !

— Si dacă nu se mai întoarce ? La asta nu te-ai gîndit ?

— Nu cobi, Gavriș, cum poți vorbi în felul ăsta ? grăi bătrînul Bândy și se opri în loc cutremurat. Își trăgea mereu mustățile, punea mina streșinat la ochi, privea în josul drumului, epre cetate.

— Hai, fraților, cine vrea să vină cu mine, să mă urmeze !

Gavriș părăsi grupul și cu el plecară și cîțiva iobagi, nu prea mulți, căci ceilalți aveau ochii ațintiți asupra bătrînului Petru Oană, judele satului.

Judele își purta ochii de la unul la altul, spunînd parcă fiecăruia : stați pe loc, stați binișor, mai oamenilor, uite aici, în tașca asta-i dreptatea noastră ! El strîngea cu amîndouă mîinile tașca cu hrisoave, o apăsa pe piept, în dreptul inimii, s-o simtă parcă mai bine. Ehe, arde ! Asta înseamnă c-o să-i vină și lui timpul ! cugetă bătrînul jude. O să le citească el nobililor seniori documentul, o să le spună pe șleau c-au fost călcători de jurămint, că s-au legat la una și alta cînd le-a fost sabia iobăgească la grumaz și-au călcat în picioare, apoi, toate cele hotă- rite paragraf de paragraf.

— Lup de șapte hotare! glăsui judele, cînd Gavriș se îndepărtase binișor.

— O fi ! Te întrebăm însă pe tine, jude, noi ce facem ?

— Dăm de știre satelor: unul s-o ia călare pe valea Micușului în jos, pînă la Petrești, altul în sus spre Vălișoara. Mîine în zori de ziuă să se strîngă satele iobăgești aici. Om vedea noi ce avem de făcut! Dumneavoastră, voinicilor, ce aveți de gînd ? se adresă judele bătrînului Bândy și lui Valentin.

Dar n-apucară cei doi să răspundă și iată că după cotitura drumului apăr un grup numeros de călugări pribegi. Unde fuseseră noaptea trecută, cine-i găzduise, nimeni n-ar putea spune. Erau pribegi, cerșetori îmbrăcați în anterie peticite. În urma lor la cîțiva pași venea o ceată de milogi, unii fără un picior, alții fără o mină, toți plini de plăgi, îmbrăcați în zdrențe. Tîrgurile săptămînaie sau tîrgurile de țară, cînd se țineau, erau pline de astfel de oameni și nu numai cu prilejul lor, ci ori de cîte ori vreo întîm- plare neobișnuită avea loc, călugării aceștia pribegi apăreau și ei.

La răsărit, cerul devenise de aramă. Se arăta o zi frumoasă de toamnă. După citva timp se ivi de după coasta dealului și soarele, roșu ca vilvataiele ce se înălțau din oraș. Iobagii se descoperiră în fața soarelui, iar grupul călugărilor pribegi și al milogilor începu să murmure un cîntec religios, tărăgănat și monoton.

Un călăreț venea în goana calului dinspre oraș. Era omul trimis de Valentin. El aducea vestea că Doja fusese prins.

Cei doi rămaseră fără glas : Doja prins !

— Nu-i adevărat! se răsti la călăreț Bândy, căruia nu-i venea să creadă. Trebuia să-l fi trimis pe Ferko, nu pe nepriceputul ăsta. Sau să te fi dus tu însuți ! îl dojeni pe Valentin.

— E așa după cum vă spun, credeți-mă ! căută omul să-i convingă. În oraș se petrec lucruri mari! Polgarmesterul a fost spinzurat. Orașul întreg mișună de pribegi. Abia am putut răzbate. Dacă nu credeți, mergeți și vedeți !

— Mă duc ! grăi cu greu Bândy, parcă i s-ar fi tăiat răsufllarea. Valentine, ai grijă de oameni ! Pe starostele faill nu l-ai văzut ? îl întrebă pe călăreț.

— Ce staroste ? făcu omul. Parcă mai
îndrăznește vreun bogătan să-și scoată nasul afară
din casă ? !

Nu spuneți nimic, oamenilor! porunci Bândy, grăbind pasul spre viața unde ridicaseră corturile. Valentin mergea îngândurat, căuta să se țină pe urmele lui Bândy, care grăbea pașii tot mai mult. Gîndurile i se învîlmășiseră : „Bădița Gyuri! Tocmai acum ! Tocmai acum cînd țara începe să se în- volbureze! Ce ne facem fără el ?” Îngîna tînărul. „Oare baciul Bândy ar putea să-l înlocuiască ? Dar Gavriș ? O, Gavriș! În Gavriș numai sîngele cloco- teste, cît despre minte !”...

Cînd ajunseră la corturi, oamenii dormeau încă. Bătrînul se opri locului în dreptul unui foc aproape stins :

— O să-ți iau calul, Valentine, îi spuse tînărului.

— N-ar fi mai bine să mă reped eu ? Întrebă Va- lentin, căci n-ar fi vrut să-și dea calul.

— Nu, du-te și adă calul ! îi reteză Bândy orice împotrivire.

Dar cînd Valentin veni cu calul înșăuat, bătrînul începu a mormăi:

— Nu-mi trebuie șaua ta, nu mi se potrivește! Și de unde la început părea tare grăbit, acum se codea.

— Trece timpul, baciule ! îi spuse neliniștit Va- lentin.

— Vezi-ți de treabă, copilule! mormăi baciul Bândy, apoi se apucă să desfacă chinga șei.

Dădu șaua lui Valentin jos și singur se duse să și-o aducă pe a lui. O potrivi încetîșor, îi încercă chinga, o suci, o învîrti, tot oprindu-se în loc, parcă ar fi vrut să-și mai aducă aminte de ceva. Valentin stătu ca pe spini, aștepta să-l vadă zvrîindu-se în șa, însă bătrînul nu părea nici de fel grăbit. Și trase spada din teacă, trecu degetul pe ascuțișul ei, apoi o virî la loc, pîrînd mulțumit de ea. Gata de plecare, puse piciorul în scară și se azvîrli, dar calul nu-l cunoștea

— feri în lături și se ridică pe două picioare.

Bătrînul Bândy mormăi o sudalmă, și mai iute de se aștepta Valentin, se azvîrli din nou. Tînărul îl văzu deodată în șa, cu pîntenii înfipti în burta calului.

„Naiba să-l ia de bătrîn, iată-l de ce-i în stare !” era gata să strige tînărul, însă 'baciul Bândy i-o luă înainte.

— Ai grijă de oameni! Stați gata ! Nu vă mișcați din loc pînă nu primiți vești de la mine ! porunci el și dădu drumul calului, care se avîntă în galop.

— Vezi unde-i, află cum i-am putea veni în aju- tor ! strigă Valentin în urma baciului Bândy.

Orașul fierbea. Sărăcimea, căfele, cei fără lucru, vagabonzii, iobagii satelor învecinate mișunau pe străzile strimte. Călugării cruciați ațîtau focul : ură și patimă ! Cuvîntul lor scosese de prin cocioabele mîrginașe și de prin bordeiele ca niște vizuini ale satelor toată gloata flămîndă și zdrențoasă. Călugării aceștia murdari, bărboși, cu plete mi- toase împislite, cu opincile sau sandalele ferfenițate, cu anterile în zdrențe, hoinari care

băteau drumurile țării, erau cerșetori și tilhari și nu la puțină dintre ei se aflau ascunse sub anterie cuțite lungi, bine ascuțite.

Un grup mai numeros mergea cîntînd prin ulițele orașului, însoțit de schilози, care-l acompania. Unii își întindeau în vîzul mulțimii brațele ciuntite de securea călăului sau bontite de lepră. Cîntau monoton, cu tînguiuri, stîrnind revolta mulțimei contra celor care îi adusesese în starea aceasta.

În fruntea grupului pășea întunecat popa Laurentius. Timpul nu-i schimbase prea mult înfățișarea. Avea aceeași barbă de țap roșcată, aceiași ochi vii, roșcați și ei, aceeași cruce de alamă strălucitoare pe piept — numai îmbrăcămîntea ce o avea pe el părea mai laică.

Fusese poate în oraș în noaptea aceea, ascuns, nevăzut de nimeni, sau poate poposise într-unui din satele învecinate și venise în zori, deodată cu ceilalți, nu s-ar putea ști. Din cînd în cînd se oprea și propovăduia mulțimii. Cuvintele lui zguduiau gloatele nu prin ceea ce însemnau, ci prin felul cum erau spuse. Vorbirea lui era un amestec din care cu greu S-ar fi putut pricepe ceva. Mulțimea însă îl asculta și se agăța de prorocirile lui ca de ultima nădejde. Ogorul lui Dumnezeu era lumea visată, lumea dreptății, lumea săracilor: plivitul ogorului era văditul îndemn la răscoală.

— Spus-a domnul... — se auzea glasul popii Laurentius, iar călugării care-l însoțeau și miloșii se trînteau cu fața la pămînt, înspăimîntați. — mai ușor va trece funia prin urechile acului, decît va intra bogatul în împărăția cerurilor. Fraților, ați fost umiliți, chinuiți, batjocoriți, plînea de la gura copiilor v-a luat-o făptura necuratului, bogatul, puternicul, iată că acum păgînul vine să vă ia și sufletele închinat Mintuitorului ! N-am venit să propovăduiesc pacea și împăcarea, ci lupta, urgia, pustiul, căci sfîrșitul e aproape!

Pilde naive, parabole imprumutate de la toate secele. Dumnezeu care și-a însămintat ogorul cu sămînță bună, curată, dar iată că pe urma Atotputernicului a venit pe furis necuratul și și-a cuibărit și el sămînța, și din sămînța necuratului au răsărit puternicii, bogații — neghina ogorului lui Dumnezeu. Acum predica cu subînțelesuri, pentru cruciadă s-ar fi părut, dar după îndemnul: sculați-vă ! mai punea cîteva cuvînte, pe care fiecare le înțelegea cum voia și cum îi convenea.

Orașul continua eă fiarbă ca un cazan în clocot, totuși, în afară de spînzurarea și arderea pe rug a polgarmesterului Demeny, de aprinderea cîtorva case și spargerea unor hambare mai puțin bine păzite de străjile breslelor, fapte mai grave nu se înmplasera. Dar o dată cu ivirea acestor călugări pribege și a popii Laurentius, mulțimea devenea tot mai înversunată. La ațîțarea călugărilor pribege se mai adăugau și cuvintele sfătoase ale juzilor satești. Vorbeau de drepturi încălcate, de hrisoave vechi, de regele Sigismund, de Matei, de tot neamul Corvineștilor și mereu despre cincizecime.

Cincizecimea se plătea în trecut regelui. Acum satele devenite proprietatea orașului, o plăteau orașului, iar pe lîngă ea fuseseră obligați să presteze și munci așa după cum era stabilit față de seniori, ceea ce, pe timpul cînd aparțineau regelui, nu erau obligați să facă. Toată ura care mocnise pînă atuncia în sufletele lor de oameni năpăstuiți și nedreptățiți era pe cale să izbucnească pustiitoare. Jurii dezgropau amintirile luptelor din trecut.

Printre ei se mai aflau bătrîni care își aduceau aminte de Bobîna, de răscoala din timpul acela cînd gloatele iobăgești, conduse de Nagy Antal și căpitanul Mihai Valahul, bătuseră oștile nobililor și ale episcopilor și ocupaseră Clujul.

Un călăreț mergea prin oraș în pasul calului, urmat de-o ceată de iobagi călări și ei, înarmați cu furcoale și topoare. El străbătu mulțimea, îndreptîndu-se spre locul unde popa Laurentius își ținea predica. Ajuns lîngă el, sări de pe cal, își trase spada și se adresă popii :

— Binecuvîntează-mă, părinte! zise el, aplecîndu-se pios.

— Binecuvîntat să fii, ostaș al domnului 1 Noroc, frate Gavriș ! Pe ogorul lui Dumnezeu sau în Oastea Crucii ? Îl întrebă Laurentius, clipind șiret din ochi în timp ce-și strîngeau miinile.

— Tu ce spui, popă ?

— În Oastea Crucii, ș-apoi pe ogorul lui Dumnezeu ! Și...

— Și una, și alta deodată ?

— Una fără alta nu se poate ! Nu mă mai întreba atîta... cum ai prins de veste că mă aflu aici ?

— A trecut un corb în zbor și mi-a spus !

Ascultă, părințele, ce facem acum ?

— Eu ți-aș spune să te îndrepti pe vale în jos, spre Gherla, și mai departe... aici n-ai ce face. Orășenii ăștia au intrat în sperieți, dar is tot trufași, fiindcă-s mulți și-s la ei acasă. Ia-o pe vale, Gavriș, și strînge satele după tine, se înțelege, în Oastea Crucii! Pe la Crăciun ne-am putea întîlni în Tîrgul Mureșului !

— Crezi c-ar fi bine așa ? Întrebă privindu-l lung Gavriș.

— N-ai ce face aici, ți-am spus. Eu rămîn să mă întîlnesc cu trimisul tartorului de la Roma, o să iau o imputernicire și pentru tine, ca să poți vorbi în numele papei, ș-apoi, știi tu...

Starostele Taill se frământa neputincios. El își dădea seama că trebuie să facă ceva în cea mai mare grabă. Altfel o nouă furtună ar fi putut să se dezlănțue. Una cu mult mai vijelioasă decât cea prin care trecuse orașul. Mulțimea, în cea mai mare parte străină de oraș, putea deveni o haită turbată pornită pe jaf și omor, pe foc și distrugere. Orașul trebuia mintuit, autoritatea restabilită. Mulțimea alungată dincolo de ziduri. Dar cum ? Cu forța nu s-ar fi putut. Ar fi însemnat să grăbească dezlănțuirea vijeliei. Și cu cine ? Oamenii s-au învălmășii, breslele s-au spart. În casa străjilor sînt optzeci de ostași ai voievodului, lot acolo se află nobilul Bornemisza și prizonierul său Gheorghe Doja. Ar putea cere ajutorul lui Bornemisza, dar ar avea vreun rezultat? N-ar fi numai o întăritare zadarnică ? Doja, poate...! Dar Doja e acum prizonier și nobilul nu l-ar mai da din mină pentru nimic în lume.

El ieși din casă gata să înfrunte primejdia. Se furișă prin locuri dosnice și reuși să se strecoare plină la primărie. Acolo nu era nimeni, numai domnul Paulus Veg, bătrînul grefier, care stătea nepăsător la pupitrul său și-și ascutea penele, parcă nimic nu s-ar întîmpla în oraș. Ba părea chiar mulțumit, bucuros că poate să înregistreze în cronica sa și fapte mai puțin obișnuite ca cele de obicei.

Cînd intră starostele Taill, grefierul tocmai se pregătea să se apuce de scris. Incepea un nou capitol al cronicii sale : un capitol zbuciumat. Merită să-ți freci minile mulțumit pentru un asemenea subiect ! Dar înainte de a începe munca, n-ar strica să mai arunce ochii pe fereastră, spre piața plină de golănime.

— Minunat! murmură Paulus Veg.

Cînd se întoarse dădu cu ochii de starostele Taill.

— Ce dracu faci dumneata aici ? îl întrebă neli-niștit Taill.

— Mă pregătesc de scris ! Fii te rog bun și vira un butuc în cămin, nu mă pot apleca, mă cam dor șalele ! spuse plîngăreț grefierul.

— Dracul să te ia, de scris îți arde acum ? îl repezi Taill supărat.

— Hei ! Fiecare cu treburile lui, staroste Taill. Zi, nu vrei să viri butucul în foc ? Mă lași să mă chinuiesc eu, om bătrîn! Hain mai ești la suflet, staroste !

Bătrînul își strînse anterul în jurul trupului uscat ca o scîndură și păși spre cămin legănîndu-se, îndreptîndu-și din mers șalele.

Taill trecu la fereastră și privi piața plină de lume străină. El își dădu seama că soarta orașului se află acum în mîna popii Laurentius și a călărețului acela ce venise cu ceata de iobagi înarmați după el. Nu-l recunoscuse pe Gavriș.

Paulus Veg se apucase de lucru. Murmura silabisînd ca și cînd și-ar fi dictat singur. Asta îl scoase din sărite pe Taill.

— Ascultă, omule, mă faci să-ți arunc hîrtoagele jos și să le calc cu picioarele! Cască gura, spune ceva, dă-mi un sfat! strigă minios Taill.

Bătrînul părăsi pupitrul și se apropie de staroste.

— Un îndemn, oricît de neînsemnat, din partea hoțului de popă și tot orașul vostru ar fi dat pradă flăcărilor și jafului, grăi cu nepăsare domnul Paulus Veg. Nici nu știu unde mi-aș putea ascunde hîrțiile, doar dacă nu le-aș duce cu mine.

■— Satul arde și baba se piaptănă ! Dumneata la hîrtii te gîndești ?

— La ce să mă gîndesc dacă nu la hîrțiile mele, la cronica mea ? Mă mir și eu ca și dumneata că îndemnul din partea popii nu vine încă. Pesemne plă- nuiește ceva, așteaptă pe cineva ?

— Bestia aceea de Pálffy, omul papei, unde dracul s-o fi ascuns ? Pentru ce nu se arată în mijlocul mulțimii, s-o înscrie, s-o îndrepte spre tabere, să facă ce l-o îndemna necuratul cu gloata asta de golani zdrențăroși ? Se răzbună amarnic pe voi ! surise ironic grefierul.

— Da, așa se pare, ticălosul ! aprobă Taill, care nu-și mai lua ochii de la mulțimea în fierbere.

— Sărmanul Demeny ! Și când te gindești cu cită grijă întocmisem hotărîrea aceea cu papa ! Cine și-ar fi putut închipui să ajungeți aici ? Așa-i, scris i-a fost să pătimizească moarte de martir pentru dibăcia lui ! rise ușurel Paulus Veg, cărturarul.

— La dracul cu dibăcia voastră ! strigă Taill pradă furiei. Vă zgîrciți unde nu trebuie. Uite unde am ajuns cu dibăcia voastră. O să ardem cu toții ca niște șobolani închiși în șură. Ar trebui trimis cineva spre turnul unde s-a adăpostit trimisul voievodului, poate ne-ar veni în ajutor.

— Nu știu, nu mă privește ! spuse Paulus Veg, dînd din mîini în semn de împotrivire. Treaba voastră. Eu rămîn aici, lîngă hîrțoagele mele. Când va veni noul polgarmeșter, să-i pot arăta protocoalele, asta-i datoria mea !

— Ai înnebunit pesemne ! Care polgarmeșter ?

— Cojocarul !

— Ține-ți gura, nu mai vorbi asemenea bazaconii. Te-ar putea auzi cineva. Cum poți crede ca orașul nostru să încapă pe mîna celui bețivan ? Deodată starostele își aminti de primarul regelui, de domnul de Nyărăd. Nu cumva salvarea ar putea veni de la el ?

— Răniți și-ți vezi de treabă. Dacă mă caută cineva, să-i spun că m-am dus la domnul de Nyărăd, ai înțeles, maestro ?

— Mai bine ți-ai vedea de treabă, dacă vrei să nu te întilnești cu ștreangul și rușul ca și Demeny. Ce poate să-ți facă domnul de Nyărăd ? Sînt sigur că se află acum tocmai în fundul pivniței, și ca să fie și mai ferit, o fi pus ca să-i zidească intrarea ! Ș-apoi, staroste Taill, cum o să poți străbate prin mulțimea aceasta ? E de ajuns să te zărească oamenii cojocarului și s-a sfîrșit cu dumneata !

— Nu te îngrijă de mine ! spuse Taill și păși spre ușă. Dar cînd o deschise, se lovi piept în piept cu Párkány, fierarul, care tocmai se pregătea să intre.

— Bine că te-am găsit, staroste Taill. O fi Abia am răzbit pînă aici ! Ei, ne-au făcut-o popii, ce zici ?

— Intră și spune-mi repede ce se petrece în oraș. Ce-i prin părțile voastre, s-a întîmplat ceva ?

— Aproape nimic, fii pe pace ! Mi-am strîns oamenii, sînt cu toții în curtea mea. Știi prea bine cum sîntem noi, fierarii, unul și unul, și nici o haimană printre noi ! Au venit și căldărarii, și turnătorii. Toți

sîntem înarmați bine. Așteptăm porunca cuiva, dar naiba știe ce-i pe aici, nimeni nu poruncește !

— Ce-i cu scrisoarea aceea ? îl întreabă Taill, căci omul ținea un sul de-a lungul spadei.

— Ce să fie ? O carte de la Buda, pentru asta am venit să te caut. A adus-o crainicul care venea de la Oradea. A descălecat în fața potcovăriei și-a întrebat de domnia ta.

Starostele luă scrisoarea. Abia atuncea îl văzu mai bine pe Párkány. Fierarul își cususe pe piept o cruce mare, galbenă. Taill începu să ridă cu hohote, neputînd să se oprească.

— Ce rzi, staroste ? îl întreabă fierarul nedumerit.

Ce, mi-au crescut coarne ?

— Cine naiba ți-a cusut crucea aceea galbenă pe mundir ? zise Taill.

— Nevastă-mea, cine altul ! Trebuia să ajung cumva la dumneata ! Te-am căutat și pe acasă. Mi-au spus c-ai plecat: erau tare îngrijorați. Trimite-le vorbă prin cineva că te află bine, nevătămat. Despre cei de-acasă să n-ai nici o grijă, am trimis zece oameni bine înarmați să-ți păzească familia.

— Îți mulțumesc, frate Párkány. Pe drum nu s-a dat nimeni la dumneata ?

— Nu ! Nimeni n-a îndrăznit cînd m-a văzut cu crucea pe piept. După cum am înțeles eu, cine se dă cu cruciații nu păștește nimic. Așa-i acum în orașul nostru ! Dumneata rzi de mine, să-i vezi însă pe toboșarii și trîmbițașii noștri : stau acolo, în colțul pieței... toți au cite o cruce mare pe piept.

— Să-i ia dracul ! Au înnebunit cu toții ! rise din nou Taill, bucuros că totuși lucrurile nu sînt așa de grave pe cum par.

Rupse pecetea și desfăcu sulul. Scrisoarea era trimisă de Ambrus Szaleresi, neguțător de postavuri în cetatea Budei și în același timp agentul Veneției. Taill fusese prieten cu Szaleresi. împreună cutreieraseră lumea, iar acum făceau același negoț cu postavuri și întrețineau strînse legături de afaceri. Citi și nu-i veni să creadă. Szaleresi îi cerea să dea tot concursul cruciadei ! Reciti scrisoarea. Se opri asupra unor cuvinte, căutîndu-le înțelesul cam tainic, surise și deodată fața i se lumină : „A naibii treabă ! Szaleresi !... Hm !”

Scrisoarea era ticluită ca să se poată citi printre rînduri și istețului Taill nu-i fu greu să-i afle înțelesul ; Szaleresi vorbea de venețieni, de drumuri, de negoț, de toate cele ce formau preocupările mai noi ale orașelor, și nu erau uitați nici acei ce stăteau de-a curmezișul intereselor orașenești, marii nobili cu privilegiile lor. Cuvintele, în aparență ușoare, loveau greu în aceștia.

Taill își mai aruncă odată privirea pe sfîrșitul scrisorii : *„De aceea nu mai sta pe gînduri și pe dată ce primești scrisoarea mea, dă tot ajutorul celor care fac recrutări pentru cruciadă. Orașul vostru e un oraș bogat, dezlegați-vă băierile pungilor și înarmați o trupă cît mai numeroasă. Orașele trebuie să-și spună răspicat cuvîntul, și nu vor putea-o face decît în cazul cînd trupele orașenești vor atîrna greu în cumpănă. Eu voi veni în Ardeal peste o lună, caută să ne întîlnim. Îți înșoțesc pe Tamás Bakács, arhiepiscopul, conducătorul cruciadei. Fii om cu cap, frate Taill. Mă bizui pe tine !”*

Taill rămase cîteva clipe pe gînduri. La toate s-ar fi așteptat, numai la o astfel de scrisoare din partea lui Szaleresi nu ! Dar scrisoarea îi veni în ajutor, îndemnîndu-l la acțiune :

— Párkány, dă-mi crucea ta galbenă, îți dau șase coți de stofă pe ea.

— Ți-o dau și fără șase coți de stofă... Ce vrei să faci ?

— Nu mă mai întreba ! Hei, maestre Veg, un ac și ată nu se găsesc prin hîrtoagele dumitale ? întreabă sigur de ceea ce vrea să facă.

Bătrînul scotoci sertarul pupitrului și-i întinse un ac lung și gros, prin urechile căruia putea trece chiar și o sfoară.

— Te dai cu popii, îmbrățișezi cauza lui Tamás Bakács, a papei, poate vrei să dai chiar cu mîna ta foc orașului ? mormăi bătrînul.

— Da, chiar așa o să fac ! Iar pe dumneata o să te ard pe rug ca pe un eretic ce ești, să nu mai ticluiești în viitor hotărîri neghioabe de felul celei scrise deunăzi !

Párkány îi cusu cu sfoară groasă crucea galbenă pe piept. Taill își îndreptă umerii și-și scoase pieptul voinicește în afară. Cu mîna strîngea mînerul spadei; începuse să-și simtă sîngele priiri vine. În urma scrisorii primite înțelesese că singura cale pentru a salva orașul, singurul pas chibzuit pe care l-ar putea face, ar fi, așa după cum îi cerea și Szaleresi, să îmbrățișeze cauza cruciadei, să devină ei însuși un cruciat.

Deși avea crucea cusută pe haina sa, încă nu vedea cum ar putea face primul pas, cum ar putea pătrunde în mulțime, cum s-ar putea apropia de popa Laurentius. Dacă Pálffy nu s-ar fi ascuns în claustru, l-ar fi chemat pe el, și, cu autoritatea trimisului papal, ar fi încercat. Cu toate că semnul de cruciat se vedea pe pieptul lui, tot îi venea greu să coboare. Jos, în piață, aceeași herbere. Sub ferestrele primăriei cineva cînta acompanîndu-se cu lăută. Taill prinse versul. Astfel de cîntec nu mai auzise. Nu era o baladă eroică, un vers de jale sau de voie bună,

nici ceardașul săltăreț. Era, cîntat, un îndemn răspicat la revoltă.

— Párkány I strigă Taill și se opri în fața fierarului, nemaistînd ce să-i spună.

— Spune, staroste Taill, spune odată, ce vrei ? Dacă trebuie să-i retez dintr-o lovitură capul călugărului aceuia roșcat, o fac cu plăcere! Nu știi însă cum ne-om descurca apoi!

— Tocmai la asta m-am gîndit și eu, ce-o să iasă pe urmă !

— A dracului încurcătură ! mirii Párkány.

— Spune și dumneata ceva, se răsti fierarul către Paulus Veg. Pentru ce naiba te mai plătim, dacă nu ești în stare nici să dai un sfat cînd trebuie ! Bătrînul ridică degetul arătător în sus și grăi:

— Du-te și dă poruncă toboșarilor și trimbițașilor să sune din tobe și trimbițe, asta ar însemna un început de autoritate! Mulțimea așteaptă să vadă că cineva poruncește în orașul acesta nenorocit.

Cei doi se priviră în tăcere, apoi își îndreptară ochii spre Paulus Veg, care își reluase liniștit lucrul, ca și cînd ar fi fost singur în camera aceea cu boite și pereți goi.

— Cred că ai dreptate, maestre Veg, dar pentru asta ar trebui să-l avem pe cojocar, cel puțin pînă scăpăm din încurcătură, vorbi Taill.

— Ai venit la vorba mea, staroste. Dar dacă vrei să încerci ceva, încearcă fără el. Mulțimea așteaptă pe cineva care să întruchipeze autoritatea orașului, forța și puterea cetății. Așteaptă un om puternic. II așteaptă pentru a-l asculta sau pentru a-l sui în streang ; totul atîrnă de cum va ști să se prezinte și, poate, și de un pic de noroc. Încearcă dumneata, staroste, pari să fii un om norocos! glăsui bătrînul, clipind din ochii lui gălbui, plini de neînțeleasă liniște.

— Încercăm ? se întoarse Taill spre Párkány.

— Putem ! spuse apăsător fierarul, strîngînd cu putere mînerul spadei sale lungi și grele.

— Nu te bizui pe spadă, fierarule ! îi spuse Paulus Veg. Lasă-l pe staroste s-o ia înainte, e o vulpe destul de încercată ! Și dacă vreți să faceți ceva, nu vă mai socotiți mult. În astfel de împrejurări, clipele prețuiesc mai mult ca ceasurile.

Taill p si hotărit spre u , Párkány îl urmă. Dar ne in nd seama de sfatul lui Veg,  si trase spada din teacă, hotărit să moară lupt nd în cazul c nd vor  i ataca i.Deodată, tobo arii  i tr mb   ii începură să sune din tobe  i tr mb  e. La sunetul lor, ca la o comandă, alcbardierii ora ului ie ir  din pivni a unde se ascunseseră  i împreună cu decurionul¹ se strecur r  pe  ng  ziduri, ajung nd în col ul străzii unde Taill  i Párkány,  nconjura i de tr mb   i  i tobo ari, țineau spadele ridicate în sus. Mul imea rămase surprinsă : se auziră murmure. Apoi oamenii tăcură  i cu to ii  si îndreptară capetele spre col ul pie ei.  n lini tea care se lăsase asupra ora ului, sunetul tobelor  i tr mb  elor se auzea  i mai răsunător. Popa Laurentius  si întrerupse predica, milogii  i schilozii² milogeala c ntat  monoton. C nt re ul opri  i el c ntecul de îndemn la răscoală. „Acum e clipa c nd iotul at rn  de un fir de păr!”  si spuse starostele Taill.  n g nd  i veniră cuvintele lui Veg : „Să te asculte, sau să te at rne în  treang”. Starostele sim i cum singele  i  nghea   în vine, cum degetele i se răcesc  i cum picioarele încep să-i tremure. Dar parcă se trezi,  si scutură cu putere capul  i- i potrivi mai bine c ng toarea de care-i at rna spada. Făcu semn decurionului să treacă în dreapta sa, cu spada trasă. Fierarul Párkány trecu în st nga. Tr mb   ii  i tobo arii tăcură. Atunci  cei trei p  ir  cu hot r re spre mijlocul pie ei. Alebardierii  i urmau  in ndu-se cu zece pa i în urma lor, form nd un scut de apărare al spatelui. Mergeau spre locul unde se afla popa Laurentius înconjurat de călugării pribegi  i de cer etori. Mul imea se dădea la o parte, deschiz ndu-le un drum destul de larg. Nu se auzea nici un murmur, numai pașii celor trei  i tropotul cizmelor greoaie ale alebardierilor. Oamenii a teptau cu încordare cele ce vor urma. Taill  si dădu seama că, în ciuda seme iei lor, erau mult prea slabi pentru a- i impune cu for   autoritatea. Trebuia să găsească pe dată un mijloc pentru a-l c  tiga pe popă de partea lor. C nd ajunseră în dreptul lui, starostele Taill făcu o plecăciune  i singur, fără ceilal i doi, îngenunche cer nd binecuv ntarea. Gestul starostelui aduse cu sine un murmur de u urare. Fetele se lumin r , pumnii se descle tar . Taill  n elese că prin umil n a lui c  tigase pe jumat te bătălia. Cei doi se priviră c teva clipe, în-

¹Decurion — căpetenia unei trupe de zece solda i. (N.A.).

frunându-se. Taill cu fața zimbitoare, Laurentius cu fruntea încrețită. Și fiindcă popa n-avea de gînd să întrerupă tăcerea, Taill începu:

— Dumnezeu să vă ajute pe drumul pe care ați pornit ! Și se opri, așteptînd răspunsul lui Laurentius. Acesta își lăsase capul pe umărul drept și-l privea pe staroste piezis, printre gene, cu ochii aproape închiși, cu buzele strînse.

— Hm ! mormăi popa.

— Și noi vă vom ajuta după puterile noastre, continuă starostele Taill, prefăcîndu-se că nu i-a auzit mormăitul. Sintem și noi cu creștinătatea, oameni care trudim pentru pîine. Nu facem rău nimănui, nu asuprim pe nimeni. Avem și oarecare bunăstare și putem ajutama. Unde mergeți voi, acolo mergem și noi, dușmanii voștri sînt și dușmanii noștri!

— Hmm ! mormăi din nou popa Laurentius, ridicîndu-și capul, fără să-și deschidă complet ochii.

Mormăielele nu erau un semn îmbucurător, dar starostele Taill nu-și pierdu curajul. Privi în lungul drumului deschis prin mijlocul mulțimii. Alebardierii se alinaseră pe o parte și pe alta. Spate în spate, cu alebardele întinse de-a curmezișul, opreau mulțimea și țineau drumul deschis.

— Spuneți ce vreți de la noi și vă dăm tot ce vă putem da ! vorbi cu brațele întinse în lături Taill. Popa Laurentius continua să tacă. își plecă doar bărbia pe piept, privindu-l pe sub sprîncene pe staroste. Taill simți minerul spadei lui Parkány apăsător în coastă. El începu atunci să vorbească iarăși, abia stăpînindu-și mînia :

— În oraș se află trimisul sfîntului părinte papa Leon al X-lea. El e singurul în măsură să strîngă oameni în orașul nostru ; poate ai aflat lucrul acesta? Și nu știu dacă știu... tot în oraș se află și mai multe steaguri de călăreți ai voievodului. Ești tu pentru Oastea Crucii, sau vrei să pornești gloata pe o altă cale?

— Hm! mai mirî odată popa Laurentius, pironindu-și ochii însingerați pe fața starostelui.

— Te vîd purtînd la șold o spadă ca și călugării ostași, și mai vîd pe pieptul tău o cruce. Dacă ești pentru Oastea Crucii, sintem frați !

Popa Laurentius își roti capul pe deasupra mulțimii, apoi vorbi dușmănos :

— Poporul vrea dreptate!

— Știu ! încuviință repede starostele, bucuros că în sfîrșit l-a auzit grăind. Asta vrem și noi, dreptate!

— Noi mergem pe calea dreptății, pe calea domnului !

■— Și încotro duce calea voastră ? Nu spre tabere ? întrebă Taill.

— Poate! Norodul va hotărî! răspunse Laurentius.

— Atunci nu vîd pentru ce v-ați oprit în orașul nostru, noi înșine sintem nedreptățiți! Căutăm și noi dreptatea și n-o găsim nicăieri !

— Hmm ! Căutați voi dreptatea și n-o găsiți nicăieri ? Căutați-o cu arma în mînă !

— Știm, am mai auzit vorbele acestea... dar acum e vorba de cruciadă ! Bănuiesc că și voi tot pentru asta ați venit. Poate nu din îndemnul papei, ci din îndemnul vostru lăuntric, ca buni creștini iubitori de Cristos și de norod. Dacă asta ți-i gîndul,

noi îți întindem mîna și-ți dăm tot ajutorul ! Iată, alegeți din multime două sau trei sute de voinici care vor să te urmeze în cruciadă, iar noi, orașenii, ne obligăm pe cîntea și crucea noastră, să-i îmbrăcăm, să-i înarmăm și să le plătim simbria !

Laurentius își descreți fruntea. Cu palma stîngă își netezea barba roșcată, părea mulțumit de propunerea starostelui :

— Vreți voi să faceți asta, sau vreți să faceți cu mine ceea ce-ați făcut cu Gheorghe Doja ?Doja! se miră starostele. Doja e prietenul nostru !

— L-ați vîndut ca Iuda, voievodului ! scrișni Laurentius.

— Nu-i adevărat! protestă Taill. Du-te și stai de vorbă cu el, cred că se mai află în cetate ! Îți va spune cu gura lui cum a fost prins !

— Mă trimiți în ghearele lui Bornemisza ? se încruntă popa Laurentius.

— Trimite să-l cheme! Cum aş putea să-ți dovedesc că te înșeli ? Ai atîția oameni, mulțimea îți ascultă cuvîntul, trimite-o să-l elibereze. Numele lui Doja trecu de la unul la altul și mulțimea, care pînă atuncea stătuse liniștită, începu să freamăte și să se miște, gata să treacă peste alebardieri. Starostele îngălbeni, și din nou începu să simtă sudoarea năpădindu-i părul de sub pălăria țuguată.

Fierarul Párkány avu o tresărire. Prin mintea lui fulgeră un gînd : trupa voievodului era la marginea orașului, cantonată în cele două bastioane; în grajdurile alăturate își aveau ostașii voievodului cail. Ce-ar fi să încerce ? El ridică spada și strigă din toată puterea :

— Cine vrea să lupte pentru Doja ? Hai, voinicilor, luați-vă după mine!

Strigătul acesta neașteptat tăie firul discuției celor doi.

Mulțimea avea nevoie de o destindere, îndemnul lui Párkány era bine venit. Popa Laurentius și chiar Taill vrură să-l oprească, dar fierarul Párkány nu mai ținu seama de nimic. El își făcuse planul și-l găsisese potrivit, de aceea începu să strige ca un smintit:

— După mine, fraților !

Oamenii, săturați de predici și de milogelile cerșetorilor din suita lui Laurentius, auzeau un om care-i îndemna la luptă, care începea cu fapta, care se punea în fruntea lor. Toți care aveau o armă în mînă, o furcă, un topor, se luară după fierarul Párkány. Din piepturile lor ieșeau strigăte nesfîrșite, huiduieli și înjurături către voievod și ostașii săi. Curînd, trei sferturi din mulțime alergia după fierar, ridicîndu-și armele, îndreptîndu-se buluc spre marginea zidurilor care se aflau la oarecare depărtare de centrul orașului. Piața rămase aproape goală. Plecaseră mai toți străinii. Rămăseseră numai cîțiva cetățeni, alebardierii, trîmbițașii și tobosarii, precum și popa Laurentius cu suita sa de călugări cerșetori și milogi.

Cînd piața se goli, apărură orașenii ce stătuseră baricadați în dosul porților. Toți oamenii lui Demény ieșiră acum la iveală. Cei neînarmați se înarmară în grabă. Cînd începură împușcăturile în apropierea bastioanelor unde se aflau călăreții voievodului,

părăsără curtea lui Párkány și în goană mare veniră și ocupară piața. Orașenii prinseră curaj. Formară cete înarmate și ocupară toate celelalte porți ale orașului, precum și zidurile, pregătind apărarea. Numai poarta dinspre Feleac, pe unde urma să fie alungată sărăcimea, rămase liberă. În fața pericolului de pustiire, acum cînd situația se schimbase spre bine, dușmănia dintre cele două partide ale breslelor fu uitată. Chiar și cojocarii cu starostele lor veniră și dădură o mină de ajutor la alungarea celor străini de oraș.

Fierarii, armurierii, argintarii, oameni toți bine înarmați, formară cete și porniră pe urmele mulțimii spre poarta dinspre Feleac, hotărîți s-o împingă din spate, s-o zvîrle dincolo de ziduri.

Frica lui Bornemisza contribui la realizarea planului lui Párkány. Văzînd gloata năvălind spre bastioane, Bornemisza dădu în grabă ordinul de plecare. Trupa încălecă și ieși din cetate în largul cîmpului, trăgînd mereu focuri de arhebuză. Mulțimea furioasă, călăuzită de fierar, năvăli asupra lor, ieșind de asemenea dincolo de ziduri. Párkány rămase în urmă.

Între timp sosiseră cetele fierarilor, armurierilor și ale celorlalți breslași. Ei zăvorăiră porțile, ocupară zidurile și puseră armele în poziția de bătaie. Abia cînd fură porțile închise și cînd pe ziduri începură să se arate, cu armele în rîni, noii străjeri, își dădură seama iobagii și mulțimea săracilor străini de oraș de șiretenia lui Párkány.

Orice încercare de a mai pătrunde în oraș era zadarnică. Renunțînd la urmărirea trupeii voievodului și la eliberarea lui Doja, mulțimea se strînse în apropierea porții neștiind ce să facă: să atace sau să se împrăstie ?

Popa Laurentius își dădu seama că devenise prizonierul lui Taill. Nu-i cunoștea gîndurile, dar se dușmeri pe dată, din felul cum îl privea, că acesta era hotărît să-și țină cuvîntul și să se folosească de el.

— Acum putem sta liniștiți de vorbă, rosti Taill.

Popă, ostaș, haiduc, orice ai fi, ești un om care merită o soartă mai bună. Vei avea cei trei sute de oameni făgăduiți ! Ce zici ? Primești tîrgul ?

— Ne-am înțeles, răspunse zîmbind de data aceasta roșcatul.

— Bine! Înșă ceea ce trebuie să facem, s-o facem după toată rînduiala. Vom chema aici pe trimisul sîntului părinte și-l vom ruga să te înscrie în capul listei ostașilor pe care-i dă pentru cruciadă orașul nostru. Tu vei fi comandantul lor, îți vei alege șutași și decurioni ; chiar și pe ostași, tot tu îi vei alege. Vei purta steagul nostru, cu stema orașului nostru. Dumnezeu să-ți ajute! Și-i întinse mina... Du-te la poarta dinspre Feleac și-ți alege oameni, dar un lucru să știi: răspunzi cu capul pentru ei, noi nu ne jucăm !

Fără să mai aștepte răspunsul, Taill îi întoarse spațele și porni spre primărie.

Laurentius se uită mult timp după el. Iar cînd ceilalți călugări, cerșetori și milogi începură tînguiala lor tărăganată, presărînd-o cu blesteme, Laurentius își trase spada din teacă și se zborși ,la ei:

— Pieriți din fața mea, spurcăciunilor !

Își îndesă căciula pe cap și cu spada în mînă, cu pași mari de urias, pși spre poarta cetății, că să-și aleagă pe cei trei sute ce urmau să formeze oștirea cruciată a orașului Cluj.

În timpul acesta, baciul Bándy îl căutase pretutindeni pe Taill : fusese pe la locuința acestuia, pe la Casa bresleii neguțătorilor, pe la magazia cu mărfuri a starostelui Taill — acolo se aflau depozitate și armele, lor aduse din Tîrgul Lembergului așa că cercetă lăzile : erau întregi. Deci în privința aceasta nici o grijă. Dar unde naiba se ascunde starostele Taill ?

Bătrînul ostaș încălecă și se îndreptă spre Casa orașului. Cînd ajunse în piață, mulțimea dispăruse, numai cîțiva oameni împrăștiți grăbeau spre ulițele mărginașe. Mirat, Bándy opri calul în fața catedralei : Hm, ce s-o fi petrecînd pe aici ? Acum un ceas piața era ticsită de oameni de nu puteai străbate... Ce Dumnezeu s-a întîmplat ? În fața primăriei zări străjerii de pază cu alebardele pe umeri. Hai spre primărie, s-ar putea ca starostele să fie acolo !

Într-adevăr, întrebînd pe decurion, acesta îi întări presupunerea că starostele Taill era sus. Descălecă, legă friul de belciugul porții și urcă scările. Cum deschise ușa dădu cu ochii de Taill. Starostele era singur căci Paulus Veg se duse pe balcon. Ieșise ca să privească întorsătura pe care o luaseră întîmplările. Rezemat de marginea balconului privea în lungul străzii, urmărind pașii popii Laurentius care se pierdu în depărtare. Cînd bătrînul cărturar vru să intre în sală, îl văzu pe Bándy care vorbea agitat cu starostele și nu mai intră. Rămase tot pe balcon, privind piața' goală, urmărind zborul porumbeilor care roteau pe deasupra catedralei.

Starostele Taill căuta să-l facă pe Bándy să înțeleagă :

— Nu mai stăruie, nu mai stăruie și, vă rog pentru binele căpitanului Gyuri, nu încercați nimic ! Îi pierdeți capul, vă spun! Am vorbit cu nobilul Bornemisza, care comanda trupa voievodului... n-o să i se întîmple nimic. Dar dacă încercați, nobilul va fi nevoit să-i taie capul ! Eu cred că-i mai bine să-l știm viu, în mina voievodului, dedit mort, cu capul în traista vreunui ostaș, înțelegei ?

— Bândy nu se lăsa ușor înduplecat. Taill, după atâtea încercări prin care trecuse, își pierdu cumpătul: Ascultă, baciule Bândy, nu mă scoate și dumneata din sărite ! Dacă ai ști câte am avut de tras într-o zi și-o noapte, nu te-ai încăpățâna !... Parc-ai fi băietanul cela, Valentin ! Ești un om bătrîn, ostaș care ai trecut peste multe, înțelege ! Într-un fel sau altul, tot o să-l scăpăm pe căpitanul Gyuri, dar nu acum. Acum în nici un caz. Încercînd, i-am face cel mai mare rău... mai e nevoie să-ți repet de-o sută de ori asta ? O să încercăm pe toate căile, ce nu se va putea pe una, se va putea pe alta, și... mai e și banul !

— Bani aproape nu mai avem ! grăi, puțin mai liniștit, baciul Bândy, dîndu-și seama că starostele avea dreptate. Oricum, atît timp cît Deja e în viață, se mai poate nădăjdi. ■

— Ei, bani s-or găsi, dacă va fi nevoie ! Hai, hai cu mine acum, și-l împinse ușurel de spate, îndreptîndu-se spre ușă.

Paulus Veg se scutură înfiorat și intră înăuntru, părăsind balconul. Țopăi de cîteva ori cu papucii lui de pîslă de la un capăt la altul al camerei, apoi, înfundînd căminul cu lemne, oftă. Mai strănută de cîteva ori și, pășind spre pupitrul lui, prinse pana în mînă și începu să scrie grăbit în cronica sa cele întimplate în ziua aceea.

CAPITOLUL II

Voievodul părăsi fereastra prin care privise un timp în curtea palatului, unde cîțiva tineri nobili începuseră o luptă cavalerască. Îi pătrunsese frigul și se apropie de căminul în care ardeau butuci groși. Era ceasul la care în mod obișnuit își începea lucrul — primea pe curteni sau semna documentele prezentate de cancelarul Martinuzzi. Munca aceasta îi plictisea, o făcea în silă, dar n-avea încotro, trebuia să se supună unei reguli introduse de Martinuzzi, din cuvintele căruia nu ieșea.

Zapolya purta o haină scurtă, din catifea stacojie, fără podoabe, încheiată doar cu un rînd de bumbi de aur. Nădragii albi, strînși pe pulpe, și cizmele roșii din piele de marochin, cu carimbii răsfrînți, îi înălțau statura, făcîndu-l să pară mai înalt decît era. Ca podoabe nu avea decît colanul compus din șaptezeci și șapte cărăbusei de aur, iar medalionul din mijlocul colanului nu era o decorație, o distincție, ci un amulet purtător de noroc, de care nu se despărțea niciodată.

Voievodul nu era din fire un om rău, nici răzbunător, dar ca toți oamenii lipsiți de voință făcea totul la întîmplare, chiar și cele mai josnice fapte, și uita cu ușurință totul. Îi plăcea luxul și pompa mare și era nemulțumit că soarta îi dăduse numai acest mic voievodat al Ardealului, care nu putea să-i satisfacă întru totul dorința sa de fast și mîrire.

Căuta să țină pasul, în privința aceasta, cu prinții din apus. La curtea sa puteau fi întâlniți chiar și cițiva cărturari, clerici sau mireni. Iar alchimistul și astrologul, ca absolut necesari, erau printre cei mai prețuiți slujbași ai curții. Mai ales astrologul, care era în același timp și bărbierul voievodului, putea fi luat drept unul dintre sfetnicii cei mai apropiați — horoscoapele lui fericite îi dădeau lui Zapolya siguranța și încrederea.

Voievodul era tânăr, chipeș, avea fața frumoasă, puțin cam palidă, dar paloarea se pierdea în strălucirea ochilor săi vii, scînteietori și neastîmpărați, care contrastau cu firea sa șovăielnică.

Heralzii¹ anunțaseră de mult intrarea lui Zapolya în camera de lucru, însă audiențele nu începuseră.

Voievodul aștepta sosirea cancelarului său pentru a-i aduce la cunoștință cele petrecute în țară. Domnul cancelar Martinuzzi se lăsa așteptat. El se afla în camera de lucru a principesei Elisabeta, unde punea la cale de mai mult timp o ambasadă la Țarigrad. Voievodul știa taina, însă nu se amesteca. Soția sa era o principesă adevărată, pricepută în treburile politice care depășeau granițele voievodului. Această ambasadă era taina principesei și a domnului Martinuzzi.

Întirzierea cancelarului îl supără puțin, așa că după ce se încălzi bine la para focului, pași spre ușa unde așteptau cei anunțați pentru audiență.

În lungul sălii de așteptare, pe băncile de pe lângă pereți, se aflau diferiți curteni, precum și străini.

Erau acolo comandanții călărimii și ai arcașilor. Într-un colț, singuratic, stătea Ignatio Martini, condotierul căruia îi lipseau urechile și care purta tot timpul pe cap casca de metal cu două aripi lăsate în jos în dreptul urechilor. Îi plăcea să istorisească diferite povești în legătură cu pierderea urechilor, dar nu-l asculta nimeni, căci toți îl urau. Tot singuratici păreau și cei doi neguțatori veniți din Augsburg, unul lung ca o prăjină, altul scurt ca o butie pe picioare. Oamenii așteptau de zece zile și tot nu ajunseseră să vorbească cu voievodul.

Sprîjinit de un pilastru stătea Gheorghe Doja, străjuit de nobilul Bornemisza.

Stînd în picioare în văzul tuturor, Gheorghe Doja atrăsese privirile asupra sa. Unii se uitau la el cu dușmănie, alții cu simplă curiozitate. Doja își fixase privirea spre fereastra înaltă, gotică, dincolo de care lumea se mișca în voie, liberă ; un singur gînd îl frămînta : libertatea ! Dar deși mîinile îi erau slobode și se bucura de multă bunăvoință din partea lui Bornemisza, nu găsisese încă nici o cale pe care să poată ajunge la libertate.

¹ Herald — crainic de curte. (N. A.)

Despre oamenii lui și despre cele ce se petreceau în țară nu avea nici o știre. Cei cu care se întâlnea își țineau gura. Nu-și pierduse însă nădejdea. „Vântul stîrnit de călugări nu se poate să nu aducă furtună. Va fi nevoie de mine ! își spunea Doja. Totul e ca să nu-mi pierd prostește capul, tocmai acum, cînd toate semnele arată că ceea ce am așteptat atîta a sosit!”

Bornemisza, căutînd să-i. între în voie, începu să-i dea în șoaptă deslușiri asupra celor ce se aflau în sală. Doja dădea din cap absent.

— Da, înțeleg, înțeleg! murmură el din cînd în cînd. Zapolya spuse ofițerului care veghea la ușă să-l introducă pe condotier înaintea tuturor. Invidioși, curțenii tușiră în pumn. Condotierul pătrunse în sala de lucru a voievodului zornăindu-și pintenii. Coiful nu și-l scoase de pe cap, făcu doar o plecăciune și-și apasă mina dreaptă pe piept, așteptînd să fie întrebat.

— ■— N-am nimic deosebit. Am vrut doar să te văd și să te întreb de sănătate. Mulțumesc, monseniore, sănătatea mea, ca totdeauna, de fier !

— Știu, știu ! făcu Zapolya. Ai vreo plîngere împotriva cuiva ? Ți s-a dat la timp furajul și hrana oamenilor ?

— Nimic, monseniore, toate sînt în cea mai bună ordine! M-am abătut prin cetate ca să vă văd și să vă urez fericire și izbîndă împotriva dușmanilor !

— Mulțumesc ! Aș fi vrut să fie aici Martinuzzy. Mă gîndeam că înainte de căderea iernii să poposești un pic în apropierea Brașovului, pentru cîteva săptămîni. Martinuzzy bănuiește că sașii sînt în legătură cu împăratul nemților. Și mie îmi vine să cred, prea se arată făloși în ultima vreme. Ar trebui virți puțin în sperieți, ce zici ?

— Aștept poruncile senioriei noastre!

— Bine, vom vorbi la masă, ești oaspetele meu astăzi. Cînd ieși, spune majordomului să mi-l trimită pe Bornemisza.

— Prea bine, senioria voastră ! Condotierul¹ se înclină și ieși.

Zapolya rămase cîteva clipe pe gînduri. Nu avusese nimic deosebit cu condotierul. Într-adevăr, se gîndise să-l trimită ca să poposească cu cei două mii de mercenari în apropierea Brașovului. Dar asta era o treabă spinoasă, brașovenii erau tari, nici nu voiau să audă de suveranitatea voievodului. Adevărul e că primin- du-l întîi pe el, căutase să-l ridice pe condotier în ochii curtenilor și, măgulindu-l, să și-l aservească. Tot sprijinul lui era Martini și trupa de mercenari, căci în oastea nobililor nu se prea putea încrede.

— Ei, l-ai adus pe haiducul nobil ? îl întrebă voievodul pe Bornemisza cînd intra.

— Adus, măria ta, e aici, în sala curtenilor. Dacă doriți să-l vedeți, vi-l pot aduce !

— Nu, nu, nu, Martinuzzy nu-i aici, și chiar dacă ar fi, nu-i Werbczy! Ascultă, Bornemisza, cum arată ? Am auzit că-i furios ca un leu întăritat! Ai avut mult de furcă cu el ? Mie, drept spunînd, mi-a dat atîta bătaie de cap, încît m-aș scăpa bucuros de el... Însă cancelarul Martinuzzy !... îiși dădu Zapolya miinile în lături, într-un gest care exprima neînțelegere și plictiseală.

— Măria ta, îl cunosc acum pe țaran mai bine ca oricare... are dreptate domnul cancelar ! Face să vi-l apropiați !

— Oare ? făcu mirat Zapolya.

— Face ! Ș-apoi e nobil și el, fost căpitan de oaste !

¹Condotier — căpitan de soldați mercenari. (N.A.).

— Aşa ! Parcă dracul l-a pus pe Dobje-dobje să-l înobilete, ca să-mi facă mie bătaie de cap ! O să mă stric cu Werbóczy, Bornemisza !

— Werbóczy... ştii foarte bine ce râvneşte !

— Hmm ! Ai dreptate, i-ar trebui scaunul meu, ticălosul ! L-am trimis în săcuime, la cornitele săculor... N-am vrut să fie aici când am auzit că vii cu ţăranul. Chiar şi Martinuzzi a fost de părere şi cred că s-a gândit bine. Ascultă. Eşti sigur că unelteşte ?

— Ca toţi marii magnaţi de sînge, măria ta ! răs-punse Bornemisza.

Zapolya prinse medalionul purtător de noroc şi-l juca în palmă gînditor. Bornemisza avea dreptate. Familia Zapolya nu era decît o familie ridicată prin meritul armelor bunicului, pe vremea Corvineştilor. Tatăl său slujise familia Hunyadi şi pe regele Matei. Jurase chiar regelui Matei că-i va susţine fiul din flori la tron. Dar după moartea regelui îşi călcase ju- rămîntul, ca să se pună bine cu partida marilor magnaţi, care unelteau pentru Jageloni. Zapolya fiul urmă politica tatălui, susţinînd partida marilor feuda- dali. Însă cu toate serviciile făcute de tată şi fiu, magnaţi nu uitau că au servit Corvineştilor şi că Zapolya nu-i decît un parvenit. Bornemisza avea dreptate : Doja ar putea fi folositor cîndva; fusese şi pînă acum, înfrîngînd uneori cerbicia magnaţilor. Voievodul stătea în cumpănă. Politica îl plictisea. El ar fi vrut ca lucrurile să meargă pe o linie dreaptă. O autoritate o dată stabilită, trebuia să rămînă aşa pentru veşnicie. Intrigile îi complicau viaţa şi, pe cît putea, se ţinea departe de ele.

— Nu, nu, nu vreau să mă pun rău cu Werbóczy ! Pînă la judecată, închide-l pe ţăran ! În curînd se va întoarce Werbóczy şi atunce voi isprăvi într-un fel oarecare treaba asta. Voi vedea ce va spune şi Marti- nuzzi. Să i se dea mîncare de la curte şi să vă purtaţi bine cu iei, asta e tot ce pot face !

— Cum doreşte măria voastră ! se înclină Borne- misza.

— Ei, ce ise aude pe la Cluj ? Am auzit că se petrec lucruri neobişnuite pe acolo.

— Da, o mică răscoală... polgarmesterul a fost spin- zurat! răspunse indiferent Bornemisza.

— Nu mai spune! Tîrgoveţul acela bucălat, argintarul ?

— Da, măria ta, Demény!

— Bine i-au făcut! spuse Zapolya mulţumit. Anul trecut mi-a cerut o groază de bani pentru plăşile de vînat... cred că m-a încărcat la socoteală ! Cum s-a întîmplat ?

Bornemisza începu să-i povestească faptele, ocolînd adevărul, prezentîndu-l pe Demény ca pe un caraghios, ca pe un tîrgoveţ care ar fi vrut s-o facă pe seniorul şi nu i-a mers. Zapolya rîdea satisfăcut.

— Nemaipomenit cu oraşenii aceştia ! Aşa ar trebui să păţească şi jupînul Cristof din Braşov. O

să-l trimit totuși pe Martini să stea prin preajma Brașovului ! se hotări el.
Condotierul și mercenarii voievodului erau o sperietoare pentru oameni. Un senior încăpăținat sau o cetate neguțătorească, ai cărei conducători vorbeau prea mult de privilegiile lor, aveau repede ocazia de a vedea mărșăluind trupa condotierului prin preajma lor.

— Răscoala au provocat-o călugării, monseniorul Pálffy, trimisul sfintului părinte! continuă Bornemisza, — Așa ! Omul lui Tamás Bakács ! Ascultă Bornemisza, ce-i cu călugării aceștia ? Nu s-ar putea să-i potolești? Am auzit că răscolesc lumea în numele zănatecului de arhiepiscop și-i tot dau cu cruciada ! Ce, de asta ne arde nouă acum ?

— Da, măria voastră, omul lui Tamás Bakács, arhiepiscopul ! Dacă-mi dați voie, măria voastră...
— Spune ! îl încurajă la destăinuiți voievodul.

— Nu crede măria voastră că Tamás Bakács are și alte planuri ? Il cunoașteți doar ! N-a putut ajunge papă... n-ar vrea cumva acum să ajungă rege ? Călugării lui aștă pe neguțători și pe iobagi, poate ați auzit, toată partea de miazănoapte a țării fierbe !

— Nu, nu, nu vreau să cred ! Prea ar fi de tot. E un ambițios, știu, dar pînă acolo nu cred să năzuiască ! Văd că ai început să le viți în politică, nu te sfătuiesc ! Ia exemplu de la mine! Oricum, bine că mi-ai spus, o să vorbesc cu Martinuzzi.

— Și ăștia... din familia Werbőczy... știe măria voastră ?

— Da, da, știu ! Uneltesc, asta vrei să spui ? și Zapolya începu să se joace gînditor cu medalionul purtător de noroc. Bine, Bornemisza, bine. Vezi ce se mai aude printre curteni. Comandantul arcașilor, bă- trînul Bethlen, mi se pare cam ursuz în ultima vreme, poate coace ceva, ce zici ? Așa crede și Martinuzzi !

— Nu, măria voastră, nu! Bătrînu'l Bethlen, nu! Nici o grijă, măria voastră ! Eu am auzit cîte ceva despre valahul Kendeffy, răspunse arătîndu-și bănuiala Bornemisza. Nu credeți că nu are nici un rost chemarea atîtor banderii senioriale ? Aproape trei mii de călăreți cu comandanții lor ! Acum, cînd pacea domnește pretutindeni.

— Cine ? Valahul ?! Doamne ferește ! E om al casei noastre, Bornemisza ! Eu am încuviințat chemarea banderilor, știu foarte bine lucrul acesta !

— Da, aveți dreptate, măria voastră a încuviințat, dar ați făcut-o la repetatele lui stăruințe. Și dacă vă mai amintiți, domnul cancelar Martinuzzi n-a fost de părere. Și-a dat învoire numai cu jumătate gură, cînd n-a mai avut încotro.

— Crezi cu adevărat c-ar fi în stare ? îl întrebă îngrijorat Zapolya.

— Cred ! răspunse scurt Bornemisza, ca să-l îngrijoreze și mai mult. Tocmai prin faptul că se știe că-i valah și că n-are vechime ! Vrea să se pună bine cu puternicii!

— Ai spus ceva ! Ține-te pe urmele lui, și când afli vreun lucru nou, vino și spune-mi. Vino în orice timp ar fi, școală-mă din pat, dacă ar fi nevoie. O să-i spun bănuiala ta și lui Martinuzzi.

— Aveți toată încrederea, măria voastră ! se închină Bornemisza.

— Iar cu secuul... Vezi, ai grijă de el! Dar fă așa fel ca Werbóczy să creadă că-l ții în temniță neagră, cu piine și cu apă.

— Prea bine, măria ta !

O ușă laterală care dădea în coridorul ce ducea spre locuință voievodală se deschise și un copilăș în vîrstă de cinci-șase ani intră însoțit de un om tînăr, îmbrăcat cu haine de catifea neagră. Copilașul făcu o plecăciune, însoțitorul se înclină ușor în fața voievodului. Zapolya deschise larg brațele și fața lui frumoasă se luminează. Copilul alergă în brațele sale.

— Bine, Bornemisza, prea bine. Fă așa după cum ți-am spus! spuse voievodul și-i făcu semn să plece.

Bornemisza ieși înclinîndu-se pînă la pămînt în fața omului în haine negre de catifea și mai puțin în fața voievodului.

— Cum ai dormit, micul meu George ? întrebă alin- tător Zapolya.

— Bine, foarte bine ! Tăticule, tu mi-ai făgăduit o mică arbaletă și nu mi-ai dat-o !

— O arbaletă ? N-ai uitat încă ? îl întrebă Zapolya, stringîndu-l la piept.

— Nu ! Și vreau să mi-o dai neapărat, strigă copilul, dînd din mîini.

— George ! Așa vorbești cu senioria sa ? îl muștră Martinuzzi.

— N-a spus nimic rău ! zise voievodul tot cu ochii la copil.

— Sigur! Nimic rău, senioria voastră, dar unui copil de singe princiar nu-i sînt îngăduite...

— Ei, lasă, lasă, Martinuzzi, copilul mă iubește ! Ce vrei, nu uita că sîntem aici într-o țară pe jumătate sălbatică !

— Arbaleta ! Vreau arbaleta mea ! strigă copilul, încurajat de cuvintele tatălui.

Zapolya se uită la Martinuzzi ca și cînd i-ar fi cerut o incuviințare. Omul în negru înclină ușor capul.

— O vei avea, puțule, o vei avea ! Fii liniștit pînă isprăvesc treburile. Ei, va să zică te-ai hotărît ? li primim pe cei doi din Augsburg ? Nu-i mai putem face pe oameni să aștepte, ori avem nevoie de armele și banii lor, ori n-avem nevoie ! Nu mai putem ține oamenii încurcați, au și ei cheltuieli. Oricît ar fi de bogați Fuggerii, tot nu pot zvîrli banii fără nici un rost.

— Astăzi e ultima zi, senioria voastră. Putem sta de vorbă cu ei. Mi-au sosit toate știrile de la Buda ; Casa Fugger s-a angajat într-un joc periculos. Susține cu bani și cu arme acțiunea papei Leon al X-lea, sau mai bine zis a lui Tamás Bakács, căci Fuggerii nu doresc să treacă granița imperiului lor de afaceri și să se pună în conflict cu familia Medicis. Ca să-l îmbrobodească pe gloriosul nostru rege, i-au acordat un împrumut de cincizeci de mii mărci aur. Iar pentru acțiunea lui Bakács, dau o sută de mii și arme în valoare de altă sută ! înțelegeți acum ?

— Să ne dea și nouă ! spuse voievodul. Dacă Dobje-dobje primește cincizeci de mii, noi prețuim de două ori atîtă.

Martinuzzi își încruntă fruntea nemulțumit. Asemenea ieșiri, nepotrivite pentru un prinț, erau de neîngăduit. El dorea să scoată cît mai mult, dînd în schimb cît mai puțin, dar voia ca trimișii lui Fugger să plece cu credința că au stat de vorbă cu un adevărat suveran, un monarh de sine stătător, nu cu un vasal sau prinț scăpătat care abia așteaptă să vadă banii, ca să se repeadă asupra lor.

— Un prinț suveran nu primește bani în orice condiții ! E o regulă pe care și-o impun toți suveranii ce se respectă ! vorbi Martinuzzi, punînd o notă solemnă în glasul său.

— Uitiți un lucru, Martinuzzi, eu nu sînt un prinț suveran ! îi atrase atenția voievodul.

— V-arn spus, e o chestiune de timp, nu sînteți, dar puteți deveni ! Ardealul prezintă toate condițiile care îi dau dreptul să rivnească la suveranitate !

— Independent și suveran ? Ei, nu, oricît nu m-aș pricepe eu în chestiunile politicii înalte, asta fără îndoială n-o să se întîmple! Îi răspunse neîncrezător Zapolya. În oarecare măsură, independent și suveran ! Oricum, mai independent și mai suveran ca în trecut! Spuse cu toată seriozitatea și siguranța cancelarului, dezvăluindu-și în parte tainicie năzuinți.

— Crezi că sultanul va îngădui lucrul acesta ?

— Da, va îngădui! Răspunse sigur Martinuzzi.

— Hm ! Asta ar putea fi considerată ca o trădare față de regele meu ! Cred că mă împingi prea departe, Martinuzzi !

— Nu ! Sintem vecini cu sultanul... buna vecinătate trebuie păstrată. Chiar dacă află regele, nu poate spune nimic. Ș-apoi, ambasada nu are un caracter oficial, o solie care merge la înalta Poartă... treburi în legătură cu vecinătatea ! Săptămîna viitoare pleacă la drum, s-a hotărît!

— Cum ? S-a și hotărît ? Așa de repede ? Întrebă Zapolya cu vădită nemulțumire.

— Da ! De cînd cu frămîntările care bîntuie lumea, graba nu strică. După cum v-am amintit, darul principal rămîn tot cei doisprezece șoimi dresați, zîmbi Martinuzzi.

— Sărac dar ! fu de părere Zapolya.

— Alteța sa a renunțat la unele lucruri prețioase din zestrea sa, pentru a completa darul trimis padișahului. E un sacrificiu dar oricît de mare ar fi el, nu reprezintă nimic față de ființa țării și viitorul ei!

— Zău de mai pricep ceva !... Bine, fie așa după cum ați plănuit cu principesa, nu mă amestec. Ce facem acum cu trimișii lui Fugger ?

— Senioria voastră va discuta cu ei despre arme, iar mai tîrziu voi trata eu chestiunea bănească și a concesiunilor. Veți vedea ce vă prezintă. De arme vom avea nevoie cît de curînd. De cele mai noi și mai bune arme ! După cum sînt informat, Casa Fugger ni le poate da, și ni le va da. Vom renunța la sare și-i vom asigura lui Fugger transportul sării pe Mureș pînă la Tisa.

— Mă faci să rîd, chicoti voievodul mulțumit de siguranța pe care i-o dădeau cuvintele lui Martinuzzi. Ce să facă Fugger cu sarea noastră de la Uioara ?

— Foarte ușor de explicat, senioria voastră ! S-o vîndă turcilor !

— Și regele ce-o să spună ?

— N-o să spună nimic. Noi vindem lui Fugger, Fugger îi neguțator, el vinde mai departe celui care plătește. Dar vă rog să nu vă neliniștiți în privința regelui, noi vom transporta sarea pînă la vărsarea Mureșului în Tisa... mai departe o vor transporta-o oamenii regelui, zîmbi Martinuzzi.

— Nu mai pricep nimic 1 spuse cu toată sinceritatea voievodul Zapolya.

— Nici nu trebuie să vă mai trudiți mintea cu afacerea aceasta, e prea puțin importantă 1 se înclină Martinuzzy. Voi spune să fie introduși trimișii lui Fugger. Veți avea bunăvoința să discutați cu ei despre arme. Eu ar trebui să plec. George, salută frumos pe senioria sa, noi mergem !

— Lasă copilul, știi foarte bine că oamenii au adus în dar lui George arbaleta pe care o rîvnește atîta 1 vorbi aproape rugător voievodul.

Martinuzzy binevoi să îngăduie rămînerea copilului.

— Ce facem cu țaranul ? întrebă voievodul, cînd Martinuzzy era la ușă. Cancelarul îl privi lung. Cu Gheorghe Doja 1 preciza Zapolya.

— Aaa 1 l-am spus lui Bornemisza, așteptăm !

răspunse Martinuzzy, care aștepta ca unele lucruri puse de el la cale să ia o întorsătură prielnică planului pe care îl avea în legătură cu Doja.

Majordomul introduse în camera de lucru pe cei doi trimiși ai Casei Fugger din Augsburg.

La vederea lor, băiețașul se trase în apropierea lui Martinuzzy. Cei doi neguțatori străini purtau pe umeri mantăi cu glugi, care pe lungan îl făcea și mai înalt, iar pe burtos și mai bondoc. Pălăriile cu borurile late pe care le aveau în mîini le legănau în fața voievodului, aplecîndu-și capetele pletoase și bărboase spre pămînt — toate acestea îl speriară pe copil.

Voievodul rîse ușor, încurajîndu-și băiețașul, dar privindu-i și el mai bine pe cei doi, începu să rîdă de-a binelea.

— Mi-ați speriat copilul! spuse prietenește. Cei doi riseră și ei și-și îndreptară fețele spre copil. Cel scund și voluminos își tîguie buzele, apoi plesni din limbă. Făcu întocmai așa cum făcea acasă cînd voia să-și îmbunseze copilul. Băiețașul zîmbi. Cel înalt scoase de sub manta o cutie frumos lustruită și apro- piindu-se de copil, o deschise.

— Oooo ! Arbaleta ! Arbaleta mea ! strigă bătînd din palme micul prinț.

Era o armă mică cu arc de oțel, cu patul încrustat în aur, o bijuterie periculoasă în mîna lui de copil.

— Tolba cu săgeți ! Unde-i tolba cu săgeți ? strigă copilul. Atunci burtosul începu să rîdă și, învîrtindu-se ca un titirez, făcînd o mișcare da scamator, scoase și tolba cu săgeți, o cutie lunguiată de fildeș, atîrnată de o curelușă cu catarama de aur.

Martinuzzy nu mai putea îngădui această lipsă de etichetă. El făcu o plecăciune și, luînd copilul de mină, ieși din cameră.

— Poftiți, domnilor, spuneți! îi îndemnă Zapolya după plecarea cancelarului.

Cei doi se priviră unul pe altul, ghiontindu-se. Cel burtos începu :

— Senioria voastră! Casa Fugger vă oferă cele mai desăvârșite arme albe și de foc, ultimele noutăți. Noua noastră arbaletă e neîntrecută. Are un arc puternic de oțel, scoc de direcție, cocoș frînat, coardă din sîrmă de oțel în trei fire. Are bătaie sigură la două sute de pași, o armă minunată ! Aveni gata împachetate o mie cinci sute asemenea arbalete. Vi le putem trimite imediat.

— Peste numărul- celor ce urmează să le predați primatului Ungariei, arhiepiscopului Bakács ?

— întrebă voievodul.

— Agenții rămaseră surprinși.

— Da, — zise voievodul, — cite arbalete urmează să dați arhiepiscopului de Esztergom ?

— Niciuna ! răspunseră amîndoi agenții într-un glas.

— Cum îndrăzniți să tăgăduiți ? îi întrebă răstit Zapolya.

— Niciuna, senioria voastră, așa să ne ajute dumnezeu ! într-adevăr, livrăm familiei Medicis din Florența trei mii de arbalete, dar nu arhiepiscopului ! Cu arhiepiscopul n-avem nimic ! S-ar putea ca Mediciși, la stăruința sfîntului părinte papa Leon al X-lea, să cedeze aceste arbalete arhiepiscopului Bakács, pentru cruciada pe care o pregătește. Noi însă nu avem nici un amestec. Noi facem negoț cu sultanul și n-avem nici un interes să ne punem rău cu el... mai ales acum, cînd puterea padișahului e atît de mare !

— Așa ! Va să zică Mediciși... papa ! Bine, atunci îmi veți aduce mie, în cea mai mare grabă, trei mii de arbalete ! Nu vreau să știu cum și pe ce cale... pînă-n primăvară vreau să le am !

— Senioria voastră... familia Medicis... sfîntul părinte... plătesc cu bani gata !

— Știu ! Banii indulgențelor !. Dar sarea pe care vreți s-o vindeți sultanului nu prețuiește mai mult decît banii de pe indulgențele papei ? vorbi Zapolya, arătîndu-se jignit. Frumoasă afacere faceți

'Indulgențe — una din șarlataniile papilor: un fel de certificate vîndute cu prețuri mari, prin care se asigura izbăvirea de orice păcat și fericirea în ceruri. (N.A.).

voi, aștia din Augsburg ! Ce va spune sultanul când va afla rostul armelor date lui Bakács ?

— Noi nu dăm nici o armă arhiepiscopului 1 Nici o livră de pulbere! căutară să se dezvinovățească agenții lui Fugger.

— Nu ! Vezi bine, voi vindeți Medicişilor ! Și papa Leon cine-i ? Credeți că-l veți putea trage pe sfoară pe sultan ? Vreau cele trei mii de arbalete. Treaba voastră cum vă veți descurca cu papa și cu Bakács !

— Avem cea mai grozavă arhebuză cunoscută pînă astăzi. Senioria voastră ar putea să renunțe la două mii de arbalete în schimbul a cinci sute de arhebuze, pe care vi le vom putea livra în cea mai scurtă vreme.

— Vreau și aceste cinci sute de arhebuze, vreau și arbaletele, și mai vreau și o mie cinci sute de cule- vrine, pentru cavaleria mea ușoară! spuse răspicat Zapolya.

—i Sarea nu poate acoperi costul atîtor arme! îndrăzni lunganul.

— Vă dau și minele de plumb, ce mai vreți ? le spuse Zapolya.

— Minele de plumb și aur le avem, ni le-a arendat majestatea sa regele! Nu dispune senioria voastră de ele?

— Da ? îndrăzniți ? Minele se află în munții mei, nu în Buda, unde stăpînește regele, căută să-și arate voievodul puterea.

Cei doi neguțatori se priviră din nou: lunganul plecîndu-și privirea spre ochii bondocului, acesta îndreptîndu-și ochii în sus, căînd privirea însoțitorului său. Nu se așteptaseră la greutatea din partea voievodului. Cu regele Ulászló încheiaseră tirgul foarte ușor ; regele era grăbit să pună banii în buzunar. În actul încheiat nu prevăzuseră greutatea care se vor ivi. într-adevăr, regele stăpînea în Buda, dar băile erau în Ardeal. Și Zapolya începea, condus de Mar- tinuzzi, să-și afirme din zi în zi tot mai mult suveranitatea, surpînd-o pe a regelui.

■ Nobilul Mayláth se afla acolo cînd am încheiat tirgul, și după cum știm, munții în care se află băile sint, conform dreptului seniorial, sub jurisdicția sa, spuse lunganul, care era și consilierul juridic al Casei Fugger.

— A ! Mayláth ! făcu voievodul supărat. Duceți-vă la Mayláth să vă dea și sarea, pentru ce-ați mai venit la mine ? N-am nevoie de armele lui Fugger, le voi găsi în Nürnberg, mai ieftine și tot așa de bune !

— Senioria voastră, nu vă supărați. — începu lunganul să-l ia cu binisorul pe Zapolya, — noi am venit aici, la senioria voastră... știm cine-i stăpînul aici : regele și-a arendat băile de .aur și plumb, dar am putea face un act complementar și cu senioria voastră.

— Să vă arendez și eu băile regelui ? chicoti voievodul.

— Da ! Aceleași băi! Un târg pentru aceleași băi... și pentru iobagii care vor lucra în ele. Acum cînd lumea se frămîntă, răscolită de papa Leon și de arhiepiscopul Bakács, ce-am face noi aici, în Ardeal, fără sprijinul senioriei voastre ? Chiar acum, mulți au părăsit băile și-au plecat să se înroleze. O poruncă din partea senioriei voastre și recrutorii papei nu-si mai pun piciorul prin munti. Iar dacă ați avea și bunăvoința să trimiteți la Zlatna și Abrud două steaguri, cu doi comandanți buni, treburile ar merge după cea mai bună rînduială. Băile nu valorează nimic, dacă n-avem oameni care să muncească în ele! Stringînd pe pribegi, restabilind buna rînduială, oare nu plătesc toate aceste binefaceri mai mult decît prețul de arendă plătit regelui ?

Zapolya începu iarăși jocul cu medalionul purtător de noroc, așa după cum făcea totdeauna cînd se afla într-o încurcătură ; el avea credința că amuleta aceea îi luminează mintea.

— Vorbiți cu Martinuzzi, eu nu mă amestec, însă armele vreau să le am cît mai repede cu putință. Spu- neți-mi, ce se aude prin lume, ce se spune despre cruciada papei și-a arhiepiscopului Bakács ?

Sînt vi- rîți numai venețienii ? Augsburgul, Nürnbergul, Han- sele, ce zic ? Nu se amestecă ? Dar împăratul ?

— Nu știm, senioria voastră ! Noi nu ne ameste- căm, așa să ne ajute Dumnezeu, dacă ne amestecăm! vorbi lunganul, făcînd doi pași îndărăt.

— Nu vă amestecați, dar dați arme, și pulbere, și bani. Cum vine asta, cinstiți neguțători ?

■— Nu dăm nici arme, nici pulbere, nu dăm nici bani, noi vindem ! Vindem familiei Medicis, în pri- mul rînd. Ce fac ei cu mărfurile, nu ne privește! Ce socoteli au ei cu venețienii și cu sfîntul părinte, treaba lor, noi nu ne amestecăm !

— Și lumea ?... Ați străbătut atîtea țări... ce se aude ?

— Cu voia senioriei voastre, vă spunem : Țara Ungurească e în mare fierbere și nici Ardealul nu-i liniștit ! Tot așa-i și prin Boemia, Slovacia — toți se frămîntă, orașele cu orașenii, satele cu țăranii și io- bagii, ce-o ieși din asta, numai bunul Dumnezeu știe! Noi încheiem târguri, vindem mărfuri bune; asta-i a noastră... Unde vom ajunge ?... Omul ridică din umeri îngrijorat, apoi continuă: Pretutindeni, pe drumuri, cete de țărani, chiar și țîrgoveți. Nenumărați călugări, nobili fără nici o para în buzunar, o lume întreagă pornită la voia întîmplării! Merg spre tabere, spun ei, dar tabere după cite știm nu sînt nicăieri. Nu-i nici o regulă, nici o rînduială în toate acestea. Comandanți nu sînt. Seniorii stau deoparte, iar cei care sînt în preajma regelui organizează jocuri cavaleresti, petrec cu

regele și nimeni nu se ocupă de ceea ce s-a pus la cale, numai arhiepiscopul cutreieră țara cu ceata sa de recrutori. În Cluj, poate că știți, a fost o răscoală. La Oradea, mii de oameni înconjoară palatul episcopal, cer arme pentru a pleca în cruciadă. Dincolo de Tisa, pusta clocotește a vijeliei, iar prin ȋrguri și prin orașe, oamenii lui Szaleresi răscolesc breslele. Ce-o ieși din asta, să ne ferească Dumnezeu !... Pretutindeni apă tulbure, senioria voastră !

Zapolya căzu pe gânduri. Într-adevăr, auzise atâtea de la unul, de la altul, de la Bornemisza, numai Mar- tinuzzi nu-i spusese nici un cuvânt: „Nu cred să fie chiar așa, Martinuzzi mi-ar fi spus”, caută să se liniștească voievodul.

— Bine, domnilor, rămănem înțeleși. Armele pe care le-ați adus pentru probă le vom încerca mâine în tabăra lui Martini. Cred că voi veni și eu acolo. Și, — îi asigură Zapolya, — să n-aveți nici o teamă ! Lumea n-a fost niciodată mai liniștită ca acum. Voi, neguțătorii, prea vă speriați și de umbra voastră ! încheiați în grabă socotelile și întocmiți actele cu Martinuzzi. Eu vreau armele în cea mai scurtă vreme ; până la începutul primăverii să le am aici !

— Prea bine, senioria voastră, ne vom înțelege cu domnul Martinuzzi!

Cei doi din Augsburg se retraseră. Rămăs singur, Zapolya își făcu în gând socotelile. Rezultatul fu îngrijorător. Sarea era singura lui sursă de venituri mai de preț; abia acum cînd rămase singur începu să-și dea seama de asta. Celelalte venituri nu reprezentau mare lucru. Darea pe care trebuiau s-o plătească iobagii voievodului nu aducea aproape nimic, oamenii sărăciseră cu totul. Și iată că acum s-a terminat și cu sarea ! De unde naiba va mai scoate bani ? Principesa nu vrea să știe de nimic : curtea mare, lux !... Și tot acum, ambasadă la Con- stantinopole! „Unde dracu vrea să mă ducă Mar- tinuzzi ? se întreabă cu glas tare Zapolya. O să ajung în starea de a nu-l mai putea plăti pe Martini și soldatele mercenarilor, și ce mă fac fără ei ? Auzi! Mayláth ! Ciinele coace ceva în Buda împotriva mea ; fără îndoială, ar vrea să-mi ia locul! Ce dracu mai poate fi și cu ambasada și cu îndemnul principesei și al lui Martinuzzi de a mă pune rău cu regele ? izbucni iarăși Zapolya. Doamne, complicată devine uneori viața !”

Intră episcopul de Alba, monseniorul Iosif de Kuty. O umbră înveșmîntată — ochi vii, față măslinie, nasul coroiat. Omul asupra căruia Zapolya își îndrepta cu plăcere glumele.

— Ah! bine că -veniși, îl întâmpină voievodul bucuros, uitînd toate necazurile care-l frămîntaseră cîteva clipe mai înainte. Ce-i cu papa, nu-și mai încape în piele ?

Monseniorul de Kutý își înalță capul, făcu un pas înapoi, apoi buzele lui uscate murmură câteva cuvinte de slavă pentru papa Leon și spuse:

— Nu mă așteptam ca să aud tocmai din partea măriei voastre cuvinte așa de puțin respectuoase la adresa înalt prea sfântului nostru părinte papa Leon al X-lea !

— Ei, lasă, n-am spus nimic supărător ! Dar parcă dracul îl pune tocmai acum să răscolească lumea !

— Senioria voastră ! făcu episcopul indignat.

— Ce-i, iar te-ai supărat ? Ce ai astăzi, omule, nu te mai recunosc ! Ia să vedem despre ce-i vorba ?

— Am venit pentru a vă cere întărirea unei hotărâri pe care am luat-o, și monseniorul de Kutý scoase din mîneca sutanei un sul. De drept, nu sîntem obligați, însă... fiindcă măsurile pe care domnul cancelar le-a luat în ultimul timp, în numele măriei voastre, oprește executarea capitală, în judecățile aduse de către seniori, fără întărirea măriei voastre, m-am supus și-am venit !

Monseniorul de Kutý îi întinse sulul cu hotărîrea de condamnare la moarte, pentru aflîtare la răscoală, a doisprezece iobagi. Zapolya citea cuvînt de cuvînt, episcopul îi traducea, căci hotărîrea era scrisă în limba latină. Cînd ajunse pe la jumătatea textului, poate de plictiseală, poate ca să-i facă voia episcopului, sau poate numai din ușorul spirit de împotrivire ce-l nutrea în suflet cancelarului său, luă pana și semnă.

Monseniorul de Kutý strînse în grabă sulul, îl vîni în mîneca sutanei și se înclină, grăbit de plecare.

— Pleci așa de repede ? îl întrebă voievodul.

— Mai așteaptă și alții, măria ta, răspunse episcopul și ieși.

— Of, of! făcu voievodul trecîndu-și mîinile prin păr. Ar fi plecat și el, s-ar fi dus spre grajduri, spre curtea dinlăuntrul cetății, unde cavalerii la ceasul acela făceau exerciții de luptă călare, implătoșiți și înzăoați, dar obligațiile erau obligații și trebuia să și le îndeplinească.

2

Voicu, fiul judei Nicoară din Inău, împreună cu alți unsprezece iobagi din sat, stăteau închiși în una din subteranele reședinței episcopale, așteptîndu-și pedeapsa. În ziua aceea, prin semnătura voievodului, li se pecetluise soarta : moartea prin tăierea capului!

Vina lor nu era prea mare, însă monseniorul de Kutý vrea să dea o pildă, și cînd e vorba de așa ceva, totul e îngăduit unui mare senior.

Oamenii parcă mai nădăjduiesc. Voicu caută să-i încurajeze pe cei mai slabi, însă spre seară apărui schingiutorul episcopului, călugărul Calist.

Oamenii îl priviră mirați. Stătea în prag și rînjea. De

data aceasta n-avea la el niciunul dintre instrumentele de tortură, ci ținea în mină o făclie. '— Talpa iadului vă așteaptă, ticăloșilor! le zvrili în față, printre buze, Calist. Și începu să .citească la repezeală textul latin al sentinței. Era o formalitate pe care n-o îndeplinea nici un senior, însă episcopul de Kutý, om al ierarhiei bisericești, căuta să păstreze formele în toate împrejurările, chiar și atunci când era vorba de condamnarea la moarte a unor iobagi. Iobagii, deși nu pricepeau o boabă, simțiră despre ce era vorba. Se așteptau la o pedeapsă grea, dar nu la tăierea capului. Calist spuse câteva cuvinte și pe limba lor ; ei ascultau cu ochii largi deschiși, fixați asupra lui Calist, și nu le venea să creadă. Erau toți tineri... ar mai fi avut mulți ani de trăit. Căiva se îngroziră și începură să se tinguască. Tinguielele stîmîră mulțumirea lui Calist. El începu să ridă dră- cește, frecîndu-și minile de bucurie. — Tăceți odată ! răcni Voicu. Oamenii amuțiră. Calist se încruntă, își roti ochii ca să descopere în întunericul subteranei pe cel care strigase. Voicu îi ieși în față. — Clinilor, o să vă vină și vouă rîndul! îi strigă lui Calist. Cu mina dădu să-i prindă călugărului poala sutanei și să-l tragă în jos. Calist feri înapoi, trînti ușa grea, o zăvorî și porni, afurisind, în lungul gangului. Faptele se petrecură în toamnă. Anul fusese slab, seceta arsese ogoarele, finul din cînguri. Ceea ce rămăsese fusese strîns și îndrumat spre hambarele episcopiei; oamenii nu mai aveau aproape nici cu ce să se hrănească, mincau poame pădurețe, fierțe în apă. La iarnă se gîndeau să macine ghindă sau coji de arbori. Singura lor nădejde le erau ville, care rodiseră bine, iar seceta în loc să k strice, le ajutase. Orașul era în apropiere, vor vinde ceea ce le rămîne din vin, iar cu banii obținuți își vor acoperi din nevoi. Dar tocmai în timpul culesului năpădiră satul oamenii episcopului, în frunte cu intententul. Alergau de la o vie la alta, strîngeau bărbați și femei pentru munci pe un domeniu ce-l avea episcopia în josul văii Mureșului. Oamenii își văzură și ultima nădejde spulberată. Cînd cei strînși auziră despre ce-i vorba, trimiseră pe judele Nicoară să-l înduplece pe intentent, prin cuvinte potolite, că nici vorbă nu poate fi de părăsirea viilor tocmai în timpul culesului, că anul a fost rău pentru bucate, că tot ce-a rodit pămîntul a intrat în hambarele episcopiei, iar singura lor nădejde le-a rămas în puținul vin pe care-l vor face. Pe măsură ce judele vorbea, intententului îi creștea furia. Nu-l mai lăsă pe jude să-și termine cuvî-

tarea potolită, îl lovi cu biciul peste cap, strigînd călugărilor ostași care-l însoțeau :

— Minați-l! și dînd pîteni calului porni în galop în susul satului, cotînd dealul către Alba.

Judele Nicoară rămase aplecat, cu capul prins în palme, printre degete i se prelingea singele din rana făcută pe față cu șfichiul biciului. Oamenii începură a striga și a se vîita întîrziînd plecarea.

Călugării căutară să pornească mulțimea îndărăt-nică împingînd-o cu alebardele, strigînd mereu :

— Porniți, porniți !

— Stați pe loc ! Nimeni nu mai face un pas ! se auzi deodată vocea puternică a lui Voicu, fiul judei.

Călugării ostași, vreo douăzeci la număr, se simțeau tari, aveau arme, alebarde lungi și spade la șold.

Cel mai mare peste ei căută să pună mîna pe Voicu.

El își făcu loc printre iobagi lovînd cu alebarda pe cei care-i stăteau în cale.

Cînd fu în apropierea lui Voicu, dădu să-l agate de cămașă cu cangea alebardei și să-l tragă în mijlocul călugărilor.

Voicu prinse cu mîna stîngă alebarda și repezîndu-se spre călugări, cu dreapta îi prinse minerul spadei și-o trase afară din teacă; apoi lovi cu tăișul mîna cu care călugărul ținea alebarda, zdrobindu-i osul.

Înarmat cu armele călugărului, se repezi spre ceilalți ostași.

Bărbații, și mai ales femeile, dădură buzna spre călugări strigînd, parii fură smulși de prin gardurile de curpeni și pe dată se încinse o bătălie strașnică între iobagi și călugări.

Voicu lovea cu spada, împunea cu alebarda; trînti la pămînt doi dintre călugări.

Înfierbîntat de luptă, cu inima zvîcnindu-i de ură, lovea icnînd.

Dar în curînd nu mai putu face nimic, îi era peste putință să străbată prin vîlmășeala care se încinsese.

Oamenii și femeile puseseră mîna pe călugări și-i snopiră în bătai, luîndu-le armele.

Intendentul se îndepărtase mult. Grăbea spre oraș fără să bănuiască măcar cele petrecute în urma lui.

Numai într-un tirziu cînd își aruncă ochii înapoi, în lungul drumului, și nu văzu convoiul venînd de către sat, bănuî că s-a întîmplat ceva neprevăzut.

„Tîlharii, — mormăi el, — te pomenesci c-au împînzit dealul și crîngul, apucînd-o care încotro !”

Mai așteptă puțin, și fiindcă drumul spre sat rămînea tot pustiu, întoarse calul, înapoiindu-se.

Pînă în dreptul bisericii catolice nu înfilni pe nimeni și de aceea căzu pe gînduri.

Cunoscîndu-i pe cei din lînău, totdeauna gata de împotrîvire, se gîndi s-o ia la sănătoasa.

Totuși, înaintă în pasul calului, cu ochii în toate părțile.

Deodată se pomeni c-o ploaie de pietre, lemne, bulgări de pămînt, însoțită de huiduieli și înjurături.

Înspăimîntat, dîndu-și seama că în sat s-a petrecut iar o mică răzmeriță, întoarse calul și porni în fugă spre oraș.

După-amiază se întoarse cu o ceată numeroasă, înarmată și cu două culevrine. Iobagii se mai potoliseră. Judele trimisese femeile pe la colibele lor. În fața bisericii catolice rămăseseră numai bărbații și ceata călugărilor goi. Celor răniți li se legaseră rănilor. Erau în așteptare — bănuiau că lucrurile nu vor rămâne așa, că monseniorul de Kutu nu va lăsa nepedepsită o asemenea răzvrătire. Când îl văzură pe intendent venind cu o nouă ceată mult mai numeroasă, oamenii vrură să se împrăștie, dar vocea puternică a tinărului Voicu îi ținu în loc: — După ziduri, în curtea bisericii, fraților ! îndemnă el. Înarmați cu armele călugărilor, iar alții cu pari groși, ei intrară în curtea bisericii, baricadind porțile și așteptând cu înfrigurare. Judele Nicoară ar fi vrut să rămână dincolo de zid, să încerce o împăcare, însă fiu-său, Voicu, îl trase înăuntru, luind cu dinșii și pe călugării prinși. Biserica catolică n-avea nici o legătură cu satul deoarece satul era valah. Biserica fusese ridicată acolo de către episcopie ca o momeală pentru schismaticii din sat și de prin împrejurimi și ca un punct de sprijin și apărare împotriva satului, tot din pricina aceasta i se ridicaseră și ziduri înconjurătoare. Se înțelege, opunerea era zadarnică, dar nici cu ușurință nu puteau fi scoși de acolo. Ceata intendentului înconjură zidurile somându-i să se predea. Deschise foc cu cele două culevrine aduse cu ei pentru a-i înfricoșa. Drept răspuns, de după ziduri, intendentul auzi o voce puternică : — Dacă nu încetați focul, călugării pe care îi avem prinși vor fi uciși ! Intendentul aproape că uitase de călugări. Vorbele auzite îl puneau într-o grea încurcătură. Nu mai putea hotări cu de la sine putere, trebuia să aducă la cunoștința episcopului cele întâmplate. Lăsă totul în seama unui mic nobil supus episcopului, iar el aiergă din nou spre reședința episcopală. Se întoarse numai a doua zi, însoțit chiar de monseniorul de Kutu. — Nu vă apropiați, ar fi în stare să vă zvîrle vreo săgeată în piept ! îl făcu atent intendentul pe episcop, când ajunseră în apropierea bisericii. — Au și arcuri ? întrebă surprins monseniorul de Kutu. — S-ar putea să aibă ! răspunse fără siguranță intendentul. În sat urlau cîinii, se auzeau plîsete de copii; unele femei mai cutezătoare le ieșiră înainte amenințându-i. Monseniorul de Kutu fu înspăimîntat. Pornise de la reședința episcopală hotărît să termine odată pentru totdeauna cu acest sat, în care răzmerițele se repetau an de an, dar acum își dădea seama că ar fi fost foarte greu să o facă. În

primul rînd erau cei douăzeci de călugări prizonieri pe care la o încercare de represiune i-ar fi pierdut fără doar și poate. Apoi satul care aducea venituri frumoase, căci pămîntul era rodnic. Cu cine-l va munci în viitor ? Ş-apoi viile... viile dădeau cel mai bun vin ! E drept, jumătate din vin rămînea iobagului, dar jumătatea episcopiei însemna peste o mie de vedre, căci oameni pricepuți ca în înău la treburile viilor nu se prea găseau pe celelalte domenii ale episcopiei.

— Să vină judele ! porunci el.

— Judele se află în mijlocul lor ! răspunse intendentul.

— Cum ?! Şi el e cu ei ? Nu-mi vine să cred ! Du-te la poartă și strigă, spune-le că sînt aici, c-am venit să văd, să le fac dreptate ! Spune-le să-l lase pe jude afară pînă nu mă răzgîndesc, așa să le spui ! Intendentului îi era teamă să se apropie prea mult, totuși n-avu încotro și se duse.

— înalt prea sfinția sa monseniorul de Kutý se află aici, nu-l supărați prea mult dacă țineți la viețile voastre, ale femeilor și copiilor voștri ! Dați judei drumul să iasă, să vină să se închine înaintea sfinției sale.

— Să vină prea sfinția sa aici, să stăm de vorbă, îl așteptăm ! se auzi o voce puternică.

O cascadă de afurisenii ieși din gura monseniorului de Kutý cînd auzi, repetate de intendent, cuvintele lui Voicu.

— Să-i țineți întărcuiți aici pînă or muri de foame și de sete ! hotări episcopul, gata să facă calea întoarsă.

— Ce-ar fi dacă am strînge femeile și copiii, viețile lor poate i-ar îndupleca ? își dădu cu părerea intendentul.

Monseniorul de Kutý își supse buzele. Cu barba rasă, dusă înainte, cu nasul coroiat, părea o pasăre de pradă.

— Fă-oi spuse el, mulțumit de ideea propusă.

Intendentul dădu poruncile cuvenite și parte dintre ostași se împrăștiară prin sat, scotocind colibele, strîngînd toate femeile, copiii și bătrînii. Pînă și pe popa valah, bătrîn de peste o sută de ani, îl aduseră în fața monseniorului de Kutý, tot îmboldindu-l de la spate.

începură să-i chinuie pe toți. Țipetele și vaietele se auzeau înfiorătoare, străpungînd inimile celor de după zidurile bisericii. Răspunseră și ei la fel, schingiind pe călugării prinși. Dar își dădură seama că nu ușura cu nimic chinul la care erau supuși cei apropiați lor. Așa că după cîțiva timp hotărîră ca judele să se predea, numai monseniorul de Kutý să înceteze schingiuirile femeilor și-al celor lipsiți de apărare.

Judele Nicoară ieși de după ziduri și îngenunche în fața episcopului. Îi ceru îndurare. Vorbi de greul vieții lor, de anul care fusese rău, de vii. Aminti episcopului că jumătate din vin aparține episcopului, că a zecea parte o așteaptă pivnicerul voievodului. Aminti pe ocolite și de drepturile de care se bucurau în trecut și cum toate acestea s-au uitat. Monseniorul de Kutý îi asculta tânguirile. L-ar fi lovit cu cizriia în cau, l-ar fi călcat în picioare, însă știa că toate acestea nu duc la nici un rezultat. Își descărca doar minia și nimic mai mult. Îi trebuia ceva care să rămână pentru veșnicie în mintea iobagilor și nu numai din satul Înău, ci tuturor care trăiesc pe domeniile episcopiei.

— Scoală-te ! îi porunci el. Am nevoie de doisprezece dintre ei. Capii, ai înțeles ? Pe ceilalți îi iert, vreau să fiu îndurător cu voi ! Rămineți și vă culegeți vîile, nimeni n-o să vă mai miște din loc ! Dar vreau doisprezece dintre ei, hai, du-te ! Judele aruncă o privire asupra mulțimii de femei, copii și bătrîni înconjurați de ostași. În mijlocul lor îl văzu pe popa bătrîn, o umbră de om. Toți stăteau împietriți, căci schingiuirile încetaseră cît timp judele fusese îngenuncheat. Judele scoase un oftat diin adîncul sufletului și porni spre zid.

Voieule, alegeți unsprezece ortaci și dumnezeu să vă ajute! zise el când fu în mijlocul iobagilor, apoi se prăbuși în brațele feciorului său. Haita se întorcea de la dresaj. Optzeci de copoi de Nyărăd, mai iuți ca cerbul, și patruzeci de dogi puternici în stare să doboare zimbrul, formau haita de vânătoare a voievodului. Zece gornici îngrijitori se țineau pe o parte și pe alta a haitel, iar în frunte călărea picherul Ian Klepka, un husit eretic acuat la curtea tatălui voievodului. Zapolya ținea foarte mult la el, căci își petrecuse copilăria în apropierea lui. Ian Klepka îl inițiasse în arta vânătoarei cu câini și șoimi, și tot el ;4 învățase să țintească cu arcul și să călărească pe un armăsar sălbatic, fără șa și fără friu. Ian Klepka era un bătrîn pișicher și un bețivan înrăit. Deși trecut de șaizeci de ani, se ținea numai de șotii. Voievodul făcea haz de el și-i trecea toate cu vederea. Cehul nu putea suferi fețele bisericesti catolice și de multe ori, cu prilejul vânătorilor organizate de Zapolya, la care lua parte și episcopul de Alba, monseniorul Kutý, husitul făcea' cite o pozna episcopului stîrbind risul vînătorilor. Ian Klepka nu era singurul husit din cetate. Pe ulița curelarilor mai locuiau cîteva familii de armurieri cehi care aveau aceeași credință. Fuseseră aduși de către voievod o dată cu introducerea în oștire a armelor de foc purtate de oameni. Condițiunea principală fusese ca ei să nu se amestecă în treburile bisericesti, să nu încerce să facă prozeliti și, dacă se poate, să-și uite schisma. Cu toate acestea însă, husiții își arătau în orice împrejurare disprețul lor față de clerul roman, iar cel mai înverșunat era Ian Klepka. Episcopul de Alba, monseniorul Iosif de Iyuty, împreună cu suita sa, se întorcea de la execuția capitală care se făcuse sub ochii săi. Cei doisprezece iobagi, în frunte cu Voicu, feciorul judei Nicoară, fuseseră decapitați. La execuție fuseseră aduși iobagi de pe toate domeniile episcopiei, precum și toți oamenii din satul Înău. Judele Nicoară și fiica sa Iliana, o copilă abia trecută de șaisprezece ani, erau și ei acolo. În timpul execuției, monseniorul de Kutý zărise fata. Era singura în mulțimea aceea de bărbați. Iliana nu-l slăbea din ochi. Monseniorul de Kutý se gîndi ca fata să-i fie adusă la castel, dar renunță. Să mai treacă oileacă de vreme, prea pare îndurerat judele Nicoară ! Valentin împreună cu baciul Bándy și cu Ferko se îndreptau cālări spre poarta cea veche a orașului Alba. Veneau să afle vești despre Doja și să se întâlnească cu starostele Taill, care urma să sosească și el. Cei trei cālăreți trebuiau să treacă prin dreptul locului de execuție, unde se aflau stîlpii și butucii cālăilor. Cînd ajunseră acolo văzură strînși o mare

mulțime de iobagi cu laorimi în ochi. Episcopul și suita sa priveau cu plăcere cum zburau capetele retezate de securea călăului.

— Pluuu ! scuipă Ferko, indignat peste măsură de purtarea monseniorului de Kutu.

— Stai binișor, mă Ferko ! mormăi băciul Bândy.

— Mare ticăloșie ! scrișni și Valentin.

— Ssst! făcu baciul Bândy, căutînd să-și ascundă mînia care-l cuprinsese.

Ilina se apropiase pînă la zece pași de monseniorul de Kutu. Nu plîngea, nu părea nici înspăimîntată, era doar cu privirea ațintită pe fața măslinie a episcopului și uneori tresărea. S-ar fi repezit și și-ar fi înfipt degetele în gîtul episcopului; ar fi mușcat și sfîrtecat grumazul lui lung și uscat pe care fugea în sus și-n jos, ca un șoricel ascuns sub piele, mărul lui Adam, însă picioarele i se păreau de plumb și nu le mai putea mișca din loc.

Monseniorul de Kutu ridea, glumea și uneori ochii lui lacomi se întorceau spre fată și-i oprea cîteva clipe asupra ei : îi plăcea din ce în ce mai mult.

Valentin privea și el fata... o privea însă cu alți ochi. Buzele îi tremurau, ochii îi lăcrimau. Își dădea seama că fata trebuie să fie fiica sau sora vreunui condamnat, ceea ce-l făcea pe Valentin să nu-și mai ia ochii de la Ilina. Îi plăcea atît frumusețea cît și dirzenia înverșunată cu care-l tintuia pe episcop.

Cînd toboșarul anunță sfîrșitul execuțiilor, monseniorul de Kutu imai aruncă o privire asupra Ilinei fre- cîndu-și bărbia, și mai-mai să facă semn ca fata să-i fie adusă la castel, dar și de data aceasta își alungă gîndul. Ba își făcu și semnul crucii, ca să alunge ispita. Apoi întoarse spatele sângeroasei privesți și, înfigînd pîntenii în coastele calului, porni spre oras, urinat de aproape de suita sa.

Nu se îndepărtase prea mult — o sută sau cel cmult două sute de pași. Suita era în urma lui. Zece oameni: cinci călugări și cinci mici nobili de curte, supușii episcopiei. Oamenii erau mai puțin tari de fire ca monseniorul. Spectacolul singeros la care luaseră parte făcuse să le năvălească în minte nenumărate gînduri negre : ceea ce s-a întîmplat cu cei doisprezece iobagi în ziua aceea, li se putea întîmpla și lor. Mergeau tăcuți în trapul cailor își unii îl blestemau în gînd pe stăpînul lor.

Dar iată că haita voievodului se apropie de locul execuției. Mirosul singelui cald, vederea trupurilor însin- gerate și a bălții de singe în care pluteau capetele celor decapitați întărită clinii, încît gornicii abia îi mai puteau stăpîni. Dogii începură să urle și să latre scurt, copoli să schelălăiască amenințător. Gornicii îi strigau pe nume pe cei mai înverșunați, căutînd să-i liniștească, dar cu toată stăruința nu reușeau.

Ian Klepka, picherul bețiv și eretic, opri calul în fața butucilor și băltoacei de singe. Toată ura lui împotriva catolicilor izbucni clocotitoare. Injurii nelegiuite de eretic husit ieșeau valuri-valuri de pe buzele sale uscate. Ba chiar și îndemnuri adresate iobagilor, care așteptau să ridice trupurile celor decapitați, zvirl în nesocotința sa. Deodată îi veni în minte, cu cugetarea lipsită de respect față de înaltele fețe bisericești, o idee năstrușnică, o idee de bețivan pișicher ! Duse cornul la gură și sună atacul, goana. Haita cunoștea semnalul, așa după cuim cunoaștea și glasul picherului. Cei o sută douăzeci de ciini ridicară capetele adulmecind și toți își îndreptară ochii spre Ian Klepka. Bătrînul husit făcu un semn spre monseniorul de Kuty, care se îndepărta în pasul calului. Iar buzele lui uscate dădură drumul cuvintelor de asmuț: țo ! țo ! țo !

Haita porni cu furie sălbatică. Trecu printre iobagii înmărmuriți de spaimă, trîniți cițiva la pămînt, mușcă mai mulți dintre ei și, înnebunită, turbată, porni în goană nebună asupra suitei episcopului. Monseniorul de Kuty dădu pinteni calului, luîndu-o la goană. Călăreții ceilalți se împrăștiară pe cîmpia înghețată pentru a desface haita și a se putea mai bine apăra. O cățea de dog se avîntă într-un salt sălbatic și se că- țără pe spinarea calului sfînteii sale, își înfipse colții în gluga mantăii monseniorului și-l doborî la pămînt.

Iobagii fugiră ca puii de potîrniehe, luînd-o pe cîmp care încotro. Ilina rămase locului privind. În apropierea ei, Ian Klepka ridea ca un bețivan smînit care nu-și dă seama de isprava făcută. Ridea, și nici gînd n-avea să potolească haita de ciini, deși cîteva cuvinte și un sunet de corn din partea lui ar fi oprit-o în loc. Pe el îl ascultau, doar el îi crescuse, el îi dresase, dar gîndul acesta nu-i trecea prin minte lui Klepka.

Judele Nicoară fusese luat de gloata iobagilor înspăi- mîntați; Ilina rămăsese singură cu cei trei călăreți din ceata lui Doja, care nu-și părăsiseră locurile nici ei. Fata privi spre picher, privi și spre cei trei, cerînd parcă ocrotire. Înfrîind ochii lui Valentin, se îndreptă spre el. Il rugă din ochi s-o ocrotească.

Ian Klepka porni și trecu țanțos prin fața celor trei călăreți. Nici nu se uită la fată. Plin de isprava lui, inai imîndru ea oricînd, își dădu mustățile lungi și subțiri pe după urechi și chicoti:

— Să ne vedem în Tabor¹, voinicilor !

Vorbe fără rost, al căror înțeles nu-l pricepură călăreții. De unde să stie ei că au în față pe un bătrîn husit!

¹ Tabor — oraș tabără. Salut husit, avînd sensul: Să ne vedern, să ne stringern în tabăra noastră. (N. A.)

— O s-o pățești, meștere ! îi strigă bătrînul Bándy. Și nu se putea ghici din vorbele lui Bándy dacă glumește sau o spune în serios. Aleargă mai bine și Ingenunchează în fața sfinției sale... Fă ce-ți spun eu, și asta cît mai în grabă, dacă vrei să-ți mai simți rînine capul pe umeri!

— Oho ! La dracii! Nu se teme bătrînul Ian Klepka, răspunse țăntos picherul și făcu cu ochiul spre cetatea de pe culme.

Gornicii săriseră în ajutorul monseniorului de Kutý, alungaseră cu ciomegele cîinii, îl ridicară de pe pămînt, îi șterseră hainele, îi puseră tichia pe cap. În timpul acesta, Ian Klepka ajunsese și el în dreptul episcopului. Cînd îl văzu, furia monseniorului de Kutý nu mai cu-noscu margini. începu să înjure ca un grăjdar, apoi scriși din dinți:

— Blestematele! Zilele tale sînt numărate, o să-ți tai capul, o să te jupoi de viu, eretic păcătoș !

Bătrînul Ian Klepka ridea ca un smintit, ceea ce-l în- tărîta și mai tare pe monseniorul de Kutý. ■ — Lighioană necredincioasă ! zbieră el, O să te ard de viu ! O să-l afurisesc și pe stăpinul tău. O... dar se opri.

Valentin împreună eu cei doi tovarăși ajunseseră în dreptul lui. Cînd monseniorul de Kutý văzu fata cocotată pe crupa calului, la spatele lui Valentin, căci îi- mărul ca s-o scape din locul acela îi venise în ajutor luind-o pe cal, minia lui se îndreptă turbată împotriva celor trei:

— Tilharilor, dați jos fata de pe cal ! Hoților de drugul mare, cum îndrăzniți ? Hei, Calist, Gábor, Jóska ! începu să strige pe cei din suita sa. Lașilor, m-ați lăsat în mijlocul drumului, pradă acestor til- hari ?

Cei strigați grăbiră spre el ; unul îi aducea calul. Monseniorul de Kutý sări imediat în șa.

— Dați-l jos din șa pe acest bătrîn eretic ! porunci el. Tăiați-i capul ticălosului de husit!

Oho ! Șterge-te pe buze, sfinția ta ! îi dădu bătrînul cu tifa, și înfîgînd pîntenii în burta calului, porni în galop spre cetate.

Oamenii episcopului nu îndrăzniră să se ia după el. înconjurară însă pe cei trei călăreți și cu toată împotrivirea lui Valentin reușiră s-o smulgă pe Ilina de pe cal. Valentin și Ferko își înfrînă căii gata de luptă, însă bătrînul Bándy interveni liniștindu-i. El își scoase căciula și se adresă episcopului:

— Măria ta, iartă unor drumeti. Minia te face să păcătuiești față de niste călători pașnici ca noi. N-avem nimic eu vînătorul voievodului, nici cu eiinii lui. Fata asta a venit la noi ca s-o ocrotim. Nu ne împotrivim să ne fie luată, deși nu s-ar cădea ca ea să fie dusă la castelul măriei tale, cu tot dreptul pe care-l ai asupra ei. Nu se cade, măria ta, nefiind un nobil mirean !

Episcopul de Alba simți năpădindu-i singele în cres- tet. Ilina stătea acum liniștită și-l privea din nou cu aceiași ochi pătrunzători, plini de ură.

— Dați-l jos de pe cal ! La spînzurătoare cu tilharul acesta cutezător! strigă monseniorul, strîngînd frîul calului.

Valentin trase spada, făcu la fel și Ferko, și amîndoi se pregătiră de luptă. Bătrînul Bándy îi fulgeră cu privirea, apoi își împinse calul înainte.

— Măria ta, nu te lua după tineretele astea, ascultă-mă pe mine că sînt oim bătrîn, asultă-mă și jude- că-ne: Noi stam și primeam la legiuirile măriei tale... fata a venit la noi... n-aveam nimic cu ea ! N-am vrea să iasă cu vîrsare de sînge din atîta lucru de nimic ! Dă poruncă să nu ni se pună nimeni în cale, că n-am pornit de acasă ca să ne hărțuim cu lumea. Noi avem drumul nostru și rămînem slugi vrednice ale voievodului și ale domnului nostru Isus Hristos !

— Cine sînt tilharii aceștia ? întrebă episcopul, adre-indu-se unui nobil din suita sa.

— Cine sinteți voi, ostași ? îi întrebă nobilul.

— Oameni liberi din scaunele secuiești de răsărit, domnule. Avem treburi la curtea voievodului, aîta doar! răspunse bătrînul Bándy.

— Să lase fata și să-și vadă de drum ! hotărî monseniorul de Kutý.

Nobilul și încă alți doi din suita episcopului dădură să se apropie, dar Valentin și Ferko ridicară spadele pentru atac. Ilina începu să strige, parcă atunci s-ar fi dezmeticit dintr-un Vis :

— Nu mă lăsați ! Nu mă lăsați, oameni buni ! Nu mă lăsa căpcăunului ! se ruga de Valentin.

Spada tinărului scînteie, dar bătrînul Bándy îi prinse rîmna :

— Stai locului, măi băiete, nu pentru treburi de felul acesta am pornit la drum ! Băgați pe dată spadele în teacă ! se răsti la ei. Sfinția ta, — se adresă din nou episcopului, — o să te ajungă odată blestemul celor doisprezece, nu-ți mai încărca sufletul și cu pingărirea copilei acesteia. Hai, mergem, băieți ! Bándy înfipse puternic pîntenii în burta calului, care sforăi și se ridică în două picioare.

— Stați pe loc ! strigă monseniorul. Ați văzut nelegiuirea pe care mi-a făcut-o ereticul acela ? îl întrebă pe bătrînul ostaș.

— N-aim văzut, n-am auzit! Eram deoparte și aveam gîndurile noastre. Dă poruncă să nu ne stea nimeni în cale, altfel ne deschidem calea singuri, și nu știm cine va avea să-și oblojească rănile !

— Oameni buni, nu mă lăsați! se ruga Una.

Dar bătrînul Bândy nu vota să mai adă de nimic, nici nu se uită la ea, își struni calul și se răsti către Valentin :

— Ține-te după mine și lasă fata în pace! Vom vedea ce-o mai fi!

De drept, canoanele interziceau seniorului cleric de a face uz de dreptul primei nopți, însă monseniorul de Kutý era tînăr, nu se incurca în canoane, iar fata judei Nioară îi stîrnise, în împrejurarea aceea singe-roasă, poftele. Privirea ei plină de ură îi răscolise întreaga fire. Ura îi dăduse fetei o frumusețe de sălbăticiune) o frumusețe cu totul deosebită. Monseniorul simțea nevoia de a o stăpîni, poate chiar de a o canoni, de a o frînge. Singele vărsat nu-i săturase pofa de nimicire. În privirile ei străpungătoare vedea privirile tuturor acelor care-l urau de moarte și care l-ar fi sfi-șiat dacă ,ar fi avut puterea.

Bătrînul Bândy părea hotărît să-și ducă la îndeplinire amenințarea. Se legăna în sa, cu spada sprijinită de greabănul calului. Monseniorul cunoștea pe secui și știa că atînea cînd avea o armă în imină, erau în stare să se hărțuiască și cu necuratul, dacă li s-ar fi pus în cale. El se întoarse către cei din suita sa, care ațineau calea voinicilor, și-și vărsă mîniia asupra lor.

— Lașilor, oricine poate să mă insulte în bună voie. Nu sințeti în stare să vă apărați seniorul, o să vă sco- pesc, o să vă vînd paginilor ca fameni, să le păziți haremurile ; doar pentru asta sințeti buni! Ce vă uitați așa la mine ? Puneți pe lUmjerii fetei o imanta și trageți gl'uga pe cap, cum vreți să intru în oraș cu asemenea sălbăticiune neacoperită ?

Cei trei pomiră. Fata se lăsă cu greu înfășurată în manta. Gluga mare de franciscan îi acoperi capul în întregime ; strigătele ei abia se mai auzeau.

Monseniorul de K'Uty, episcop de Alba, porni în pasul calului spre oraș. Fața îi era zgîrîată de labelle cățelei, umărul încolțit în două locuri... abia acum începu să simtă durerile arzătoare. Figura sfrmjită a picherului îi apărui din nou în fața ochilor.

Ah ! Clinele de dalmatin, tot răul numai din partea lui vine. Voievodul ar fi un mielușel, dacă n-ar fi acest venetic ticălos, Mairtinuzzi 1 El sprijină toiate erezile la curtea voievodului".

— Calist 1 Calist 1 strigă de două ori

monseniorul. Apropie-te, ticălosule !

Omul strigat se apropie, așteptînd porunca.

— Apropie urechea... apropiet-te odată, ticălosule !... Ascultă, Calist, de astăzi în trei zile, — scrișni monseniorul, — tilharul acela de bătrîn husit... m-ai înțeles ?

■— Pe ce cale ? întrebă Calist, schingiuitorul.

— Treaba ta 1 Atita vreau, capul ticălosului! răs-punse scurt.

— Am înțeles, sfinția ta 1

Episcopul își im,boldi calul cu pîntenii și porni în galop spre oraș.

Ulița curelarilor se termina într-o fundătură, un fel de piață închisă. O latură a pieței era ocupată de fațada barocă a hanului „Pelerinul", pe cealaltă latură, clădit în același stil greoi, se afla hanul „Cornul Vi- nătorului". Mijlocul, cu mult mai lat, era ocupat de fațada hanului „Sfîntul Andrei". La „Pelerinul" erau găzduiți oaspeții străini veniți cu treburi la curtea voievodului. „Sfîntul Andrei" era hanul breslașilor și parterul era ocupat de dughenele neguțătorilor și cancelaria breslelor. „Cornul Vinătorilor" era hanul drumetilor, micilor nobili de țară, al țărănilor liberi înstăriți. Meș- teșugarii din oraș, cînd doreau și ei să petreacă mai zgomotos, veneau de asemenea la „Cornul Vinătoru- lui", căci taraful de țigani care cînta în han era renumit în întreg Ardealul.

Ulița curelarilor era cea mai lungă și mai îngrijită uliță din orașul voievodal, și cine locuia aici putea fi socotit un orășean cu bunăstare. De altfel locuitorii uliței, în marea lor majoritate, erau meșteri curelari și șelari, meserie bănoasă, căutată. Numai în ultimul timp, de cînd cu întrebuițarea armelor de foc în măsură mai mare, se aciuasera și cîțiva armurieri. Erau spaima vecinilor. Ei vindeau și pulbere de pușcă și, ferească Dumnezeu, cine ar putea ști, ce se mai poate întîmpla ! Băstinașii uliței protestasera pe lîngă voievod cînd dăduse casele acestor meșteri, dar Zapolya nu ținuse seama de protestul lor.

În dughenele-ateliere lucrau toată ziua și chiar o parte din noapte meșterul, calfele și ucenicii. Mai mult ca în oricare oraș, neînțelegerile între meșteri și calfe erau aici mai dese din pricină că pe lîngă regulile aspre ale breslei se mai afla și stăpînirea voievodului, care se făcea greu simțită ori de cîte ori sărăcimea îndrăznea să ridice capul.

În orașul voievodal dările erau mari, dar orășenii erau mai în siguranță. Numai cu conducătorii orașului nu se prea împăcau locuitorii, căci ei neavînd nici un cuvînt de spus în treburile publice, stăteau la cheremul oamenilor puși de voievod să-i administreze. Și deși oraș de scaun, nobilii însărcinați cu treaba aceasta își făceau de cap. Cînd plîngerile orășenilor ajungeau la urechile voievodului, ceea ce se întîmpla rar de tot, nobilii slujbași erau schimbați. Veneau însă alții și mai hămesii și treburile continuau mai rău ca înainte.

Ceea ce doreau și cereau locuitorii orașului, era ca pe lângă slujbașii voievodului să aibă și ei un sfat, sau cel puțin un delegat al lor în conducerea orașului. Însă cu toate stăruințele și cu toate darurile făcute n-au ajuns la nici un rezultat. Dar orașenii nu se lăsau cu una, cu două — cînd li se ivea un nou prilej, își reinnoiau cererea, iar în sfaturile breslelor totdeauna numai despre asta vorbeau.

Starostele Taill, de curînd sosit în orașul Alba-Iulia, cunoștea năzuințele locuitorilor orașului voievodal. Venise în oraș ca să vadă ce s-a întimplat cu Doja-ca, să pună o vorbă bună pe lângă puternici, să dea un plocon acolo unde trebuie. Dar imai venise și pentru a se în-îtîlni cu Ambrus Szaleresi care-l însoțea pe arhiepiscopul Tamás Bakács cu care cutreiera țara în vederea cruciadei. Taill lucra acum intens pentru cruciadă. Clujul ajunsese să aibă trei banderii de călăreți, două sute de pedestri și un comandant cruciat care purta cu multă semeție steagul cu stema orașului. E foarte adevărat, frunțașii orașului cam strîmbau din nas și cădeau pe gînduri cînd îi vedeau trecînd pe cruciați — toți pîrînd mai mult haiduci fioroși, decît cruciați cu frica lui dumnezeu. Dar dîndu-le tot ce le trebuie, ostașii popii Laurentius se purtau cu supunere. Dacă bogătașii se uitau la ostașii cruciați ai orașului chiorîș și îngîndurați, în schimb nevoiașii, cafele și ceilalți locuitori imai puțin avuți îi priveau cu mincîrle și-și puneau în ei toate nădejțile. Era, oricum, o oaste a lor, mulți dintre ei aveau fii, frați, prieteni înrolați în oaste de Laurentius. E drept, cea imai mare parte dintre oamenii popii erau iobagi din afara cetății, dar oare soarta lor, a orașenilor nevoiași, era cu mult mai bună decît a iobagilor ? Taill dăduse întîlnire celor trei voinici din ceata lui Doja la „Cornul Vinătorului”, el însă găzduise la „Sîntul Andrei”, hanul breslașilor.

„Cornul Vinătorului” avea în dos o curte mare, înconjurată de ziduri înalte. Două porți făceau să se poată trece din piață, prin curte, pînă în ulița din spatele hanului, unde se afla clădirea reședinței episcopale. Întîmplarea făcuse ca cei trei voinici să ocolească și să treacă prin fața palatului episcopal intrînd în curtea hanului prin poarta din dos, iar monseniorul de Kutý și suita sa să parcurgă ulița curelarilor în lung și, tre- cînd prin poarta din față a hanului, să-i întîlnească pe cei trei în curte.

Valentin a mai putut s-o vadă o dală pe fată, să-l vadă pe monseniorul de Kutý și pe Calist. „Orice s-ar întimpla, — gîndi Valentin, — voi face tot ce-imi stă în putință și voi scăpa fata din ghearele căpcaunului !”

În orașul voievodal, cu năzuințele locuitorilor nîci-odată împlinite, atmosfera era prielnică cruciadei. Starostele Taill găsi cu ușurință oameni gata să susțină cruciada.

În sala mare a hanului „Cornul Vinătorului”, cei trei oameni diin ceata lui Doja : baciul Bándy, Valentin și Ferko ocupaseră loc la una dintre mesele așezate în colțul cel mai întunecos, în apropierea ușii care da în curtea din spatele hainului. Sala era aproape goală, cei trei se simțeau stingheri, totul li se părea strîn și dușmănos. Stăteau cu spatele la îndemînă, așteptînd parcă un dușman care poate răsări de oriunde, în orice clipă. Tăceau. Bándy își rumega gîndurile cum ar putea să-,l scape pe Doja din ghearele voievodului ? Nenumărate planuri înnodea bătrînul Bándy în mîntea lui de om pătit, trecut prin ciur și sită. Scăpase din atîtea împrejurări primejdioase, el și căpitanul lui, vor scăpa oare și acum ? Planurile bătrînului se spulberau însă (unul după altul, așa după cum se și înfiripau. Cetatea voievodului are ziduri înalte și groase, bine păzite ; slabele lor mijloace și nîci chiar șiretenia cea mai dibace nu le poate străbate ! Cum naiba să facă ei, o mină de oameni ? Nu, nu, nîci șiretenia, nîci puterea. Și diavolul acela de staroste Taill nu mai vine, deși a făgăduit că încearcă și el, ba chiar vorbea la sigur ! Dracul să-l ia, pesemne nu poate nîci el nimic. Nu trebuia să se lase înduplecat atuncea, în Cluj, trebuia să încerce. Să fi luat uirma trupei voievodului, să fi atacat și fără îndoială ar fi reușit să-l smulgă pe căpitanul Gyuri din mîinile nobilului Bornemisza. Și dacă n-ar fi izbutit, ar fi miurit cu toții și poate ar fi fost mai bine ; ce rost mai are viața aceasta cînd Doja nu imai e cu ei ? Gînduri negre, izvorîte din neputință. Dar bătrînul Bándy nu era omul care să se lase copleșit așa de ușor de gînduri. „Ei, cît timp Gyuri își mai are capul pe umeri și noi sîntem aici, aproape de el, inimic nu-i pierdut!”

— Valentine, — strigă bătrînul, alungîndu-și gîndurile, — ar trebui să imîncăm ceva, mîi băiete. Ce stai îngîndurat ? Ia mai descrețește-ți fruntea și adă desagii cu merinde !

— Să-l așteptăm mai întîi pe staroste. Dracul are poftă de mîncare acum ! spuse morocănos Valentin.

— Il putem aștepta și sîtui. Mă Ferko, tu ce zici ? Nu te-a răzbit foamea ?

— Nu mi-i foame, tresări Ferko și-și îndreptă din nou privirea spre colțul din fund al sălii.

Acolo, la o masă, stăteau trei oameni, icaire după îmbrăcămîntea lor păreau să fie țigoveți. Trei țigoveți, săracuți, căci purtau haine nu prea arătătoare. Ferko nu le dăduse la început nîci o atenție. Dus pe gînduri, el își rotea privirea prin

sală, pe tavanul cu grinzile afumate, pe pereții încărcăți cu trofee de vânătoare prăfuite de vreme. Ațitea capete de cerbi cu coarnele rășchirate, de mistreți colțoși și de capete de bouri cu privirile fioroase, nu mai văzuse Ferko niciodată. Privea minunățiile acestea și se gindea bineînțeles și el cum ar face să-l poată scăpa pe căpitanul Gyuri. Tot uitîndu-se cînd la un trofeu, cînd la altul, prinse privirile pe care cei trei le tot aruncau spre masa lor, și devenind bănuitor, nu-i mai slăbi din ochi.

Într-un tîrziu îi șopti la Bándy :

— • Cei trei de colo au pus ochii pe noi. Mare lucru dacă nu sînt iscoadele cuiva !

Bándy tuși, își trase mustățile și-și îndreptă și el privirea într-acolo. Privirea sa se încrueșă cu a unuia dintre cei trei. Bándy se încruntă hărțăgos, pufni pe nări și puse mîna pe mînerul spadei.

Atuncea omul se ridică de la masă și pași spre ei. Odată ajuns în fața lor își scoase pălăria de pe cap și se inclină. Bándy mormăi, tuși infundat de două ori, apoi se ridică ; nu-i spuse nici un cuvînt, ci îl întrebă doar din ochi, încruntat și provocător.

Omul nu se sinchisi de această privire dușmănoasă. Aștepta un cuvînt din partea lui Bándy, și fiindcă bătrînul ostaș tăcea, fu nevoit să vorbească el întîii:

— Bine că v-a adus Dumnezeu... Sînteți oamenii căpitanului Doja ? întrebă în taină.

— Să zicem ! răspunse Bándy bănuitor.

— Vă așteptăm de cîteva zile. Noi sîntem meșteri aurari, de aici, din oraș. Borzo ne-a dat de știre. Și-a închipuit că veți veni și ne-a trimis vorbă să vă stăm în ajutor. Ce-ați aflat despre căpitanul Doja ?

— Mai nimic, răspunse baciul Bándy tot neîncrezător.

— Căpitanul Doja trăiește, să nu fiți îngrijorați... trăiește și-l vom scăpa din mîna dușmanilor !

— Hm ! Mare lucru spui domnia ta !... Hai, stai jos, să te auzim... Dacă spui că sînteți prieteni cu Borzó, apoi să ne spui domnia sa ce face ? Cum o mai duce cu bătrînețile ? grăi iscoditor Bándy.

— Lăsați la o parte neîncrederea ! Știți bine că Borzó nu-i bătrîn, doar ați stat în casa lui atîta vreme ! Să vorbim mai bine deschis și să ne socotim cum să-l scăpăm pe căpitanul Gyuri. Borzó a plecat prin sate, pe la munte, pe cîmpie, prin săcuime, prețutîndeni unde-i cunoscut. În ziua tîrgului va fi aici, în oraș, și nu singur, ci cu cîteva mii de oameni.

— Doamne, doar nu vă trece prin mînte să asmuțiți norodul împotriva voievodului ?! Asta ar însemna să puneți capul căpitanului Gyuri în primejdie ! spuse cu spaimă prefăcută baciul Bándy.

— Nu-i vorbă de asmuțit, îi vorba de a cere voievodului să-l sloboadă pe Gheorghe Doja...

— Și dacă nu-l sloboade? întrebă Valentin.

— Voievodul se teme de norod !

— Oare ? făcu baciul Bándy, privindu-l pe străin cu mai multă încredere, căci, oricum, cele spuse arătau că sînt și alții care se gîndesc la eliberarea lui Doja.

— Da, se teme ! Și în afară de asta, după câte am aflat noi prin iscoadele noastre, voievodul n-ar vrea să-i facă pe plac lui Werbóczy și să-i dea acestuia capul lui Doja, după cum dorește magnatul. Nu credeți că asta vine în sprijinul nostru ? Și mai e și starostele Taill din Cluj, pe care-l așteptăm noi aici, spuse și Valentin.

— Știm și asta, — grăi aurarul, — avem la curte omul nostru, care ne-a spus toate. Încearcă și starostele Taill cu bani și daruri. Darurile și frica înduplecă și pietrele, nu numai pe un slăbănog ca voievodul nostru! Așadar, iată ce aveți domniile voastre de făcut, acum că ne-am cunoscut: încălecați și porniți în grabă la drum. În ziua târgului, să fiți aici cu toți oamenii bine înarmați. N-o să fie nevoie să ne folosim de arme, dar e bine să ajungă la urechile voievodului că norodul poate glăsui și altfel, înțelegeți?

— Vezi bine! Își răsuci Ferko mustățile, fericit că-și va putea purta calul prin fața palatului voievodal. Pune mina pe inimă și jură că tot ce-ai spus e adevărat! spuse el aurarului.

— Jur ! făcu aurarul, ducându-și mina la piept.

— Bea cu noi un canceu, îl îmbie baciul Bândy.

— Mulțumesc ! Om bea după ce l-om vedea pe căpitanul Doja slobod. Va să zică, ne-am înțeles ?

— Aș vrea să stau de vorbă cu Borzo. Unde l-am putea întâlni, că la așezarea lui, după cum spuseși, nu se află, fiind plecat.

— Baciule, n-am cum să-ți spun, nu-i cunosc drumurile. Dar fii fără grijă, ați fost împreună în greul luptelor, îl cunoașteți poate mai bine; eind își pune ceva în gând, o face !

— Fie așa ! Noi om fi în ziua târgului aici ! întâri Bândy.

Clopoțelul de deasupra ușii sună și în han intrară doi curteni: unul bătrîn, îmbrăcat într-un anteriu vișiniu, tocit de vreme; avea barbă albă, stufoasă, plete mari și o bonetă de catifea jerpelită pe cap.

Celălalt, un om în floarea virstei, înalt, cu fața roșcovană bine rasă, cu îmbrăcămintea îngrijită, purta spadă la șold, iar pe cap avea o pălărie lucioasă, în care era înfipt un penaj bogat.

Bătrînul se îndreptă spre o masă din apropierea teighelei hangului, tînărul făcu semn spre hangiu, care se grăbi să-i servească, aducîndu-le un urcior cu vin și două cupe de cositor.

După ce turnă vin în cupe, tînărul căută să străbătă cu privirea obscuritatea sălii, cercetînd fiecare ungher.

— Nu se vede ? întrebă bătrînul.

— Nu! Mă tem că nu iese nimic din treaba aceasta ! zice tînărul, privind mai departe cercetător.

— Fii pe pace, e un om serios ! Stai, așteaptă, are omul și alte treburî, răspunse bătrînul. Așa, Francisc, după cum îți spuneam... — reluă bătrînul

firul unei discuții întrerupte la intrarea în han, — ca să facă aur, nu-i lucru mare. O poate face orice alchimist dispus să-și vândă sufletul necuratului. Iată, pentru asta, dragul meu, n-o fac, și cu toată stăruința voievodului, n-o fac ! Sint om bătrîn, mi-am păstrat sufletul curat pînă acum. Spune : pot s-o fac acum, la bătrînețe ? Și pentru ce ? Pentru o simbrîie păcătoasă care abia îmi ajunge de azi pe mîine ? Nu vezi, n-am o haină ca lumea pe mine, vine frigul, n-am o blană. Spune dacă n-am dreptate !

— Fă-o liniștit, voievodul are nevoie de aur. Toată lumea are nevoie de aur ! răspunse tînărul, ciocnind cupa.

Băură amîndoi, apoi bătrînul începu din nou :

— Ușor de zis ! Dar sufletul meu ? Sufletul e acela care prețuiește! Ți-ai dat sufletul necuratului, focul gheenii te așteaptă pînă la învierea de apoi! Ușor ți-i ție, astrologule! Faci un horoscop, o întorci cînd pe o parte, cînd pe alta... cînd stăpînește Jupiter cu zodia Berbecului, cînd Marte cu zodia Țapului. Și de va tuna în numărul Țapului de apă, atuncea ploi vor fi multe și pace vor avea împărății și voievozii iar de va tuna în numărul Vărsătorului de apă, război și tăiere de oameni va fi... Așa, Francisc, ușor ți-i ție ! Numai vorbe! Dar în meseria mea se cere lucru pozitiv. Po- zi-tiv ! Știi tu ce-i asta ?

— Știu ! Dracul să-l ia pe starostele dumitale din Cluj, nu mai vine ! se arătă neliniștit Francisc.

— Vine, fii pe pace! Lasă-l în plata domnului pe voievod, doar nu i-a crescut barba în cîteva ceasuri. Așadar, așa-i cu aurul, Francisc, treabă grea, condamnată de canoane ! Trebuie să lucrezi în noaptea de înviere, cu singele a șapte salamandre și argint viu de șaptezeci și șapte de ori greutatea singelui celor șapte salamandre, pui de .asemenea tot atîta plumb, amesteci bine și spui formula magică. Atuncea apare dumnealui, necuratul ! Îl privești în față, fără teamă, și-i spui : „Îți dau sufletul !" El îți spune: „Ai aur !" Apoi amesteci bine de tot, pui oala deasupra focului și-o lași de șapte ori șapte minute, o ici de pe foc, o lași să se răcească și cînd răstorni ai aur! Dar sufletul ți l-ai pierdut!

Bătrînul se scutură înfiorat. Își turnă în cupa de cositor vin și sorbi încet, privindu-și tovarășul. Acesta bătea nervos cu degetele în tăblia mesei.

— Nu mai vine ! repetă Francisc fără să fie atent la spusele bătrînului alchimist.

— Fii liniștit, va veni! Asta înseamnă pozitiv, Francisc, lucru pipăibil, nu vorbe !

— Maestrul nostru, Nicolae Copernicus, decanul astrologilor din lume, spune și el la tot pasul : „pozitiv" ! Ceea ce înseamnă că și meșteșugul nostru e tot așa de pozitiv ca și al vostru, răspunse Francisc, vă-zînd că nu mai poate scăpa de vorbăria bătrînului.

— Mă faci să-mi pierd firea ! păru indignat bătrînul alchimist. Spune Cupernieus ! Frumos ! Ce spune Cu- pernicus ? Spune că-i rotund și că se învîrte ! Ha, ha, ha, se învîrte și-i rotund ! rise tremurîndu-și barba bătrînul.

—• Da ! Pămîntul îi rotund ca un glob și se învîrte ! Dar dracul să-l ia pe starostele dumitale, nu mai vine !

— Nu fi neghiob, Francisc, spunînd asemenea vorbe e ca și cînd ți-ai vinde sufletul necuratului! Unde-l lași pe dumnezeu ? Ereticule !

—• Dumnezeu ? Păi dumnezeu rămîne ! El mișcă totul !

— Cum așa ? sări bătrînul plin de hărtag.

— Uite așa ! Pămîntul — spune maestrul nostru Copernicus — e rotund ca un glob mare, mare de tot, și se mișcă ! Bun, se mișcă... Cine-l mișcă ? Copernicus nu spune, dar o spun eu ! Îi mișcă dumnezeu ! Prin mijlocul pămîntului trece degetul lui dumnezeu ! Dumnezeu învîrte pămîntul după deget, prin fața soarelui. Cînd o jumătate de pămînt îi luminată de soare, se cheamă că pe partea aceea avem zi, iar în partea cealaltă noapte... și tot așa ! înțelegi acum ? Pozitiv !

— Dracul să vă ia cu știința voastră, ați devenit toți eretici ! S-a pierdut adevărata credință din lume, asta e !

— Dacă vine starostele, crezi c-o să ne dea banii ? întrebă în șoaptă Francisc astrologul.

— Sigur ! E un om de cuvînt. Numai vezi să nu te încurci. Să-i spui c-ai vorbit cu voievodul și că voievodul ți-a făgăduit c-o să-l sloboadă pe tilharul acela de Doja. Eu o să-i spun că alțeta sa principesa mi-a dat toate asigurările. Fii liniștit, e un neguțător care plătește înainte !

— Totuși, — continuă astrologul, care avea unele muștrări de cuget pentru înșelăciunea pusă la cale de bătrîn, — trebuia să vorbești cu alțeta sa principesa, pentru dumneata era cu mult mai ușor, femeile sînt mai înțelegătoare !

— Nu puteam, Francisc, zău nu puteam ! Cînd i-am dus elixirul, era acolo Martinuzzi. Ticălosul mi-a luat sticluța din mină, a privit-o în zare, apoi i-a spus principesei: „Nu vă recomand, acesta e un elixir pentru brune !” și mi-a făcut cu ochiul. Nu știu ce sfîntul are cu mine dalmatinul, totdeauna mi se pune în cale !

— Fiindcă mereu ți-ai călcat cuvîntul. Aur nu i-ai făcut voievodului; praf de pușcă nu i-ai făcut; nici unsoarea pentru păstrat pieile nu ți-a reușit; cum mai vrei să aibă încredere în dumneata ?

— Așa ! După cum vād și tu mă dușmănești, spuse cu amărăciune bătrînul.

— Nu te dușmănesc, dar ce-i drept, îi drept !

— Cu toții rîvniți la bucățica mea de piine, asta e ! Dar la cine-l apără de primejdii pe voievod nu vād gîndiți ? Cine i-a pregătît piatra .apărătoare de

sabie, pe care o poartă în pungulița atârnată de gît ?
Ehei, dacă n-aș fi eu, de mult i s-ar fi întîmplat cine
știe ce nenorocire ! Crezi că horoscoapele tale
mincinoase îl apără ?

— Știi ce, — îi tăie vorba Francisc, — mai bine
să nu ne certăm. Iată, ca să-ți dovedesc că țin la
dumneata, mîine, cînd îl bărbieresc, o să-i amintesc
că ai nevoie de o blană, că vine iama și că ești
bătrîn și friguros. Bi,ne ? Sînt sigur că vei căpăta
blana !

Bătrînul surise împăciuitor, turnă vin, ciocni cupa
de cupa tovarășului său și-i spuse mulțumit:

— Ești băiat bun, Francisc, am știut totdeauna
lucrul acesta. Noroc ! Cît despre Cupernicus, n-are
dreptate !

— Ei, lasă, uite că vine starostele ! sări deodată
astrologul și porni în întîmpinarea lui Taill, care
deschisese ușa și se oprise în loc cercetînd întreaga
sală.

Bándy,Valentin și Ferkó se ridicară, iar străinul cu
care șoptiseră pînă atuncia porni spre masa la
care își lăsase tovarășii.

Starostele Taill, trecînd pe lîngă cei trei voinici,
puse o mînă pe umărul lui Bándy și le făcu semna cu
cealaltă să se așeze, să-l aștepte. Ajuns în fața bătri-
nului alchimist, Taill făcu o plecăciune și se așeză
pe scaun. Bătrînul începu pe dată să-i îndruge verzi
și uscate. Francisc, astrologul, îi ținea isonul.

Mîneau amîndoi cu nerușinare. Starostele Taill
crezu pe jumătate spusele lor și, fiindcă datoria lui
era să plătească, scoase o pungă și-o puse pe masă.
Bătrînul o strecură cu repezeală în mîineca largă a
anterului. Apoi, starostele se așeză la masa celor
trei voinici :

— Am nădejdi¹ bune, le spuse el. Am dat daruri
nobilului Bornemisza, aim dat daruri pentru voievod
și principesă. Aștept ca mîine, sau poimîine, cînd se
va întoarce Werbóczy, să fiu chemat de mîria sa.
Bornemisza m-a asigurat... să așteptăm. I-ați văzut

pe cei doi ? Sînt niște curteni de vază, unul e
bărbierul voievodului, celălalt e un fel de vraci la
care principesa ține foarte mult. I-am plătit pe
amîndoi ca să pună și ei cite o vorbă bună. Așa că,
fiți fără grijă, îl vom scăpa pe căpitanul Gyuri !

— Să te audă Dumnezeu ! grăi baciul Bándy, fă-
cîndu-și cruce.

— Ce-ai făcut pînă acum, staroste, după cite am
înțeles, nu-i prea mult ! Noi credeam c-ai vorbit cu
voievodul și cînd colo... își arată dezamăgirea Va-
lentin.

⁹ — Războiul iobagilor

— Tinere, crezi că se poate vorbi ou voievodul
cuim vorbești tu cu mine ? spuse cu aerul unui
atoateștiutor Talii. Ca să ajungi la Dumnezeu,
trebuie să te pui bine cu sfinții, nu-i așa, baciule
Bándy ?

— De, așa-i! încuviință baciul Bándy. Cu căpitanul Gyuri, așa trebuie să facem : dumneata să încerci porțița, noi poarta și zidurile. Eu una o știu și-o cred : asupra capului omului viteaz nu se aduce cu ușurință hotărâre de moarte și nici securea gidelui nu-l taie cu lesniciune ! Deci, nădăjduiți, staroste, schimbă vorba bătrînul ostaș. Mai e ceva de care ne doare inima... dumneata inu știi despre ioe-.i vorba, poate nu te-ar durea nici dacă-i afla, dar pe noi ne doare.

— Hai, dă-i drumul, îl îndemnă starostele Taill.

— Hm ! e vorba despre tilharul de episcop, doamne iartă-mă ! A făptuit o mare nelegiuire, poate e-ai aflat. Nu mai vorbesc de cei doisprezece sărmani cărora le-a tăiat capetele... .morți de la groapă nu se mai întorc, dar pentru asta o să dea el seama ! Ne gîndim însă la o pîngărire care poate încă nu s-a înfăptuit: e vorba de o fată a unui jude sătesc.

Valentin tresări. Uite-l pe baciul Bándy ! El nu îndrăznise să-și mărturisească pînă atuncea cugetul, dar tot timpul se gîndise la Ilina. Vezi bine, bădița Gyuri trebuie scăpat, da.r nici fata nu trebuie lăsată în ghearele căpcăunului ! Iată că și baciul Bándy cugeta la fel.

— De fete îți arde dumitale, moșule ? rise starostele Taill.

— De, ce să-ți spun, jupîne, ținem și noi! N-ai vrea să ne dai o mînă de ajutor ? Dacă nu-i altă cale, am răscumpăra fata !

— Zornăiți-i bani sfinției sale în față, și vă dă și pe maica Precistă, glumi Taill.

— ■ Știm ! E în stare diavolul s-o facă. Eu m-am gîndit să te rog pe dumneata să te tîrguiești cu el, dar mai întîi să ne spui dacă nu s-air putea și pe altă cale, ce zici ?

— Taill ocoli răspunsul și se adresă lui Valentin :Îți mai aduci aminte de cuvintele pe care mi le-ai spus cînd ne întorceam de la tîrgul din Lemberg ? Eu m-am gîndit mult, în ultimele zile, la cuvintele acelea. Ai avut dreptate, și tu și căpitanul Gyuri : nici noi nu locuim pe o insulă, într-o cetate înconjurată de ape. Ei bine, acum se pare c-a sosit vremea !

— Te gîndești la cruciadă ? îl întrebă Valentin.

— Și la cruciadă, și la ceea ce ne doare pe toți. Lumea se mișcă. Voi ce aveți de gînd să faceți ? se adresă tuturor Taill.

— Să-l vedem întîi liber pe căpitanul Gyuri, apoi vom vedea noi! Dar nu te abate, staroste, spune-mi ce-am putea face cu fata ?

— Grăbit mai ești, baciule Bándy! înțeleg... Valentin...

— Să ne întoarcem la treburile noastre, zise bătrînește Valentin, schimbînd vorba. Ești sigur că darurile dumitale îl vor îndupleca pe voievod ?

— Sigur ! Cum aş putea fi sigur ? Nădăduiesc, doar atât! Am vorbit cu unul, am vorbit cu altul, am făgădueli. Dar toţi sînt o apă ! Şi aici îi vorba tot de politică, iar dacă interesele voievodului cer ca Doja să fie pus în libertate, apoi va fi pus. Nobilul Bornemisza aşa-mi spune, că voievodul se pare că ar avea nevoie de Gheorghe Doja ! După cite am mirosit eu, între magnaţi sînt frecusuri, interese opuse. Am putea să-l strecurăm pe căpitanul Gyuri printre ele, asta nădăduiesc ! Am de gînd să stau în oraş mai multe zile, îl aştept aici pe arhiepiscopul Tamás Bakács, s-ar putea să am şi din partea lui o mină de ajutor. Staţi şi voi liniştiţi şi aşteptaţi, alta n-aveţi ce face !

Baciul Bándy tuşi de două ori şi-l privi pe Valentin. Ferkó îşi răsuci mustăţile.

— Noi plecăm în noaptea asta, spuse Valentin.

— Abia aţi venit ! Nu aşteptaţi să vedeţi ce putem face pentru căpitanul Gyuri ?

— De, poate e-aveim şi noi pus un fier de foc. O să ne întorcem peste patru zile, în ziua tîrgului ! răspunse Valentin.

— Aşa ! Tot la nebunii vă stă mintea ? Dacă-i vorba pe asta, eu nu mă mai amestec!

— Nu-i vorba de nici o nebunie, spuse baciul Bándy, căutînd să-l liniştească, căci starostele părea supărat pentru cele afirmate de Valentin. Domnia ta mergi pe calea domniei tale, noi om mai vedea ce-avem de tăcut!... După cum văd, fata rămîne numai în seama noastră, ai ?

— Fata ! Fata ! făcu Taill pierzîndu-şi cumpătul. De glume ne arde nouă, aicum, baeiule Bándy ? Starostele Taill se ridică, dădu mina cu fiecare, luîndu-şi rămas bun, dar cînd fu să plece, i se adresă lui Bándy :

— Dacă aveţi nevoie de hani, spuneţi-imi. O să mă socotesc eu ou căpitanul Gyuri.

— Mulţumim, .cît ne trebuie mîai avem, răspunse Bándy.

— Mă rog ! Deci ne întîlnim peste patru zile, iar pînă atuncea s-ar putea să am veşti mai sigure şi mai bune. Cît despre fata d urnita le, baeiule Bándy,

— zîmbi Taill, — las-o în plata domnului, nu te mai încurca la bătrîneţe ;cu treburi de felul acesta. Taill nu mai lungi vorba, le întinse mîna, îşi roti privirea prin sală, apoi porni grăbit spre uşă. Astrologul şi alchimistul de la curtea lui Zapolya, cît timp Taill stătuse de vorbă cu cei trei voinici, cău-taseră să tragă ou urechea. Mirosiseră o nouă şi buna afacere. Cuim ieşi Taill pe uşă, Brancisc, astrologul, nu imai avu răbdare şi se îndreptă spre masa lor :

— Nobili ţărani, ce vînt vă aduce pe la noi ? îi în-trebă, salutîndu-i prietenos. Sînteţi chemaţi la oaste ?

— Un vin bun și-o odaie în care să ne odihnim, îi răspunse Valentin, căutînd să-i taie de la început pofta de iscoadă.

— ■ Poate aveți ceva pe la curte, vreo pîră, vreo hotărnicie ? N-aveți cumva nevoie să vi se facă în scris vreo jalbă ? stăruia astrologul.

— Nu, mulțumim dumitale, domnule! Hai, fraților, să ne vedem de treburî, rosti Bandy și se ridicară. Francese se întoarse la masa lui plouai.

— Nimic ? îl întrebă bătrînul alchimist.

Niște țărani
încăpățînați! Nimic!
răspunse astrologul
și, ridicînd cupa de
cositor, dădu de
dușcă ultimele
picături. Ar fi timpul
să ne întoarcem, fără
îndoială măria sa a
trimis după mine isă
mă caute

linzorzonați de plecare, ou șube noi, cu cizme roșii din piele de capră, cu cușme de samur pe cap, împodobiți cu lanțuri și paftale de aur, cei patru soli așteptau să fie văzuți de către voievod și, bineînțeles, și de către Martinuzzi.

Darurile pe care urimau să le ducă la Stambul se aflau așezate în ordine pe o imasă din aceeași cameră : erau zece cuștii de argint frumos cizelate, fiecare avînd în ea un șoim — darul pentru sultan. Alte două cuști cu șoimi mai puțin arătoase erau pentru Seimen-Pașa, maestrul de vînătoare al padișahului. Douăsprezece perechi de mănuși pentru vînătoare cu șoimi, lucrate din piele de zimbru, cu garda înflorată frumos, erau pentru curtenii sultanului. Un alt dar, asupra căruia credea Martinuzzi că sultanul va binevoi să-și arunce ochii, erau cele două arcuri străvechi, cu tolbele lor de fildes — pentru panoplia sultanului. Martinuzzi auzise că marele stăpînitor e un colecționar priceput. Șase șei de vînătoare țintuite cu aur și argint, cu friie late, cu zăbale de argint erau pentru pașale. Din zestrea principesei se sacrificase o casetă de aur încrustată cu pietre scumpe, o salbă de perle, cîteva țesături cu fir de aur și alte lucruri de mai mică valoare. Toate pentru favorita sultanului. Nu erau prea bogate darurile, dar nici nu era bine să fie ; poftele celor puternici nu trebuiesc stîrnite !

Cei doisprezece șoimi purtau clopoței de argint la gît și eapișoane pe cap. În motul capişoanelor se afla cîte un mîrgăritar strălucitor. Păsările își țineau capetele puțin aplecate pe umeri și priveau dintr-o parte pe cei patru soli — poate se mirau de cei patru oameni care nu-și vorbeau, care se priveau chiorîș unul pe altul!

Cel mai bătrîn dintre soli era marele senior, domnul de Mikes. Tînărul era nobil mic din partida nobililor noi ridicați și un dușman bine cunoscut al marilor seniori. Al treilea era un cleric, abatele Antoniu, du-zi

hovnicul principesei, un preot îmbrăcat în mătăsuri, om subțire care nu putea suferi grosolănia și brutalitățile nobililor. Cel de al patrulea era un călugăr fără vîrstă, îmbrăcat în rasă aspră de franciscan — fratele Barabás, un grămătic croat și omul lui Martinuzzi. El era împuternicitul (care trebuia să vorbească sultanului, căci cunoștea toate limbile vorbite în Europa, și pe deasupra turca și araba. Deși modest ca înfățișare și umil în aparență, deținea secretul, scopul ascuns al ambasadei. Călugăr tăcut ca miezul nopții, el avea și misiunea de a-i supraveghea pe ceilalți trei.

Zapolya semnă documentul și puse pecetea voievodală. Se arată mirat, căci documentul nu spunea

prea multe. Tocmai cînd vru să-i pună cîteva întrebări lui Martinuzzi, ușa se deschise și intra Bornemisza, care avea intrare liberă la orice oră. Martinuzzi îl privi încruntat și se îndreptă, luîndu-și mîinile de pe masa de lucru a voievodului. Nobilul Bornemîjsza se ploconi pînă la pămînt, vrînd parcă să arate că-și dă seama, dar că n-a avut încotro, trebuia să intre.

— Ce-i, Bornemisza ? Își ridică voievodul capul.

— Tîrgul pare, în mod neobișnuit, prea însuflețit în ziua de .astăzi ! îndrăzni Bornemisza să spună, căci venise încredințat că lucruri grave s-ar putea petrece în tîrg.

— Numai atîta ? Pentru atîta lucru ? Ascultă, Bornemisza, crezi că în momentul acesta pe ,noi ne interesează tîrgul ? Auzi, tîrgul pare însuflețit! Ce vrei să spui cu asta ? îl întrebă dojenitor voievodul.

— Spune ce ți s-a părut neobișnuit în tîrg și de ce l vorbi poruncitor și Martinuzzi.

Bornemisza, dojenit de către voievod, luat prea repede de către Martinuzzi, se fîșîci. De altfel nu putea spune ceva precis, întrucît pînă la ora aceea nu se întîmplase în tîrg nimic mai neobișnuit care l-ar fi putut îndreptăți să ia măsuri.

— N-aș .putea spune de ce, și cum, și din partea cui ! ridică din umeri nobilul Bornemisza. Iar după o mică pauză continuă, privind cînd spre voievod, cînd spre cancelar : În tîrg sînt cîteva mii de oameni, pînă la zece mii, poate și mai mulți și cu toți parcă au uitat c-au venit să vîndă și să cumpere ; se foiesc de colo-co- lo, în cete. Tăinuiesc, șoptesc între ei și ascultă einte- cele țiterășilor, care slăvesc prin cîntec pe țăranul nostru, pe Doja !

— Ei și, ce vezi neobișnuit în asta ? Au plătit vămile, au dat ascultare poruncilor, lasă-i să asculte cîin- tece, dacă altă Are a,bă nu au !

— Da, mai departe, continuă ! porunci după cîteva clipe Martinuzzi, pîrînd că dă o mai mare însemnătate spuselor lui Bornemisza decît voievodul.

— Atît, excelență ! ridică iarăși din umeri Bornemisza.

— Du-te și-ți vezi de treburi ! Sîntem în plină zi și nu sîntem copii ! Fii ceva mai serios, Bornemisza ! îi spuse cu același ton dojenitor voievodul.

Bornemisza dădu să plece, dar Martinuzzi îl opri : Ia măsurile de pază, dar nu zgîndări oamenii. Dacă într-adevăr vezi ceva neobișnuit, anunță-mă și pe mine. Cîntecele astea nu-mi miroase a bine l își întoarse cancelarul privirea spre voievod.

— De-ar veni mai repede Werbőczy, să ne scăpăm o dată de țăran l spuse voievodul, cînd Bornemisza ieși.

— Nu-l așa de ușor lucru, răspunse Martinuzzi, și luă documentul de pe masă, îl făcu sul și-l legă cu șnurul pe care fixă plumbul rotund, asupra căruia bătu stema Ardealului.

Privindu-l cum pregătește totul .cu mare grijă, cum ia în stăpînire documentul pe care el își pusese semnătura și apăsase pecetea, Zapolya avu o clipă cugetul omului care-și dă seama că face totul la întîmplare, în afară de voința sa, și păru îngrijorat.

— Nu mi-ai spus aproape nimic din ceea ce-ai pus la cale, Martinuzzi, zise voievodul, arătînd cu ochii spre document.

— Vă rog, nu fiți îngrijorat, trebuie, senioria voastră ! Pentru binele vostru, al principesei și al urmașilor voștri ! îl liniști cancelarul.

— Da, bine, înțeleg... și cu toate acestea tot nu pricep nimic ! ridică din umeri Zapolya.

— Stăm între două lumi, senioria voastră, începuseră bănuitor, Martinuzzi. Între două lumi care urmează să se ciocnească. Avem norocul că sîntem, puțin m:ai la o parte, nu chiar în 'drum, drumul lor e Dunărea. În curînd se va da bătălia pentru stăpînirea totală a Dunării, și din bătălia aceasta primul care va fi ingenuncheat va fi regele și regatul Ungariei. De aceea, senioria voastră trebuie să-și desprîndă soarta de soarta Ungariei. Ardealul trebuie să devină de sine stătător, oa să nu cadă cu cel învins ! Asta-i taina ambasadei ce pornește la druim...

— De ce n-am fi alătura de creștinătate ? Alătura de regele meu ? Alături de împăratul german ? Ești creștin, Martinuzzi, îți trădezi credința și mă faci și pe mine @ă mi-o trădez !

— Credința religioasă în-are nici o legătură cu politica. Noi trebuie să fim alătura de cel mai puternic. Astăzi cel mai puternic e pađisahul și va fi mîult timp de-acum înainte!

— Cred că greșești, neamțul stăpînește știința, meșteșugul, ai văzut doar, nu ? Arme de la Fugger, bani de la Fugger, mărfuri pentru înarmat oștiri de la Fugger ! Și-ai mai uitat, Martinuzzi... pe sfîntul părinte unde l-ai lăsat ? Toată creștinătatea ai dat-o la o parte !

— Creștinătatea ! Apusul ! O lume frămîntată ! făcu Martinuzzi și buzele lui schițară un zîmbet rece. Pînă se va așeza lumea aceasta pe noi temelii, pînă se va așeza într-o formă de viață nouă, creștinătatea nu prețuiește mult ca forță de opunere. Poate senioria voastră inu știe că apusul se frămîntă, și că lumea de acolo clocotește. Pretutindeni în țările germane țărani se adună, ard castelele, omjoiară pe seniorii feudali, alungă episcopii și călugării mănăstirilor. Bund- schuh-ul a

reinviat și se întinde; în tot lungul Rinului sînt răscoale, de la Main pînă la Baden țărani cer desființarea iobăgiei, orașenii cer și ei toate libertățile visate. Încep să nu mai recunoască autoritatea prinților. Bulele papale sînt luate în deridere. Nu mai dă nimeni nici două sfîntuigi pe afuriseniile sfîntului părinte papa Leon al X-lea, nici pe indulgențele sale.

Voievodul părea îngrozit, își asculta cancelarul și nu-i venea să creadă. În iminte îi apăru monseniorul de Kutý și fapta lui sîngeroasă, și în clipa aceea era cu totul de partea episcopului de Alba.

— Prostimea poate fi înspăimîntată și stăpînită. Ai auzit o-e-a făcut sfrijitul nostru episcop cu iobagii lui ? În privința aceasta îl aprob ! spuse Zapolya și prinse cu imina amuleta, stringînd-o în pumni.

— Greșiți, senioria voastră ! Se înțelege, am auzit de isprava monseniorului de Kutý chiar de la canonicul Taurinus. Părea tare îngrijorat canonicul episcopiei, și pe bună dreptate... Da, da, senioria voastră, vom avea, cred, neajunsuri din fapta episcopului. Cred că și din pricina ei avem acum însuflețirea aceasta a tîrgului, a celor zece mii de oameni de care vorbea Bornemisza !

— Aș, nimicuri, Martinuzzi ! În ceea ce privește apusul, țările germane, uiti că nobilii, cavalerii, sînt o forță care poate stăpîni prostimea prin puterea armelor ? Ce gînduri ! Prostimea nu cunoaște meșteșugul războiului !

— Senioria voastră, nu uit nimic ! Iar dacă Bornemisza nu... s-a înșelat, o legătură este ! Senioria voastră ați privit cu ușurință totul... și chiar cele petrecute în Cluj. Iată că acum Clujul înarmează oamenii pentru cruciadă, se ridică tinuturi întregi ! Un tînăr pe care l-am întîlnit la Roma și pe care-l găzduiesc sub cheie, îmi spunea că, în curînd, va veni și în orașul senioriei voastre Tamás Bakács, arhiepiscopul de Esztergom, omul care conduce cruciada despre care se vorbește atîta. Toată zarva aceasta va sfîrși rău. Aș vrea să fiu proroc mincinos, dar judecînd clar, cred că toate acestea vor contribui și mai mult la dezastrul Ungariei. Tînărul despre care am amintit e, cred, un ațîțător din școala lui Münzer — acum lucrează pentru cruciadă, dar cine știe ce-i păste gîndul ! Oameni ca el se întîl-nesc astăzi pretutindeni. Ei cutreieră satele Ungariei, Slovaciei, Boemiei, umblă în taină și pe la noi... Nu vă întrebăți ce se va întîmpla cînd mulțimile vor căpăta arme ?

— Mă înspăimîntîți, Martinuzzi ! Spune-mi .atuncea, pe cine ne .mai putem bizui ? De magnăți cauți să mă îndepărtezi, îi urăști...

— Nu, nu-i urăsc, răspunse rece Martinuzzi, privind țafa îngrijorată a voievodului, tăinuindu-și mulțumirea pe care o .simțea. Nu-i urăsc, cel mult îi disprețuiesc ! Iar pe senioria voastră caut să vă fac să înțelegeți că pe ei nu vă mai puteți bizui, că nu trebuie să le dați prea mare importanță... sînt așa de puțini, senioria voastră ! Dacă un monarh hotărît, — continuă Martinuzzi, însoțindu-și cuvintele cu gesturi stăpînite, izvorîte dintr-o hotărîre conștientă, — ar șterge într-o bună zi privilegiile nobililor, ei n-ar mai reprezenta nimic !

— Ar pierde mult monarhul dumitale, Miartinuzzi !

— Ar pierde foarte puțin și-ar cîștiga mult. Ar cîș-tiga de partea sa poporul, și orașele. Pentru un om politic, care privește în viitor, se pune întrebarea : monarhul sau poporul va șterge privilegiile acestea ? Din punctul nostru de vedere ar fi de dorit ca monarhul să facă acest .lucru, dar... Zapolya îl privea uimit, era ceva de neînchipuit pentru el. Privilegiile desființate ! Fără îndoială omul acesta a înnebunit, sau poate și imai rău : nutrește gîn-duri ascunse, diavolești !

— Mergi prea departe, domnule cancelar Martinuzzi, mult prea departe pentru încrederea pe care ți-am acordat-o ! Cred că în privința aceasta nici principesa nu-i de acord. Ai vrea poate să mă sprijin pe prostime ?

■— N-am spus asta ! Nu, n-am spus asta ! Bătu puțin în retragere Martinuzzi. Senioria voastră, ca și ceilalți monarhi, mari sau mici, în asemenea împrejurări trebuie să stăpîniți situația... iar de sprijinit vă veți sprijini pe forțele proprii ! Firește, în afara forțelor proprii, monarhul mai trebuie să aibă și picioarele bine înfipte în pămîntul țării, bizuindu-se pe țărani liberi și pe orașeni.

— Va să zică după domnia ta, Martini...

— Din păcate, pentru elva timp...

Zapolya se ridică și începu să parcurgă camera în lung, înainte și înapoi, oprindu-se din cînd în cînd locului, privindu-l pe cancelar ca și cînd ar fi așteptat ca acesta să-și ceară iertare, însă Martinuzzi stătea liniștit. O mască rece i se așternuse pe față, nici o cută nu-i brăzda fruntea, nici chiar ochii nu i se mișcau ; aștepta ca voievodul să se liniștească, știa cît de neputincios e fără el. Principesa, soția lui Za-polya, îl aproba pe cancelar în toate. În jocul politic al lui Martinuzzi, principesa fiind aliatul de frunte, voievodul era sortit să li se supună.

— Să mergem să-i vedem pe cei care pleacă, spuse Zapolya după multă alergătură prin cameră. Renunțase la orice lămurire în privința soliei.

— E cel mai bun lucru pe care-l puteți face, rosti cu nepăsare și puțin dispreț Martinuzzi.

— Nu te-ai supărat, cred ? zîmbi împăciuitor voievodul.

Martinuzzi ridică din umeri și zîmbi.

— Bizuiți-vă pe mine, pe cunoștințele și simțul meu, senioria voastră ! Nu vă neliniștiți de nimic, știți prea bine, n-am nici un interes personal. Toată grija mea e îndreptată numai spre mărirea casei voastre !

— Bine, prietene, nu m-am îndoit niciodată, nu te supăra ! Mi se pare că astăzi trebuia să sosească Werbóczy împreună cu cornițele securilor. Ce facem cu țăranul acela nobil, cu Gheorghe Doja ? Ai auzit ce spunea Bornemisza ? Cîntăreții i l sîvesc... Ce-ar fi dacă l-am da pe mina lui Werbóczy ? L-ar afina într-o furcă, sau l-ar tăia capul și l-ar pune în virful unei lîncii ! Cîntăreții l-ar jeli un timp și toată povestea țăranului acesta ar ajunge la un sfîrșit.

— Nici vorbă nu poate fi de asta ! ridică capul Martinuzzi, privindu-l pătrunzător pe voievod.

— Doar n-ai vrea să-i dau drumul ? Ne-am aprinde paie în cap cu Werbóczy ! Știi foarte bine, cel de la curtea regelui simt că mă surpă dimpreună cu tîl- harul de Mayláth !

— Tocmai pentru asta nu trebuie să-i faceți fratelui său Imre pe voie, rosti Martinuzzi.

— Atuncea ? întreabă voievodul.

— Vom vedea. Nu-i nici o grabă, senioria voastră. Avem în colivia noastră o pasăre rară, trebuie să ne folosim de ea, surse Martinuzzi. Cele susținute de către Bornemisza îmi întăresc convingerea că Gheor- ghe Doja, alătura de noi, înseamnă mult !

— Și Bornemisza e de aceeași părere, el îl cunoaște bine pe țăran. A, uitasem să-ți spun, știi că orașenii din Cluj mi-au trimis, prin starostele neguțătorilor, unele daruri ? inchipuie-ți, cer și ei eliberarea lui Doja ! Darurile mi le-a adus Bornemisza, nu ti se pare că dă de bănuît faptul acesta ?

■ — Nici de fel, Bornemisza e un om de credință, iar faptul că cei din Cluj v-au trimis daruri și cer eliberarea lui Gheorghe Doja, întărește presupunerea că Clujul e un oraș pe care ne-am putea sprijini ! Nu același lucru l-aș putea spune despre Brașov și Sibiu. Orașele acestea trebuiesc făcute să înțeleagă că n-au de ce-și îndrepta privirile spre Viena sau Praga.

— Da, fără îndoială, asta trebuie făcut ! Știi... pînă și Francisc... și el a început-o cu Doja ! M-a lăsat cu sâpmul pe față, parcă uitase ce are de făcut și îmi tot îndruga că Doja ar trebui eliberat... că, doamne fereste, să nu supărăm pe Marte... că s-ar putea în- tîmpla, că vezi... pînă m-am răstit la el, poruncindu-i să-și termine mai întîi treaba și pe urmă să vorbească.

— Și i-ați făgădui ? rise Martinuzzi.

— Ce era să fac ? Trebuia să mă scap de el într-un fel ! 1:1 cunoști doar : de nu-i făgăduiam, cine știe cîte-mi mai spunea. Cunoști bazaconia lui cu pămîntul ?

— Sigur ! Chestia cu degetul lui dumnezeu ! su-rise ironic Martinuzzi. Apoi continuă : E un om ne-cesar acest Francisc. Curtea senioriei voastre ar trebui completată și cu alții...

— Da, știu, e un om folositor. E și un bărbier mi-nunat ! răspune voievodul fără să înțeleagă ironia. Dacă dorești, ți-l pot împrumuta. Slavă domnului, are timp destul !

leșînd pe coridorul cu arcade, păsînd alătura, pă-reau doi buni prieteni care se înțeleg și se prețuiesc. Zapolya ținea bratul pe umărul lui Martinuzzi ; din cînd în cînd privea fața cu trăsături fine a dalmati- nului și nu-și mai bătea capul cu întrebări migăloase; gîndea Martinuzzi pentru el. Bătrînul magnat Mikes își pierduse răbdarea aș-teptînd. Nu se simțea bine în caftanul nou. Cîngătoa- rea lată de piele și paftaua de aur îi stringeau burtă. Cizmele roșii de piele de capră îi erau strîmte, picioarele i se încălziseră și băităturile începură să-l doară. Seniorul Mikes nu prea era încîntat că face parte din solie și mai ales nu pleca bucuros în tovărășia celorlalți trei. Micul nobil îi era vecin de domeniu. Un infumurat care dacă-și ridicase un turn de piatră alăturat culei bătrînești, își inchipuia că i s-a înălțat și boieria o dată cu turnul. Bătrînul Mikes avusese cu el nenumărate ciorovăieli, și nu de mult cîinci iobagi cu familiile lor fugiseră de pe domeniul său și se ascunseseră pe domeniul tînărului parvenit. Iar cînd bătrînul senior trimisese ișpanul cu gornici înarmați ca să-i aducă înapoi, tînărul nobil îi alungase cu arma .în mină. Mai toți oamenii pe care-i strînsese acest mic nobil pe domeniul său erau iobagi de pe alte domenii, unii fugiți, alții furați, cucerii cu arma, spunea el. Și în afară de asta, era și un adevărat hoț de codru. Bătrînul Mikes avea convingerea că în mai multe rînduri l-a furat — în privința unor postavuri era sigur. Într-o noapte i-au pierit toate valurile de postav ce le avea la pive, atît cele ce se aflau în lucru, cît și cele puse la uscat. Nu peste mult timp, cei douăzeci și patru de călăreți din banderia tînărului erau îmbrăcați cu mîndire noi, făcute din postavul seniorului Mikes. Ce dumnezeu s-o fi gîndit voievodul de l-a împerecheat cu acest tîlhar ? Auzi, pe el, magnat Mikes, fost palatin al țării, cu acest ticălos, care pînă mai ieri nu era decît un simplu sutaj de arcași !

Celălalt, abatele, mirosea a droguri și a tămâie. Seniorul Mikes socotise că-și va face din el un tovarăș de drum. Se înșelase însă : cînd dădu să se apropie de abate, acesta strîmbă din nasul lui subțire și-i dădu un răspuns în doi peri. Abatele nu putea suferi mirosul de grajd și de sudoare de cal pe care-l răspîndeau, spunea el, trupurile nobililor. Abia putea suporta apropierea voievodului, și uneori o compătimea din suflet pe principesă și-o dezlega de toate păcatele, considerînd drept un canon faptul că-i obligată să împartă patul cu el. În calitatea lui de confesor al principeselor trăise mai toată viața în preajma alcovurilor, feminizîndu-se și el. În privința grămaticului, magnatul Mikes nu avea nici o îndoială : un spion al lui Martinuzzi ! Nici vorbă nu putea fi de a se apropia de el. Așa că bătrînul senior își blestema zilele, dar de refuzat să plece la drum nu putea. Altul ar fi fost prea fericit să-i ia locul în încrederea voievodului și cancelarului.

Martinuzzi se oprea în fața fiecărui obiect cîntărindu-l parcă și prețuindu-l. Hotărît, darurile nu erau prea valoroase! Voievodul era ocupat cu ținuta solilor. Desfăcuse cu minile lui cîngătoarea seniorului Mikes și se trudea s-o încheie cu o gaură mai departe. I se părise că atîrnă și o dată cu ea atîrnă și sabia încovoiată a magnatului. Gaura centurii era puțin cam îndepărtată, burta seniorului nu ceda. Atunci voievodul puse genunchiul în pîntecele magnatului, împline și trase de virful curelei pînă reuși s-o încheie. Pe senior îl trecu nădușelile, dar nu scoase nici un cuvînt de protest.

— Bun ! zise Zapolya foarte mulțumit. Strînge puțin, ce zici ? Nu face nimic, nu face nimic, grai tot el ca răspuns. Martinuzzi, ce zici ? Nu-i așa că centura domnului Mikes trebuia strînsă puțin ?

Martinuzzi incuviință printr-un zîmbet scurt.

— O să te simți mai bine așa, se adresă voievodul bătrînului senior. Cizmele nu-s prea strîmte ?

— Cam strîmte, măria ta ! îndrăzni seniorul.

— Nu face nimic, trebuie să ne prezentăm în fața sultanului ca oamenii subțiri, nu ca bătăranii !

Mulțumit de îndreptările făcute în ținuta seniorului Mikes, voievodul trecu la cel tînăr. Îl privi cîteva clipe, cercetîndu-, l din cap pînă-n picioare, apoi încheie mulțumit.

— Bine peste tot, foarte bine ! Ai grijă, vezi cum ții spada cînd vei face plecăciunea în fața sultanului ! O ții lipită de sold după moda apuseană !

Cușma nu se scoate de pe cap în fața păgînului, ține minte lucrul acesta !

Martinuzzi se retrăsese într-un colț cu grămăticul. Îi dădea, în șoaptă, ultimele porunci. Îi încredințase călugărului franciscan documentul acela care cuprindea cuvinte fără însemnătate — dar convorbirea cu vizirul, pe care urma s-o aibă călugărul, era aceea care hotăra soarta Ardealului.

Fratele Barabás avea o memorie așa de bună, încît ar fi putut repeta cuvînt cu cuvînt tot ce i se spusese în taină de către Martinuzzi ca să împărtășească vizirului. La despărțire, cancelarul îi mai aminti:

— Față de toți, cea mai mare taină !...

Martinuzzi putea fi mulțumit. Pînza de păianjen a politicii sale se țesea fără piedici. Solia va obține sprijinul și protecția sultanului.

— Martinuzzi, — i se adresă voievodul, cînd părăsiră pe cei ce alcătuiau solia, — cum s-a sfîrșit afacerea cu neguțătorii din Augsburg ? Martini mi-a raportat că armele lor sînt peste așteptări,

condotierul acesta bătrîn știe ce spune. Ar trebui să nu stăm prea mult pe gînduri ! Martini stăruie și pentru ci- teva tunuri cu țevă lungă și pentru mai multe bom» barde, tu ce spui ? Oare sarea noastră o să acopere și cheltuielile acestea ?

— Se înțelege, am comandat tot ce-a spus Martini. În plus am mai comandat și două mii de săculețe de pulbere.

— Două mii de săculețe de pulbere ? ! se miră Za- polya. Asta trebuie să coste o avere !... Și neguțătorii s-au învoit să ni le dea ?

— Se înțelege, senioria voastră, ni le vor da ! spuse Martinuzzi.

Voievodul se opri în loc, cancelarul său i se părea un adevărat făcător de minuni.

— Dar despre bani n-a fost vorbă ? șopti el.

— Ba da ! răspunse Martinuzzi. Veți avea și bani: cincizeci de mii de mărci !

— Zău nu-mi vine să cred ! Prea îi crezi prosti pe nemții din Augsburg ! spuse voievodul, care părea cu adevărat neîncrezător.

— Nici de iei, sînt foarte, foarte deștepti ! Veți primi și alți cincizeci de mii de guldeni, cînd veți putea dispune întru totul de băile din munții țării.

— Asta n-o să se întîmple niciodată, sînt ale regelui ! spuse cu tristețe Zapolya.

Sînt ! Dar noi ne trudim să nu mai fie ! răspunse Martinuzzi, privindu-l cu înțeles pe voievod.

— Iar nu mai pricep nimic ! spuse Zapolya.

— Nici nu trebuie, senioria voastră, ne-am încurca în discuții fără folos, zimbi Martinuzzi. Trebuie să aveți răbdare și încredere, doar atît !

În capătul celălalt al lungului coridor apărî nobilul Bornemisza. Înaintă grăbit spre ei. Avea coiful pe cap, spadă în mînă. Cei doi se opriră ascultîndu-i pașii, zornăitul pîntenilor.

— Ce l-a apucat pe Bornemisza, parcă vine de pe cîmpul de bătaie ! Își dădu cu părerea voievodul. Martinuzzi nu răspunse. Nobilul Bornemisza se opri :!a clițva pași și-și scoase coiful, făcînd să-i fluture penajul.

— Ei, doar nu te-ai războit cu bețivii din tîrg ? spuse Zapolya. Hai, spune, ce s-a mai întîmplat ?

« — Nimic, măria ta, doar că în tîrg sînt așa de mulți țărani, cum n-au mai fost niciodată !

— Norocul vameșilor și neguțătorilor... ce vezi rău în asta ? Mai avem două săptămîni pînă la sfîntele sărbători ale Crăciunului, au și oamenii nevoile lor ! Mai cîntă și acum Țiganii cîntece despre țăranul nostru ?

■— Cîntă, cîntă, măria ta ! răspunse fără chef Bornemisza.

— Nu face nimic, mîine nu vor mai cînta. Își vor aduce aminte pentru ce au venit la tîrg și-și vor vedea de treburi, îi spuse voievodul. Doar nu ești monseniorul de Kutý ca să oprești oamenii să cînte și să se înveselească fin postul Crăciunului !

— Tocmai, măria ta ! Tocmai despre monseniorul de Kutý aș fi vrut să vă spun. Aseară, monseniorul de Kutý a fost stîlcit în bățai chiar în palatul său !

— Nu mai spune! izbucni în ris Zapolya. Ei, ce zici de asta, Martinuzzi, îți place ? Dar înțîlnind privirea rece a cancelarului său, se opri brusc și începu să strige la Bornemisza : Cum s-a putut întîmpla una ca asta, aici, în orașul de scaun ? ! Și oamenii sfîinței sale unde au fost ? Ce fel de pază e asta, Bornemisza ?

Bornemisza păru mai mult decît fisticit, înspăimîntat. Știrea nu era întregă ; spunînd tot ce avea de spus, el își dădea seama că dispoziția voievodului se va schimba.

•— Măria ta, ■— grăi el, privindu-l în față pe voievod. — I-am găsit pe Ian Klepka. Cel care au atacat palatul episcop al au dat peste picher și l-au slobozit căci se afla închis acolo, legat burduf ! Toate acestea mi le-a povestit chiar el, nu v-aș fi spus dacă n-aș fi știut că sînteți îngrijorat de dispariția lui.

— Culmea ! izbucni Zapolya. Legat burduf, în palatul monseniorului de Kutý ! Ascultă, Bornemisza, l-ai văzut pe bătrîn cu ochii tăi, l-ai auzit vorbind ?

— Da, măria ta ! De la el am aflat de pățania monseniorului de Kutý !

— Bine, o să mi-o plătească diavolul ! Hai, Martinuzzi, hai !

Cancelarul însă rămase locului, își duse mîinile la spate, ridică puțin capul și-l privi pătrunzător pe Bornemisza.

— Cele ce-am auzit sînt foarte grave, domnule Bornemisza ! Te rog să cobori pe dată în tîrg, să vezi dacă nu cumva cei veniți, la tîrg vorbesc despre execuțiile făcute de către monseniorul de Kutý, însuflețirea despre care vorbeai trebuie privită cu multă băgare de seamă.

— Oamenii vorbesc mai mult despre Gheorghe Doja ! răspunse Bornemisza, pîrindu-i-se de neînțeleasă legătura pe care cancelarul o făcea între execuțiile iobagilor din înău și freamătul tîrgului.

— Lasă-l pe Doja ! Dumneata caută și află ceea ce ți-am spus, porunci cancelarul.

— S-ar putea întîmpla ceva ? întrebă Zapolya, care se schimbase ca seninul unei zile de primăvară.

— Da și nu ! răspunse Martinuzzi, mărindu-i și mai mult îngrijorarea.

— Măria sa cornițele Moise Kornis a sosit și doarește să fie primit, spuse într-un tîrziu Bornemisza.

— Comunică contelui seculor că senioria sa e ocupat și că va veni puțin mai tîrziu, pînă atuncea să aștepte ! Și fiindcă Bornemisza păru surprins și-și îndreptase ochii întrebători spre fața voievodului, cancelarul preciză. După un ceas, senioria sa va binevoi să-l primească, pînă atuncea nu !

— De ce, Martinuzzi ? întrebă voievodul nedumerit. Doar eu l-am chemat... pentru ce să aștepte omul cînd n-avem nimic de făcut ?

Martinuzzi își strînsese buzele nemulțumit. Cute abia vizibile formară două unghiuri sub rădăcina nasului său ascuțit și coroiat ca pliscul unui erete. El ridică ușor mîna spre Bornemisza, semn că nobilul trebuia să se retragă, apoi cînd acesta făcu stînga-mprejur, lăsă alene mîna în jos.

— Nobilul Kornis vă stă în cale, senioria voastră ! Altfel omul care nu înțelege sa se supună, cît și locul pe care-l ocupă. Poate nu-i timpul potrivit să vorbim despre această chestiune a seculor, însă în cel mai scurt timp trebuie să înmănuncheați la demnitatea suverană pe care o aveți și pe aceea de comite al seculor ! E o idee care mă urmărește de mult timp... Kornis să aștepte, să-și plece puțin grumazul, să-i muiem puțin cerbicia ! apăsă Martinuzzi cuvintele.

— Dați-mi bună pace ! izbucni Zapolya aprins, dar se simțea că aprinderea lui e ca un foc de paie.

Vreți să mă puneți rău cu toată lumea ? Nu știu cum de-ți trec prin minte asemenea idei, Martinuzzi ? Dumneata știi, secuii au așezările lor, dreptul pămîntului lor, obiceiurile lor ! Acolo, la ei, se mai judecă și astăzi sub stejarul cel mai bătrîn ! Tocmai ! Foarte just ! Tocmai ,!a toate acestea n-am gîndit ! Fiindcă toate acestea sînt în fața primejdiei de a nu mai fi ! Seniorii își întind puterile și peste secui, ca o

pecingine. Credeți că actualul rege, că majestatea sa Ulászló, așa după cum îl cunoaștem, n-ar fi în stare să dea toate pământurile secuilor curtenilor săi favoriți ? Dieta ar aproba cu multă plăcere donațiile ! Atunci s-ar introduce și asupra secuilor dreptul paloșului de care monseniorul de Kutý se folosește cu multă ușurință. Noi trebuie să împiedicăm lucrul acesta ! adăugă hotărît cancelarul.

Vilvâtaia se stinsese, voievodul se domolise.

— Dacă vrei să răstorni toată lumea, fă-mă cel puțin și pe mine să înțeleg acum ! rosti rugător Zapolya.

— Nu, nu-i vorba de răsturnat lumea ! Aș vrea doar atât, să stabilesc o legătură între poporul sate-lor și orașelor, și suveran... trecind peste acești magnați care completează în permanență, încercînd să-și impună puterea suveranului, sau dacă nu, să-l răstoarne la primul prilej ! Ar trebui să vă bucure faptul că o parte din țară destul de bine populată n-a fost încă cu totul subjugată seniorilor. Prin secuii liberi aveți la îndemină un sprijin puternic, totul e să știți cum să-l întrebuințăm !

Voievodul tăcu. Să se lămurească pe deplin asupra unei probleme, nu îndrăznea niciodată. Ca totdeauna, îl lăsa și de data aceasta pe Martinuzzi să gîndească pentru el și să facă cum l-o tăia capul.

După ce micile lui revolte treceau, Zapolya înțelegea că lucrînd de capul lui s-ar încurca în firele nevăzute ale politicii și nu s-ar mai putea descurca de loc.

— Va să zică, cornițele Kornis și Werbóczy sînt aici. Cine știe ce-au mai pus la cale ! Au avut tot timpul în lungul drumului ! spuse dînd din cap îngrijorat Zapolya.

— Mai mult ca sigur ! îl înfricoșă cancelarul, prefăcîndu-se că ia în serios tulburarea lui Zapolya. Werbóczy, știți cu siguranță ce plînuiește în ascuns ! Se înțelege, i-a fost foarte ușor să-l cîștige de partea sa pe acest zvăpăiat Moise Kornis, comite al secuilor, cu îngăduința senioriei voastre !

— Hm ! mormăi voievodul. Da, da, așa-i, Martinuzzi !... Bine te-ai gîndit, lasă-l să aștepte!... însă după cîteva clipe își aduse aminte că înalpierea la curte a magnatului Werbóczy grăbea dezlegarea pri-cinei cu Gheorghe Doja și păru și mai îngrijorat: Bine, bine, Martinuzzi, dar au sosit ! Ce facem cu țărânul acela, cu Gheorghe Doja ?

147

— Vom vedea, răspunse plictisit cancelarul.

10* — Ce puternic și răsunător este glasul oamenilor strînși laolaltă ! se trezi murmurînd Martinuzzi, după ce calul lui trecu podul mobil care trecea peste șanțul adînc al cetății. Dar dîndu-și seama că pusese o notă nevoită de admirație în aceste cuvinte, după cîteva clipe, îndreptînd calul spre mulțime, spuse cu dispreț: Prostime înfierbîntată ! și-și strînse buzele subțiri, dar fără ură și fără patimă.

Îleșise din cetate însoțit numai de doi heralzi. Nici un ostaș nu-l urma. Nu era înarmat și n-avea la șold nici spada ușoară pe care o purta uneori. Hotărîse ca singur să înfrunte mulțimea ; s-o înfrunte, dar să-i facă pe voie. Intenția de a face mulțimii pe voie, se înțelege, n-o mărturisise voievodului. Socotise îndeajuns și ajunsese la convingerea că are un bun prilej la îndemină, că e bine să lase să creadă cum că el, cancelarul Martinuzzi, e omul care ascultă și glasul mulțimii, iar atunci cînd trebuie, îi face pe voie.

Zapolya se opusese cu îndrîjire ca Martinuzzi să risice acest pas primejdios. Mulțimea oamenilor veniți la tîrg înconjurase pe trei laturi cetatea ; stătea pe malurile șanțurilor adînci, pline cu apă. Oamenii strigau, urlau, ridicau căciulile și chiar bîtele în sus. Din tumultul acela nu se putea înțelege aproape nimic, dar chiar numai faptul în sine și era de neînchipuit !

Trei focuri de tun și mai multe salve de arhebuză ar fi pus capăt involburării în cîteva clipe. Voievodul era de părerea aceasta, de asemenea și ceilalți sfetnici apropiați — comandantul arcașilor și comandantul călăreților — dar Martinuzzi îl duse pe voievod în cabinetul de lucru și-i vorbi hotărît, arătîndu-i c-ar fi o greșeală cu urmări grave, așa că renunță ca totdeauna.

Martinuzzi fusese mai mult decît convingător, îl înfricoșase. Ce s-ar fi spus la curtea din Buda ? În țările vecine ? În Stambul, spre care tocmai plecase în dimineața aceea solia ? Un principe domitor a cărui cetate este înconjurată de mulțimea poporului, mulțime în care se trage cu tunul și cu armele de foc, ce fel de domnie temeinică e aceasta, ce forță suverană reprezintă acest principe ?

Sfetnicii nu renunțară cu ușurință. Comandantul arcașilor făcu totuși o propunere nouă cu scopul de a-l face odios pe condotier și mercenarii săi străini în fața poporului. El propuse ca Martini, care își avea ostașii cantonați nu prea departe de cetatea voievodală, să dea un jureș asupra mulțimii și s-o scalde într-o baie de sînge pentru a o învăța minte ca altă dată să nu se mai înfierbînte și să mai strige și zbiera sub zidurile cetății.

— Martini ? în nici un caz ! spuse neînduplecat Martinuzzi. Înțelepciunea nu sălășluiește sub un coif cu penaj ! Aici e nevoie de înțelepciune, nu de forța armelor !

Voievodul, care avea acum doi aliați, deveni din nou curajos și căută să-l înfrunte pe cancelar.

— Vrei poate să deschid prostimii porțile, s-o poftesc înăuntrul cetății, în palat! izbucni el.

— N-am cerut asta ! De altfel, — se înclină Martinuzzi, — văd că trebuie să-mi aduc aminte Că pînă mai ieri n-am fost decît preceptorul tinărului principe. Voi comunica alteței sale principesei că mă întorc la vechea îndeletnicire! Aitudinea aceasta era micul șantaj al lui Martinuzzi, care dădea totdeauna, în împrejurări critice, rezultate bune.

— Poftim! Ei, poftim ! se porni agitat prin cameră voievodul. Bine, domnilor, vă mulțumesc... so-cotindu-mă bine, toată chestiunea nu-i decît un fleac! spuse mai apoi voievodul potolit, adresîndu-se celor doi comandanți.

Ei părăsiră sala. Martinuzzi triumfase și de data aceasta. Ca totdeauna după astfel de întâmplări, el deveni împăciuitor.

— A îngădui e uneori o mare virtute ! spuse cancelarul cu voce stînsă.

Ce era de îngăduit nici el însuși nu prea știa — mulțimea gălăgioasă striga din cînd în cînd numele lui Gheorghe Doja, dar se auzeau și glasuri contra episcopului de Alba, monseniorul de Kutý. Doar n-o fi vrînd să i-l dea pradă miniei și pe monseniorul de Kutý ? Asta ar mai trebui, să ajungă vestea pînă la sfîntul Scaun!

— Ascultă, Martinuzzi, îți dai seama ? Îți dai seama în ce prăpastie vrei să te arunci ? Ce-ți închipui ? Aici sîntem la marginea lumii, oamenii aceștia sînt ca și sălbăticiunile pădurii, vrei să te zvîrli în gura lor ? Ce mă fac fără dumneata, ș-apoi principesa... la ea nu te-ai gîndit ?

Martinuzzi surise, un suris îndărătnic, plin de hollarire, dar și cu o ușoară nuanță de tristete, ca să-l impresioneze și mai mult pe voievod.

— Viața mea nu prețuiește nimic față de prestigiul casei senioriei voastre, care trebuie păstrat cu orice jertfă! Începu cancelarul. Ș-apoi, după cum v-am spus, pentru un suveran a îngădui în anumite împrejurări e o mare virtute! Acum, am o rugămintă către senioria voastră : nici o provocare din partea nimănui! Dacă întîmplător hărmălaia aceasta a ajuns pînă la Martini și din propriu îndemn ar vrea să intervină, să fie oprit.

— Vai ! vai ! începui să se văicărească voievodul. Lasă-l cel puțin pe Bornemisza, lasă-l pe el și nu te duce dumneata. Va intra în ei cu patru steaguri de călăreți, îi va împrăștia după ce le-ar scutura puțin cojocarele mițoase, apoi i-ar azvîrli în Mureș, să se răcorească dobitocii!

— Nu, senioria voastră, politica ceasului de față e numai aceea pe care eu am hotărît-o ! spuse dîrz Martinuzzi. A face mai mult decît trebuie, e tot așa de dăunător ca și a nu face nimic ! Mă voi duce eu, eu singur, voi vedea în mijlocul lor ce am de făcut. Poate voi vorbi în numele senioriei voastre și cred că va fi bine. S-ar putea ca acest prilej să ne fie de mare folos, nu fiți îngrijorat!

Voievodul ridică din umeri, semn că împotrivirea lui luase sfîrșit. Era și vremea : mulțimea devenise și mai gălăgioasă, iar timpul trecea pe neobservate. A continua tărăgăneala ar fi fost poate luat de gloată drept o slăbiciune și lucrul acesta nu l-ar fi vrut Martinuzzi.

Nimeni n-ar fi putut
spune care erau acei
ce încrucișau de la o
margine la alta a
tîrgului vorbele.
Ciubararii de la
munte ar fi putut
spune c-au auzit de la
olarii secui cum că
Gheorghe Doja s-ar
afla prins, închis în
cetatea voievodului,
pentru dreptate; că
magnații îi cer capul
și, fără îndoială, dacă

oamenii nu s-ar duce,
a doua zi la poarta
cetății și sub ziduri,
să ceară voievodului
să asculte și glasul
norodului, viața
viteazului ar fi dată
pe ascuțișul securii
călăului. Țăranii
liberi veniți la târg
pentru a-și vinde
produsele și a
cumpăra cele
necesare au auzit și
ci de pățania lui Doja.
Asta ar fi o mare
nelegiuire ! Oare
voievodul pentru ce-i
pus, oare omul pă-
mîntului nu mai are
nici un drept în țara
aceasta ? Cum ? Va
să zică cel care a
sîngerat atîta pentru
pă- mînlul țării să fie
dat pe mîna gîdelui,
drept răsplată,
pentru că așa vor
domnii magnați! Oho,
asta nu se poate !
Micii nobili, în ceea
ce-i privește, erau
mai agitați ca oricare
— faptul acesta
privește direct tagma
lor ! Vor acum
magnații să-i curețe
de pe suprafața
pămîntului pe unul
cîte unul și încep cu

cel mai de frunte, cu
Gheorghe Doja ? ! Și
sînt destul de
numeroși acești mici
nobili veniți la tîrgul
dinaintea Crăciunului
— dacă te uiți mai cu
atenție la ei, nu știi
drept ce să-i iei, sînt
țărani mai înstăriți
sau ostași ? Straiele
de pe ei nu se
deosebesc cu mult de
cele țărănești, în
schimb au spadă
grea la șold, pinteni
ruginiți pe călcîiele
cizmelor. Cît despre
curele, parcă ar fi cai
înhămați, atîtea au
pe ei, și toate pline
de alămuri
strălucitoare. Așa-s
acești mici nobili,
pînă și năframa cu
care-și șterg nasul ar
atîr- na-o de-o curea !
Și hărțăgoși și
gălăgioși, gata să se
ia de piept cu toată
lumea ! N-au nici în
din, nici în mîneacă cu
tîrgoveții pe care-i
disprețuiesc și, se
înțelege, nici cu
iobagii pe care-i
privesc de sus, dar
spune-le că ei nu fac
parte din popor și-o
pățești cu ei ! Iobagii

sînt și ei destui în
tîrg, și deși nu prea
au ce vinde, căci anul
ia fost un an rău și
prisosul mic, tîrgul îi
tîrg și în preajma
sărbătorilo

rCrăciunului batăr o oală de lut pentru fiertura de dulce și tot are a cumpăra și omul nevoias. Cel ce n-are de pierdut nimic în afara traistei cu necazuri se înfierbîntă cu multă ușurință cînd află că cel pe care îl avea la inimă este lovit de năpasta nedreptății. Iobagii, poate și pentru că nu prea aveau ce vinde și ce cumpăra, au făcut din prima zi roată în jurul țîțerașilor și ascultă cîntecele acestora. A, cîntăreții! Ei au mirosit de unde bate vîntul și strunele au început să zdrăngăne, iar versurile să se împletească. Balade despre vitejiile lui Gheorghe Doja, despre luptele lui contra magnaților se aud în mai multe locuri. Cîțiva, mai dibaci dintre ei, improvizau tur- nînd în vers nou puținul pe care-l știau despre noile întîmplări ale lui Gheorghe Doja. În ziua întîia, așa după cum Bornemisza arătase voievodului și lui Martinuzzi, tîrgul părea doar cam peste măsură de însuflețit. A doua zi de către prînz, tîrgul se tulbură și se involbură ca cerul în preajma vijeliei. Mulțimea se îngrămădise pe malul șanțului lat și adînc, umplut cu apă, care înconjură cetatea. La început făceau doar larmă iar unii ridicau chiar bițele. Și dacă unii mici nobili trăsese și ei spadele, o făceau numai ca să dea o și mai mare greutate cererii lor și nu ca o amenințare la adresa voievodului, așa după cum o credeau cei din cetate, dimpreună cu comandanții și voievodul. Fără îndoială, un amestec din partea ostașilor ar fi dezlănțuit furtuna. Martinuzzi văzuse clar ; opunerea lui hotărîtă oprise fulgerele în loc. Cancelarul înainta prin mulțime. Heralzii sunau din trîmbițe. Cei care vedeau călărețul acesta neobișnuit în haine de catifea neagră, cu o bonetă pe cap lăsată pe-o sprinceană, cu pelerina fluturîndu-i pe umeri, fără arme, dar mai ales fără zorzoane și fără scăpărări de priviri trufăse, înarmat doar cu un ușor zîmbet pe buze, rămaseră uimiți atît de ținuta lui, cît și de curajul lui. Mulți se descoperiră, și dîndu-se la o parte îi făcură loc de trecere. El mulțimea în- clinînd ușor capul, inima îi zvicnea în piept, dar nu

152

teamă, ci de mulțumire, simțea c-a reușit să stă- pinească mulțimea involburată. După ce pătrunse adînc, cancelarul opri calul în loc și încercă să vor- bească. Dar glasul lui era prea slab ca să fie auzit de cît mai mulți. Atunci unul dintre heralzi se însă- cină să-i repete cuvintele :

— Măria sa, domnul cancelar Martinuzzi, întreabă care sînt acei dintre voi cu care ar putea sta de vorbă. Vrea să vă întrebe ce dorințe aveți ? O tăcere de mormînt se așează deasupra mulțimii. Cancelarul Martinuzzi ! Cine-o fi ? Dar localnicii și micii nobili, chiar și unii dintre țărani liberi auziseră de numele lui. Foarte puțini însă avuseseră prilejul slă-i vadă fața. Va să zică acesta-i cancelarul

Martinuzzi, omul care face și desface la curtea voievodului! Și-l închipuiseră altfel cei care îi auziseră de nume. Omul acesta care n-are nimic din înfățișarea unui magnat, care nu poartă nici cel puțin o spadă la sold și-un coif cu panaș pe cap, să aibă putere chiar și asupra voievodului ? Asta-i de neînchipuit!

— Spuneți, oameni buni, spuneți tot ce-aveți pe suflute ! se auzi în continuare glasul heraldului repetind cuvintele lui Martinuzzi.

Atita bunăvoință părintească nu întâlnise din partea celor puternici niciunul dintre ei. Nu-i cumva o momeală, o înșelătorie ?

Începură murmurale, mulțimea părea acum o pădure în freamăt, dar din freamătul acesta nu părea să iasă nimic. Atuncea Martinuzzi făcu semn cu mîna unuia din apropieri. Era un iobag care veni pînă în fața calului cancelarului. Îl privi pe cancelar, de sub căciula mițoasă, ca pe o arătare din ceruri. Dădu să spună ceva, însă glasul i se opri în gîtlee, ochii scânteietori i se înlăcrimară și omul căzu în genunchi, cerînd îndurare.

— Spune-mi ce vrei, pentru ce-ai venit aici? Hai, vorbește, pari să fii om ! îl îndemnă Martinuzzi încruntîndu-și sprîncenele, trăgînd fără să vrea friul calului.

Omul nu mai avea nimic de spus și îngenunchease. După citeiva clipe de așteptare, Martinuzzi înfipse pîntenii în burta calului, ocolîndu-l pe iobag. Înainta iarăși prin mulțime, și după douăzeci-treizeci de pași opri din nou calul.

— Sînt aici ca să aflu pentru ce v-ați strîns sub zidurile cetății, să vă ascult plîngerile și, după datină, să vă fac dreptate.

De data aceasta, oamenii își recăpătară glasul. Din mii de piepturi izbucni strigătul: „Gheorghe Doja ! Să i se facă lui dreptate! Să fie slobozit din temniță!” Și strigătele se repetară mereu fără încetare și din ce în ce mai puternic. Cancelarul se înșenină, își înălță capul rotîndu-și privirile pe deasupra mulțimii, surîsul i se schimbase acum, părea mulțumit, și dacă n-ar fi fost cancelar, poate ar fi strigat și el dimpreună cu ceilalți. Dar această hărmălaie ridică pe ziduri ostașii din garnizoana cetății. „Desigur că neblezni- cului de voievod îi țîție inima de spaimă !” gîndi Martinuzzi, privind capetele ostașilor înșiruiți pe ziduri.

Pentru ca cei din cetate să nu-și închipuie cine știe ce și să facă vreo boroboață, el făcu semn heraldizilor să sune din trîmbițe. După citeva clipe, ca prin farmec, mulțimea amuți din nou și cu capetele ridicate, aștepta cuvintele cancelarului.

— Nobilului Gheorghe Doja i se va face dreptate... și, fără îndoială, va fi eliberat! strigă Martinuzzi, iar heraldul repetă cu voce tare cuvintele lui.

Nu izbucni nici un strigăt de mulțumire. Unii se întrebau dacă nu cumva e o minciună menită să-i împrăștie. Prea obținuseră cu ușurință ceea ce ei socoteau un lucru nu ușor de obținut.

— Poate norodul mai vrea ceva să spună ! și vocea heraldului se auzi iarăși plutind deasupra capetelor celor ce-l priveau pe cancelar.

— Nu, nu, numai dreptate pentru Gheorghe Doja ! izbucniră citeva glasuri, și apoi toți cei aflați acolo, într-un singur glas, repetară aceleași cuvinte. Martinuzzi își strîmbă buzele într-un suris care arăta toată frămîntarea sufletului său în clipele acelea : milă disprețuitoare, nedumerire, dar și admirația pentru dragostea pe care mulțimea o arăta eroului ei.

— Atuncea, luați cunoștință cu toții, lui Gheorghe Doja i se va face dreptate... v-o făgăduiesc și v-o jur eu, cancelarul Martinuzzi ! Cuvintele făcură înconjurul mulțimii ; izbucniră urale pentru Martinuzzi, chiar și pentru voievod. Oamenii începură să se miște, mulți porniră grăbiți spre locurile unde-și lăsaseră căruțele. Obținuseră făgăduiala și jurămîntul cancelarului: Doja va fi eliberat. Acum veneau la rînd treburile lor, întorsul în grabă spre casă, căci timpul trecuse și ziua era pe sfîrșite. Furtuna luase sfîrșit iar cancelarul Martinuzzi culesese o bună izbîndă, singura de acest fel. În judecata lui rece, de țesător politic, cîn- tări fulgerător riscurile pe care le avusese și foloasele pe care le va putea trage pentru politica lui.

— Da, consummatum est! murmură buzele lui Martinuzzi și ca un adevărat cavalier înfipse pîntenii în burta calului. Calul făcu o săritură, și pelerina cancelarului flutură dezvăluind purpuriul căptușelii. Călărețul căzu de pe cal iar cîțiva care se aflau în apropiere săriră în ajutor. De pe zidurile cetății izbucniră hohote de ris... dar din mulțime nu rîse nimeni.

Cei care fuseseră martori plecară cu convingerea că omul acesta îmbrăcat altfel decît trufașii magnai nu-i un cavalier războinic, dar e de bună seamă un cîrmuitor înțelept.

Încălecă din nou, dar nu se întoarse în cetate. Lăsă calul să străbată cu pași domoli prin mulțimea rărită acum. Își înclina ușor capul, ridică mîna în sus cînd oamenii își scoteau căciunile în fața lui. Binevoi chiar să oprească calul și să stea de vorbă puțin cu un grup de mici nobili care ți aținuseră calea. Se

despărți de ei prieteneste, făcându-i să creadă că în el vor avea totdeauna un sprijin.

Dar iată-i pe oamenii lui Doja. Sînt strînși în jurul lui Bândy și par îngrijorați. Hotărît, nu sînt întru totul mulțumiți ; stau rezemați în spade, ca ciobanii pe bite, cu capetele întinse spre pîndă, aștep- tînd ca micul alai al cancelarului să ajungă în dreptul lor. Sînt hotărîți să-l oprească, vor să audă încă o dată din gura cancelarului cuvintele de slobozenie făgăduite. Ferko are gînduri bătaioase, și-a luat cu el lațul. Va vedea el pe cine are în față, și de i s-o părea viclean și înșelător, zvîrle lațul, îl dă jos de pe cal, îl înșfacă pe cancelar și pe aici își drumul! De-ți vrei, voievoade, sfetnicul, dă-ni-l pe Doja și ți-l dăm pe măria sa !

Baciul Bândy parcă bănuiește ceva ; s-a tras ală- turea de Ferko. Nu știe ce are de făcut, dar va vedea el cînd va da ochi cu cancelarul. Poate îi va opri mîna lui Ferko, dar, de, s-ar putea să se întîmple și altfel, să-l asmuțe și să-l ajute ! Valentin e și el lîngă ei; în mîntă se învîrte ceva ca o morișcă, tremură de nerăbdare; e hotărît să-i spună cîteva cancelarului, dar ține să i le spună nu ca un zvăpăiat neghiob, neștiutor și necioplit, ci ca un cărturar și, dacă se poate, să i le spună pe latinește, ca să-și dea seama excelența sa că în ceata lui Doja sînt nu numai viteji, ci și cărturari!

Ochiul ager al lui Martinuzzi i-a zărit de la distanță, și pe dată și-a dat seama că aceștia sînt altfel de oameni ; așa cum s-au așezat, nu par ei războinici gata de atac ? O clipă îi vine gîndul c-ar fi mai bine să întoarcă calul, sau să-l abată și să dea pînteni, dar alungă această hotărîre și înaintează așezîndu-se mai bine în șa, ridicîndu-și capul.

Tn fața lor oprește calul. Așteaptă plimbîndu-și pri- virea întrebătoare de la unul la altul ; vrea să-l des- copere pe acela care stă în fruntea lor, dar cine-or fi ? Poate mici nobili, poate ostași nemulțumiți ? Oricum, trebuie ascultați.

Baciul Bândy are și el acum, cînd cancelarul se află numai la cîțiva pași de el, gîndurile lui : „Știe cine sîntem, altcum n-ar fi oprit calul !”

— Măria ta, noi sîntem oamenii căpitanului Gheor- ghe Doja, îndrăzni Bândy.

Mirare. Martinuzzi nu se aștepta ! Nici prin gînd nu-i trecuse că printre cei veniți la tîrg ar putea fi și ostașii aceluia Gheorghe Doja.

— Sînt bucuros că am în față viteji ca voi ! Ce do- riți, voinicilor ? Am spus doar că Gheorghe Doja va fi eliberat.

Ferko se simte măgulit. „Viteji și voinici,” i-au auzit urechile ? Ei, omul acesta îi prețuiește și, prețuin- du-i, fără îndoială își va ține cuvîntul dat! Fața lui Ferko se luminează toată. Pe cancelar îl privește cu alți ochi acum. Cît despre laț, să-l trecem la spate, ca nu cumva cancelarul să-l vadă și să creadă cine știe ce !

Dar bătrînul ostaș Bândy găsește că n-ar fi rău să-și arate, pe ocolite, neîncrederea. I-ar pune cance- larului o întrebare cu tîlc dar nu-i vine niciuna în mîntă și iată-l deschizîndu-și gura și grăind ca unui oarecare, întrebînd scurt:

— Cînd ?

Din nou mirare. Mulțimea nu-i pusese această în- trebare. Ce putea răspunde ? Și un răspuns trebuie dat acestui bătrîn ostaș, căci iată-l și-a adunat iarăși gîndurile și de data aceasta reușește mai bine.

— Măria ta, norodul s-a împrăștiat, noi am ră- mas... noi vrem să știm, cînd ?

Stăruința îl supără puțin pe cancelar. El nu răs- punde pe dată, așa după cum ar vrea bătrînul.

Atunci tînărul Valentin se viră și el căci nu mai putea aștepta, prea îi zvîcnea singele în tîmple.

— Coram populu, începui el, vrînd să-i spună cancelarului că în fața poporului făgăduielele se fac cu ușurință, și tot cu aceeași ușurință ele se uită. Martinuzzi începu deodată să ridă înveselit, bine- voitor :

— A ! Sînt printre voi și știutori de latinească ? Tinere, — i se adresă lui Valentin, — soarta cîrmuito- rului îi cere ca să asculte vocea celor cîrmuiți. Cum s-ar putea cîrmui călcîndu-ți cuvîntul dat mulțimii*? Dacă tu ai fi în locul meu, ai face lucrul acesta ? Spune-mi, nu te sfi... Dacă mi-ai spune că l-ai face, — continuă Martinuzzi văzîndu-l pe Valentin codin- du-se, — ți-aș spune că soarta nu ți-a hărăzit rolul de cîrmuitor, iar de te-ai cocoțat în virf, cîrmuind, s-ar putea să sfîrșești ucis cu pietre ! Valentin vru să-i răspundă, însă baciul Bândy îl dădu în lături:

— Taci din gură, măi băiețș, măria sa a făgăduit doar în fața norodului! Așa, măria ta, așa-i ! Drept ai grăit! Iartă-l pe tînărul acesta mintos și iartă-mă și pe mine. De, și eu, om bătrîn, om păjit. Mai mult neîncredere decît încredere... dar dacă măria ta ai mărturisit și în fața noastră... Măria ta... oare pe sărbătorile Crăciunului, căpitanul Gyuri o să fie la casa domniei sale ?

Martinuzzi surise ; pricepuse întrebarea ocolită pe care i-o pusese baciul Bândy. Simpla lui șiretenie îi plăcu.

— Ești un om deștept, moșule, spuse binevoitor cancelarul. Fiți liniștiți, duceți-vă acasă în pace, peste cel mult patru-cinci zile, căpitanul Gheorghe Doja va fi din nou în fruntea voastră ! Rămîneți cu bine, voinicilor ! Își ridică mîna și, înfrîngînd pîntenii

în burta calului, porni în galop. Când fu la o oarecare depărtare de ei, auzi în urmă glasul oamenilor lui Doja : „Să trăiești, măria ta !” Dădu mulțumit din cap și-și spuse : „Bine că de data aceasta n-am alunecat din șal !”

Se însera, dar Martinuzzi n-ar fi vrut să se întoarcă în cetate, n-ar fi vrut să-l întâlnească pe voievod. Lă-sînd calul în pas domol, gîndul cancelarului se opri asupra lui Gheorghe Doja. Da, fără îndoială, își va ține făgăduiala făcută mulțimii și oamenilor lui Doja, chiar dacă prin aceasta și-ar aprinde paie în cap cu o duzină de magnăți. Dar... folosul! Cum ar putea face, cu mai mult folos pentru guvernarea sa, acest fapt ? Oare acest țărăn înobilizat, cerbicos și nesupus, ar putea fi folosit ? Cu siguranță, e doar om și el ! Nu-l cunoștea prea bine pe Gheorghe Doja, nu l-a văzut decît o dată, dar a auzit altele despre el ! Cît privește apărarea pe care i-o luase în diferite împrejurări, n-o făcuse decît din spirit de împotrivire față de Werbóczy, trufașul magnat care uneltea împotriva lui și a voievodului. Oare ar fi cu cale ca, în seara aceasta chiar, în taină, să-i facă o vizită în subterana în care stă închis ? Nu ! alungă acest gînd Martinuzzi. Îl voi lăsa ca el singur să-și dea seama de tot ce-am făcut pentru el, ca atunci cînd-îl fîi cere un lucru să nu poată spune nu ! După ce ocolise jur împrejur cetatea în pasul domol al calului, însoțit numai de cei doi heralzi, privind zidurile înalte, meterezurile, gurile căscate ale crenelurilor din care ieșeau țevile groase ale tunurilor, Martinuzzi se întoarse în cetate tîrziu. Era sigur că voievodul la ceasul acela se pregătea pentru masa de seară. „Fără îndoială, — își spuse cancelarul, — abia așteaptă să mă vadă așezat la masă, să mă năpădească cu întrebările, cu laudele în fața magnăților pe care, mai mult ca sigur, i-a poftit în număr mare astă-seară.” Nu, el nu va lua parte, va comunica prin Bornemisza, va găsi un pretext oarecare, în seara aceasta vrea să rămîie singur, singur cu el însuși.

Însă la palat, în sălța locuinței sale, aștepta canonicul episcopiei de Alba, fratele Taurinus, care venise trimis de monseniorul de Kutý. Avea misiunea de a mulțumi în numele episcopului pentru binele pe care i-l făcuse împrăștiind mulțimea. Episcopul era încredințat că doar din cauza lui se strînsese atîta mulțime în zilele tîrgului. Cancelarul fu bucuros de în-îlînire deoarece Taurinus era singurul om pe care accepta să-l aibă în apropierea sa în momentul acela. Martinuzzi iu binevoitor și prietenos cu fratele Taurinus — omul era un cărturar distins și un fin umanist — iar Martinuzzi, cum punea jos haina de cancelar, se considera și el cărturar. Îl invită pe canonic să cîneze împreună, ceea ce fratele Taurinus, trimisul monseniorului de Kutý, acceptă cu multă plăcere; dar mai înainte de a păși pragul camerei de lucru a cancelarului, înu ca acolo chiar, în sala mică, să-și descarce sarcina cu care îl împovărase episcopul. O făcu punînd multă ironie în cuvintele sale — ironia se referea la monseniorul de Kutý, pe care Taurinus n-avea ochi să-l vadă — apoi intrară amîndoi în camera de lucru a cancelarului.

— Acum dă-mi voie să-mi schimb hainele... Cum am putea sta de vorbă împreună fără halatul meu de cărturar ? Ai avea tot timpul în față pe cancelar și, cred, te-ai sfîi să le spui lucrurilor pe nume ! zîmbi Martinuzzi.

Taurinus se înclină. Martinuzzi trecu în camera alăturată care-i servea ca dormitor. După cîteva minute, el se înapoie înfășurat într-un halat vișiniu închis, strîns pe trup cu un brîu de mătase; pe cap avea o tichie neagră și nu părea cu nimic deosebit de un frate dintr-o chilie a unui claustru călugăresc.

— Astăzi am avut o zi tare grea : am fost nevoit să ascult vocea gloatei!

— Da, monseniore, și v-ați înfățișat înaintea ei foarte bine. Forier înre, suaviter în modo !

— Aș, nu sînt nici de fel energic în fapt și nici blajin în formă ! Fac numai ceea ce se cheamă pas politic ! înțelegeți, frate Taurinus ? Atît și nimic mai mult ! Treburi de slujbaș... Chestiunea nu-i definitiv rezolvată, vom mai vedea !

— Fama crescît eundo ! zîmbi Taurinus. Noi considerăm această faimă cultivată cu stăruință drept o...

— A ! Știu, știu ! Dar eu fac politică, cîrmuiesc. Am nevoie de ea !

— Iertați-mă ! se înclină convențional fratele Taurinus.

S-au așezat în fața căminului. Focul arde susurînd un cîntec monoton, într-un colț, cocoțat pe un tre-pied, un sfegnic de bronz cu mai multe brațe, frumos ornat, luminează încăperea ; lumina lui se învâluie misterios cu lumina pe care o radiază focul din cămin. E liniște, zidurile sînt groase, prin ele nu străbate nici un zgomot. Sînt singuri, și în această atmosferă plăcută de interior cald și nu prea puternic luminat, discută prietenește. Discută despre cărți, despre artă, despre învățații și marii artiști ai timpului.

— Mi-am procurat „Elogiul Nebuniei”, dar n-am avut timp să citesc cartea, am altele pe cap ! spune Martinuzzi. Știu, știu ! dă din cap cu tristețe Taurinus. M-aș strădui zadarnic dacă aș mai stărui, totuși, pentru noi ar fi o mare bucurie dacă ai

reveni, dacă ai lăsa totul în părăsire, politica, curtea... Ar fi mult mai bine și pentru tine, frate Martinuzzi, totuși... În medie virtus !

— A, nu, nu ! Nimic ce-i de mijloc nu-i pentru mine : sau culmea, sau străfundurile prăpastiei !

— S-ar putea să ai dreptate... Cunoști titlul ultimei cărți a lui Erasmus ?

— Nu, care-i ? întrebă pe dată Martinuzzi.

— Nici eu nu-l cunosc, dar se spune c-a apărut sau va apare în curînd o nouă carte. Va fi, cu siguranță, tot așa de interesantă ca și „Elogiul Nebuniei”.

Zgomotul multimei nu ajunsese pînă în temnița în care se afla Gheorghe Doja. Zilele se scurgeau una cîte una, apăsătoare, chinuitoare pentru el — omul deprins cu libertatea desăvîrșită. Cîteva săptămîini fusese singur, acum avea un tovarăș de temniță. Cine poate fi, cu ce scop a fost adus ? Îl adusese în seara aceea Boir- nemisza, fără să spună nici o vorbă. Doja nu-i văzuse nici fața cel puțin, căci era întineric beznă, dar cuvintele pe care omul le spusese, pe dată ce temnicerul încuie ușa, stăruiau și acum în mintea lui Doja : „Nu vreau nimic în afara dreptății lui Dumnezeu. Ne-am născut liberi, după învățătura care ne-o dau sfintele scripturi, să fim deci liberi !”

Omul vorbise domol toată noaptea și acum dormea întins pe lavița de piatră acoperită c-o împletitură de paie. Somn zbuciumat, înțetăiat de cuvinte fără legătură. „Cine-o fi ?” se tot întreba Doja.

161

Gheorghe Doja crezuse că tovarășul lui de temniță e un om bătrîn, ba chiar și-l închipuise după felul cum vorbea gîrbov, îngreunat de ani. Însă cînd lumina ce se strecura printre zăbrele descoperi ochii și fața noului tovarăș de temniță, își dădu seama că se înșelase. Omul cu vorba domoală, bătrânească, era încă în floarea vîrstei, poate mult mai tînăr ca el. Părul nu-i era încăruntit, fața lui, luminată de raza soarelui de iarnă, era tinerească, încadrată de o barbă scurtă, castanie.

11 — Războiul Iobaelnir

Doja îi cercetă cu băgare de seamă îmbrăcămintea. Într-un cui era atîrnată o manta veche, de croială străină. Deasupra ei o pălărie tugiuată cu mîjarginile înguste, pălărie de formă nemaivăzută nici la nobili, nici la țigoveți. Omul era desculț, dar alături de laviță stăteau, cu turețile îndoite, cizmele sale, și ele de-o croială deosebită.

„Cine poate fi tînărul acesta ?” se tot întreba Gheorghe Doja, întăritat la început. Singur își putea depăna în voie gîndurile, putea planui încercarea unei evadări. Mult nu mai putea rămîne în situația în care se afla —tot așteptînd cuvîntul voievodului, fără nici o înfățișare, fără judecată ! Gîndul evadării începuse să-l fră- minte. Da, e cu puțință. O să încerc... Dar oare ce s-a întîmplat de cînd eu sînt aici ? Oare călugării aceia reușesc să stringă norodul ? Oare papa n-a renunțat la cruciada pusă... Ia cale ? Norodul ! Ah, norodul abia așteaptă !... Hm! Ce minunat prilej a-r fi ! Țara toată strîmsă î,n tabere, toți cei în stare să poarte o armă, înarmați!... Arme ! Armele pentru care m-am străduit atîta, iată-le, iată-le în mina celor care abia așteaptă ! Ah, ce nimerit prilej pentru răfuiala cu magnații!... Da, va încerca să evadeze căci el nu poate sta închis în bolta aceeași pînă îl va veni voievodului pofta să-l judece...

Dar iată că Rorneirnisza aduse pe tînărul acesta să-i tulbure singurătatea. Nu cumva o fi făcut-o cu vreun scop ? Poate încearcă să stoarcă din gura lui cine știe ce mărturisire ! Sau poate pentru că i-a citit gîndurile, tînărul nu-i decît un pazniic ascuns, pus să-l supravegheze îndeaproape!

La început, Doja l-a privit cu neîncredere, însă nu peste mult timp și-a dat seama că bănuțeliile lui erau neîntemeiate. Nu-i decît un întemnițat ca și el. Vina nu i-o poate înțelege, fiindcă tînărul vorbește anapoda. Dar în orice caz, o iscoadă de a lui Bornemisza nu-i !

S-ar putea să fie un mic nobil adus în fața voievodului pentru cine știe ce faptă, dar tînărul în-a spus nimic în privința aceasta, nici nu s-a lăudat cu vreo ispravă, așa după cum au mulți obiceiul s-o facă. S-apoi, după îmbrăcămintea, nu arăta a mic nobil, nici a cleric, nici chiar a țigoveț. „O fi vreun popa Laurentius” ajunsese la o încheiere Doja. Prea erau asemănătoare cuvintele pe oare le spunea .acesta, cu cuvintele popii. Dar gîndind mai adîne asupra celor spuse, Doja își schimbă părerea mai tîrziu : „Î se aseamănă cuvintele, dar înțelesul lor e altul !”

În ultimul timp, înainte de a porni spre Țara Le-sească,” cînd hoinărea de unul singur, iar oamenii lui îl așteptau îngrijorați la așezarea lui Borzo, întîlnise mulți măcinători de vorbe. Unii se îndeletniceau cu apocalipsul, cu venirea lui Anticrist, cu împărăția scripturilor. Alții cereau lege în limba țării și vorbeau de Huss — zvirleau cîteva vorbe, și cum îi încolțeau oamenii bisericii sau stăpînirii, spălau putina. Era greu să te descurci din predicile lor, dacă cumva căutai vreun înțeles în ele. Unii îl laudau pe papa, alții îl huleau și-l blestemau. Dar erau și unii care atacau cu curaj și propovăduiau neascultarea față de biserică și față de puternici; propovăduiau distrugerea prin foc a cuiburilor de năpirci care erau mănăstirile, castelele prinților și seniorilor. Lume frămîntată !

O dată cu lumina zilei, parcă intrase și frigul în încăperea boltită. Tânărul de pe laviță își strînse picioarele. Lu'î Doja i s-a părut că tremură : „E tânăr și neînvățat cu greul. Se vede cît de colo că n-a fost în viața lui ostaș. Cine Dumnezeu poate fi ?” își spuse Doja. Se sculă și luînd mantaua sa, îl acoperi pe tânăr cu grijă. „Dracul să-i ia pe voievod, pe cancelar și pe nobilul Bornemisza, o s-o iau din loc ! Tânărul ăsta imi-ar putea veni în ajutor, rău l-am judecat la început!” se mustră Doja.

După vreo oră, străinul se “trezi. Dădu la o parte mantaua din aba groasă cu care-l acoperise Doja, își netezi pletele, și, zimbînd cu bunătate, îi mulțumi pentru că-l învelise.

- Nu sînt învățat cu prea multă căldură, miantaua dumată e grea și călduroasă.
- Tremurai ! răspuse Doja, privindu-l din cap pî-nă-în picioare pe tânăr.
- Poate ! zise tânărul. Nu pot dormi noaptea. Te-am ținut, și pe dumneata treaz. Mi se învîlmășesc și mă frîmîntă gîndurile. Sînt în mine o putere de a împrăști în lume adevărul și iată că linezesc aici, în temnița aceasta de piatră. Nu sînt închis, o să te convingi despre asta. Am avut nenorocul c-aim dat în orașul acesta peste un vechi cunoscut. De bună seamă i-ai auzit de nume — Martinuzzi ! îl credeam preceptor la copiii voievodului, nu mi-ai închipuit că e mai mult decît atît, altfel nu m-aș fi încumetat să-l caut; căutam un prieten și-am dat peste un dușman !
- Nu-ți fie cu supărare, cine ești dumneata ? îl iscodi Gheorghe Doja.
- Ai dreptate, nici nu ți-am spus cine sînt! Sînt Anton Moise Hosza. Nu cred să-mi fi auzit numele. Am trăit departe de țară, am pribegit prin lume. Acum am venit prin locurile unde m-am născut. Aim o misiune pregătesc sosirea cardinalului arhiepiscop de Bzzer- gom. Pe Martinuzzi l-am cunoscut acuin cinci ani la Roma. După un an, drumurile noastre s-au despărțit. Mie mi s-a luminat calea, lui i s-a întunecat și mai mult, și-a ajuns aici. Sînt două săptămîni de cînd mă găzduiește... în fiecare zi sînt dus sus, în cambra lui. Discutăm despre teologie, despre adevărata știință, despre scripturi. E un ticălos, se îngrozește de ziua care va veni, poate de asta mă ține în temniță. Ascultă, tovarășe de suferință, stă scris : „Nu trebuie să-ți fie milă de cei pe care Dumnezeu i-a sortit pierii, de care el însuși nu are milă !” Știe ticălosul lucrul acesta, poate din pricina aceasta nu-mi dă drumul !

Doja se ridică de pe laviță surzînd.

- Ce-i ? Pentru ce surizi, poate nu crezi cele spuse de mine ?
- Mi-au venit în minte cuvintele unui cunoscut, un preot căruia i s-a luat harul. Năzuia să ajungă episcop, însă fiind iobag de felul lui, s-a poticnit! îl cheamă popa Laurentius, poate i-ai auzit de nume.
- Nu ! răspuse Moise Hosza. Și dacă-mi dai voie, aș vrea să te întreb : ce legătură faci între miine și el ?
- Nu te supăra... și el vorbea tot cam în felul dumitale: „Stă scris : Dumnezeu i-a sorocit pierii, el însuși nu are milă de ei,” și alte multe vorbe mari. Te-am ascultat întreaga noapte și-ți pot spune fără ocol că vorbele vi se aseamănă, inuimai înțelesul celor spuse la dumneata mi se pare altul.
- Ascultă, cine ești domnia ta ? întrebă tînărul, scrutîndu-l cu atenție.
- Eu sînt Gheorghe Doja, un fost iobag secui, acum mic nobil și, după cum vezi, prizonierul voievodului!
- Gheorghe Doja ! tresări Anton Moise Hosza.
- Chiar el! Ce te miri așa ?...
- Ești un om cunoscut... Un am mare, Gheorghe Doja !
- Sînt pesemne cunoscut ca un cal breaz. Văd că și dumneata, care nu ești de pe aici, și după cum te arată straietele vîi din alte țări, îmi cunoști numele. Ei, iată- mă, eu sînt! Ce zici ? Nu-i dracul chiar așa de negru cum îl fac oamenii !
- Dar te înșeli, domnule Doja ! Eu nu te cunosc ca pe un cal breaz, nici ca pe dracul care-i mai puțin negru decît îl fac oamenii ; eu te cunosc ca pe un am mare, în care mulți își pun nădejdlle !
- Iată unde ajung nădejdlle celor mulți! spuse Doja, arătînd zidurile întunecoase.
- Dar dumneata ai putea fi cel ales ! înțelegi, cel ales !
- De către cine ?
- Văd că nu mă iei în serios, spuse aimărit tînărul.
- Ba da. Te-am întrebat numai de către cine. Atît!
- Lumea trebuie să îndure o puternică lovitură. Se va întîmpla ca nelegiuîții să fie răsturnați și cei umiliți să se ridice !
- Știu, aim m'aj auzit asemenea cuvinte, ți-am spus doar ! Te-am întrebat numai de către ci,ne să fii ales: Poate de Dumnezeu ? Nu ?
- Nu, nu de Dumnezeu !
- Atuncea ?
- De mulțimea celor umiliți, înțelegi acum ? Doja îl privi pătrunzător, tînărul își plecă capul.
- Dar cu voia lui Dumnezeu, murmură el. Da, Gheorghe Doja, cu voia lui Dumnezeu! Tot ce se mișcă în lumea aceasta, se mișcă cu voia lui Dumnezeu! Domnia ta ești un om care-ai căutat

dreptatea, care-ai luptat pentru dreptate ! Dumnezeu a spus celui care caută dreptatea : „Ascultă, am pus cuvintele mele în gura ta. Te-aim ridicat deasupra oamenilor; deasupra celor bogați, și deasupra celor puternici, te-am ridicat ca să dezrădăcinezi, să spargi, să răstorni, să ridici ziduri și să sădești pomi. Intre tine și regi, împotriva lor și împotriva prinților și a prelaților, ridică un zid de foc, pornește în fruntea celor mulți, pune-i să se bată, victoria va fi a voastră !”

Moise Hosza se sculă de pe laviță. Era înșuflețit de cuvintele sale proprii. Stătea drept în fata lui Doja. Ochii îi schiteau, ținea mina ridicată, cu degetele crispate, parcă ar fi wut să simulgă din cer dreptatea și s-o coboare pe pământ.

— Nelegiuții n-au nici un drept la viață, Gheorghe Doja ! Prinții, seniorii, episcopii, toți aceștia fac din creaturile viei proprietatea lor. Peștii din ape, păsările care zboară, plantele de pe pământ, pământul întreg e al lor! Ei propovăduiesc săracilor porunca: să nu furii! Dar ei se fac stăpâni pe tot ce le cade în mină. Iupoaie pe țărani, fură pe meșteșugar, despoaie pe țărgoveț, iar când aceștia vor să se apere, li se taie capul sau sînt spînzurati! Cele eiteva cuvinte spuse cu rfulță înșuflețire îl obosise. Moise Hosza se așază pe laviță și-și prinse capul cu minile. Imaginația lui înfierbîntată începuse să-l poarte într-o lume de vis. Misticismul religios împletit cu utopiile care frămîntau atunci lumea îi dădeau icoana unei societăți fără asupriți și asupritori. Vedea lumea încinsă din patru colțuri, apoi pacea și dreptatea domnind asupra ei. Flăcări purificatoare, răsturnări, prăbușiri, nivelări, haos. Apoi toate se liniștesc și lumea începe să se închege din nou, lumea dreptății, utopia domnului Morus, de care tinărul Hosza era cuprins cu totul.

Doja nu știa ce să .mai creadă, noaptea îi vorbise pasnic, fără înșuflețire. îi depănase cuvinte bătrînești, pilde și parabole. Acum se înșuflețise din nimic. începuse să-l creadă bolnav, poate puțin cu mintea scrîntită.

— Ai auzit de Tamás Bakács ? îl întrebă deodată pe Doja.

— Auzit!

— Il aștept să sosească. Fusesem, trimis să-î pregătesc calea. Poate și din pricina asta Martinuzzi mă ține aici! Dacă Tamás Bakács ar fi ajuns pe scaunul papal, lumea ar fi luat o altă înfățișare !

— Nu-mi vine ia crede, se arătă neîncrezător Doja. Poate te înșeli, prietene! Ai umblat prin lume, mi-ai spus, ai întîlnit de bună seamă oameni mulți și feluriți. Pune-l pe Tamás Bakács printre cei mai mari ticăloși și onu te mai gîndi la el!

Cum vorbești în felul acesta ? sari Moise Hosza, nevenindu-i să creadă că astfel de cuvinte pot fi rostite despre arhiepiscop. Toată suflarea omenească trebuie să-și pună nădejdea în el, căci va aduce împărăția dreptății pe pământ! Trebuie să te alături lui, Gheorghe Doja ! Ești cel mai potrivit să-î porți sabia de foc și scutul de fier. El are euvîntul, tu vei avea sabia, Gheorghe Doja ! Chipul lui Doja, masiv, hotărît, se întunecă : —• Eu port sabia mea, tinere ! Nu cred de loc celor puternici și arhiepiscopul dumitale e și el unul dintre aceștia, chiar unul oare stă cocoțat sus de itot!

Nu-ți cer să ai încredere în arhiepiscop, ci în omul care e Tamás Bakács. Arhiepiscopia înseamnă pentru el libertatea de a vorbi și acționa nestingherit, de a împrăștia în lume euvîntul lui dumnezeu, împărăția dreptății. Omul nu trebuie să se ia după

aparențe, care
acoperă înfățișarea
adevărată. Omul
Tamás Bakács, acesta
e acel care
interesează în clipa
de față. El mișcă
lumea, o pornește la
drum. Va răsturna
totul, va curăți
putregaiul, vîseul
care a năpădit
arborele sănătos al
norodului. Așa,
Gheorghe Doja,
acesta-i Tamás
Bakács ! Nu te face
tu, om simplu și
cinstit, ecoul
răuvoitorilor oare
pretutindeni îl
clevetesc pe Tamás
Bakács

— !S-ar putea să ai dreptate, "tinere. Nu l-am văzut și nici nu l-am auzit vreodată pe arhiepiscopul dumitale. Am auzit că cheamă norodul la luptă împotriva păgînilor, asta îi face cinste. Am auzit că papa și vene- țienii îi plătesc cheltuielile. Despre împărăția de care vorbești n-am auzit. La drept vorbind, pămîntul e prea mare pentru ca mintea mea să-l poată cuprinde. Cred că împărăția voastră nu se mărginește nuri "ai la pămîn- tul țării acesteia, eu mai departe nu vreau să mă duc !

— Ah ! Oameni, oameni simpli! Pămîntul țării ! Pentru ce nu pămîntul întregii creștinătăți ?

— De, ce-aș putea să-ți spun ? răspunse Doja. Pentru că pămîntul acesta îl cunosc mai bine, sînt legat de el. Îi cunosc oamenii, știu cît pătimesc și știu din partea cui. În privința arhiepiscopului dumi- tale, ce să zic ? Se întimplă la o mie de ani o dată și cîte un corb alb... și s-ar putea să fie chiar omul dumitale acela !

Din ziua aceea, Doja trebuia să asculte predicile lui Moise Hosza. Trecuse aproape o săptămînă de cînd era în tovărășia lui. Auzise atîtea despre o țară care nu se afla nicăieri, dar care totuși ar putea fi undeva. O țară de vis, unde domnește dreptatea, unde nu sînt robi și stăpîni. În cuvintele lui Hosza se amestecau într-o învălmășeală de nedescurcat toate teoriile sociale și religioase ale timpului, toate năzuințele visătorilor utopiști, toate îndemnulile la răzvrătire ale celor care predicau în apus cu biblia într-o mină și cu sabia în alta. Tot ce s-a vorbit și s-a scris în preajma războiului țărănilor și în preajma reformei lui Luther era cunoscut de Moise Hosza. Se agățase de Tamás Bakács, pe care îl întîlnise la Roma, unde magnatul se dusese să candideze la scaunul papal deoarece era un unqur, om din țara lui. Apoi s-au despărțit ca să se întîlnească din nou acum, în preajma cruciadei.

Lui Gheorghe Doja îi plăcea să-l asculte. Tînărul avea cuvîntul lin și armonios, și chiar cînd se aprin- dea, o făcea nu ca să-l convingă pe Doja, ci dintr-un indemn lăuntric, pe care nu-l putea stăvili. Și-i mai plăcea lui Doja și prin faptul că tot ce spunea, spu- nea cu credință nestrămutată că așa e, că cele ce predica, așa trebuie să fie. Îi plăcea de asemenea și îndrăzneala cu care tînărul se ridica împotriva nele- giurilor și nelegiuțiilor. Cît privește lumea

închipuită de el, lume pe care i-o zugrăvea lui Doja în culori așa de fericite, ea nu putea fi lumea spre care iobagii și el, Gheorghe Doja, ar putea să năzuiască, **168**.

De câteva zile, Moise Hosza devenise foarte neliniștit. Calmul de la început îl părăsise, nu mai putea îndura lipsa de libertate. Se plimba tot timpul, patru pași înainte, patru pași înapoi, își frământa minile și-l blestema pe Martinuzzi. Nici cu Doja nu mai vorbea ca mai înainte. De la un timp, neliniștea aceasta îl cuprinse și pe Doja. Bornemisza venea aproape în fiecare zi și-l întreba pe Doja de sănătate, cum a dormit, cum a mineat, însă nici un cuvânt în legătură cu treburile lui, nici un cuvânt despre mulțimea care-i ceruse libertatea, nici despre făgăduiala făcută de Martinuzzi.

Prezența lui Bornemisza și vorbele lui îl scoteau din răbdări pe Doja. Uneori Bornemisza rămânea mult timp în subterana lor și glumea pe seama tinăru- lui utopist. Il provoca pe Moise Hosza, sielindu-l cu nenumerate întrebări. Hosza răspundea cu citate din biblie, uneori cu blesteme și chiar ou amenințări la adresa lui Martinuzzi, a voievodului și, bineînțeles, și-a lui Bornemisza, care ridea cu hohote de zbuciumul linărilor. Din glumele lui Bornemisza, Doja înțelegea că Martinuzzi îl credea nebun pe tinăr.

Cînd Hosza era chemat de unul dintre oamenii cancelarului ca să fie dus în fața acestuia, pleca bombă- nind și se întorcea sleit de puteri și întărit peste măsură. Cîteva minute stătea lungii pe lespede de piatră a laviței și nu scotea nici un cuvînt, apoi, de fiecare dată, îi punea lui Doja aceeași întrebare:

— Spune-mi cîstit, și dumneata mă crezi scrî- tit?

— Doamne ferește I Cine ți-a spus asta ? Am vor- bit eu în așa fel, încît să-ți dau a înțelege că ai fi cu mintea întunecată ? Sînt unele lucruri pe care nu le pricep, altele care nu mă privesc nici pe mine, nici pe țărani mei, dar încolo, tot ce spui dumneata des- pre lumea asta gîndesc și eu.

— Dacă ai putea înțelege, dacă l-ai avea în față pe arhiepiscop, sînt sigur că ai fi alături de el cu trup și suflet. E doar așa de simplu de înțeles ! Cînd va sosi, voi căuta să fac așa fel ca să-l înțînști, el caută oameni ca dumneata. Să nu te uiți la portul lui strălucit, nici chiar la faptele sale, nu trebuie să ții seama nici de purtarea sa. Primește numai cuvîn- tele și vei înțelege totul.

— Știi ce ? Îi tăie vorba Doja. Eu aș zice să mai stăm două-trei zile, și dacă nu se schimbă nimic, s-o luăm din loc. Nu ești de părerea mea ? M-am sātu- rat și eu așteptînd dreptatea stăpînitorilor...

mergem la noi, în secuime !

— Nici nu mă gîndese ! După cum văd nici dum- neata nu crezi spusele mele. Te asigur că va veni: Martinuzzi se îndoieste și nu vrea nici el să creadă că arhiepiscopul va veni, după cum nu crezi nici dumneata.

— S-ar putea să vină, dacă spui, de ce să nu cred? Va veni și va pleca, iar noi tot aci vom rămîne, să putrezim poate pînă la înfăptuirea împărăției lui Tamás Bakács.

Hosza se simți adînc atins de cuvintele lui Doja. Se culcă și nu mai predică nimic despre lumea în- chipuită de el. Doja îi dădu bună pace, crezînd c-a îmbrățișat ideea lui de a evada împreună.

A doua zi, Moise Hosza se sculă dis-de-dimineață. Își îmbracă mantaua, își puse pălăria țuguată pe cap, pălărie pe care o avea de pe timpul cînd fusese student la o universitate germană și, fără să-i spună lui Doja vreun cuvînt, începu plimbarea în sus și-n jos. Doja rămase încă lungit pe laviță. Nu dormise toată noaptea din cauza gîndurilor. Nu știa nimic despre ceea ce se petrece în afară, nici o veste de la oamenii lui. Prin Bornemisza nu putea afla nimic, nici cel puțin cît va mai fi ținut acolo. Gîndul eva- dării pusese cu totul stăpînire pe el. Urmărea miș- cările pline de neliniște ale tovarășului său, nepu- tînd bănuî ce gînd are de s-a îmbrăcat cu mantaua, gata de plecare. Într-un tîrziu, îl văzu pe tinăr re- pezîndu-se spre ușă, începînd să bată cu putere în ea. Loviturile lui nu scoteau aproape nici un zgomot. Neputîncios, căută cu ochii un obiect tare, dar în încăpere nu se afla niciunul. Tînrînt, se lăsă pe bancă, prinzîndu-și capul în mîini.

— Ce-ai vrut să faci ? îl întrebă Doja.

— Trebuie să ies de aici chiar astăzi! sări de pe bancă și începu să lovească cu tocurile cizmelor ușa grea de stejar. Atunci ușa se deschise și paznicul își arătă fața bărboasă. Du-te și spune stăpînului tău că vreau să ies de aici! răcni tinărul. N-au nici un drept să mă țină închis, sînt trimisul arhiepiscopului de Esztergom !

Paznicul rinji și se ploconi în bătaie de joc :

— Prea bine, mîria ta ! Eu ți-aș spune să mai aș- tepti, călăul nu și-a ascuțit încă securea, nu fii așa grăbit! și vru să plece.

— Înșă ușa se dădu în lături și apărû Bornemisza.

— Cum poți vorbi de securea călăului, ticălosule ? Nu știi că oamenii aceștia nu sînt închiși ? Domnule Hosza, liniștește-te, am venit să te anunț că în curînd arhiepiscopul va fi în oraș. A fost anunțată sosirea înalt sfinției sale... iată că spusele dumitale s-au adeverit.

— Vreau să mi se dea drumul pe dată ! strigă ti- nărul cu ochii pierduți, cu vocea tremurîndă.

— Am și pentru dumneata o veste bună, domnule Doja, vorbi Bornemisza, fără să-i răspundă lui Moise Hosza. Nădăjduiesc că astăzi e ultima zi când mai ești oaspetele meu. Cred că nu ți-a mers prea rău în tovărășia unui om atît de învățat ca domnul Hosza. Senioria sa și domnul Martinuzzi s-au interesat de dumneata. Cred că judecata e ca și făcută ! Bornemisza . îl bătu cu palma pe umăr și continuă : Măria sa prețuiește vitejia și curajul supușilor săi și pot să-ți spun cu toată siguranța că te așteaptă un viitor strălucit ! Poate și pe dumneata, domnule Hosza ! Eu nu te-am socotit niciodată așa de smintit pe cît pari, iar în privința sosirii arhiepiscopului, n-am pus niciodată la îndoială cuvintele dumitale !

Vreau să fiu liber! înțelegi ce înseamnă asta ? Vreau să fiu liber 1 vorbi Hosza cu glasul sfîrșit

— .Vei fi, te asigur că vei fi! De altfel ai fost și pînă acum. Cine te-a considerat prizonier ? Eu nu ! Cănelarul nu ! Poate dumneata însuși! Mîntea dumitale înflăcărată e de vină, domnule Hosza. Hai, așază-te să stăm de vorbă, liniștește-te! Bornemisza se apropie de Gheorghe Doja și, șoptit, îi spuse : Vei fi liber, domnule Doja, așa după cum mă vezi și te văd. Starostele Taill e un om și jumătate, cînd își pune în gînd să facă ceva, o face! A pus toate stăruințele pentru cauza dumitale. Și-a mai intervenit cineva...

Ar fi vrut să spună : mulțimea ! dar își opri șoapta. Prea s-ar umfla în pene secuul ! E rușinos că s-a ajuns pînă acolo, cînd datoria mea era ca de la început să string friul, să nu las gloata să-și facă de cap ! „Voievodul, — gîndi el, — poate să-și arate mărînimia, însă datoria mea era să nu las gloata să i-o ceară. Nu, cele ce s-au petrecut nu trebuiesc spuse țaranului”. Bornemisza schimbă vorba și cu falsă bucurie spuse:

— Strașnici oameni ai, domnule Doja, închipuie-ți, au atacat palatul episcopal !
— Oamenii mei ! nu-și putu ascunde mirarea Doja.
— Nu te speria ! Numai trei dintre ei... și nu li s-a întîmplat nimic. Cu voinicia lor au scăpat din ghearele monseniorului de Kutý pe picherul voievodului, un boem, bătrînul Ian Klepka. Mi se pare c-a fost vorba despre o fată, naiba știe ce i-a îndemnat! Destul c-a ieșit bine. Voievodul s-a bucurat și-a trecut cu vederea fața lor. Ba a făcut și haz de pățania sfinției sale, căci l-au burdujit bine voinicii dumitale ! Cînd ara aflat de picher și-am văzut mulțumirea mării sale, n-am mai trimis să-i urmărescă !
— Oamenii mei n-au putut fi 1 îl asigură Doja.
— Ei, așa mi s-a spus: oamenii lui Gheorghe Doja !

Bornemisza se așeză pe laviță, alături, dar Doja se trase puțin mai la o parte. Nu-i făcea nici o plăcere apropierea nobilului curtean și nici prietenia pe care acesta i-o arăta. Doja răspundea cu răceală. Nobilul începu atunci să-l sicîie pe Hosza.

— Ei, domnule Hosza, — începu el, — lămurește-mă și pe mine : unde-i țara aceea despre care-i vorbeai domnului Martinuzzi ?
— Nicăieri ! Dar ea va fi pretutindeni, fiți sigur de asta ! răspunse hotărît Moise Hosza,
— Nicăieri ! Și pe înălțimea sa, cardinalul Tamás Bakács, vreți să-l faceți împărat acolo ?
— Domnule, vorbești cu prea puțin respect față de acela care-i primatul Ungariei !
— Cum poți să-mi aduci asemenea învinuii ? I-am dat toate titlurile care i se cuvin, nu-i așa, domnule Doja ?

Doja ridică din umeri. Bornemisza era bine dispus și cu siguranță începuse iarăși jocul de întăritare a lui Moise Hosza.

— Aveți grijă să nu iasă treburile așa cam cum au ieși la Roma, adică, pînă la urmă, să se aleagă altul împărat în Țara Nicăieri, iar înălțimea sa, primatul Ungariei, arhiepiscop de Esztergom, magnatul Tamás Bakács, să cadă și de data asta din car, cum a căzut de pe scaunul papal.

Moise Hosza găsi c-ar fi o neghiobie să se trudească să lămurească pe un nobil ignorant. îi aruncă o privire disprețuitoare și nu-i răspunse la provocare. Bornemisza continuă :

— Am auzit că la Roma i-a speriat pe italieni cu strălucirea și măreția cortegiului său. Numai aur, numai mătăsurî și pietre scumpe. Caii îmbrăcați în fireturi, coifurile celor din suită turnate din argint curat! Mă mir cum de n-a fost ales papă ! Judecînd după felul cum s-a prezentat în cetatea papală, italienii își vor fi închipuind că pe la noi aurul se găsește prin scorburile arborilor, ca miera albinelor. Datorită risipei primatului nostru, cine știe ce gînduri și poftē îi vor veni papei și italienilor lui... să nu ne trezim într-o bună zi cu ei pe cap !

— Domnule, sînt lucruri pe care mintea dumitale nu le poate pricepe. Dacă nu binevoiești să-mi redai libertatea, cel puțin binevoiește și scuteste-mă de asemenea cuvinte. Nu dumneata ești chemat să-l judeci pe înaltul nostru arhiepiscop !

— Pe dumnezeul meu ! Începu să ridă cu hohote Bornemisza. Vorbești ca și cînd dumneata ai fi cancelarul din Țara Nicăieri! Iată că-ți fac plăcere și plec, sfătuiindu-te însă să ai puțină răbdare. În curînd vei avea fericirea să îngenunchezi în fața stăpînului dumitale!

— Te înșeli, răspunse cu dispreț Moise Hosza. Eu nu îngenunchez în fața nimănui. Iar înaltul prelat nu-i stăpînul meu. Între noi nu sînt stăpîni și nici slugi.

— Oho! izbucni batjocoritor Bornemisza. E vorba de Țara Nicăieri sau de curtea primatului Tamás Bakács ?

Moise Hosza îi întoarse spatele. Se așeză pe lavița lui și se lungi obosit.

— Nu te supăra, fă-mă să înțeleg, stăruî Bornemisza cu șiretenie, trăgînd cu coada ochiului spre Doja, făcînd-o pe nepriceputul. Știu că primatul are mai multe slugi decît regele, mai mulți vasali și mai mulți iobagi decît regele și voievodul împreună, iar jumătate din pămîntul Ungariei îl stăpînește el și mănăstirile lui. Dumneata spuneai că în țara aceea nu vor mai fi slugi și stăpîni. Cum vine asta ? De ce nu se leapădă acumă de vasalii, de iobagii și de slugile pe care le are ?

Doja umărea cu privirea cînd pe unul, cînd pe altul, își dădea seama că dacă curteanul vorbea în felul cum vorbea despre arhiepiscop, cu siguranță stăpînul său, voievodul, și poate și domnul Martinuzzi, cancelarul, tot așa vorbeau, neprețuindu-l prea mult pe Tamás Bakács. El se mai gîndi că, dacă aceștia nu prețuiau omul, cu atît mai puțin vor prețui acțiunile lui. Deci cruciada papei, războiul sînt împotriva păgînilor — deoarece era condusă de Tamás Bakács — nu se bucura de sprijinul stăpînirii. Față de Tamás Bakács, ca și fiată de toți marii seniori, Doja își avea părerile lui. Însă faptul că omul și acțiunea lui erau privite cu dușmănie de curtea voievodală, îl făcu pe Doja să se simtă oarecum apropiat de Moise Hosza și să-și schimbe în parte părerea pe care el o avea despre arhiepiscopul Tamás Bakács.

După plecarea lui Bornemisza, Doja rămase pe gînduri cîțva timp, mormăind din cînd în cînd țărănește: hm, hm, hm ! Apoi după ce Moise se ridică de pe lavița de piatră, Doja i se adresă :

— Moise Hosza, m-am gîndit la cele ce mi-ai vorbit, și ți-am spus cînstit că nu am încredere în arhiepiscopul dumitale. Ochi cu el n-am dat niciodată, dar am auzit și eu una și alta despre el, și drept să-ți spun, tot ce-am auzit nu-i prea făcea mare cinste. Ba dimpotrivă, toți îl zugrăveau ca pe un mare ticălos. Un stăpîn mai hain, se plîngeau oamenii de prin părțile unde el stăpînește, nu s-a mai pomenit. Se spunea că risipește aurul și argintul fără măsură, iar cînd i se golește punga, e în stare să ia și cenușa din vatra iobagilor săi, ca să și-o umple din nou. Dacă numai jumătate din cele ce am auzit ar fi adevărate, și tot aș fi fost în drept să nu mă încred în omul dumitale, și să-ți vorbesc de el cum ți-am vorbit, mă înțelegi ?...

— Bine, și unde vrei să ajungi ? Îl întrebă Hosza, nerăbdător.

— Unde vreau să ajung ? Acolo că auzindu-l pe nă-tăfleața asta de senior vorbind' în deridere despre arhiepiscop, am stat și mi-am spus : Unde s-a mai văzut una ca asta ! Corb la corb să-și scoată ochii ? De, te pomenești că tînărul meu tovarăș de temniță să aibă dreptate ! S-ar putea ca lupul să-și fi schimbat părul, mai știi!

— Și, și? întrebă Moise Hosza curios.

Și... asta ar fi! Aș vrea să-l întîlnesc, răspunse Doja scurt, în timp ce gîndurile i se îndreptau spre viitor, spre iobagii care odată în tabără, înarmați, vor ști ei ce au de făcut, mai ales că el va fi acolo

.CAPITOLUL III

Cu tot frigul care se lăsase, ulița curelarilor era în mare fierbere. Meșterii, calfele, ucenicii, chiar și femeile stăteau, în pragul caselor, cu privirile îndreptate spre hanul „Pelerinul”, în fața căruia po-
posea un echipaj ciudat.

Era o trăsură mare în formă de corabie, pusă pe patru roți înalte. În dreapta și-n stînga caprei su-
rugiului, doi arhangheli sculptați străjuiau, cu mîi-
nile pe minerele spadelor, amenințători, im spate,
alți doi arhangheli de lemn țineau tovarășie unui om
îmbrăcat cu o manta împodobită cu fireturi, ce
purta un scut într-o mină și o alebardă în cealaltă.
La trăsură erau înhâmați opt cai albi, acoperiți în
parte cu pături de postav purpuriu, cusut cu fir de
aur; frunțile cailor erau împodobite cu penaje de
pene de cocor.

Mai la o parte stătea un grup de călăreți cu steagul
desfășurat. Pe steag, cusuți cu fir și împodobiți cu
pietre scumpe, se vedeau cei doi apostoli: Petru și
Pavel, sprijiniți de o cruce butucănoasă. Cîțiva
surugii își făceau de lucru în jurul celui ciudat
echipaj.

Era trăsura preainălțatului primat al Ungariei, Ta-
más Bakács, arhiepiscop de Esztergom, cardinal,
fost candidat la scaunul papal.

Primatul nu acceptase invitația lui Zapolya de a fi
găzduit în palatul voievodal și trăsese la hanul
„Pelerinul”. Dorea să apară în fața orașenilor ca
unul ce nu are nici în din, nici în mîneacă cu stă-
pînirea. De altfel fusese informat de dușmănia cu
care era privită acțiunea sa, dușmănie care, în oa-
recare măsură, îi convenea. Meritul cruciadei tre-
buia să-i aparțină în întregime; de aceea în afară de
banii venețienilor și prestigiul papei, punea în joc și
influența, averea și oboseala sa.

Clopotele catedralei și ale celorlalte biserici sunau
fără întrerupere. În catedrală urma ca
arhiepiscopul să slujească un serviciu religios, iar
după aceea, așa cum anunțase prin crainicii săi, va
primi la hanul „Pelerinul” delegațiile cetățenilor, ale
nobililor și ale țăranilor liberi și chiar ale iobașilor
care înțeleg să sprijine cruciada sau să se înroleze
în Oastea Crucii. Reorotorii începuseră chiar din
zorii zilei operațiile de înscriere.

Orașenii vorbeau în fel și chip despre strălucirea
arhiepiscopală și sfîrșeau prin a găsi că acești re-
prezentanți ai lui Dumnezeu pe pămînt costă scump
de tot. Monseniorul de Kutly le lua dijme pentru pă-
sunea vitelor, taxe pentru trecerea podurilor, uium
pentru măcinat, pentru credință, și oricît ar fi plătit
ei, episcopul lor tot nemulțumit era. Fără doar și
poate, arhiepiscopul acesta, dacă ar păstori peste
ei, le-ar lua și pielea de pe oase.

Dar la urma urmei, cînd te gîndești la ceea ce te poate aștepta dincolo de mormînt, oricît ai plăti, tot face să ai pe cineva care ar putea pune o vorbă pe lîngă bunul dumnezeu. Păcat că monseniorul de Kuty nu-i așa cum ar trebui să fie ! Nu prea are mutră cucernică și nici distinsă ca arhiepiscopul, ci aduce mai mult a țîlhar, decît a cleric și senior. Cel puțin arhiepiscopul, după cum se vede și după trăsura care-l poartă, e înconjurat numai de arhangheli, și dacă mai ținem seama și de o faptă plăcută lui dumnezeu, cum e războiul sfînt împotriva păgînilor, fără îndoială are trecere mare în ceruri ! N-ar fi rău ca orășenii să-l primească cu toată cinstea, iar staroștii să-i dăruiască cîte ceva din partea breslelor.

Clopotele sunau într-una, cu dangătul lor mai viu și mai răsunător acum în gerul iernii. Orășenii erau îmbrăcați în haine de sărbătoare, pregătiți să se ducă spre biserici. Toți ar fi dorit să ia parte la slujba pe care urma s-o officieze arhiepiscopul, dar nu se putea, căci catedrala era în cetate și acolo nu aveau dreptul să intre decît magnații și curtea voievodului.

Oamenii se așteptau ca arhiepiscopul să împartă și indulgențe din partea papei, în afară de obișnuitele binecuvîntări arhiepiscopale. Mulți își pusese în gînd să cumpere aceste hîrtiute care dădeau dreptul la intrarea în rai, cu toate că în ultimul timp nenumărați defăimători vorbeau în derîdere despre aceste bilete de liberă intrare în sinul lui Abraham.

Dar oamenii se gîndeau că, oricum, nimeni n-ar putea face dovada că nu valorează banii dați pe ele.

Arhiepiscopului i se făcuse dîchisul: fusese proaspăt bărbierit, îmbrăcat, împodobit cu cele mai strălucitoare odăjdii, cu cuca pe cap și cîrja în mină. Dar din cauza oboselii nu se simțea în toane bune. Se așeză, așa împodobit cum era, într-un fotoliu la gura căminului. Medicul care-l urma pretutindeni veni și, cercetîndu-i limba, îi recomandă o cupă de vin roșu și cîțiva pesmeți. Arhiepiscopul își luase în ziua aceea cucernicia în serios. Era în postul Crăciunului și-ar fi vrut să officieze nemîncat, dar

dacă medicul prescrie, dumnezeu iartă ! Sorbi cupa de vin vechi, ronțai cîțiva pesmeți și prinse poftă de mîncare. I se aduse pe dată o piftie din coadă de castor — castorul se putea minca în post, fiind declarat pește — cîțiva păstrăvi prăjiți și, bineînțeles, vinul care îi plăcea lui mai mult, vinul roșu de nisip, vechi de cel puțin douăzeci de ani. Pe măsură ce minca simțea cum îi veneau puterile pierdute din pricina oboselii și hîrducăielilor trăsuri. Își aduse chiar aminte și de Moise Hosza și se miră că nu-i ieșise în întîmpinare, întreabă dacă nu-l căutase un tînăr și i se spuse că, într-adevăr, un tînăr ciudat îmbrăcat ceruse într-un fel nepotrivit să vorbească cu înălțimea sa, dar că fusese alungat.

Frigul din timpul nopții înghețase noroiul ulițelor: zăpada nu căzuse. Cerul era senin, cu soare palid de iarnă. Spre apus și răsărit, în depărtare, se vedeau munții cu crestele înălbite de zăpadă. Jos, înconjurînd orașul, Mureșul prinsese o pojghiță de gheață care strălucea în bătaia razelor soarelui. Era o zi frumoasă și tocmai în ziua aceea se întâmplase ca Gheorghe Doja să fie eliberat. El cobora singur din cetate. Era liber înainte chiar de a da ochi cu voievodul sau cancelarul Martinuzzi. I se spusese doar că nu are voie să părăsească orașul, căci va fi chemat la o înfățișare. Martinuzzi ticluise în așa fel treburile înaintea eliberării lui Doja, încît Werbóczy să fie trimis din cetate dimpreună cu Martini — misiunea lui Martini era ca să mășăluiască demonstrativ cu trupa sa prin jurul orașului și cetății Brașov, pentru a-i băga puțin în sperietți pe încrezuții brașoveni. În aparență, Werbóczy, care-l însoțea, părea să fie reprezentantul voievodului pe lângă condotier, în realitate, însă, marele nobil era pus sub paza lui Martini. Motivele care-l determinaseră pe cancelar să ia această măsură erau două și deopotrivă de importante. Mai întâi, eliberarea lui Doja ar fi dat naștere la violente proteste din partea lui Werbóczy și poate ar fi creat chiar și alte încurcături neplăcute. Iar în al doilea rînd, anunțîndu-se într-adevăr vizita arhiepiscopului Tamás Bakács în orașul voievodal, Martinuzzi ținuse ca Werbóczy să nu se întâlnească în nici un caz cu arhiepiscopul, căci întîlnirea ar fi putut înlesni o coaliție împotriva voievodului. Gheorghe Doja cobora spre poartă bătînd talpa să-și audă pașii, să-și simtă călcătura. Era fericit că după atîtea zile de temniță simte din nou pămîntul sub picioare, nu numai lespezile de piatră. Făgăduise lui Bornemisza că va aștepta să fie chemat, dar pusese și o condiție — să fie chemat cît mai iute, deoarece n-are timp de pierdut. Faptul că fusese pus în libertate înainte de a fi judecat îi întărea lui Doja credința că judecata, dacă cumva se va face, va avea același rezultat. În orice caz, o înfățișare cu puternicii dorea și el. Cînd va da ochi cu mărilor lor, le va spune în față tot ce crede despre ei și stăpînirea lor. Pe podișca de peste șanțul cetății se opri. În față avea orașul. O îngrămădire de case mici, abia răsărite din noroiul înghețat al ulițelor. Numai cîteva -clădiri mai ridicate : palatul episcopal, cele trei hanuri, bisericile. Nici o asemănare între acest oraș de scaun voievodal și orașele neguțătoarești : Brașovul, Sibiu, Clujul. Nici cetatea nu era cîine știe ce : ziduri crenelate, șanțuri, cîteva bastioane, o mică cetate de scaun. Numai palatul voievodal, nou clădit, dădea oarecare măreție cetății. Doja pași mai departe, spre oraș. La „Cornul Vînă- torului” urma să se întâlnească cu starostele Taill, după cum îi spusese Bornemisza. Nu știa de

sosirea arhiepiscopului în oraș. Pe Moise Hosza nu-l mai văzuse.

Odată cu arhiepiscopul și înainte de sosirea lui intrase în oraș și multă lume străină. Cele două hanuri, „Sfintul Andrei” și „Cornul Vinătorului”, nu mai aveau nici o odăiță liberă. Noaptea, mulți dormiseră pe mesele din sala mare a hanului. Curțile hanurilor erau pline de căruțe cu roți butucănoase, iar rîndași nu mai dovedeau cu lucrul, cu caii. Era o forfoteală și o larmă plină de înjurături cum rar se mai văzuse. Mulți dintre cei găzduți în hanuri erau neguțatori veniți să vîndă sau să cumpere, geambași care cumpărau cai pentru oastea cruciadă, recrutori, călugări, lume străină legată de cruciada papei Leon al X-lea. Dar în afară de aceștia, prin hanurile mai mici de la periferia orașului și prin cîr-ciumi găzduiau și mulți oameni cu îndeletniciri mai rar întîlnite : saltimbanci, dănuitori pe funii, îmblînzitori de animale, vînzători de buruieni și leacuri pentru răni, ghicitori, vînzători de horoscoape și amulete. Călătoria arhiepiscopului era un eveniment unic : el aducea cu sine năvala oamenilor spre orașele prin care trecea și toți cei amintiți se țineau pe urma cortegiului său, făcînd afaceri mai bune decît prin bîlcurile obișnuite.

Bătrînul Ian Klepka chefuisse toată noaptea. Băuse voinicește, bucuros că și de data aceasta a scăpat teafăr din primejdia prin care trecuse. Cînd se afla înghesuit în sacul călugărului Calist, cu călușul înfundat în gură, își luase rămas bun de la viață. Purtat pe spate de către călugărul schingiuitor, credea că face ultima lui călătorie. Dar deodată zgomot, zăngănit de săbii, strigăte! Ian Klepka începu să creadă că diavolii și îngerii se bat pentru sufletul lui. Iată că deodată sacul se desface, călușul sare din gura sa, iar un bătrîn mustăcios îl ridică de guler și-i strigă :

— Ia-o din loc, Jupîne Ian !

Calist, ajutoarele sale, însuși monseniorul de Kuty zăceau la pămînt, schilodiți de lovirurile a trei voinici. Unul dintre cei trei, împreună cu fata eliberată din mîinile episcopului, care prinsese și ea o spadă în mină, se retrăgea spre poartă. Ceilalți doi acope-reau retragerea. În uliță l-au lăsat singur pe Ian Klepka, nici rămas bun nu și-au luat de la el. Au încălecat pe caii lor și duși au fost. N-a mai avut nici cui să mulțumească... și Ian Klepka ținea să fie recunoscător. Tîmp de gîndit nu avea, așa că o luase și el frumusețel spre cetate. În noaptea aceea și alte nopți la rînd n-a închis un ochi, nu se putea dezmetici, nu-și dădea seama cum de s-a lăsat prins ca un prostănac. După o săptămînă însă, înarmat și însoțit de doi gornici, s-a dus la hanul „Cornul Vinătorului” cu gîndul să-și cinstească binefăcătorii, de cumva i-o găsi acolo. Se înțelege, nici urmă de cei trei; în schimb sala era plină : neguțatori străini,

mici nobili, ba chiar și un compatriot cu fica sa — meșterul artist Iosif Zlimka, care cu opt ogari dresați juca teatru. Fata lui Zlimka, Estela, cînta din chitară cîntece din Boemia, cîinii dansau, săreau prin cercuri, iar la urmă, pantomima, Estela avea ro-
lui de crăiasă a codrului, ogarii aveau și ei diferite roluri: unul era pădurarul, altul vînătorul, baronul, baronița, păstorul și păstorița. Spectacolul fu minunat, și ca urmare a fost răsplătit cu urale și cu bănuți de argint.
Ian Klepka a tot dat la vedre de vin tuturor celor care nu l-au refuzat. A petrecut ca niciodată. Estela i-a cîntat din chitară. Zlimka i-a vorbit de patrie, de necazurile de acolo, de taboriții care au început să se miște din nou... multe. Alți oameni, alte generații, dar năzuințele au rămas aceleași. Tot focul și l-a vărsat Ian Klepka atuncia, tot focul care o viață întreagă i-a pișjolit sufletul. Cine spune că numai călăreții ardeleni știu injura cu adevărat, se înșeală amarnic. Să-l fi auzit pe Ian Klepka, picherul de vi- nătoare al voievodului! Atunci ar fi putut prețui o adevărată injură bună. Dacă papa ar fi fost în hanul din cetatea voievodală, ar fi intrat în pămînt, iar episcopilor le-ar fi crăpat inima în patru.
Cine l-ar fi putut opri pe Ian Klepka ? Nici Dumnezeu, drăguțul, n-ar fi îndrăznit s-o facă, căci s-ar fi ales și el cu un potop de injurături.
După un chef strasnic urmează o dimineață de mahmureală. Omul abia se ține pe picioare, dar Ian Klepka cunoaște leacul. Două sau trei înghițituri de rachiu tare, cu chimen, și s-a dres. Haita și-a primit rația de carne, cîinii au fost pieptănați, totul e în cea mai bună ordine. Picherul pornește spre „Cornul Vi- nătorului” să se dregă. Străbate în lungul ei ulița curelarilor și rămîne năuc de ce s-a mai putut în- țimpla. Iată meșterii, callele, femeile și copiii, toți îmbrăcați în haine de sărbătoare, toți în pragurile caselor. Ce naiba s-o fi petrecut de ieri pînă astăzi ? Abia cînd ajunge în piațetă aude clopotele toate su- nînd. La naiba, doar n-o fi sărbătoarea Crăciunului, mai sînt doar două săptămîni pînă atunci! Cînd văzu echipajul acela ciudat, ostașii cu coifurile strălucitoare de argint, steagul desfășurat, caii albi și arhanghelii, crezu că visează și se frecă la ochi, dar nimic nu dispăru. De bună seamă, însuși papa, dușmanul lui de moarte, a sosit în orașul stăpînului său. bracul se teme de așa ceva, nu însă Ian Klepka.
Ocoli „Cornul Vinătorului” și se îndreptă spre „Pelerinul”, ca să privească mai de-aproape corabia pe roate.
Doja fusese atras și el de măreția și strălucirea suitei arhiepiscopului. Se apropiase și rezemat de trunchiul unui tei privea și se minuna. „Slabă minte are tînărul Moise Hosza, dacă își leagă nădejtile de

omul acesta 1" gîndi el, venindu-i în minte cuvintele de laudă la adresa arhiepiscopului, pe care le auzise din gura tînărului.

Primatul apăru în sfintele odăjdii: cuca de cardinal pe cap, cîrja arhiepiscopală în mină. Ușa trăsorii se deschide, scara se lasă în jos, călăreții își strunesc caii.

— Sîntul ei de lume ! strigă Ian Klepka și p.lef! cu căciula de pămînt, drept la picioarele arhiepiscopului. Tamás Bakács scăpă din mină cartea domnului Morus, „Utopia”, pe care o purta totdeauna cu el și care-l costase o avere. Bătrînul Ian Klepka ridea prosteste, după cum îi era obiceiul. O asemenea arătare nu mai avusese niciodată în față. Dar n-avu timp să ridă prea mult, doi ostași din suită descălecară în grabă și puseră mina pe el. Doja făcu cîțiva pași, nu ca să-i ia apărarea, ci ca să vadă mai bine ce s-a întîmplat. Atunci alți doi, crezîndu-l tovarăș cu Ian Klepka, bănuindu-i pe amîndoi atenta-tori la viața arhiepiscopului, se repeziră asupra lui. Doja trase spada, ceilalți doi făcură la fel și lupta începu.

Arhiepiscopul avea o teamă grozavă de atentate. Fusese atacat pe la spate eînd se afla în Italia și de atuncea, ori de cîte ori se apropia cineva pe neașteptate de el, se punea imediat în gardă. De data asta, însă nu putea s-o facă. Era îmbrăcat în odăjdiile pe care nu le suferea. Dacă ar fi avut spada la șold și hainele sale de cavalier, ar fi sărit în luptă, căci de felul lui era un om curajos, căruia îi plăcea nespus de mult lupta cu spada și lancea și era fericit cînd putea să se grozăvească, arătîndu-și dibăcia de luptător.

Cînd căciula lui Ian Klepka căzu cu zgomot la picioarele lui, gestul pe eare-l făcu fu să prindă spada; uitase că era îmbrăcat în odăjdii și că avea în mină scumpa carte a domnului Morus. Risul prostesc al lui Ian Klepka îl dezmetici și se convinse repede că nu putea fi vorba de un atac. Cînd văzu și încăierarea lui Doja cu ostașii, fu și mai mulțumit. Un asemenea prilej face să fie privit, chiar și îmbrăcat cu sfintele odăjdii, mai ales că luptătorul părea mare meșter în mînuirea spadei. Cavalerismul aventurier care sălășluia în tot felul de a fi al lui Tamás Bakács ieșise la iveală. Arhiepiscopul își sumese poalele fustei tivate cu fireturi și alergă în apropierea luptătorilor.

Cheorghe Doja lupta voincește, mînuia cu dibăcie spada. Secuil se înfierbîntase ca un armăsar buiac, și ceilalți doi luptători nu se lăsau mai prejos.

Luptau doi deodată, dar Doja ocolea loviturile și trecea la atac. Dintr-o măiastră lovitură de spadasin încercat, scoase pe unul din luptă. Alți doi își traseră spadele pentru a-i lua locul. Dar Tamás Bakács, cavalerul, făcu semn cu mina ca să

păstreze regulile cavalerești și numai unul să rămână în luptă. În toate, el' ținea mult la regulile jocului. Chiar și la slujba religioasă, deși o făcea în silă, păstra tipicul.

Lupta devenea din ce în ce mai palpitantă. Spadasinul arhiepiscopului își dădea toată silința, puneă toată știința în minuirea spadei, dar Doja era un adversar de clasă înaltă. El își înfrunța cu sînge rece potrivnicul, nu puneă patimă, ceea ce-i plăcu mult de tot arhiepiscopului. Tamás Bakács nu știa cine-i Doja, dar îi cîștigase admirația și simpatia arhiepiscopului prin felul degajat de a-și înfrunța adversarul. Hotărîrea lui Tamás Bakács era luată — oricine ar fi omul și oricît ar fi costat, el trebuia să facă parte din suita sa.

— Monsenior, opriți lupta ! Opriți lupta, se auzi de mai multe ori un glas.

Dar era în zadar, acolo nu se afla nici un arhiepiscop. Era numai cavalerul Tamás Bakács și pentru nimic în lume n-ar fi renunțat la acest spectacol, la care participa cu tot sufletul.

— Monsenior, sînt eu, Moise Hosza, opriți, vă rog, lupta ! Omul acesta nu-i un atacator, e Gheorghe Doja, îl cunosc !

— O clipă ! O clipă ! șopti arhiepiscopul, fără să-l privească pe tînăr.

În timpul acesta, zgomotul luptei scoase de prin hanuri pe oaspeți. Cetățenii uliței curelarilor îndrăzniră și ei să se apropie. Nu prea mult, dar destul de aproape ca să poată vedea. Tamás Bakács privea lupta cea mai frumoasă pe care o văzuse vreodată. Era tot cu poalele fustei sacerdotale ridicate, cu cuca arhiepiscopală dată puțin pe spate. Orășenilor li se păru mult mai apropiat de ei așa, mai ales că nu se găsea nimeni ca să-i alunge. Tamás Bakács își îndrepta din cînd în cînd privirea spre ei satisfăcut. Era bucurios că le poate oferi un spectacol așa de palpitant.

Doja minuia spada, ataca și se apăra, prelungea lupta voit. Din cînd în cînd își arunca ochii asupra arhiepiscopului. Un lucru era sigur — cu toate zorzoanele de mare cleric pe el — Tamás Bakács părea să fie un bun ostaș ce știe să prețuiască o frumoasă luptă cu spada. Cît privește gîndurile care-l preocupă, intențiile, planurile pe care le are, ar fi bine să-l cunoască mai îndeaproape. Mai știi, s-ar putea să fie ceva de capul lui ! Tot minuin'd spada, Doja se gîndea că n-ar fi rău să ajungă la o întîlnire cu arhiepiscopul, mai ales că războiul acesta cu păgîinii, în fruntea căruia se afla prelatul, îi aduce lui și iobagilor apa la moară. Odată ajuns la convingerea asta, găsi că nu mai are nici un rost să prelungască lupta, și din două lovituri date cu măiestrie își înfrînsă adversarul. Apoi se apropie de arhiepiscop și, după cum era obiceiul cavaleresc, îi prezentă spada.

Tamás Bakács, tot după regulile luptei, trebuia să-l felicite și îmbrățișeze, însă n-o făcu. În momentul acela își aduse pesemne aminte că, mai înainte de toate, el era arhiepiscop și că în această calitate venise în orașul voievodal. îi dădu deci numai binecuvântarea. Doja își aduse și el aminte de Dumnezeu și de cel care-l reprezintă pe pământ. S-ar fi cuvenit să îngenunche și să-i sărute mina arhiepiscopului, dar el se înclină numai și-și descoperi capul...

— E Gheorghe Doja ! îi șopti la ureche Moise Hosza arhiepiscopului.

— Gheorghe Doja ! A, dar sînt încîntat, nespuse de încîntat! spuse Tamás Bakács. Ești omul pe care țineam cel mai mult să-l întîlnesc, crede-mă ! Moise, să poftiți astă-seară la mine! Domnule Doja, sper că nu mă vei refuza. Acum iertați-mă, trebuie să-mi fac datoria de arhiepiscop !

Doja îl privi dintr-o parte; Moise Hosza se înclină.

— Prea bine, monseniore!

Tamás Bakács mai făcu o dată semnul binecuvîntării, apoi se urcă în trăsura pompoasă și caii porniră.

Întîrziase. Fără îndoială, în catedrală așteptau nobili și curtea voievodului... Nu face nimic, cel puțin dăduse un spectacol orașenilor, dacă nu le putea și lor oferi o slujbă religioasă. Asta prețuia poate chiar mai mult decît serviciul divin.

Cortegiul se pusese în mișcare. Pe tot parcursul pînă la cetate, uralele și cuvintele de bun sosît nu mai încetau. Arhiepiscopul Tamás Bakács împărțea binecuvîntări în dreapta și în stînga, convins fiind că în orașul acesta voievodal, mulțimea era cîștigată cu trup și suflet pentru cruciadă.

Ian Klepka fusese lăsat locului. Nu se mai ocupase nimeni de el, nici nu-l întrebaseră cu se scop făcuse gestul acela necuviincios. Își învîrtea căciula în mîini, nemaștiind ce să facă. Fumurile beției i se împrăștiaseră, mai că se rușina acum de cele întîmplate.

Omul acesta nu poate să fie papa, e un diavol care te trimite în iad dintr-o lovitură de spadă. O fi chiar Anticrist! Oricum,

dacă-i vorba de iad,
el păşeşte înaintea ta
! Straşnici oameni, n-
am ce zice !
murmură picherul

.După ce-și îndesă căciula pe cap, se îndreaptă spre „Cornul Vinătorului”, căci de dres tot trebuia să se dreagă.

Din catedrală lipsește monseniorul de Kuty. Puțini dintre nobili cunosc pricina. Cei mai mulți pun lipsa pe seama unei închipuite dușmăni față de primatul Tamás Bakács. întrebări șoptite trec de la unul la altul, intrigile se țes. Unii sînt pentru monseniorul de Kuty, căruia îi iartă toate păcatele numai prin faptul că înfruntă pe acest nechemat care s-a cocotat pe scaunul primatului Ungariei; alții, cei dornici de isprăvi și căpătuială, sînt alături de Tamás Bakács. E.1 reprezintă puterea, bogăția și aventura războinică, cel mai bun prilej pentru cei ce vor să se înalțe cu o treaptă mai sus.

În catedrală se află un număr mare de seniori. Magnații Báthori, Bethlen, Mayláth, Drágffy, Teleky, Perény, Székely, Kornis — mai toți sînt însoțiți de doamnele lor și de fiii și fiicele lor. Sînt de asemenea, mai în urmă, și nobilii mai mărunței, oameni legați de familiile marii nobilimi...

Toți sînt în haine de sărbătoare, cu caftane lungi, bătrîni cu baltage aurite în mîni, tinerii cu pumnale mici atîrnate de cîngătoare, căci în casa domnului portul armelor de luptă e interzis. Toți semeți, plini de mîndrie, stăpîni puternici, aproape de sine stătători, deoarece puterea regelui abia de se mai simțea, iar voievodul, cu toate ifosele sale, rămînea totuși un parvenit, prea obscur ca origină, ca să fie temut.

Ioan Zapolya și principesa Isabela, înconjurați de curtea lor, ocupau partea din dreapta, în apropierea altarului. Alături de voievod stătea Martinuzzi, avînd în față pe principele George, băiețașul lui Zapolya. Principesa era înconjurată de doamnele ei de onoare, printre care figura mîndră, puțin încruntată, a surorii lui Werbőczy, ieșea în evidență. Sora lui Werbőczy simțise dizgrația în care căzuse fratele său și voia să arate tuturor că privește cu trufie, fără să-i pese prea mult de acest lucru. Ea își rotea ochii asupra nobililor, căuta să întâlnească privirile magnaților prieteni.

La marginea altarului din stînga, lîngă un pilastru, stătea singuratic Bornemisza. El urmărea cu atenție fețele tuturor ; un gest, o privire, un clipit din ochi cu înțeles era notat în mintea lui și interpretat pe dată într-un fel sau altul. înainte chiar de a începe slujba, el știa încotro îl poartă gîndurile pe fiecare dintre participanți. Cîți au trecut cu Werbőczy, cîți au rămas pe lîngă voievod, care și cîți vor înclina spre aventura lui Tamás Bakács.

Orga și corul diaconilor înălțau imnuri. La cele două altare laterale, în așteptarea arhiepiscopului, preoții cădelnițau, rostind rugăciuni. Fumul parfumat de tămîie se înălța spre bolta gotică ; în sfeșnice ardeau luminări. Cu oarecare întîrziere apărură și arhiepiscopul însoțit de doi asistenți. Suita lui

ocupă un loc rezervat dinainte. Ostașii din garda arhiepiscopului fac front în spatele băncilor. Patru ofițeri cu coifurile strălucitoare pe brațe, cu pelerine negre pe umeri, ocupă în rînd locul din mijlocul catedralei. Magnații, ai căror ochi sînt îndreptați asupra ofițerilor, se simt mai mici în fața năreșiei și fastului lor.

Arhiepiscopul se oprește în fața altarului, înalt, tînăr, cu obrazul puțin pudrat, cu ochii strălucitori de încredere în sine, cuceri asistența de la primele gesturi, de la primele cuvinte rostite cîntat. Ochii Femeilor nu se mai desprindeau de pe figura lui Tamás Bakács. Chiar și bărbații recunoșteau că au în față un adevărat prinț al bisericii, căci Tamás Bakács juca minunat. Era greu de crezut că sub odăjdile arhiepiscopale se ascunde un vintură-lume, un aventurier fără credință.

După terminarea slujbei urmă predica. Tema era cruciada pentru care venise. Ridicarea creștinătății împotriva întinderii păgînismului, porunca sîntului părinte papa Leon al X-lea. Nobilii înțelegeau și-l aprobau. Nu cu mult entuziasm, dar oricum, era de datoria lor ca purtători de spadă să apere creștinătatea : timpul cavalerismului nu apusese încă prin părțile de răsărit ale Europei. Dar nu după mult timp, din predica arhiepiscopului nu mai era nimic de priceput. Anticrist își arăta colții, aventurierul lua locul arhiepiscopului, iluzionistul lua locul teologului îngrădit de dogme. Cuvintele, înșiruite lin la început, începuseră să curgă clocotitor, împrăștiind din belșug multă fantezie, multă poezie chiar, multă politică încurcată, abilă și ascunsă, nimic de reținut pentru urechile ignoranților magnați. Martinuzzi era atent, numai ochi și urechi, simț critic și împotrivire ; părerea lui era formată înainte ca Tamás Bakács să ajungă la o încheiere.

„Adversarii lui Bakács au perfectă dreptate! Sigur, o nouă aventură, dar o aventură dezastruoasă de data asta pentru mulți !” fu concluzia lui Martinuzzi.

Și cancelarul se feliță pentru buna idee pe care o avusese de a trimite o ambasadă la Constantinopol, eerînd în numele voievodului grația și prietenia sultanului.

Bakács trecu ușor asupra rolului Veneției. Nu aminti nici de bani și nici de arme, și luă totul asupra sa, arătînd ascultătorilor că el, primatul Ungariei, pune totul pentru cruciadă, tot ce are personal și tot ce are Ungaria, căci cîntea trebuie să revină în întregime regatului sîntului Ștefan.

„Unde o fi vrînd să ajungă ?” se întreba Martinuzzi. Cancelarului îi venise în minte bănuiala unora cum că primatul ar vrea să se substituie regelui, să ocupe tronul, să alunge pe Jageloni. Dar nu, omul acesta nu se încurca cu asemenea nimicuri, el pare

că năzuiește să treacă granițele Ungariei, un tron în Buda nu-i ceea ce pare să rîvnească, de cumva rîvnește ceva. Hotărît, planurile lui nu sînt decît visuri bune de aventurier. „Bietul papă ! Alegere proasiă pentru o dezastruoasă înireprindere!” își spuse Martinuzzi.

Pe cancelar nu-l mai interesau spusele arhiepiscopului, nu-l mai asculta. Își rotea ochii asupra magnaților plini de trufașă fiduție. Printre figurile celor din biserică nimic deosebit, imbecilitate și îngîmfare prostească. Au la sold o spadă, și prin castele zeci sau sute de ostași, atît. Purtat prin altă lume de propria lui imaginație, Tamás Bakács își continuă predica, lăsîndu-se ridicat în nori de propriile-i cuvînte. Nu se mai simțea pe amvon, nu mai era în catedrală. Era undeva deasupra tuturor stăpînind lumea. Cuvintele lui deschideau drumuri noi omenirii, distrugneau, clădeau, orînduiau, un talmeș-balmeș mistico-politic. Regatul lui Dumnezeu, papa, padișahul, nobili, plebeii, regatul Ungariei și... deodată, începu să vorbească despre republica lui Dumnezeu.

— Propovăduiește republica ! șopti Zapolya la urechea cancelarului.

— Mai rău decît atît, omul acesta e întruparea anarhiei, adevăratul Anticrist! răspunse tot în șoaptă Martinuzzi.

— Să plecăm, fu de părere voievodul.

— Nu putem, trebuie să stăm pînă la sfîrșit. E prea puternic, iar în spatele lui sînt forțe de care trebuie să ținem seamă ! îl făcu atent Martinuzzi.

— Papa ? întrebă voievodul.

— Și papa ! mormăi Martinuzzi.

3

În timpul acesta, în biserica neguțătorilor din mijlocul orașului, unul dintre dominicanii din suita episcopului, însoțit de Ambrus Szaleresi și Taill, stărostele neguțătorilor din Cluj, vorbea orășenilor, tîranilor și iobagilor strînși în biserică. Acolo' era și tînărul Moise Hosza, precum și Gheorghe Doja. Biserica era ticsită de bărbați din toate straturile: se aflau staroștii breslelor cu steagurile lor, nobili mici de țară, țărani liberi și cîteva delegații de iobagi. Mulți nu încăpuseră în biserică și forfoteau prin piața din față, unde recrutorii își instalaseră măsutele pe care scriau țidulele de recrutare.

Un dominican vorbi în numele papii, citind și bula papală. Urmă la rînd Szaleresi, care răscoli toate nemulțumirile, toate năzuințele orășenilor, în primul rînd cruciada. Da, de bună seamă, cruciada ! Dar sînt și alte socoteli și alte răfueli. Orașul acesta e un oraș voievodal. Foarte bine ! Dar orașul acesta e de drept al voievodului ? Cum ? Cine l-a clădit ? Cine-l susține ? Din munca cui trăiește ? Nu-i oare aceasta iobăgie curată ca într-un oraș cu meșteșugari și neguțători, cetățenii să nu aibă nici un cuvînt de spus ? Da, fără îndoială, se cade ca

toată lumea să plătească taxe și dări, dar se cuvine ca cei care plătesc să știe pentru ce și pentru cine plătesc... Voievodul ? Firește, voievodul trebuie să trăiască și el așa după cum cere rangul, dar n-ar fi mai bine, chiar și pentru voievod, să i se stabilească o așa numită listă civilă ? În apus, locuitorii orașelor care aparținuseră unui senior sau unui prinț, au ajuns la astfel de dezlegare și treburile ies la capăt cu mai multă socoteală ! Sint de asemenea orașe libere, cu cetăți proprii, cu administrație și oaste proprie... Foarte bine, foarte frumos chiar!... Dar oare dincolo de zidurile orașelor libere cine stăpânește ? Stăpî- nește acela care stăpînește pămîntul. Seniorul! Bine, domeniile vor fi ele ale seniorilor, deși asta se mai poate discuta, dar drumurile ? Drumurile pe care fiecare călător cu piciorul, cu calul sau carul, trebuie să se simtă în siguranță, pe care trebuie să treacă caravanele cu mărfuri, cum de nu sint ale tuturor ? Și de cînd asta ? Nu-i asta un furt de dreptate, un jaf ticălos, mai mare decît oricare altul, căci s-a făcut în dauna tuturor ?

— Am ajuns la sfîrșitul lumii, șopti vecinului său starosteale curelarilor, un om bătrîn, cu frica lui dumnezeu. Unde s-a mai pomenit atîta îndrăzneală ? Dacă în Buda se vorbește așa, înseamnă că Ungaria nu mai are stăpîn !

— Fără doar și poate, neguțatorul acesta cuteză- tor are dreptate, șopti vecinul. Treburile merg întocmai cum le arată el. Oare s-ar putea ca ele să meargă și altcum ? Nu zice nimeni că orașenii n-ar avea dreptul să-și spună și ei cuvîntul în treburile orașului și țării, dar nu așa ! Mai cu frumosul, mai cu buna, o mină spală pe alta și amîndouă obrazul! Ceea ce spune omul acesta e de neînchipuit! Ce-ar vrea el ? Să te duci și să-i spui voievodului: mîncîcă atîta, bea atîta, unde s-a mai auzit asta ?

— Așa-i, așa-i, e o nebunie! grăi îngrozit staros- tele curelarilor.

Dar dacă orașenii bogați cugetau în felul acesta, cei săraci, dintre meșteșugarii care cu greu își puteau agonisi pîinea de toate zilele, precum și calfele care nu-și mai puteau face un rost în viață, care jinduiau cu anii pentru a ajunge la o patentă de meșter de sine stătător, iar cînd ajungeau la ea, își dădeau seama că mare ispravă nu puteau face din lipsa mijloacelor, din lipsa sculelor, din lipsa banilor de trebuință pornirii unei neguțătorii sau meșteșug, gindeau cu totul altfel :

— Omul ăsta are toată dreptatea ! Mai merită să mai trăim așa cum am trăit ? Robi voievodului, robi nobililor, robi meșterilor cu stare. Nu vedeți, pînă și în bresle a pătruns spiritul robie! Cel puternic îi cel cu punga plină, el taie și spînzură, iar tu trebuie să înghiți și să taci! Hotărît lucru, așa nu mai merge !

— Szaleresi continua din ce în ce mai pornit:Se spune că privilegiile și drepturile consfințite

seniorilor sînt răsplata jertfelor aduse în lupta pentru apărarea țării, plata singelui vărsat pe cîmpurile de luptă — se poate ! Dar asta, cinstiți ascultători, a fost demult, cu secole în urmă, nu astăzi, cînd pentru apărarea țării toți trebuie să pună mîna pe arme! Ne-am putea noi bizui numai pe magnati în caz' de război ? Cine mai crede lucrul acesta ? Matei avea o armată permanentă recrutată din oamenii de rînd, iată că această armată nu mai este, au desființat-o domnii magnati. Și pentru ce au făcut oare asta ? Nu cumva pentru a-și putea face în voie de cap ? Astăzi, cinstiți cetățeni, sîntem în fața celei mai mari primejdii, pîgînul mai are numai un pas de făcut — cine i se va opune ? O oaste de cîteva mii de ostași, oastea compusă din banderile seniorilor ? Nu ! Dacă cineva va da lupta cu pîgînul pentru apărarea țării, acela va fi norodul! Pornim la luptă pentru a apăra creștinătatea. Unde sînt domnii seniori, apărători ai țării și creștinătății, după cum le place să li se spună ! Nu sînt în rîndurile noastre, fiindcă ei nu au de apărut nici țară, nici credință. Ei au de apărut privilegiul, dreptul paloșului și de aceea nu sînt alături de noi! „Iată că mai gîndesc și alții la fel cu mine, nu numai mulțimea celor apăsați de jugul puternicilor!” își spuse Doja. Și-i venea să strige în gura mare, să audă toți cîți se aflau acolo că la gîndul acesta a ajuns el mai înainte, văzînd suferințele mulțimii, și din ura puternică pe care iobăgimea o nutrește mocnit împotriva puternicilor. Inima îi clocotește de mulțumire, acum, cînd aude că aceste gînduri sînt împărtășite și de alții și nu numai împărtășite, ci și împrăștiate, ca să cuprindă întreaga țară, orașele, satele. Da, acum se putea începe lupta, lupta adevărată cu cei care au înrobit norodul țării! Doja ieși din biserică. Era prea strîns acolo, simțea nevoia de lărgime, de aer. Vrea să aibă lumea întreagă în față. În piața bisericii forfotea mulțimea amestecată : țirgoveți, țărani liberi, iobagi, mici nobili, ostași. Recrutorii lucrau de zor. Puneau pecetea pe cîte o țidulă, o dădeau apoi în mîna noului ostaș al Oastei Crucii, îi treceau numele pe o listă și terminau cu porunca: — Pînă la Paște să fii pe cîmpul din Râkos, în tabără. Dacă altă armă nu găsești, fă rost de-un topor, o să-ți prindă bine. Celelalte arme le vei primi acolo! Dumnezeu să-ți ajute !

193

De jur împrejurul pieței se instalaseră șatrele neguțătorilor care vindeau turtă dulce, podoabe, burujs- Războiul iobagilor ieni de leac, amulete, alifii pentru răni. Ghicitorii cereau stăruitor ca cei ce căscau gura să le arate palma, pentru a le ghici soarta. În mijlocul pieței, salimbancii și scamători ridicaseră un podium și-și arătau meșteșugul lor. Zlîmka cu fiica sa Estela se țineau și ei de aceeași breaslă și

dădură o reprezentație cu cei opt ogari dresați.
Urmară dănțuitorii pe funie. Oamenii, uimiți, priviră cum aceștia dădeau o adevărată luptă cu spadele, deasupra capetelor lor.
Tot orașul pătrecă cu zgomot. Parcă se rupsese ceva. Unii căscau gura, alții țîrguiau una și alta.
Toți vorbeau cu voce tare; erau ostași acum. Fiecare avea o țidulă cu pecetea pe ea. Țidula aceasta dădea dreptul recruților să-și părăsească stăpîni, meșterii, nobilii ai căror iobagi erau. Nimeni nu li se putea pune în cale, nici chiar voievodul. Incepeau să se simtă tari, mulți, puternici. Țidula de recrutare îi lega laolaltă, din oameni singuri și neputincioși îi făcea o ceată puternică, o ceată numeroasă în stare să-și arate forța dacă cineva le-ar fi stat împotrivă.
Ian Klepka se învîrtea și el prin piață. Se dresese cu câteva ulcele și se stricase cu altele. Acum mergea pe două cărări și ținea morțiș să fie recrutat și el. Tuturor celor gata să-l asculte, le explica cum se organizează o tabără după sistemul husit, taborit, unde carele aveau un loc de frunte. Pentru Ian Klepka, în organizarea unei tabere, un car bun, greu, face cît un zid de cetate. Vrea să meargă la luptă împreună cu mulțimea, căci, spunea el:
— Unde-i vorba de norod și arme, nu mai e vorba de popi. Acolo spada cîntă liturghia libertății! Iar cînd dădu cu ochii de Doja, se agăță de el. Merg cu tine, voinice, te-am văzut ce poți ! Du-mă să mor o moarte cinstită de luptător. Cel puțin acum, la bătrînețe, aș putea să am parte de asta, căci toată viața am trăit ca supus al altora, în mijlocul haitei de cîini, eu însumi un cîine la stăpîn!
Doja îl bătă prietenește pe umăr.

Grăbește-te,
grăbește-te 1 îi spuse
bătrînului Ian Klepka
și porni mai departe

Doja dădu un târcol prin piață și zărindu-l pe Szaleresi, care ieșise din biserică însoțit de Taill se îndreptă spre el.

— E căpitanul Gheorghe Doja ! spuse Taill, când Doja fu în apropierea lor.

— Să trăiești, căpitane Doja ! Ai fost în biserică, ai auzit ? îi vorbi cu entuziasm Szaleresi, stringindu-i cu putere mina.

— Fost ! Auzit ! răspunse scurt Doja.

— Ce spui ! Vii cu noi ? Te-ai înscris ? îl întrebară amândoi deodată.

— Merg ! Eu aștept de mult ceasul ăsta ! Mai mulți mici nobili formau un grup. își trăgeau mustățile și-și ridicau centurile de care atârnav spadă grele, grosolane. Priveau cu coada ochiului la recru- tori; nu îndrăzneau să păsească spre ei. Unii fuseseră în oraș în ziua când Borzo și ceilalți porniseră mulțimea spre cetatea voievodului. Strigaseră, ceruseră și ei eliberarea lui Doja. Alții veniseră împreună cu seniorii de care aparțineau, răspuseseră la chemarea comandantului călărimii ; dar socotelile lor erau altele, deosebite de ale marilor seniori.

— S-o ia dracul de nobilime dacă n-ai ce-ți trebuie și ești nevoit să aștepti bunăvoința magnatului ! Nu ești iobag, nu trebuie să ieși la muncă și nici nu trebuie să plătești taxe și biruri, dar asta-i libertate ? Să nu te poți hrăni singur, s-aștepti dărnicia mării sale ? vorbeau ei.

În fața unei mese la care stătea un recrutor, lumea începu să dea năvală. Iată-l pe Gheorghe Doja, nobilul, viteazul. Oho ! Pare că se are bine cu cel de-a vorbit în biserică. Uitc-i, pășesc alături ! Doja își duce spada în mână și-și zornăie pintenii colțuroși. Ce-o fi făcînd acolo ? Drace, te pomenești că se înscrie !

— Păi dacă-i vorba să se înscrie și Gheorghe Doja, ce mai așteptăm noi ? spun micii nobili. Mai bine cu spada în mână alături de Doja, decît purtînd scutul magnatului și apărîndu-l pe asupritor. Doja cel puțin știe cum se înfruntă dușmanul, îl cunoaștem noi !

Și grupul micilor nobili păsește cu liotărîre spre recrutor.

• — Ia scrie acolo, scribălăule ! strigă voinicul.

— Zi-i, viteazule ! răspunde recrutorul.

— Ion Mogoș, de Mogoșești, cu calul și armele sale ! Scrie-l și pe feciorul meu, are șaisprezece ani impliniți, așa ! Adă țidulele !

— Iănos Gyurka de Gyorfalva, cu calul, vezi bine, și armele mele ! — Scrisu-l-ai ?

— Scris, mări ta, scris ! făcu din ochi recrutorul.

— Scrie-mă și pe mine !

— Numele !

— Adâm Fazakas de Ciunăfaia... fără cal, cu scut și spadă ! Calul l-am băut ! Începu să ridă voinicul.

— Să-ți fie de bine ! Bate laba, bem un urcior și împreună când isprăvesc treaba. Cît despre cal, nici o grijă !... Astăzi capeți altul !

— Bem, dacă-i vorba de asta, se mai găsesc cîțiva pitaci în chimurul meu !

— Mă feciori, ia stați ! Ce-o să zică ai noștri, stă- pinii, magnații ? Am venit doară cu ei !

— Nici o teamă, Dane, dă-i dracului ! Scrie-te fără teamă, o s-o luăm din loc pe nespuse. Eu pe al meu de mult m-am gîndit să-l dau naibii, nu vezi ? Mi-a dat opinci în loc de cizme ! Unde s-a mai văzut calăreț cu opinci ? Mîine-poimîine o să mă pună să-i rînesc la cal, scîrnăvia !

— Domnule, nu-ți fie cu supărare, sînt judele Nicoară, mă auzi ?

— • Să fii sănătos, bătrîne, ce dorești ? Dacă te simți în stare, poți să te înscrii, spuneți numele ! Iobag ?

— Iobag, da ! Pe mine mă cheamă judele Nicoară din Înău. Dacă nu ți-i cu supărare, eu vreau să te mai întreb : aș putea să înscriu și pe alții, oameni din satul meu, iobagi ?

— Cîți ?

— Să spunem treizeci !

— Arme ?

— Fără, că știi dumneata bine... de mult nu mai avem dreptul să le purtăm. Cîteva topoare s-or găsi și poate și cinci-șase care cu cai, după cum spune bemul¹ voievodului, carele or fi de mare trebuință.

— Judele Nicoară, cu treizeci de iobagi, fără arme, cu cinci care trase de cai... gata ! repetă recrutorul cu glas tare cuvintele scrise, apoi se adresă bătrî- nului jude : Tîne, baciule, țidula : dumneata, treizeci de oameni și cinci care. Al cui iobag ești ?

— Al sfîinței sale episcopului de Alba !

— Să fii sănătos ! Nimeni nu vă poate opri, nici episcopul, nici chiar mîria sa voievodul, ai înțeles ?

— Mulțumescu-ți ție doamne, oare așa să fie, domnule ?

— Așa, moșule !

■— Doamne ajută ! Apoi, domnule, ce să-ți spun eu, om vedea noi ce-o mai fi.

— Bravo, moșule, și eu tot așa spun, intră altul în vorbă. Ia scrie-mă și pe mine !

— S-auzim, s-auzim, viteazule nobil ! Oho, griji ! Uite, nobile, că-ți ies degetele din ciubotă !

— Închide ochii și nu te uita, ciubotar ești tu de te uiți în virful cizmei mele ?

¹ Bem — boem, din Boeniia'. (N. A.)

Omul era uri voinic puțin adus de spate, cu umeri largi, cu picioare puțin curbate, încălțate cu cizme vechi, rupte. În schimb avea arme bune.

■— Numele, măria ta ?

— Zaharia Tureatcă, nobil din Broșteni!

— Toată cinstea, cucoane ! Maramureșean ?

— Ai ghicit! Scrie acolo : cal și arme faine, cizme rupte ! Ei, ai scris sau nu de cizmele mele rupte ?

— Scris, maramureșene, scris, sîntem dintr-o țară și eu sînt de pe acolo, de la Ust, știi unde vine ?

— Cum dracul să nu știu, peste dealuri!

— Acolo ! Noroc, cucoane, sănătate la boiereasă și coconi!

— Mulțumim dumitale, cărturarule !

lată că se apropie de masa recrutorului un grup de șase oameni. Un bătrîn merge în fruntea lor iar cei cinci, care-l urmează, par să fie din același neam, prea seamănă unul cu altul. Cu toții au același port: zeghe lungă, albă, cu glugă, înflorată cu negru, căciuli rotunde, joase și cizme cu Țîrfurile ascuțite, cu tocurile alămite. Fără îndoială sînt și ei mici nobili sau țărani liberi, căci poartă spade și junghiuri la cingătoare. În fața mesei s-au aliniat toți cei cinci tineri; bătrînul își întoarce capul spre ei, îi privește, pare mulțumit de înfățișarea lor și, tușind de două ori, dregîndu-și glasul, începu să-i vorbească recrutorului care-i privea uimit:

— Scrie pe-o Țklulă : Iosif Szilvász de Silvaș...

— ăsta eu sînt, bătrînul ! Apoi : Pista și Naci... ăștia is

ăști doi, feciorii mei. Ai scris ?

— Scris, măria ta !

— Ce măria ta ! Eu nu-s măria ta !... Mai scrie-l și pe ăsta, tot neam de Szilvász, e Ianis, nepotu-meu!... Vezi să nu ne incurci... tuspătru sîntem Szilvász !

— Doamne feri ! făcu recrutorul.

— No, bine! Acu' scrie-i și pe ăștia doi : ăsta-i Barabás Nagy, ginere-meu, iar ăstălalt, tinerelul, cu ajutorul lui dumnezeu o să-mi fie și el ginere, îl cheamă...

— Szárosy László ! strigă tînărul.

— Te-a întreat cineva ? se încruntă bătrînul la viitorul său ginere.

— E isteț, e isteț ! rîse recrutorul.

— La dracu'! E o nătăfleată ! grăi bătrînul și luă Țirlula din mîna recrutorului.

Exemplul primilor mici nobili fu urmat de alții. Cînd veni arhiepiscopul să afle cum merg înscrierile, mai mult de cincizeci de mici nobili maghiari și ro- mîni se înscriseră pe liste, iar dintre ȧrgoveȧi, țărani și iobagi, mai mult de o mie.

Ȧțiva valahi făgărășeni, nobili mici cu oarecare stare, stăteau la o parte. Se deosebeau de ceilalȧi prin portul lor mai îngrijit și înfăȧșarea mai boierească. Ei erau de sine stătăȧtori, nu aparȧțineau

niciunui magnat. Mica lor bunăstare îi făcea să fie încrezuți, să nu se amestece cu ușurință în gloată. Dar când îi văzură pe Tamás Bakács, un adevărat cavaler războinic acum, dezbrăcat de odăjdiiile arhiepiscopoești, semeț și cutezător, cu înfățișarea de soldat încercat în lupte, le fură ochii. Pășiră în întâmpinarea lui și-l salutară ca pe un cavaler purtător de spadă, după cum cerea tradiția pe care făgărașenii, țărani-ostași, mândri de trecutul lor ostășesc, o păstrau cu sfințenie.

Tamás Bakács își dădu pe dată seama că are în față mici nobili-țărani și-i primi cu atenția cuvenită. Recrutorul înscrise și pe aceștia, iar arhiepiscopul strînse fiecareia mina.

În curînd, numărul micilor nobili plecați din bandediile magnaților fu atît de mare, încît formară o trupă destul de numeroasă, iar cînd cavalcada magnaților, ieșiți să vadă isprava oamenilor lui Tamás Bakács, trecu prin piață în galopul cailor, fu nevoită să oprească. Unii dintre oamenii lor de casă erau acum în grupul celor recrutați și-i priveau pe magnați cu semeție, fără ca cel puțin să se descopere în fața foștilor lor stăpîni.

— Ce înseamnă toată mascarada aceasta ?

întrebă unul dintre magnați pe cîțiva mici nobili, care, strînși grup, povesteau rîzînd cu hohote.

— Cruciada ! răspunseră în cor.

— Cruciada păduchioșilor ! Pînă-n seară să fiți în tabără la locurile voastre ! le spuse poruncitor magnatul.

— Găsește pe altul să-ți poarte opincile, măria ta !

— Ați întors vremurile îndărăt, noi le-om împinge înainte ! Nu pînă unde le-a lăsat Matei regele, ci mult mai departe ! strigă Zaharia Tureatca, nobil de Broșteni.

— Cum vorbești așa, țărănoiule ?

— Uite așa, măria ta ! Glasul ceasului de față ! Ne-a fost de ajuns pînă acuma ! Unde ne sînt păminturile, unde ne sînt drepturile ?

— La grajd, la rînit caii, nu la oaste, sperjurule !

O să-ți tai capul ! Unde ți-i jurămîntul ?

— Încearcă, măria ta !

— Cum ? îndrăznești ?

— Oho ! Și-neă cum ! Coboară de pe cal dacă-ți dă mina să încrucișezi spada cu mine !

Magnatul spumega de furie. Zaharia Tureatcă se sprijinise bine pe picioarele lui crăcănate și aștepta. Cu o mină ținea spada de mijloc, cu cealaltă înclăștase minerul, gata s-o tragă.

Un recrutor care se afla în apropiere se puse în fața maramureșeanului și-i vorbi magnatului:

— Măria ta, știi prea bine, nimeni nu se poate împotrivi recrutărilor și nu poate pune stavilă poruncii regelui și sfîntului părinte, papa Leon al X-lea ! De dorești, îți citesc bula sfîntului părinte ! Și fără să aștepte răspunsul seniorului începu să citească cu glas tare.

Micii nobili și poporul se strânseseră buluc. Când auziră primele cuvinte sacramentale, toți se descoperiră. Seniorii fură nevoiți .să facă și ei la fel. Omul citea rar, apăsînd cuvintele, subliniind cu gesturi blestemele împotriva celor ce-ar împiedica, sub uri motiv sau altul, pe supușii lor de a se înrola în cruciadă.

Magnații strîngeau frîiele cailor și-și mușcau buzele de furie. După ce recrutorul termină cu cititul bulei, seniorii se acoperiră și porniră în pașii cailor.

— Dacă treburile vor merge cum merg acum, nu știu cine ne va ara ogoarele !

— Asta n-ar fi o prea mare pagubă. Hambarele mele sînt pline... și doar femeile rămîn, vor munci ele. Dar ce ne facem dacă toți pe care-i avem pe lîngă noi vor spăla putina și se vor duce în oastea zănaticului de arhiepiscop ? Vom fi nevoiți să ne curățim noi înșine gunoiul cailor !

— Să-l ia dracul pe arhiepiscop și pe papa !

— Se spune că nu crede în Isus Hristos cum nu crede sultanul păgînilor !

— Hai, întreabă-l pe Marlinuzzy, el știe să le lă-murească pe toate !

— Martinuzzy ! Ne vinde păgînului, dalmatinul !

— Atuncea dă-te cu papa și cu Tamás Bakács !

— încotro te învîrți, numai de dușmani dai!

În calea .magnaților venea un grup de cinci-șase oameni de vîrste diferite și după straietele pestrițe de pe ei se vedea cît de colo că tot ce aveau era de că pătat. În fruntea lor, cu cițiva pași înainte, mergea unul ,mai tînăr. Purta o perelină scurtă pe umeri, o palăriuță mică cu pană înaltă pe cap. Era țiterășul Domokos. El se opri înaintea călăreților și-și struni țitera.

— Dă-te la o parte, mierloiu! De cînteceale tale ne arde nouă ? strigă unul dintre magnați și mai să dea cu calul peste Domokos.

— Lasă-l să cînte ! Inima-și cere alinarea. Cîntă-ne ceva din vremuri trecute, un cîntec de vitejie ! Domokos făcu un semn ortacilor săi, lovi strunele și începu :

*„Dînd chîot de alarmă, Kaian a venit Pe roibu-nspumat Din
întîis răsărit. Cînd el trage spada Ce-o poartă la briu,
Curg valuri de singe În juru-i pîriu. Îi fulgeră ochii
Stringînd frîu-n mină Și trupuri vînjoase Cad frînte-n
părină”.*

— Măriile voastre, zvîrliți zece mărci pentru niște sârmani cîntăreți!

— Oho! Zece mărci ! făcu un magnat.

— Cîntă, țigane, o să le primești! Cîntă mai de-parte balada străbunului Kaian ! Cine-a făcut-o ?

— Eu, măria ta, eu ! Domokos mă cheamă și ou sînt țigan !

— Lasă pliscul și dă-i drumul !

— Zece mărci, măria ta, numai zece, nu le cerem pentru pîine. Vrem și noi cite o spadă ,1a sold.

— Spadă ! Nu mai spune!... Cîntă, cîntă, mier-
loiu!e, o să le primești !
Domokos își luă nădejdea de la cele zece mărci.
Schimbă struna. Își dă din nou drumul vocii, iar cu-
vințele lui au acmă alt înțeles. Ele se înfig ca va-
lurile spadelor în sufletele magnaților :

**„Poporul ridică Semeț fruntea-n slavă. Puterea
dreptății E arzînda lava. Nedreptii slint moartea Și
tremură furii. Cum tremură-n vînturi Frunzișul
pădurii”.**

— Destul ! Destul ! Așa, zece mărci, o spadă la
gold ? ridică unul dintre magnați biciușca.
— O spadă, păduchosule, o spadă vrei ? Du-te
să-ți dea arhiepiscopul, pușlama ! Dacă vrei să
cînți, vino în slujba mea. Îmi cînți din țîteră baladele
tale și eîi te îmbrac și te hrănesc ca pe un porc în
cocină. Te încălț și-ți dau și-o apărătoare de muște,
spada ,nu-i pentru tine !
— Vezi de altul, măria ta ! Zvîrle banii, ți-am cîn-
tat! Plătește, măria ta, dacă vrei să te bucuri de
prețuirea noastră !
— Prinde-o bine și-o păstrează ! Asta-i pentru
prețuire ! strigă magnatul și-l croi cu biciul peste
față.
— Mi-ai crăpat pielea', măria ta, țîșncște
sîngele... Uite-i roșu ca para focului! O să o țin
mînte, ș-apoi...
— Dă-te la o parte, golane !
— Mă dau, mă dau, vultane ! Și strîngîndu-și bu-
zele, ștergîndu-și sîngele, Domokos începu să-și
poarte în neștire degetele pe strune.

4

A treia zi pe la prînz, ciudatul echipaj al arhiepiscopului Tamás Bakács părăsi orașul voievodal, îndreptîndu-se spre Sibiu. Ambrus Szaleresi, împreună cu starostele Taill, plecaseră din ajun ca să molco- mească ostilitatea sașilor, care nu vedeau cu ochi buni cruciada și nu erau dispuși să dea vreun ajutor.

Sașii își aveau rînduiealile lor, organizația lor bisericească independentă, nici nu voiau să audă de autoritatea episcopilor maghiari și cu atît mai puțin de-a primatului Tamás Bakács. Aveau decanul loir bisericesc și stăteau în legătură directă cu Vaticanul.

Dintre orașele cetății întemeiate de către sași în Ardeal sau cedate lor de către regii Ungariei cu prilejul colonizării, Sibiu și Brașovul erau cele mai puternice. Sibiu, mai mult decît Brașovul, se bucura de mari și numeroase privilegii fiind considerat ca centru al comunității săsești. El era un oraș meșteșugăresc și ne- guțătoresc, întărit cu ziduri puternice și avea o octate apărută de o garnizoană destul de numeroasă. Sibiu se bucura de drepturile orașelor libere. Poseda domenii întinse și avea multe sate cu iobagi, întinzîndu-și

stă- pînirea pînă în vecinătatea domeniilor și satelor
cetății Făgărașului. Dar nu numai orașul ca atare, ci
și satele sășești din jur se bucurau de mari privilegii
— țărani și sași erau oameni liberi.

Taill însă cunoștea și unele nemulțumiri interne ale
comunității sășești și-și inchipuia că, manevrînd cu
șiretenie, ar putea să obțină de la ei dacă nu o
participare totală, cel puțin un ajutor material. Mai
erau apoi iobașii de prin sate, care aparțineau
orașului, și care ar fi putut fi întăriți și puși să se
răfuiască cu jupînii sași, pricini fiind
destule. Noaptea ninsese. Un strat subțire de
zăpadă acop- rea pămîntul. Arborii păreau
înveșmîntați în hermelină. Nu sufla nici o boare de
vînt, soarele strălucea rece pe cerul lipsit de nori.
Greoaie, trăsura arhiepiscopului înainta în pașii
cailor. Un grup de călăreți îi deschidea drumul, iar
în urma trăsorii, mai mult de trei sute de mici
nobili, țărani și țîrgoveți, cărora li se dăduseră cai și
arme, formau o escortă puternică. Convoiul acesta
urma să-l însoțească pe arhiepiscop pe toate
drumurile pînă la înapoierea în orașul de reședință.
Oamenilor li se cususe cîte o cruce pe piept și
începuseră să-și spună între ei „frate.” Fiecare își
păstra gîndurile ascunse și năzuințele
nemărturisite, căci nu îndrăznea încă să și le dea în
vileag.

Tamás Bakács era obosit. În el, pasiunea ardea cu
flacăra mare, dar sleindu-i repede puterile, avea
nevoie de liniște, de multe ori chiar de zile întregi.
înfășurat în blănuri scumpe, înfundat în perne ca o
feimeie'por- nită la drum. Tamás Bakács
dormita, ascultînd cuvintele lui Moise Hosza.
Tînărul stătea ghemuit pe scău- nașul de la
picioarele arhiepiscopului. Era fericit! Lumea putea
fi mișcată din loc, și dovada erau gloatele care
porneau. În curînd totul va fi răsturnat, praf și
pulbere se va alege de ceea ce pare de neclintit. Și
dacă norocul îi va ajuta — și-i va ajuta ! de asta nu
se îndoia de loc Moise Hosza — vor reuși să-i zvîrle
pe musulmani dincolo de Bosfor și drumul spre
republica lui Dumnezeu e deschis.

Tamás Bakács îl asculta cu interes și zîmbea ca un
cotoi mulțumit, torcîndu-și și el visele. Îi plăcea
nestrămutata credință a tînărului în reușita
întreprinderii sale. Aproape îi venea și lui să creadă
că așa se va în- tîmpla. Oricum, prea mult nu se lăsa
amăgit de visuri, nu era așa de naiv. El avea la
îndemină și alte fiare în foc. Nu reușește această
întreprindere botezată cruciadă, va încerca alta.
Poate ceva mult mai răsunător, căci el ținea imult la
glorie. Ceea ce încerca, trebuia să albe mare
răsunet, chiar dacă n-ar fi reușit să ducă la
îndeplinire oe-și propusese. încercase să ajungă
papă, nu reușise, încerca acum cruciada și
răsturnarea lumii. Va izbuti, bine, iar de nu va

izbuti, iarăși bine. Prinde alt fier din foc, și încearcă altă ispravă. Deocamdată, jocul cu cruciada și cu reoublica lui dumnezeu pare amuzant, pasionant chiar. Pretutindeni lumea vorbește de el, de Tamás Bakács. Senatul Venetiei îl proclamă chiar cetățean al orașului contra tuturor regulilor cetății. Papa îl prezintă, prin enciclicele¹ sale, întregii creștinătăți ca pe cel mai vajnic apărător al credinței lui Hristos, ca pe un legendar erou cruciat. Casa Medicis îi pune la dispoziție banii de care are nevoie și dacă bancherii cer unele acoperiri, unele garanții în obiecte de valoare și bijuterii² scumpe, asta-i numai pentru a păstra regulile stabilite de fondatori, spun ei. Bani sint berechet. Papa i-a pus și el la dispoziție, prin Fuggeri, toate suimele încasate din indulgențe. Fuggerii schimbă acești bani, ai cărei concesiune de încasare o au, în arme, materiale, muniții, livrându-le prin familia Medicis, ca isă nu se pună rău cu sultanul.

Lumea știe mai multe despre Tamás Bakács decît despre neputinciosul Jagelon care ocupă tronul Ungariei. Erasmus de Rotterdami îi răspunsese la una dintre multele scrisori pe care i le adresase Tamás Bakács, iar domnul Iohannes Morus, prin cartea sa, nu-i arătase oare drumul care duce spre republica lui dumnezeu ?

Fără îndoială, pentru moment nu putea fi vorba decît de cruciadă. Doar tînărul acesta vorbește de viitor și-l face și pe el să se lase uneori furat de visuri prea timpurii. Prea timpurii ? De ce prea timpurii ? Nu e toată Ungaria la picioarele sale, nu pornesc oaimenii pe toate drumurile spre tabere ? N-a reușit el să strîngă un număr atît de mare de oameni și printre ei foarte mulți viteji ? Pînă și secuul Gheorghe Doja, de a cărui faimă s-a auzit în întreg Balcanul, s-a legat să-l urmeze. E foarte adevărat, se pare nu cu prea multă tragere de inimă, dar poate așa îi firea omului.

— Moise, crezi că .acest Gheorghe Doja va veni în tabără ? îl întrebă arhiepiscopul într-un tîrziu pe tînăr.

— Sint sigur, monseniore ! răspunse Moise

Hosza cu o convingere nestrămutată.

— Nu cred să fi priceput mare lucru din ceea ce i-am spus, pare un țărănoi cu capul de lemn!

— Va înșelați, monseniore ! Gheorghe Doja nu e un om al vorbelor înșirate frumos, dar e în schimb un om hotărît și de bună credință. Gînd s-a legat să vă urmeze, o face cu toată țaria. A fost cea mai bună alegere, monseniore ! Faîma lui prețuiește cît o armată. Dincolo de Dunăre e cunoscut ca un adevărat erou, tot așa cum e cunoscut și în Ungaria și Ardeal. Numai auzind numele Lui Gheorghe Doja

¹ Enciclică — scrisoare circulară a papei. (N. A.) 204

și lumea se va mișca și dincolo de Dunăre. Vă rog să mă credeți, monseniore, ne apropiem de republica noastră !

— Bine, bine, Moise, — îi potoli avântul arhiepiscopul, — mu înțeleg pentru ce nu în-a urmat, aș fi vrut să-l aim în fruntea cortegiului meu ! Nu cumva neguțătorii aceștia, starostele din Cluj, împreună cu Szaleresi, pregătesc ceva în spatele meu și l-au tras de partea lor ? Mi s-a părut prea apropiat de starostele acela din Cluj, pe care am uitat cum îl cheamă.

— Taill, monseniore !

— Da, da, Taill ! Numele îmi este cunoscut, clar nu știu unde l-am mai auzit ! Cine o fi omul acesta ? Am aflat că în orașul lor au organizat o trupă destul de numeroasă... să fie el sincer legat de cruciadă și de mine ?

— Despre cine-i vorba, monseniore ? Despre Doja sau despre Taill ?

— Și despre unul și despre altul !

— Cît privește pe Gheorghe Doja, vă rog să aveți toată siguranța. Pe Taill nu-l cunosc prea bine, pare să fie prietenul lui Szaleresi, însă pentru Doja mă pun eu chezaș, monseniore !

— O ! O ! făcu arhiepiscopul.

— Nu v-a urmat, — continuă tânărul Hosza, — fiindcă mai are unele socoteli cu voievodul...

Zapolya urma să-l judece pentru nu știu ce încurcătură, cu un magnat, altfel ar fi venit cu noi !

— Ah ! Voievodul acesta ! Turbă nu altceva ! I-am refuzat și invitația de a lua parte la masa lui !

— Ați făcut foarte bine, monseniore !

— Nu-i așa ? Mi se pare că prietenul duimital, domnul Martinuzzi, trage sforile la curtea lui Zapolya. Nu mi-ai spus prea multe despre el.

•— Nu-i prietenul meu, monseniore. Dacă nu sosești la timp, m-ar fi ținut mult și bine în temnița lui. Drept să vă spun, tni-i și teamă să mă înapoiez în Alba !

— Trebuie ! Trebuie să mi-l aduci pe Gheorghe Doja. N-are pentru ce să-ți fie teamă, nu cred să îndrăznească voievodul, l-aș excomunica nuimaidecît !

— Despre Martinuzzi, ce-aș putea să vă spun ? Convorbirile pe care le-am avut cu el s-au mărginit la chestiuni abstracte. El căuta să mă tragă de limbă, în- drumind convorbirea pe plan politic, dar o politică mărunță, de intrigării. Habar ȝnu are de ceea ce fră- mintă lumea. N-aș putea să spun că e un sprijinitor al trecutului, dar nici al viitorului, spre caire nu aruncă nici o privire. Tratează cu cinism orice idee măreață. După el, lumea „nu trebuie să rămână așa cum e, dar nici cum socot marii gânditori. Cred că nu și-o poate închipui într-o formă ideală ! Aim convingerea că nu l-a înțeles nici pe Platan... despre domnul Moirus, nici nu mai vorbesc ! După cîte am auzit șoptindu-se, neguțătorii din

Augsburg au încheiat cu el o afacere de arme... dar asta e o chestiune care nu ne interesează !

— Te înșeli, m-ar fi interesat foarte mult!

— Am mai auzit și de-o ambasadă trimisă la sultan, dar nu cred !

— M-ar fi interesat și una, și alta. Neguțătorii aceștia îi întâlnești pretutindeni, se amestecă în toate. Szaleiresi mă face să cred că vrea să pară mai mult de- cît un ajutor în cruciadă. Cine știe ce gânduri îl poartă pe el și pe orașenii lui ! Prea mulți străini îl influențează ! Da, e agentul Veneției, dar în ceea ce face mi se pare că e mai cu seamă influențat de frământările care preocupă lumea în apus !

— Asta trebuie să vă bucure, monseniore ! Papa, Veneția au ce au cu turcii, noi însă nu ne vom opri aici ! Mergem mai departe, spre republica lui Dumnezeu !

■— Da, da, dar vezi...

Arhiepiscopul tăcu, închise ochii și-și înfundă capul în gulerul blănii, care îi dădea o senzație plăcută.

Moise Hosza tăcu și el. Cortegiul înainta printre dealurile acoperite cu zăpadă. Drumul părea pustiu... nu întâlneau pe nimeni în cale. Din cînd în cînd, caii o luau la trap, trăsura înaltă se legăna ca o corabie bătută de vînt. Caii celor care urmau trăsura nechezau dornici să-și ia avînt, căci mersul în pas nu se potrivea lor. Erau cai iuți de călărie, obișnuți cu fuga năvalnică, cai de luptă.

Călăreții păreau posomorîți, plecau într-o întreprindere pe care n-o înțeleseseră bine, care ascundea ceva, așa după cum în sufletul fiecăruia se ascundea o năzuință nemărturisită tovarășului de alături. Fiecare își spunea: „Om mai vedea ce-o imai fi !” Dar deși acest fel de a gândi era al tuturor, el nu se transmisese de la unul la altul, mocnea doar în sufletul fiecăruia. Deocamdată călătoreau în urma trăsorii arhiepiscopului, undeva, oriunde, cît mai departe de stăpîinii pe care-i părăsiseră. Omul din trăsură avea grijă de hrana lor, de

îmbrăcămintea și armele lor ; pentru început trebuia să se mulțumească cu atît, mai tîrziu...

Ajunși în Apolci, populația săsească li se arătă dușmănoasă. Sașii nu țineau seama nici de importanța personajului din trăsură, nici de numărul mare al ostașilor care-l însoțeau. În satul acesta sășesc trebuiau să poposească peste noapte. Preotul și primarul le ieșiră în întîmpinare, jeluindu-se :

— N-avem loc, n-avem merinde, n-aveim fin !

— Plătim ! răspunse intendentul arhiepiscopului.

— N-avem !

— Cum, părinte, nu se găsește un locușor pentru înălțimea sa primatul Ungariei ?

— Cu cea imai mare părere de rău, nu ! N-avem nici de unele. Încercați la valahii de la marginea de sus a satului. Ei au vite mai multe decît noi, tot

ci ,au cosit fînețele noastre, au strîns girezi mari de
fîn de pe pă- mînturile noastre... noi n-avem.!

— Bine, pater, va să zică pentru primatul
Ungariei nu se găsește un loc în casa sfinției tale ?
Preotul îl privi pe primar, primarul pe preot, amîn-
doi ridicară din umeri :

— N-avem !

— Bine ! Vom poposi la valahi! hotări intendentul.

În noaptea aceea,
biserica săsească fu
prădată. Cămările
din turnul bisericii,
uinde sașii își
ascundeau slăninile,
șuncile și șiragurile
de cîrnați puse la
păstrat, fură golite
de-a binelea. Cîțiva
porci, cîțiva viței și
juncani măcelăriți ;
finul luat și dat din
belșug la cai.
Arhiepiscopul cină și
el ca un ostaș de
rînd, îndopîn- du-se
cu merinde furate

.A doua zi, o dată eu ivirea zorilor, preotul și primarul satului, însoțiți de câțiva frunțași îmbrăcați în costumele lor cu totul deosebite de-ale ungarilor și valahilor, croite după mioda .săsească, cu mantale largi, albastre, cu glugă pe spate, avînd pe capete bonete roșii cu țuguil lăsat în jos, încălțați cu cipici cu virfurile întoarse în sus, se îndreptau spre colibele valahilor. Ostașii din garda arhiepiscopului își dădeau coate, unii aruncau cîte o glumă, alții cîte o înjurătură. În apropierea colibei unde sălășluise Taimás Bakács, intendentul le aținu calea :

— Ce doriți dumneavoastră, cinstiților ?

— Am fost prădați! Am fost jefuiți ! Vrem să vorbim cu înălțimea sa. Ni s-au furat slăninile, șuncile și cîr- nații, ni s-au înjunghiat porcii, viței și juncanii, ni s-a furat finul, vinul din pivețe, tot !

— Cum se poate, preacinstiților, lucrul acesta ! se miră prefăcut intendentul. Dumneavoastră parcă spuneți că n-aveți nici de unele ? Părinte, dumneata știi destul de bine : de unde nu-i, nici dumnezeu nu poate lua !

— Măria ta, domnule, ni s-au luat 1 vorbi fără să clipească primarul.

— Nu cred ! Să .mă bată dumnezeu dacă pot crede ! Dacă v-aș crede acum, ar fi însemnat să nu vă fi crezut ieri seară, cînd susțineți sus și tare că n-aveți nici de unele. N-aim dreptate ? Hai, mergeți și vă vedeți de treabă, senioria sa își face rugăciunile !

— Aim fost jefuiți ! Am fost jefuiți! susțineau mortîș preotul și primarul sașilor.

— Ați prins pe cineva ?

— N-am îndrăznit să ieșim afară din case, ne-ar fi luat și viețile ! Vrem să fim despăgubiți !

— Vedeți-vă de treabă ! Dacă mai stăruiti mult și mai susțineți asemenea neghiobii, s-ar putea ca acești viteji ostași să jse supere !

— înălțimea sa să ne plătească pagubele 1 strigară toți deodată. El trebuie să răspundă pentru pagubele noastre !

— Așa ! Batjocoriți pe înălțimea sa 1 Așteptați numai, o să vedenii îndată cine are dreptate. Băieți 1 Oamenii aceștia cred că au de-a face cu niște tîlhari ! spuse intendentul înfuriat, adresîndu-se ostașilor care se strînseseră în jurul lor.

14

W9

— Ia-ți picioarele-n spinare și șterge-o pînă ți-i bine, jupîne! Tu ești burgmestru! ? Hei, popo, vezi că ți s-a răcit culcușul, ia-o din loc, pleacă cît mai în grabă, huuu, huuu ! se răsti un ostaș la ei.

I
Burmestru — primarul.

Cînd arhiepiscopul ieși din colibă, popa, primarul și fruntașii sașilor din Apold fugeau de rupeau pămîntul, fluturîndu-le în vînt poalele mantailor și bălăbănin- du-li-se într-o parte și-n alta țuguii bonetelor.

— Ce s-a întîmplat, voinici ?
— Nimic, înălțimea voastră ! Ați dormit bine ?
— Slavă domnului ! Ce spuneți ? clipi și reț din ochi Tamás Bakács. Cam greu de găsit cele de trebuință pe aici, pe la oamenii aceștia sărmani!...
— Greu și nu prea, înălțimea ta ! grăi Tureacă, maramureșeanul. Am găsit și noi ce s-:a putut, nu prea mult, dar cît a fost, a fost chiar de ajuns !
— Nu te plîngi ? îi făcu cu ochiul Tamás Bakács.
— M-ar bate Dumnezeu de în-aș plînge ! rinji Tureacă.
— De, — zîmbi intendentul, — așa se întîmplă ostașului, o dată mai rău, altă dată mai bine, știe înălțimea voastră tot așa ca și noi ; ați mai fost doar prin tabere ! Dacă se mai greșește cîteodată, Dumnezeu îi bun și iartă ostașilor.
— Nu vă bateți capul cu ce crede Dumnezeu de niște viteji care trebuie și ei să trăiască, asta-i treaba mea, n-aveți înici o grijă, spuse arhiepiscopul. Ei, cum stăm, gata de plecare ?
— Gata, înălțimea voastră !
Sașii însă nu se lăsaseră cu una, cu două, ei trimiseră în grabă mare un călăreț spre Sibiu, pentru a anunța de oele întîmplate și a înimîna o listă lungă de despăgubiri magistrului orașului, sub a cărui jurisdicție stăteau comunele săsești.

Intîmplarea
petrecută în satul
săsesc avu darul de a
descreți frunțile, de
a-l apropia pe Tamás
Bakács și mai mult
de ceata care-l
însoțea. La început,
oamenii se

aşteptaseră la
muştrări, dar cînd
văzură uşurinţa cu
care arhiepiscopul
trecuse peste faptele
necinstite să- vîrşite
şi-l văzură făcînd
ştrenghăreşte cu
ochiul îl primiră cu
mai multă dragoste
în inimile lor

„g
Tamás Bakács ceru să-i fie adus calul. Se plictisise să tot călătorească cu trăsura. Se simțea refăcut, sin-gele începuse din nou să gonească năvalnic prin vinele sale. Dintr-o aruncătură fu în șa, ceea ce stîrni entuziasmul ostașilor care-l priveau. Nu mai încăpea nici o îndoială, arhiepiscopul era un ostaș ca și ei, un comandant care știe să se facă iubit, care știe să treacă cu vederea un act de indisciplină și să închidă un ochi cînd trebuie. Să poftască cineva să le stea în cale !
Cu toate acestea, magistrul orașului Sibiu le închise porțile în nas. Arhiepiscopul se aprinse și protestă, amenință, cuvintele lui însă se loveau de dir-zenia magistrului. Sasul nici nu voia să audă de cruciadă ; însuși papa Leon dacă ar fi venit, el tot n-ar fi mișcat nici un deget. Papa cu bula sa, cu blestemele și excomunicările, nu-l înspăimînta. Veneția, Augsburgul, Fuggerii... nici nu vrea să audă ! Ei trăiesc în colțul acesta de lume și nu vor să se pună rău cu nimeni. Pentru ei Constantinopolul e mai aproape decît Roma, chiar mai aproape decît orașul de reședință al regelui Ungariei. Papa dacă vrea război, să vadă de alții, ei însă nu vor da nici un ban pentru scopuri străine intereselor lor.
Toate stăruințele păreau zadarnice. Tamás Bakács își frămînta mintea cum să facă să iasă cu prestigiul neștirbit din încurcătura cu sașii. Cîteva sute de ochi erau îndreptați asupra lui; a bate în retragere în fața acestor burghezi încăpățînați, însemna a pierde pentru totdeauna încrederea oamenilor care și-au pus viețile la picioarele lui.
— Vom intra în oras, ori vreți, domniile voastre, ori nu vreți ! Vă dau un sfert de ceas timp de gîndire, apoi voi asalta zidurile ! amenință el.
— Mai bine v-ați gîndi să plătiți ce-ați luat cu hapca din comuna noastră Apold, îi răspunse batjocoritor magistrul.
— Vă jucați cu focul ! îl înfruntă Bakács.
— Ne apărăm orașul ! răspunse dirz magistrul.
Dar Szaleresi și Taili nu stătuseră degeaba în oraș. Tocmai cînd Tamás Bakács începuse să-și privească ceasul — o podoabă în formă de pară, opera unui meșter arab din Damasc, pe care dăduse foarte mulți bani — veni un om care se strecurase pe o altă poartă a orașului și înmînă un mesaj din partea celor doi neguțători :
„Calul nostru troian se află în orașul lor, în cu-rînd se vor deschide porțile, Szaleresi și Taili.”
Arhiepiscopul schimbă tactica. Zîmbind binevoitor, se adresă magistrului, care nu părăsise fereștriuca tăiată în poartă :
— Vom rămîne în fața porților orașului pînă vă vor veni gînduri mai bune ! Apoi făcu semn oamenilor să descalece și el însuși făcu același lucru.
— Nu vă vom deschide niciodată ! răspunse magistrul privindu-l prin fereștriuca cu ură. Puteți

să stați mult și bine, când vă va răzbi foamea veți pleca !

— Vă înșelați, vom avea tot ce ne trebuie.

Moșioa- rele dumneavoastră și satele ne vor da toate cele de trebuință, răspunse arhiepiscopul.

— Asta ar însemna jaf în timp de pace! Nici chiar tătarii n-ar îndrăzni s-o facă !
Tamás Bakács cu ostașii care se strânseseră în apropierea lui începură să facă haz pe socoteala magistrului. În semn de adîncă indignare și nestrămutată hotărîre, magistrul trînti cu putere ferestruica. Printre rîndurile călăreților străbătu un strigăt de minie; mulți cereau să nu se mai discute, ci să forțeze porțile, punind în felul acesta la încercare tăria hotărîrii magistrului. Arhiepiscopul le făcu semn să se liniștească ; nu peste mult timp porțile se vor deschide de la sine. Nu trebuie să-și piardă cumpătul.

Avea dreptate Szaleresi, calul troian se afla în cetatea sașilor: Era chiar acolo de multă vreme și conducătorii orașului nu-l văzuseră. Cuvintele celor doi propovăduitori pentru cruciadă îl scosese la iveală, începuse a necheza, a-și ciuli urechile. Era vorba de cruciadă, bineînțeles, dar Szaleresi lăsa să se înțeleagă că mai era vorba și de altceva, și mai întîi, de ceva ce interesa deaproape pe toți nemulțumiții orașului devenit domeniu al cîtorva familii. Așa spre pildă : funcțiile nu se mai ocupă după merite și hotărîre obștească, demnitățile trec din tată în fiu, fără să mai fie întrebați cetățenii, în Sfat, nici un om mai sărăcut, nici un meșter care mai lucrează în atelier la cot cu calfele sale ; numai bogați, numai oameni cu zeci de calfe și ucenici. Cum se poate îngădui asta? Și-apoi magistrul ! De aproape un veac, magistrul e din aceeași familie... unde s-a mai pomenit una ca asta ? A sosit timpul ca această stare de lucruri să ia sfîrșit!

Cînd Szaleresi și Taill trimiseseră arhiepiscopului mesajul acela scurt, hotărîrea celor mai multe bresle era luată. Trecînd peste opoziția înverșunată a fruntașilor, oamenii începură să se strîngă pe la casele stegarilor: începură chiar să bată și tobele, deși treaba părea că se face în ascuns. După cîteva ceasuri, toată lumea nemulțumită din oraș pornea spre poartă, unde trupele cruciade așteptau să li se deschidă.

■— E de neînchipuit! se minuna unul dintre ajutorii magistrului. De unde vor fi ieșit ? Totul mergea cum nu se poate mai bine, lin, fără zguduieți, și iată unde am ajuns !

De unde vor fi ieșit atîția ? mormăi și magistrul îngrijorat, cînd văzu gloata apropiindu-se de poartă. Cu toții strigă, zbiară, privesc încruntat la dregători: mulți au pe ei hainele și sorțurile de lucru.

Pe lături .merg .mercenarii orașului, chipurile ca să păstreze ordinea, dar nu-i mai puțin adevărat că nu

fac nimic în acest scop. Căpitanul mercenarilor a luat-o înainte, nu vrea să se amestece cu mulțimea, dar nici s-o potolească. Zărindu-l pe magistrul și pe ajutorii săi, alergară cu pași mari, iar penajul îi flutură ca și poalele pelerinii sale scurte. Ajuns în fața magistrului, abia trăgându-și răsuflarea, este luat la rost:

— Fecior de tîrfă, — îi strigă plin de minie magistrul, amenințindu-l cu pumnii, — ce înseamnă toate acestea ? Pentru ce te plătim ? Hoțomane ! Poruncește pe dată trântorilor tăi să împrăstie golănimăa asta gălăgioasă, ai înțeles ? Căpitanul face un pas înapoi, se încruntă. Asemenea vorbe nu i s-au spus niciodată, de nimeni.

— Sint ostaș, sint ostaș, repetă el, și parcă alte cuvinte nu-i mai vin în minte. Dar deodată se pornește : Resping injuria, resping injuria ! Ne-am obligat să luptăm împotriva dușmanilor cetății, nu împotriva cetățenilor ! și căpitanul îi întoarce magistrului spatele și pornește grăbit, parcă și-ar fi adus aminte de cine știe ce.

— Ticălosule ! îi strigă din urmă magistrul. Apoi disperat către ai săi: Il vedeți, îl vedeți cum își flutură penajul ? Nici gînd nu are să împrăstie mulțimea gălăgioșilor. Ce ne facem ?

Ajutorii magistrului sint și ei înspăimîntați. Dracul știe ce-i de făcut ! Ba da, cel mai cu cap lucru ar fi să-și ia fiecare tălpășița, și asta cit mai în grabă. Mulțimea se apropia amenințătoare. Oamenii de pază care străjuiau poarta stau înmărmuriți.

— Dați poruncă să se deschidă porțile, domnule magistrul, — spuse păzitorul porții, — sintem prinși între două focuri !

Oamenii lui Tamás Bakács deveniseră nerăbdători și era greu să-l mai facă cineva să aștepte. Nedeprinși cu vorbăria și așteptarea începuseră să injure soldățește, rideindu-și spadele spre cei ce stăteau deasupra zidurilor, deși din partea acestora nu venea nici o provocare. Porțile se deschiseră în curînd în lături. Era și timpul.

Vremea încerca să se schimbe. Vîntul începu să sufle în lungul văii, nori negri învăluiseră munții din apropiere. Frigul se întetise. Arhiepiscopul își înfășură în jurul trupului blana scumpă. Stătea în cumpănă cum să intre în oraș : să intre calaverul cruciat sau arhiepiscopul de Esztergom, primatul Ungariei ? Tamás

Bakács își întoarse capul spre trupa care-l însoțea, vrînd parca să citească pe fețele ostașilor hotărîrea pe care trebuia s-o ia. Ochii tuturor erau ațintiți asupra lui. Nu mai stătu la îndoială :

— Aduceți-mi coiful, nemții aceștia nu se vor lăsa impresionați de odăjdiiile arhiepiscopale !

După ce-și pusese coiful în locul căciulii călduroase, încălecă și-și trase spada, ridicînd-o deasupra

capului; garda sa personală, spadasiinii cu coifurile de argint, o luă înainte. Tamás Bakács, cavalerul cruciat, porni în pasul calului în urma gărzii. Cele ci- teva sute de călăreți de adunătură îl urmau, toți hulpavi în priviri, toți jucindu-și caii în friu. Fruntașii orașului, împreună cu magistrul, intraseră parcă în pământ. Orașenii se aliniaseră în lungul străzii. Tamás Bakács înainta printre ei mai mîndru și mai țănoș ca un cuceritor. Sibiul i se părea acum prima poartă a Constantinopolului. Dacă lucrurile vor merge tot așa, nimic nu-i va sta în cale. Oricum, în orașul acesta cu nemți încăpățînați va face ordine. Îi va arăta el magistrului, burghezului trufaș, ce înseamnă să închizi poarta în nas cavalerului Tamás Bakács, cruciatul!

În urma trupei venea încet, în pas ca de înmormîntare, ciudatul echipaj, trăsura corabie în care tînărul Moise Hosza își depăna visurile. Orașenii se des- copereau respectuoși cînd trăsura trecea prin dreptul lor, convinși că în ea se află arhiepiscopul de Esztergom. Cui să-i treacă prin minte că năstrușnicul călăreț, țănoș ca un cocoș infuriat, care trecuse prin fața lor, ar fi putut fi o față bisernicească de cea mai mare vază.

Cînd însă aflară că arhiepiscopul era cavalerul acela cu coiful strălucitor, cu spada trasă, cu calul jucăuș, și-și mai amintiră și mutrele fioroase ale ce- lor cîteva sute de călăreți care-l urmau, gîndurile lor începură să se întunece. Cine știe ce-ar mai putea ieși din toate acestea, prea s-au lăsat ușor duși de cei doi limbuți! Fără indoială, oamenii aceștia fioroși, aproape sălbatici, care-l însoțesc pe cavalerul cruciat, nu vor părăsi orașul pînă nu le vor roade și ultimele provizii. Și s-ar putea întîmpla și lucruri mai neplăcute. Entuziasmul lor se topi cu totul.

De data aceasta, Tamás Bakács nu mai căută un han unde să găzduiască cu suita sa ; ceru stăruitor un palat, ceea ce făcu ca orașenii să se împrăstie în- groziți. Cu toate stăruințele lui Szaleresi și Tail.1, nimeni nu mai vru să audă de schimbarea conducerii orașului. În taină, cîțiva starosti de bresle hotărîră să-l caute pe magistrul orașului și să-i ceară iertare. Numai țesătorii rămaseră credincioși celor doi ațîță- tori. Țesătorii erau mulți și cea mai mare parte dintre ei erau săraci lipiți pămîntului, căci munceau ca zileri la două mari familii care dețineau mai toate atelierele de țesut, pivele și vopsitoriile. Un singur patron mai mic putea să facă față greutăților și să lupte cu cele două familii bogate ; el era acum purtătorul de cuvînt al breslei țesătorilor.

Magistrul stătea ascuns. El primi cu satisfacție de- legația celor care veniseră să-și ceară iertare pentru mica lor răzmeriță și toți împreună hotărîră să trimită în grabă o solie la Alba Rdia, cerînd voievodului să vină în ajutorul lor.

Tamás Bakács stăpânea cetatea. Mercenarilor oraşului, care nu acceptaseră să se înscrie printre cruciaţi, li se luară armele şi fură închişi împreună cu căpitanul lor. S.trăjile de pe la porţi fură înlocuite cu ostaşi cruciaţi. În oraş nu intrase un prieten, ci un duşman care nu ţinea seamă de nimic. Vestea ocupării Sibiului ajunse în aceeaşi zi la urechile iobagilor şi păstorilor valahi de prin satele apropiate şi mulţi porniră spre oraş. N-aveau gânduri vrăjmaşe. Auziseră că un înalt dregător din Buda stăpi- neşte acum cetatea. Voiau să ceară dreptate. Suferiseră atâtea din cauza vecinătăţii oraşului, încît abia mai puteau trăi îngrămădiţi prin văgăune de munti şi goluri de pădure, unde au fost nevoiţi să-şi clădească satele. „Dacă s-a schimbat stăpînirea în oraş, trebuie să li se facă şi lor dreptate”, îşi spuneau încurajatori. Recrutorii intrară în activitate. Oameni pentru cruciadă se prezentau cu duimul. În afara saşilor săraci din oraş, a celor fără lucru, veneau iobagii de prin satele învecinate şi cerură să fie înscrişi. Vreme de două zile, peste o mie de iobagi fură înrolaţi. După ce-şi primeau ţidulele din mina recrutorilor, se strîn- geau în faţa casei unde era găzduit arhiepiscopul şi cereau să li se facă dreptate. Bineînţeles, despre dreptate încă nu putea fi vorba, asta va veni mai tîrziu. Să se bucure acum că au scăpat de sub jugul stăpi- nilor şi au libertatea de a purta arme. El, Tamás Bakács, arhiepiscop de Esztergom, nu se poate amesteca acum în treburile oraşului. într-una din zilele următoare, o ceată de păstori valahi din Poiana Sibiului se prezentă arhiepiscopu- lui şi ceru eliberarea din temniţa oraşului a unui preot valah şi a unui vraci sas, condamnaţi la moarte prin ardere pe rug. Acuzaţia era următoarea : bogătaşii saşi, din două comune învecinate Poienii Sibiului, veniră şi se plînseră magistrului că vitele lor pier văzînd ou ochii, iar celor rămase în viaţă le seacă laptele. Vinovaţi de această pagubă în vite îi credeau pe preotul valah şi pe bătrînul vraci sas, care umblau cu vrăji, spuneau ei. Magistrul a rămas foarte surprins — era o acuză grea învinuirea de vrăjitorie, pedeapsa era arderea pe rug. Şi nici de vrăjit nu se vrăjea cu uşurinţă. Vrăjitorii nu-şi nesocoteau meseria cu lucruri de nimic. Aşa că magistrul nu vedea pricina pentru care cei învinuiţi ar fi fost împinşi să recurgă la vrăjitorie. Ceru bogătanilor saşi dovezi. Bogătanii au fost nevoiţi să arate pe ce-şi întemeiau acuzaţia : comunele lor aveau din timpurile colonizării o păşune pe care o stăpîneau de drept — pot dovedi asta cu diploma regelui Bela — însă oameni buni şi cu frica lui Dumnezeu fiind, şi neavînd atunci nevoie de acea păşune, au lăsat-o tot în stăpînirea pămînteni- lor. Anii au trecut, şi cu anii, veacurile. Mai acum un an, avînd nevoie de acea păşune, căci comunele lor s-au

mărit și gospodăriile s-au înmulțit, se înțelege, au luat de la valahi pășunea. Au luat-o fiindcă era a lor și aveau un drept asupra ei, consfințit printr-o diplomă regească. Valahii s-au supărat foc și s-au ridicat cu bițele. Au alungat vitele, au bătut păstorii, dar până la urmă ei au fost forțați să se astimpere și bogătanii sași au intrat în folosința pășunii. Dar, minune : de atunci vitele lor slăbesc pe picioare și mor, vacile lor nu mai dau lapte, se usucă văzînd cu ochii și mor pe capete ! Asta nu poate fi decît vrăjitorie ! Și cine alții decît cei doi, preotul valah și bătrî- nul vraci sas care se aciuase și el pe lîngă păstori- mea valahă, ar putea fi învinuiți ? Magistrul auzise și el cîte ceva despre un popă vrăjitor și un vraci sas, amîndoi din Poiana. Acuza parea, prezentată în această formă, mai mult sau mai puțin întemeiată. Mai răminea de dovedit dacă în- tr-adevăr au pierit vitele sașilor din cele două comune. Dovada a fost făcută cu ușurință. S-au găsit repede cîteva martori care să jure că au văzut pe bătrînul vraci și pe preotul valah umblînd printre vitele sașilor care se aflau pe pășune. Tamás Bakács ascultă cu atenție spusele păstorilor valahi. El credea cu tărie în boscoane ¹ și privea cu multă încredere o prevestire bună auzită din gura vreunui ghicitor. Trimișii păstorilor valahi mai cereau și înapoierea pășunii pe lîngă eliberarea celor închîși. De înapoierea pășunii nu putea fi vorba. Tamás Bakács nu venise doar în Sibiu ea să răscolească trecutul. În ceea ce privește eliberarea celor doi oameni din închisoarea orașului, asta o putea face. Arhiepiscopul auzise că valahii sînt neîntrecuți ,luptători și, făcîndu-le pe voie, eliberînd pe cei doi, se va duce vestea prin văgăunile munților, se va vorbi de el, și mulți vor veni și se vor înrola în oastea crucială. Și în afară de asta, Tamás Bakács ținea de mult timp să dea ochi cu un vrăjitor valah... despre legaturile lor cu necuratul auzise atîtea ! Chiar regele era și el de aceeași părere, căci nu de mult dăduse, la stăruința domnilor stăpînitori de pămînt, o diplomă care suna cam așa: „*Preoții și vracii valahi sînt opriți de a chema pe necuratul, de a blestema, de a face boscoane. Cei prinși vor fi arși pe rug, conform vechilor canoane*”. Tamás Bakács credea mai puțin în puterea lui dumnezeu și mult mai mult în puterea necuratului, pe care se spunea că-l slujeau vrăjitorii, alchimiștii, ghicitorii și popii acestor schismatici valahi. Condamnații urmau să fie arși pe rug după trecerea sărbătorilor Crăciunului, în timpul carnavalului, pe care sașii îl sărbătoreau cu jocuri și cîntece, cu

¹ Boscoane — vrăji, farmece. (N. A.)

belșug de băutură și mâncare. Magistrul și Fruntașii orașului ținuseră ca la carnaval să aibă un spectacol mai deosebit, mai tare. Arderea celor doi pe rug nu era de disprețuit, ca ar fi completat de minune petrecerile și în același timp ar fi servit și ca pildă celor ce ar fi îndrăznit să se ridice împotriva stăpînirii lor, chiar și sub forma aceasta a vrăjilor și blestemelor.

Sentința trebuia nimicită, altfel eliberarea nu valora mult — odată plecat arhiepiscopul din oraș, cei doi năpăstuiți ar fi fost din nou întemnițați. Era un caz ciudat, și dacă arhiepiscopul i-ar fi dat dezlegare spre mulțumirea celor mulți, i-ar fi adus faimă de împărțitor de dreptate... deci popularitate.

Tamás Bakács nu cumpăni prea mult: convocă pe judecători și-i forță să rejudece procesul și să nimicească prima sentință. Eliberarea celor doi avu răsunetul așteptat: mulțimea de iobagi și păstori din munți veni și se înrolă în oastea cruciată, fiecare cu gîndul de a se vedea scăpați de sub jugul stăpînilor.

Arhiepiscopul avu însă o dezamăgire. Cei pe care-i scăpase de la arderea pe rug nu erau ceea ce el se aștepta să fie. Popa era un popă valah ca oricare altul, iar bătrînul un simplu doftoritor de dobitoace și nimic mai mult. Toate stăruințele lui Tamás Bakács fură zadarnice; cei doi nu vrură să audă de necuratul și se jurară pe sfînta Fecioară că habar n-au de boscoane.

Popasul în oraș devine de la un timp plictisitor, cu atît mai mult cu cît nu poți dispune cum vrei de orașul cucerit. Ostașii cruciați au băut cît au băut, dar pînă la urmă s-au săturat și au început să-și caute alte mijloace pentru a-și alunga plictiseala. În ziua a cincea s-au apucat, mai pe ici, mai pe colea, ca să nu se observe prea mult, de puțină jefuială. Era tocmai în ziua cînd Sza'leresi se trudea din răsputeri să-i hotărască pe orașeni ca să-și aleagă o nouă conducere, să aibă cu cine vorbi în privința participării orașului la marea întreprindere cruciată.

Orașenii însă, îngroziiți de jafurile ostașilor lui Tamás Bakács, se închiseră prin case, nemaivoid să audă de nimic. În zadar le arăta Szaleresi că ostașii cruciați nu sînt sfinți de pus în cadre, că sînt și ei oameni din carne și oase, cu păcate și rîvniri. Nemții nici nu mai voiau să audă. Singura cale pentru a-i hotărî să participe la noua orînduire ar fi fost scoaterea trupei din oraș și nu numai a trupei, ci și a arhiepiscopului.

Szaleresi se prezentă cavalerului cuceritor Tamás Bakács și căută să-i arate că purtarea trupelor și chiar a înălțimii sale nu se potrivea cu marea menire pe care o aveau. Pentru cruciadă va pregăti el pe orașeni așa după cum tot el i-a hotărît să-i deschidă porțile. Va alege un nou Sfat orașenesc, va

găsi un magistru, va avea tot ajutorul oraşenilor, numai înălţimea sa să binevoiască a părăsi oraşul.

— Vorbeşti ca şi când mi-ai da un ultimatum ! se indignă Tamás Bakács.

— Monsenior, nu-i vorba de asta, am pornit împreună pe un drum, pe un drum care înseamnă cu totul altceva decît ceea ce s-a întîmplat în acest oraş. Oamenii au fost jefuiţi, cîteva boli¹ sparte. Aşa nu mai poate merge ! Imi îngreunaţi strădania... trebuie să înţelegeţi... avem scopuri comune, vorbi împăciuitor Szaleresi.

■ — Scopuri comune ! Ce vorbe sînt astea ? Te pui pe aceeaşi treaptă cu mine ? ridică glasul Tamás Bakács.

— Aşa ? ! făcu Szaleresi şi schimbă tonul. Eu vă cer să părăsiţi oraşul. Tot ce s-a putut face pentru recrutări s-a făcut !

— Ce îndrăzneală ! Uiti că eu am împuternicirea sîntului părinte papa Leon al X-lea ! spuse cu trufie Tamás Bakács.

— Şi eu am împuternicirile mele ! înălţimea voastră trebuie să părăsească cît mai în grabă oraşul, at-î timp cît nu e prea tîrziu ! îndreptaţi ostaşii către tabere. îndreptaţi pe noii cruciaţi tot într-acolo. In- toarceţi-vă la reşedinţa înălţimii voastre şi ocupaţi-vă de organizarea gloatelor ce sosesc în tabere. În ceea ce priveşte pagubele aduse cetăţenilor, voi căuta o cale de împăcare. Astăzi, sau cel mai tîrziu mîine, voi reuşi să găsesc un magistru care să ia conducerea oraşului. Ca să-mi uşuraţi sarcina, v-aş ruga să ţineţi seama de cererea pe care v-ara făcut-o ! şi plecă hotărît să-şi ducă la îndeplinire ameninţarea. De va fi nevoie, va scoate cu forţa din oraş trupa nedisciplinată a arhiepiscopului.

Convocă în noaptea aceea o adunare în atelierul ţesătorului Grommer. Tînărul Grommer fusese acela care înţelesese de la început cauza pentru care Szaleresi strîngea oraşenimea. Tot el fusese acela care rămăsese alături de negutătorul din Buda, cînd majoritatea bresilaşilor îl părăsiseră. Şi tot el reuşi acum să strîngă într-un mic atelier pe ţesători, pe pivari şi vopsitori.

Seara, mai toţi din breasla şi corporaţiile ţesătorilor erau prezenţi. Szaleresi începu prin a se dezvinovăţi. Nu el era cauza întîmplărilor petrecute în oraş. Nici chiar arhiepiscopul nu putea fi învinuit. De vină erau ei, oraşenii, care pusese rău puţin zel, care lăsaseră oraşul atîtea zile fără conducere, care nu reuşiseră să răstoarne şi să înlocuiască vechea conducere oligarhică. Ceea ce s-a întîmplat, se datoreşte moliciunii lor ; viaţa şi autoritatea

¹ Boltă — dugheană. (N. A.)

oraşului au fost zdruncinate de persoane duşmănoase cruciadei şi oraşului. El, Szaleresi, va determina plecarea episcopului — are destulă putere ca s-o facă ! — ei însă trebuie chiar în noaptea aceasta să restabilească autoritatea în oraş.

După două ceasuri, în atelierul lui Grommer lu hotărârea răsturnarea definitivă a celor din conducerea oraşului, prinderea foştilor conducători, înţemniţarea şi înlocuirea lor cu oameni din breasla ţesătorilor. Tatăl tinărului Grommer fu desemnat să ocupe funcţia de magistru, alţi doi ţesători fură numiţi ajutorii lui, iar lui Ferninghel, tunzătorul de postavuri, i se dădu comanda cetăţii. Ostaşii, mercenarii care nu se înscriseră în listele cruciaţilor, fură eliberaţi chiar în noaptea aceea şi reechipaţi. Comandantul lor, căpitanul care nu voise să intervină la ordinul fostului magistru şi să împrăştie mulţimea, fu de asemenea eliberat şi primi din nou comanda trupei.

A doua zi, oraşenii cu bunăstare rămaseră surprinşi cînd văzură alaiul noilor demnitari însoţit de mulţimea ţesătorilor, torcătorilor, tunzătorilor, vopsitorilor şi piverilor, precum şi a multor altora, oameni săraci din celelalte bresle, mărşăluind în gloată pe uliţele Sibiului.

Comandantul cetăţii, Ferninghel, însoţii de căpitanul ostaşilor mercenari mergeau în fruntea alaiului cu spadele trase, cu penajele coifurilor fluturînd în vînt. „Ce s-o mai fi întîmplat ?” se întrebau toţi cei ce aveau mai mult de temut. Iată-l pe bătrînul Grommer cu mantie albastră, cu pălărie de magistru pe cap! Ce l-o fi apucat de păşeşte atît de ţanţos ? Sîntem oare în carnaval ?! Cînd au aflat despre ce-i vorba, surprinderea lor a fost şi mai mare, mulţi nu puteau crede. Cînd s-au mai văzut asemenea fapte neghioabe în oraşul lor ? Repede au tras zăvoarele şi s-au încuiat din nou în case. Cu astfel de oameni ca alde Ferninghel, Grommer şi sleahta lor, te poţi aştepta la orice !

Dar nu numai oamenii cu bunăstare au rămas surprinşi şi intrigaţi, ci şi ostaşii arhiepiscopului, şi în-suşii Tamás Bakács, cuceritorul. El îşi dădu imediat seama că Szaleresi îl înşelase, că fusese mai isteţ decît el, şi că cel mai bun lucru pe care-l poate face ca să nu se facă de ris, e ca să părăsească numai-decît oraşul. De împotrivire nu putea fi vorba. Lăsa să se înţeleagă că tot ce se petrece în oraş e cu aprobarea sa, şi dădu poruncă de plecare. Ar fi vrut totuşi să mai aibă o întrevedere cu Szaleresi, dar acesta nu era de găsît nîcăieri, parcă intrase în pămînt.

Cînd cetăţenii văzură plecarea grăbită a arhiepiscopului şi cruciaţilor, uimirea ilor ajunse la culme. Erau bucuroşi, clar şi temători, căci se zvoneau atîtea ! Unii spuneau că foştii dregători ai oraşului fu-

seseră uciși de ȣesători, după ce mai întâi i-au schingiuit pentru a mărturisi locurile unde-și aveau îngropați banii și bogățiile. Alții spuneau că, dimpotrivă, dregătorii orașului reușiseră să fugă și urmau să vină în curînd însoțiți de trupele voievodului, ca să-l alunge pe arhiepiscop și pe cei care ajunseseră în fruntea conducerii orașului. Pînă atuncea însă, bogătanilor, trageți zăvoarele la loc ! Ultimul zvon era totuși întemeiat. A doua zi spre seară, mercenarii lui Martini poposiră într-un sat de pe valea Oltului, cam la două ceasuri de mers de parte de Sibiu. Condotierul era însoțit de Werboczy, cu care fusese împreună prin preajma Brașovului, pentru a-i viri în sperietți pe brașoveni. Acum era rîndul sașilor din Sibiu să simtă autoritatea lui Zapolya. Mercenarii veneau în ajutorul orașului fiind de data asta chemați. Porunca voievodului era categorică : dacă arhiepiscopul s-ar opune și n-ar înțelege să părăsească imediat orașul, împreună cu ceata lui de mici nobili dezertori și banda pribegilor care-l însoțesc, condotierul are libertatea să-l atace cu toate forțele. Ordinul fusese întocmit de Martinuzzi, care găsisese un nou prilej pentru a afirma suveranitatea slăpinului său și a-i obliga pe sașii din Sibiu față de voievod. Magistrul Grommer se trezise de mult, trîndăvea, n-avea de gînd să coboare din pat. E doar magistrul orașului acum, nu se putea scula cu noaptea în cap, ca pe timpul cînd nu era decît un simplu meșter ȣesător, stăpin al unui mic atelier care scriția. Fer- ninghel, tunzătorul de postavuri, comandantul cetății, dădu buzna în dormitorul lui Gfommer.

— Scoal', scoal' în grabă, meștere Grommer, vin asupra noastră ! Vai și vai de noi, ce s-o mai întîmpla acum ? se văicărea Ferninghel, trăgîndu-și mereu virful nasului. Prăpădul lui Dumnezeu, meștere Grommer !

— Ce-i, omule, ce s-a întîmplat ? căscă la el ochii meșterul Grommer.

— Ptiu ! Afurisiții din Buda, uite unde ne-au adus cu vorbele lor !

— Ai înnebunit ? Spune despre ce-i vorba, nu te mai văicări atîta ! Despre cine-i vorba, cine vine ?

— Ah, meștere Grommer, meștere Grommer, s-a sfîrșit cu noi ! Vin mercenarii voievodului cu căpcă-unul lor, Martini. Au și tunuri ! Praf se va alege de orașul nostru ! Meștere Grommer, — strigă deodată amenințător Ferninghel, — dumneata ești cel mai mare vinovat ! N-ai știut să-ți crești copilul ! Asta trebuie să i-o mulțumim căpăținosului de fiu-tău, numai datorită lui am ajuns aici !

Magistrul stătea pe marginea patului cu boneta pe cap, în halat de noapte, cu picioarele atîrnate în jos, legăndu-le ca olarii. Nu pricepea mare lucru din văicărelile comandantului cetății, dar cînd auzi că-i

vorba de copilul lui, se supără foc. Dădu să-și treacă mîna uscată prin părul albit ca neaua și cînd înfilni boneta de noapte, o strînse mototol și-o zvîrlî în capul lui Ferninghel:

— Du-te dracului dincolo, lasă-mă să mă îmbrac, fricosule ! Ce bolovănești ochii de broască îla mine ?!

— Ochi de broască, hai ? Fricos eu ? Poftim, ia-ți spada și coiful ăsta drăcesc cu care n-a umblat neam de neamul meu, poftim ! Fă zeamă de iepure cu ele, nu-mi mai trebuie !

Ferninghel trînti coiful cu pene roșii pe patul lui Grommer ; cureaua cu care era încins și de care era atîrnată spada nu și-o putu desface, căci mîinile îi tremurau, spada i se incurca între picioare : era roșu de mînie.

— Hai, liniștește-te, liniștește-te, Iohane. Dacă va fi să ne pierdem capetele, cel puțin să nu ne spună că ni le-am pierdut înainte de a da ochii cu călăul. Nu te teme, prietene, n-am făcut nimănui nici un rău, nici eu, nici tu !

— Așa ! sări înfuriat și indignat Ferninghel. N-am făcut nimănui nimic, nici un rău ! Crezi că n-avem de ce ne teme ? Poftim, iată spada, ia-o ! Mă întorc la foarfecele mele și mă spăl pe mîini, să te descurce flu-tău !

— Ei, ei, prea te întreci cu firea, omule ! Stai să vedem ce vor mercenarii voievodului ! încercă să-l potolească Grommer.

— Capetele noastre, asta vor !

■— Ești nebun ! Ce să facă voievodul cu capetele noastre ? Nici nu are vreun drept asupra lor, îți faci spaimă zadarnică ! Hai, nu te mai uita așa la mine, dacă nu vrei să mă lași să mă îmbrac... cel puțin ajută-mi, dă-mi te rog nădragii și cizmele... așa...

— Voievodul n-are nevoie de capetele noastre, dar magistrul care o să ne judece, o să ne taie capetele, meștere Grommer ! spuse înspăimîntat Ferninghel.

— Care magistru, magistrul nu sînt eu ? Ce, ne jucăm de-a baba oarba ? se rătoi meșterul Grommer.

— Îți închipui că...asta va rămîne așa cum e ?

Nici să nu îndrăznești să-ți mai pui palăria de magistru pe cap ! Mai bine lăsam să-i taie capul... și pentru asta dumneata ești de vină, te-ai împotrivit.

— Hei ! Vezi bine că m'am împotrivit ! Aș fi putut eu să las să se spună că bătrînul Grommer cum a ajuns magistru...a și pus să i se taie capul fostului magistru ? Ce sîntem noi ? Păgini !

— Așa ! Ei bine, bătrîne Grommer, acum o să ni le taie el pe ale noastre, de asta să fii sigur ! Cei doi meșteri porniră pe străzile pustii ale orașului. Magistrul Grommer, țesătorul, nu era nici îngrijorat, nici înspăimîntat. El avea încredere în

țesătorii lui, în toată breasla lui și în fiul său mai mult ca în oricare altul. Ferninghel își păstrase și el centura cu spada și coiful cu penaj roșu, care arătau demnitatea de comandant al cetății.

15 — Războiul iobagilor

Dimineața era friguroasă, zăpada scîrția sub tălpile cizmelor lor. Deși bătrîn, Gromimer mergea repede, cu doi pași înaintea lui Ferninghel, care își țira spada ca pe un vâtrai. În piață erau strînși toți oamenii breslei, țesătorii și cei din corporațiile afiliate. Poate eu ceva mai mult ea cinci isute de oameni. Pe ziduri străjuiau acum ostașii mercenari cu căpitanul lor. Oamenii breslei urmau să hotărască dacă se opun sau nu trupelor voievodului. După discuții aprinse, toți fură de acord să se împotrivească.

Pe la prînz, condotierul își făcu apariția în fața porților. Fu primit cu bubuituri de tuin și focuri de arhe-buze. La început, el își închipui că cei ce trăgeau sînt oamenii arhiepiscopului, dar în curînd i se spuse că arhiepiscopul plecase cu două zile în urmă, împreună cu toată adunătura cruciaților.

Martini se afla în
oarecare încurcătură.
El primise porunca
să-l scoată pe Tamás
Bakács din oraș, dar
în față nu-l avea pe
Tamás Bakács, ei
orașul Sibiu, care se
apăra. Nu mai
pricepea nimic.
Neavînd poruncă ca
să atace orașul,
trebui cu părere de

rău să-și retragă
trupele dincolo de
bătaia tunurilor și
arhebu- zelor și să
aștepte. Ostașii lui n-
ar fi putut ataca cu
succes o cetate bine
înarmată ca Sibiu.
Trebuia să ceară
voievodului ajutoare,
artilerie de cetate și
bombarde grele, iar
acestea se aflau în
tabără, în apropierea
cetății voievodale

.Darea lui îndărăt ridică curajul țășătorilor. Fernin-
ghel nu se mai vâicărea, iar bătrînul Grommer,
cocoțat pe zid, deasupra porții, căuta să învețe la
bătrînețe minuirea arhebuzei. Norocul țășătorilor
interveni și el. Werbóczy dispăruse din tabăra
condotierului. Martini trimisese să-l caute
pretutindeni. Ar fi vrut să se sfătuiască cu el asupra
celor ce aveau de făcut, dar Werbóczy nu mai era
de găsit, fugise. Trei nobili călăreți venind dinspre
Făgăraș sosiseră cu o zi înainte și-l căutaseră pe
Werbóczy. Se sfătuiseră-cu el, petrecuseră seara
împreună, iar dimineața, cînd mercenarii lui Martini
porniseră asupra orașului, Werbóczy și cei trei nu
mai erau în sat. Condotierul avu o zi rea : cetatea
nu se lăsa cucerită, nici înspăimîntată, iar se- niorul
Werbóczy fugise. Cum se va îmai înfățișa în fata
voievodului ? Nu-i mai rămînea altceva de făcut,

decît să tină cetatea împresurată și să întîrzie cît mai mult înfățișarea cu voievodul și mai ales cu Marti- nuzzy, care-i atrăsese atenta să fie cu ochii în patru asupra lui Werbőczy.

Tînărul Moise Hosza se despărțise de Tamás Bakács și uirima să se înapoieze în Alba, ca să-l întîlnească pe Gheorghe Doja, dar acum nu mai putea pleca nici el din orașul înconjurat de mercenarii voievodului. Nu-i rămase decît să lupte dimpreună cu ceilalți, pînă va putea să se strecoare cumva afară din cetate, căci drumul lui nu trebuia să se sfîrșească într-o cetate asediată, unde nu se mai putea vorbi decît despre tunuri și pulbere, despre singe și foc.

În oraș începu oarecare fierbere. Orașenii uitaseră teama pe care o aveau de țesători. Ieșiră în străzi și piețe. Mulți intrară în rîndurile apărătorilor. Cu toții căutau soluții pentru a ieși din încurcătură. Unii fură de părere că printr-un dar de bani, oastea imercenară a voievodului ar putea fi îndepărtată și asediul ar lua sfîrșit. Alții se gîndiră să cheme în ajutor pe brașoveni și făgărășeni, dar atunci războiul ar fi fost gata și sașii nu doreau să-l provoace în mod așa de cutezător pe voievod. Pînă la urmă ajunseră cu toții la convingerea că nu trebuie făcut nimic, ci stat frumușel pe ziduri, gata de apărare, așteptînd.

CAPITOLUL IV

Ajutată de doi nobili din garda voievodului, noaptea tîrziu, cînd toată lumea dormea, domnișoara Werbőczy părăsi pe furiș palatul. Abia ,a doua zi pe seară fu observată lipsa ei.

Fuga domnișoarei Werbőczy dădu naștere unei imici furtuni la curte. Curtenii intrară în fierbere, comentau faptul în chip și fel: .șoaptele treceau de la unul la altul și ceea ce părusse pînă atuncea un tot închegat, părea că se destramă. Zapolya își pierduse capul, nu-și mai afla locul, nu mai vedea în ochi decît comploturi. În zadar căuta Martinuzzi să-l liniștească, să-i arate că mult imai bine era așa. Că, în sfîrșit, se ajunsese la o clarificare, la o limpezire a situației, căci, susținea el, e de preferat ,să fie despărțiți unii de alții, dușmani de prieteni decît împreună. Dar cînd află că mai imulți magnați își părăsiseră banderile, și noaptea, tilhărește, dezertaseră din tabără, se neliniști și el puțin.

Aștepta vești de la Martini, căci bănuia că toate cele petrecute sînt în legătură cu Werboczeștii, că domnișoara Wer- bőczy n-ar fi putut face nimic fără învoirea și fără îndemnul fratelui său. Comunicarea lui Martini veni a 'doua zi dis-de-dimi- neată : Sibiul n-u se lăsa ingenucheat Werbőczy o ștersese. Cancelarul, dîndu-și seama de urmările complotului, acționa în grabă. Primul lui gînd fu la Gheor- ghe Doja, pe care îl credea omul cel mai potrivit să-i scoată din încurcătură. Planul lui era un asasinat acoperit. Obișnuit ca toți să i se supună,

lipsit de orice scrupule cînd trebuințele guvernării cerea, el găsi că hotărîrea luată e foarte la locul ei. Doja trebuia să-și arate recunoștința. Doja trebuie să fie bucuros și mulțumit, i se dă doar prilejul să se scape de unul dintre cei mai înverșunați dușmani ai săi. Recunoștință și răzbunare — iată cele două lucruri cu care, socotea Marti- nuzzy, îl va determina pe Gheorghe Doja să treacă la acțiune. Doja rămăsese în orașul voievodal nu atît pentru a aștepta să fie chemat de voievod, eît mai ales pentru a se interesa îndeaproape de cruciadă. Starostele Taill se reîntorsese de la Sibiu, și începuse să se ocupe îndeaproape de .cruciadă, ajutat de unul dintre staroștii breslelor și cîțiva mici nobili rămași să continue recrutările, să strîngă cai și care pentru transporturi. În timpul acesta, Bornemisza se arăta zilnic pe la hanul unde se afla Doja. Foarte prietenos și îndatoritor, el își ascundea cu șiretenie scopul vizitelor. Doja însă își dădea foarte bine seama că nobilul Bornemisza, clinele de pază al voievodului, îl urmărește pas cu pas și în ascuns, prin mai mulți oameni ai lui, îl păzește cu strășnicie ca nu cumva să plece fără să imai dea ochi cu voievodul. Cu prilejul acestor vizite la han, Bornemisza îi vorbea cu laude despre voievod, iar pe Mar- tinuzzy îl arăta ca pe un om nemaîntîlnit care știe să prevadă tot, care are înțelegerea situațiilor și oamenilor, generos, dar aspru în a pedepsi atunci cînd trebuie; un adevărat cancelar așa cum nu există altul la nici o curte domnitoare. Doja îl asculta plictisit. Lauda și slugărnicia curteanului îl scîrbeau. Se purta totuși politicos cu el, căci n-ar fi vrut să fie stînjenit cu nimic în acțiunile sale. Cu o zi înaintea celor petrecute la curte, Doja rămă- sese singur la han. Taill plecase ispre Cluj, iar ceilalți care 'lucrau pentru cruciadă porniseră spre satele lor ca să sărbătorească Crăciunul. Doja îl aștepta pe Ferko și moș Petcu. Hotărâse să-i trimită pe acești doi oameni de ispravă să ducă cuvîntul lui în două direcții : Ferko dincolo de Tisa, în pustă ; moș Petcu în Banat. Moș Petcu, socotise Doja, ar putea, pînă în primăvară, scotoci și dincolo de Dunăre. Despre isprăvile lui Stret- cu ajunseseră vesti pînă la Doja : era pe undeva prin Balcani, cu o ceată de haiduci, într-o necontenită luptă cu turcii. Doja vrea să-i trimită vorbă, să pornească cu cîți oameni va putea strînge spre taberele cruciaților. Rămas singur, așteptîndu-și oamenii, așteptîndu-l și pe Moise Hosza care, după cum hotărâseră, urmăia să se reîntoarcă, ca să-l însoțească pe Doja în drumul spre tabere, își petrecea timpul în tovărășia lui Ian K'lepka. În două rînduri, Ian Klepka îl dusesese cu el în casa unui armurier ceh din ulița Curelarilor, unde se strîngea mica comunitate bușită care se afla în orașul voievodal. Din comunitate făceau parte sase bărbați, cu Ian Klepka

sapte — toți cehi, niciunul dintre băștinași. Predicatorul, un bătrîn veteran al ultimelor lupte husite, căută de la prima întîlnire să-l facă pe Doja să îmbrățișeze husisimul, dar eu tot zelul său inu reuși. Doja luă din spusele lui numai ceea ce i se păru în strînsă legătură cu gîndurile sale, dădu la o parte restul, și fiindcă bătrînul nu putea să-i dea nici o lămurire în privința tacticii de luptă a husiților — care îl interesa în primul rînd pe Doja — rămase să prindă eite ceva tot din amintirile despre luptele purtate în tinerețe de către Ian Klepka, care era mult mai priceput.

Ian Klepka, în privința aceasta, pâlăvrăgea cu multă plăcere. înșira verzi și uscate despre luptele la oare luase parte, despre organizarea taberelor mobile, despre fortificația în cîmp deschis, folosind carele așezate în formă de potcoavă, despre tactica artileriei husite și, bineînțeles, despre vitejia fără de seamăn a celor pătrunși de puterea credinței.

Ian Klepka ridica în slava pe toți acei care luptaseră, care căzuseră în lupte, iar cît privește însă papa și clerul catolic, im- paratul și toată curtea lui, înjurăturile pe care le adresa acestora husitul merizau și ele să fie ascultate.

Lui Doja îi plăcea bătrînul .acesta bețiv și lăudăros. Observase că în dosul patimii și lăudăroșeniei, Ian Klepka ascunde o inimă simțitoare la suferințele poporului și curajul unui om brav care a avut mult de luptat în viață. Îi prețuia povestirile, amintirile, și cu toaie că de cele mai multe ori picherul era binișor dres cu numeroase ulcelușe, totuși mintea îi rămînea limpede și povestea cu farmec faptele de arme și de vitejie petrecute în timpul luptelor pentru credință și dreptate.

Văzînd atenția cu care Doja îl asculta, Ian Klepka începea isă vorbească cu și m.ai .multă însuflețire, amintind nume de eroi, dînd ca pildă de urmat faptele lor vitejești, tăria credinței, dîrzenia cu care au dus lupta pînă la sfîrșitul vieții lor. Din povestirile lui, Doja își putu face o icoană a luptelor duse de către husiți. Uneori, bătrînul o lua razna, intrînd în hotarele închipuirii ; atuncea Doja îl oprea, îl cobora pe pămînt, venea cu întrebări, cerea deslușiri. Ian Klepka mormăia nemulțumit și începea mai potolit — trăgea linii în aer cu mîna lui uscată, desena cu unghia pe masă, pilduia ca un om priceput care știe ce spune.

În ziua cînd la curte toți erau neliniștiți din pricina" fugii domnișoarei Werbóczy și a celor cîțiva magnați, bătrînul picher alergă în grabă să-l întîlnească pe Doja și să-l pună în curent cu cele întîmplate la curte.

— O veste strașnică, căpitane Gyuri ! izbucni el cum intră pe ușa 'hanului. A fugit din palat o pasăre rară, și nu numai ea, ci și mulți graiuri botoși... mare lucru să nu iasă vreo incurcătură di.n treaba asta ! și bătrînul începu să depene cu multe

amănunte tot ce aflate în legătură eu fuga domnişoarei Werbóczy. O să se încaiere cîinii de seniori ; au plecat ca strigoi, după cîntatul cocoşului, şi tot unul şi unul, cu corniţele Kornis în frunte !

— Lasă-i să se încaiere, mormăi Doja. Ce te priveşte pe dumneata sau pe mine treaba asta ?

— Auzi, domnule, căjeaua ! Să plece în miez de noapte, să-şi părăsească principesa ! Să ştii c-a luat-o spre Buda, la frate-său ! Cum să mu mă privească ? sări Ian Klepka, văzînd nepăsarea lui Doja. E vorba de voievod, nu de un străin. Pentru mine, voievodul e ca şi copilul meu ! Cine i-a pus pentru prima oară arcul în mină, cine l-a învăţat să se ţină în ş-a ? Cum să nu mă privească ? Dacă .aş fi în locul lui, le-aş frînge gîturile cu .mina mea ! Era greu pentru Doja să-l oprească pe bătrîn. Tot ce avea pe suflet Ian Klepka trebuia spus, doar pentru asta eborise din cetate. Şi acum, poftim ! Doja îl ascultă nepăsător, bate darabana cu degetele în masă şi nu pare nici de fel interesat de cele ce aude.

— Ce-i cu dumneata, căpitane Gyuri ? Parcă nu ţi-ar fi boii acasă astăzi ! Hei, măi Ignat, ia adă tu urciorul, tîlharule ! strigă către hangiu Ian Klepka. Hai, spune, căpitane Gyuri, ţi s-a întimplat ceva ?

— Aş vrea să te întreb un lucru, moşule Ian, dar văd că altele îţi uimblă duimtate prin minte, vorbi Doja, privindu-l cu ochii închişi pe jumătate.

— Mă rog, mă rog, cu cea mai mare plăcere. Despre ce-i vorba ? se grăbi bătrînul să-l întrebe, luînd din mîna hangiuului urciorul şi turnînd vinul gîlbui în cancee. Dar nu aşteptă răspunsul lui Doja, ci se reîntoarce la povestea fugii domnişoarei Werbóczy : Aşadar, iată ce înseamnă paza nobilului Bornemisza ! spuse ducînd canceul la gură, sorbind cu plăcere.

Doja făcu un gest cu mîna, ca şi cînd i-ar fi spus : „Mai lasă-îmă în pace eu palavrele itale !”

— Ai ceva pe inimă, văd eu bine ! Hai, dragule, dă-i drumul, despre ce-i vorba ? întrebă Ian Klepka în taină, .aşteptîndu-se la cine ştie ce. Doja ridică canceul şi bău şi el puţin.

— Aş vrea să te întreb, — grăi el, — cunoşti pe comandantul tunurilor voievodului ?

— Asta-i ! Il cunosc, vezi bine că-l cunosc ! Nu mîn- cămi amîndoi aceeaşi pine ?... Ai cu el vreun năcaz ?... Nu e nobil, e un meşteşugar, un tunar şi nici meseria nu şi-o cunoaşte cum trebuie. Asta ţi-o spun eu ! După mine, dragul meu, neamţul nu plăteşte nici o para chioară ! Nu-i nobil, dar are atîta trufie nemţească în el, încît îşi inchipuie că altul îmai meşter ca el în privinţa turnurilor nu există!

— Bine, bine, spuse Doja zîmbind. Nu asta am vrut să aflu. După dumneata nici comandantul arcaşilor, nici cel al călăreţilor nu plătesc mai mult!

— Vezi bine! Este însă o deosebire la mijloc. Aceştia n.u mîncă pînea voievodului, nu-s simbriaşi lui ca tunarul neamţ. Ei sînt magnaţi, nu-i nevoie să pre-ţuiască mult. Neamţul e un meşteşugar ca mine, eu cu meşteşugul dinilor, al vinătoarei, el cu cel al tunurilor. Dar vezi că neamţul voievodului se pricepe numai la tunuri, nu şi la bătăliile cu tunurile. Meşteşugul tunarului nu stă numai în cunoaşterea tunurilor, el trebuie să ştie şi cum trebuie să le întrebuiţeze mai cu folos. Neamţul le foloseşte numai ca pe berbece, la spart zidurile. Dacă vrei să ştii cum trebuie folosite tunurile, dă-le pe imina mea, îţi arăt ce ispravă poţi face cu ele. Cu două tunuri dau gata o turmă de bivoli în câteva clipe !

Doja ar fi dorit să afle dacă nu cumva prin mijlocirea lui Ian Klepka .ar putea ajunge să-l cunoască pe comandantul artileriei voievodului, de la care credea că va putea afla unele amănunte în legătură cu noile perfecţionări aduse bombardelor, însă îşi dăde seama că ou mai era cu putinţă.

Ian Klepka .îşi luase avînt ca o virtelniţă, depăna într-una despre tactica artileriei husite, despre împăratul nemţilor care a rămas uimit de ce pot face cehii cu tunurile şi eite altele — toate cunoscute prea bine lui Doja dinainte, nu numai din povestirile lui Iain Klepka. Noroc că tocmai cînd bătrînul picher ajunsese la împăratul nemţilor, atît uşa din faţă, cit şi cea din spatele sălii se deschiseră deodată.

În pragul uşii care dădea spre piaţă apăru Bornemisza, în cel al uşii care dădea în curtea hanului se zări faţa tinerească a lui Valentin. Nefind dornic să-l vadă pe Bornemisza, Gheorghe Doja se ridică repede de la masă şi se îndreptă spre Valentin. Abia aştepta să-l vadă, să-i vorbească, să-l întrebe despre oameni, despre casă, despre arme. Valentin însă nu intrase în sală, ci se trăsese în curtea hanului.

Văzîndu-l pe Doja că părăseşte în grabă sala, nobilul Bornemisza nu mai ştiu ce să creadă : „Dacă fuge de mine, înseamnă că este o pricină la mijloc. Nu cumva secuul s-a dat de partea celor ce au luat drumul Ţării Ungureşti ?” se întrebă pe dată Bornemisza. El stătu câteva clipe locului, încruntat, rotîndu-şi privirile prin sală. În afară de Ian Klepka nu mai era nimeni acolo, doar hangul care moţăia în dosul unui butoi. Cu picherul Ian Klepka n-ar fi vrut nobilul Bornemisza să stea de vorbă. Bătrînul are o limbă prea ascuţită şi nu ţine seama pe cine are în faţă. Totuşi fiindcă trebuia să-l vadă pe Doja, iar ca să-l urmărească în curte, ţinîndu-se după el, nu se cuvenea s-o facă, paşi spre picher şi ocupă scaunul lăsat gol prin plecarea lui Gheorghe Doja.

Lui Ian Klepka îi rezecea să-i ridă fața zbîrcită. De mult aștepta un prilej bun pentru a-l înțepa puțin pe pазitorul voievodului. Strigă pe dată hangiu! și ceru un canceu curat. Îi servi pe oaspe tacticos, privindu-l cu șiretenie.

—• Bea, măria ta, îți prinde bine după isprava de ieri noapte. N-am ce zice, strașnică pază ! îl imbie cu ton batjocoritor.

— Lasă gluma, moșule, spune-mi unde-a șters-o Gheorghe Doja. Nu cuimva a fugit de mine?

— Zece ciini de-ai mei fac mai bună pază decît paznicii măriei tale, zău așa ! sporovăi picheul. Bornemisza îl privi încruntat.

— Te-am întrebat de Doja, unde a plecat ? De ce fuge de imine ? îl întreabă el minios.

— Ce fugă? Căpitanul Doja nu fuge de nimeni! Cum de ți-a trecut prin minte asemenea gînd ? O fi avînd omul unele treburi, doar n-ai fi vrînd să-ți ceară voie dumitale ; bea mai bine și mîngie-te, ia-ți gîn- dul de la porumbiță !

— Ține-ți gura, flecarule! și Bornemisza dădu să se ridice.

■— Stai, nu pleca ! Cade omul dintr-un copac și sta pe loc de răsulă ! îl opri picheul. Stai și povestește două vorbe cu bătrînul Ian Klepka. O șterse căteaua, ai ?...

— Dacă nu-ți ții gura, o să ajungi din nou în sacul lui Calist, pezevenghi bătrîn ce ești! căută să glumească Bornemisza, amintindu-i de pățania cu Calist. Am auzit că vrei să te pocăiești : te-ai înscris printre cruciații lui Tamás Bakács ? Cînd o auzi voievodul, nu știu ce-o să-ți facă !

— Nu m-am înscris, dar nici mult nu imai este.

M-am săturat să tot văd cum merg .treburile anapoda pe la curte. Dacă .n-ar fi voievodul, de mult mi-aș fi luat tălpășița. Și de eiini im-am săturat, cum m-am săturat și de oameni. O să <ma duc să imor cînstit, ca un ostaș, m-am săturat de toate !

— Las-o imai încet și ascultă : se va întoarce

Gheor- ghe Doja sau nu ?

— Ce mai vorbă ! Ai ațîția pe urmele lui, se țin ca umbrele de voinic și mă întreb pe mine dacă se va reîntoarce... Vezi bine că se va reîntoarce. Ce... pentru oe nu s-ar reîntoarce ? Crezi ică i-i frică de judecată ?

— Lasă palavrele și spune-mi unde s-a dus ?

urmă îngrijorat Bornemisza și se ridică de la masă, pornind spre ușa .care dădea în curtea hanului.

Știa că Doja nu se teme de infățîșarea cu voievodul, dar o nouă bănuială își făcuse loc în iminea lui, și deși i se părea nepotrivită, .no înlătură. Îi era teamă ca nu cumva, mai știi, însuși Doja să fie amestecat în complot! începuse să vadă în fiecare nobil sau ostaș un dezertor, un trădător. îi era frică să nu fie învinuit de trîndăvie și nebăgare de seamă și-și adu- cea învinuiri c-a ascultat cuvintele voievodului și n-a pus cîțiva oameni de încredere pe urmele lui Kormis

și ale altor magnati, căci el mirosise complotul încă în ziua cînd Tamás Bakács predicase în catedrală. Îi și anunțase pe Zapolya, dar voievodul încrezător în prietenia lui Komis nu ținuse seamă de cuvintele lui. Bornemisza nu era sigur că fugarii, împreună cu sora lui Werbóczy, s-ar fi îndreptat spre Buda. Bănuia mai degrabă că s-ar fi putut îndrepta spre secuime, și de acolo mai departe, în Moldova, de unde s-ar fi putut întoarce cu oaste străină și împreună cu secuii l-ar fi răsturnat pe Zapolya. Fel de fel de gînduri îi treceau prin minte. Cînd Martinuzzi îl chemase și-i poruncise ea pe seară să-l cheme pe Gheorghiș Doja, cu care vrea să stea de vorbă, dar să nu spună nici un cuvînt voievodului, se mai liniști puțin. „De bună seamă, Martinuzzi cere lui Doja plata pentru bunăvoința pe care i-o arătase eliberîndu-l din închisoare”, își spuse el.

Doja era în curtea hanului, înconjurat de către cinci dintre oamenii săi, printre care se afla și Grigorie, pe care nu-l văzuse de mai bine de un an. Grigorie se schimbase mult — nu mai era tînărul de mai înainte, sfios și ursuz, ci un bărbat în toată firea, cu nimic deosebit de ceilalți din ceată. Era îmbrăcat cu hainele pe care Bándy i le adusese pentru nuntă — mîndirul acela nemîjesc încărcat cu brandemburguri și bumbi de argint, iar la sold purta o spadă. Un adevărat ostaș ! înfățișarea aceasta stîrni mirarea lui Doja, dar dumerirea veni după ce frații se îmbrățișară.

— Te uiți la mine de parcă nu m-ai recunoaște ! glăsui cu oarecare trufie Grigorie.

— Da, îmi pari schimbat ! Hainele astea de nuntă îmi par și ele schimbate, parcă le-ai fi purtat timp îndelungat ! spuse Doja privindu-l.

— Vezi bine ! Am fost nevoit să slujesc castelanului, în banderia sa. Nu mă puteam duce oricum !

— Cum, iar a îndrăznit ? se minie Doja.

— De ce să nu îndrăznească ? Nu sînt eu iobagul castelului ? Mi-a părut bine că mi-a dat o slujbă de cinste și nu m-a pus la grajd, ca pe alții. Am fost mai mare peste zece călăreți — lofo tizes, cum s-ar spune ! rise scurt Grigorie.

— Nu trebuia să te duci !

— Dar ce trebuia să fac ? Să fi lăsat totul și să iau drumul codrilor ? Eu aș fi plecat, dar cuim rămînea casa, pămîntul, copiii și nevasta ? De domniile voastre nu mai știam aproape nimic ! M-am dus și nu mi-a prins rău, am învățat și eu cîte ceva din meșteșugul ăsta... de-o fi 'la o adică, tt poți bizui pe mine !

Hai, hai, prea te-
ncrezi. Tn banderia

unui magnat, multe
n-ai putut învăța,
spuse Doja mai
potolit, ne- vrînd să-și
supere fratele pe
care-l vedea
mulțumit d

eFaptul că slujise citeva luni ca ostaş castelanului din Gurghiu.

— A Fost şi-a trecut! căută baciul Bándy să schimbe vorba.

Iar Valentin, care .abia aştepta să-i vorbească lui Doja despre toate cîte s-au întîmplat în urma arestării sale în Cluj, dar mai ales despre cele petrecute în tîrgul oraşului voievodal şi întîmplarea cu episcopul de Alba, intră şi el în vorbă, începînd să-i înşire toate cele petrecute. Cînd ajunse la eliberarea llinei, se codi o clipă, apoi continuă :

— Fără doar şi poate, ne-am gîndit că bădiţa Gyuri n-o să se supere dacă pe fată am luat-o cu noi şi-am dus-o la casa domniei tale. Am procedat rău ? Doja mai să bufnească în ris văzîndu-l cum căuta să se dezvinovăţească, dar se încruntă şi-o făcu pe supăratul :

Rău, foarte rău ! Să ştii c-o să te pun s-o iei de nevastă. Auzi, să fure fata din braţele sfinţiei isale !

Ferkó îşi răsuci mustaţa :

— Face s-o ia ! Îi tare imindră ! şi făcu cu ochiul. Cu toţii se porniră pe ris, nu mai Valentin rămase dus pe gînduri, căci nu-şi putea da seama dacă Doja a vorbit în glumă sau de fapt era nemulţumit că duseseră fata la casa lui.

Dar iată ică din han ieşi Bornemisza şi cu paşi rari se îndrepta spre ei, luîndu-şi din timp o mutră prietenească.

— Bun noroc, voinicilor ! rosti el.

Oamenii îi răspunseră scotîndu-şi căciulile. Doja schiţă şi el un gest ducîndu-şi imina la pălărie. Nu era o primire prea binevoitoare din partea lui, dar Bornemisza nu ţinu seama de asta şi începu ceremonios :

— Domnule Doja, îţi aduc o veste care trebuie să te bucure : domnul cancelar Martinuzzy... se opri, privi spre cei cinci, apoi întrebător spre Doja, dîndu-i să înţeleagă că cele ce are să-i spună nu trebuie auzite de urechi străine.

— Nu-i nimic, sînt oamenii mei, îl linişti Doja.

■ — Mă rog, bănuiesc că sînt oameni de încredere !

Domnul cancelar Martinuzzy vrea să-ţi vorbească chiar în seara aceasta. Ani venit sa >te previn şi să-ţi spun sa fii pregătit pentru orice. S-ar putea ca acum să te ajungă norocul, domnule Doja! Scaunul comitelui secuiesc e liber, aş fi foarte bucuros dacă prin graţia voievodului şi stăruinţa cancelarului dumneata ai ajunge să-l ocupi; ai cuvîntul meu de cavaler, m-aş bucura mult ! Eu am auzit cîte ceva, dar...

— Nu umblu după asemenea demnităţi! i-o reteză scurt Doja. Secuii îşi au asezările lor, obiceiurile lor... nici voievodul şi nici domnul cancelar nu hotărăsc cine să le fie comite... Cît despre mine, am altele de făcut!

„Hait! ,își zise Bornemisza. Aici se ascunde ceva 1" și-l eintări din ochi pe Doja, și nu numai pe el, ci și pe ceilalți cinci.

— De ! făcu după câteva clipe Bornemisza. Nu știam că scaunul de comite nu ți-ar conveni! În cazul acesta, vor găsi măriile lor o altă răsplată pentru serviciul pe care te cheamă să-l faci. După părerea mea, căpitane Doja, începe să-ți vină apa la, moară ! Nu mai sta pe gînduri, nu lăsa norocul să-ți treacă pe dinainte, nu de multe ori în viață te întâlnești cu el !

Doja îl privea nedumerit: „Despre ce noroc îi vorba, și despre ce serviciu, ce vor cu mine măriile lor ?" se întreba, meștiind ce să creadă.

— Te-ai înscris printre cruciați... ba chiar, mi se pare, și lucrezi pentru ei mai mult ca alții... rău faci! continuă după câteva clipe Bornemisza.

— D-a, im-aim înscris ! Ce-am făcut îi bun făcut! răspunse Doja scurt, ca să nu mai lungească vorba.

— Ei, nu-i chiar așa ! Un înscris nu-i un jurămint. Dacă vrei te duci, dacă nu, nu ! Așteaptă, vezi ce-ți spune și domnul cancelar Martinuzzy. S-ar putea ca însăși imăria sa să-ți ceară să te lași. Drept vorbind... ce ai dumneata cu Tamás Bakács ?

Dumneata ești secui, om de la noi, nu din Țara Ungurească !

Baciul Bándy și ceilalți oameni din ceata lui Doja ascultau ou ochii ațintiți asupra lui Bornemisza :

„Ce s-o mai fi ascunzînd aici, în vorbele nobilului asta ?" se frămînta temător baciul Bándy.

— Măria ta, — se viri Grigorie, posomorit, în vorbă, — eu îi- sînt frate și am venit să-l ducem pe bădița

Cyuri acasă. Sînteml în prag de sărbători... nu s-ar putea s-o mai lase măria sa voievodul- pe altăoară ?

— Nu te amesteca, frate ! se încrunță la el Doja.

— Lasă omul să vorbească, spuse Bornemisza, ca să cîștige încrederea oamenilor lui Doja.

— Spune-i domnului cancelar că voi veni. Cum se va însera, voi fi de bună seamă acolo, vorbi Doja, apă- sînd cuvintele, dîndu-i a înțelege lui Bornemisza că ml mai are ce aștepta și că poate face calea întoarsă.

— O să pun pe cineva să te aștepte la poartă, ca să te călăuzească, mu cumva să te oprească străjile. Tonul scurt al lui Doja și lipsa lui de entuziasm pentru presupunerile fericite pe care i le făcuse îi tăie lui Bornemisza cheful de vorbă. Bănuiala iarăși se cuibări în sufletul său : „Omul acesta mocnește ceva 1" gîndi el, și se despărți stringînd rece mîna lui Doja.

După plecarea lui Bornemisza, Grigorie începu să-și verse amarul. Nu-l durea faptul că slujise în banderia magnatului, căci asta era floare la ureche pe lîngă celelalte, ci că era iobag și nu era lăsat în pace să-și vadă de mica gospodărie înghebată cu atîta trudă.În fiecare lună un slujbaş de la castel

trecea pe la așezarea lor, părea c-o face întâmplător, dar nu uita niciodată să-i amintească că nu-i decît un iobag ca și ceilalți și că într-o bună zi ar putea fi alungat din casa cea mare și întors înapoi în sat, la vechea colibă liobăgească. De cîte ori îl vedea venind, i se urca singele în cap, dar n-avea ce face — a rămas numai de drațul fratelui său, ca să nu i se risipească casa, să nu i se sălbăticească din nou pămîntul. Dar nu mai poate — nu, nu mai poate ! Mai ales acum, după ce a văzut că nu-i chiar așa de greu să ții o armă în mină, dacă trebuie să-ți faci cu ea dreptate ! Doja îl asculta în tăcere. Nu lăsa să se înțeleagă că-l aprobă, dar în sufletul lui îl compătinea. Fusese o jertfă din partea lui Grigorie că se învoise să rămînă și să muncească pămîntul. Pămîntul, ca și magnatul, i-a robit fratele.

— Bine, bine, lasă, acum cred că ne apropiem de sfîrșit. Lasă, o să vorbim .noi acasă, îi spunea frămîntat de gînduri.

•— Nu, bădiță, nu m>-ai rămîn, îi dădea într-una cu gura Grigorie. M-a,m săturat de pămînt. Dacă-i vorba să se imiște norodul, dacă-i vorba ca iobagii care pornesc în cruciada asta să primească arme, mă duc cu ei. De vrei, de nu vrei, eu tot mă duc ! Doja îl privea îngîndurat, tăcea. Bandy, care ținea mult la casa și pămîntul lui Doja, începu bătrînește, dojenitor :

— Măi Grigorie, măi băiete, măi, nu vorbi așa, că te pedepsește Dumnezeu ! Cum tenai săturat de pămînt ? Poate omul trăi fără pămînt ? Și păsările cerului își iau hrana de pe pămînt! Te-ai săturat poate de iobăgie, da' nu de pămînt. Pămîntul ne hrănește pe toți... și ce-i mai de cînsite ca meșteșugul plugăresc? Să te ferească Dumnezeu să ajungi să-ți cîștigi pîinea cu scula asta tăioasă, cum am ajuns de ne-o cîștigăm noi. Să faci bunătate și să stai acolo, la pămînt, la coarcele plugului, lîngă nevasta și copiii tăi, ai auzit ?

— Ia nu mă mai dăscăli atîta ! îl înfruntă Grigorie, înroșindu-se. Răimii dumneata dacă vrei. Eu nici nu mă gîndesc c-aș putea rămîne cînd toți pleacă ! Mă duc, fie ce-o fi, de vreți să imă luați .cu voi, bine, de nu, mi-oi găsi eu ortaci! grăi hotărîl Grigorie și porni îmbufnat spre grajdurile hanului.

— De data aceasta îl vom lua eu noi, îi spuse Doja lui Bandy. N-ar avea liniște toată viața, dacă l-am lăsa acasă tocmai acum.

— Așa-i, așa ! întări Ferko, care urmărise cu atenție vorbele lui Grigorie. Neluptînd alături de noi, s-ar simți în viitor tot așa de rob ea astăzi, nedreptățit la libertate !

— Adevăr grăiești, Ferko, o să-l luăm cu noi. Ei, cum te simți la casa mea ? schimbă Doja vorba. Unde ați încăput cu toții ? îl întrebă pe Valentin.

— Am încăput că n-am avut încotro... casa s-a umplut de șei, de arme. Noaptea dormeam claie peste grămadă, ce era să facem ? surise Valentin și-l ghionti pe Ferko cu înțeleș.

Ferko nu dormea în casă, ci, spunea el, îi place mai mult în grajd, cu caii. Adevărul însă era că Ferko își găsisse în sat o nevastă văduvă și nopțile li le petrecea mai mult pe la ea.

— Huști făcu Ferko rizind, și-l dădu pe Valentin la o parte. Apoi începu să-i spună lui Doja cu multă seriozitate : Căpitane Gyvri, am adus cu bine armele noastre. Am desfăcut lădoaiele, am încercat arhebutzele... strașnice! Cu asemenea arme batem toată lumea!

Mulțumirea și fericirea lui Doja se vedea în felul cum își privea oamenii și cum le vorbea. Era iarăși liber, înconjurat de oamenii lui dragi. Iată-l pe Ferko, pare că nimic nu s-a schimbat în firea lui, deși a trecut peste atâtea de la întâia lor întâlnire. E același, plin de voie bună și gata de luptă. Și moș Petcu e același. Pășeste tăcut, dar ochii îi sclipesc de mulțumire că poate merge iar alături de Doja. I-a fost greu poate s-o facă, dar s-a îndreptat de șale, se ține tinerește, chiar țăntoș, de parcă ar avea să-i arate lui Doja că mai e în stare de isprăvi pe care acesta nici nu și le poate inchipui. Doja îi înțelege strădania, îi pune prieteneste mîna pe umăr, se sprijină cu greutate, vrînd parcă să-l pună la încercare pe bătrînul pescar :

— Moșule, ești gata de plecare ?

— Gata, căpitane Gyuri, încotro ? veni în grabă răspunsul batonului.

— Departe ! Astă-seară, sau cel mai tîrziu rîmîne pî-nă-n zori, trebuie s-o pornești la drum. O să-ți vezi din nou țara, oamenii, satele, Dunărea ! Dum'neata vei duce cuvîntul meu iobagilor din Banat. Să le spui să se îndrepte cu toții spre taberele din apropierea Budei. Acolo om mai vedea noi ce-o mai fi !

— Slavă domnului, căpitane Gyuri ! se descoperi moșul Petcu și-și făcu cruce. Bine că ne-a ajutat dumnezeu de-am ajuns și ziua asta !

— Da, ne-a ajutat! Și mai e ceva, moșule ! O să treci Dunărea. Să faci pe draeu-n patru și să te strecuri printre pîgîni, să dai de urma căpitanului Strețcu... dar despre asta o să mai vorbim.

— Eu cînd plec, căpitane Gyuri ? întrebă nerăbdător Ferko.

— Pleci și tu, ai răbdare. Moșule, — se adresă iarăși batonului Petcu, — nu crezi c-o să-ți fie cam greu singur ? Am putea să-ți dăm un ajutor, ce zici ? Moș Petcu se oprește în loc și-i privește muștrător.

— Ce, eu nu sînt în stare să-ți port singur cuvîntul în lume ? Drept ce mă crezi, căpitane Gyuri! se zburli ca un arici bătrînul.

— Ba da, — vorbi împăciuitoar Doja, — dar credeam c-o să-ți fie greu să treci Dunărea. Ți-am spus : vreau vești de la Strețcu, îl vreau alături de noi !

— Nu te teme ! Dacă-i în viață și trebuie să ți-l aduc, ți-l aduc ! răspunse moș Petcu puțin mîhnit de neîncrederea lui Doja.

— Ce te-ai bosumfilat așa ? îl întrebă Doja. Ți-am spus doar că m-o să-ți fie ușor, ațita.

— Nu, n-o să-mi fie greu... Buzuie-te pe mine așa cum te-ai bizuit și alteori, îl asigură din nou Petcu.

— Și eu... eu ce fac ? întrebă Ferko, dîndu-l pe moș Petcu la o parte din fața lui Doja. Parcă era vorba să plec și eu ?

— Tu o să te duci să-ți vezi mileții. O să stăm de vorbă împreună. O să-ți spun Ce ai de făcut pe acolo, pe pustă. Gîndește-te de pe acum la o oaste ealăreată compusă din mileții care-și au așezările pe întinsul pusteii. Aș vrea să te văd în primăvară în fruntea a cel puțin patru-cinci mii de călăreți, să te întîlnesc cam prin dreptul Kiskorosului, ce zici ?

— Căpitane Gyuri, am plecat! izbucni Ferko, bătînd din pînteni.

— Stai mai domol, încă n-am terminat. O să pleci mîine, împreună cu noi, pe la amiază sau pe seară ; să văd înții cum termin cu voievodul. Pînă la Vinț mergem împreună, apoi ne despărțim... pe drum vom vorbi!

— Nu-i prea tîrziu, căpitane Gyuri ? întrebă cu oarecare îngrijorare Ferko.

— Uite-l cît e de grăbit! îl împinse îndepărtîndu-l puțin pe moș Petcu, trecînd iar alături de Doja. Căpitane Gyuri, cît despre Strețcu, de-i undeva departe, o să-i trimit vorbă din otn în om... în fundul iadului să fie și tot ajunge cuvîntul domniei tale pînă la urechile lui!

— Bine, bine! îi itiaia tăie din avînt Doja lui Petcu și-i prinse brațul lui Ferko, căci i se păruse că acesta se intristase din senin.

— Vor necheza iar caii voinicilor pe pustă, se va trezi iarăși vechea vitejie! spuse Ferko, înșenindu-se deodată, căci așa era Firea lui.

Baciul Bândy se dusese spre grajduri, ca să-l îmbrace pe Grigorie, și se întorcea acum împreună. Doja și ceilalți îi așteptau oa să intre cu toții în han. Bândy îi tot vorbea lui Grigorie, căutînd să-l convingă să ră-mînă la coarnele plugului, dar Grigorie o ținea una și bună : ori îl iau cu ei, ori pleacă de unul singur și intră într-o tabără, oricare ar fi.

Intrară în han și se așezară în jurul unei mese. Doja îl căută din ochi pe Lan Klepka, însă bătrînul picher plecase. Baciul Bândy desfăcu desagi și din ei scoase merindele, tot felul de bunătăți pregătite de către nevasta lui Grigorie și lii,na. Împărți icu măsură, după cum îi era obiceiul, deși merindele

prisoseau, iar gospodinele s.-ar fi supărat dacă ar fi adus din ele înapoi acasă. Dar obiceiul chibzuiei îi intrase în sînge bă- trînelui ostaş şi nu se putea dezbăra de el nici într-o împrejurare.

Oamenii imîneau în linişte, bucuroşi că sînt alătura de Doja, doar Grigorie, care-şi trăsese scaunul mai la o parte, părea supărat.

— Parcă nu stai bine unde stai, îi spuse Doja, care-l privea din cînd în cînd pe Grigorie. Trage scaunul mai lîngă mine !

Grigorie îşi mişcă puţin scaunul, dar nu prea mult.

— Eşti supărat ? Ei bine, află că te luăm cu noi. Ce zici ? îl întrebă Doja, învîluindu-l ou o privire pîrintească.

— Dacă mă luaţi, bine, dacă nu, nu, tot mă duc! răspunse într-un tîrziu Grigorie.

— Te luăm, doar ţi-am spus odată ! Hai, mîncîncă, îl limbie Doja cu dragoste. Voim face anul acesta sărbătorile împreună, iar cînd plecăm, vii cu noi.

N-o să te răzgîndeşti? întrebă copilăreşte Grigorie, încă nevenindu-i să creadă.

— Nu, nu, zîmbi Doja. Hai, vino lîngă mine şi-mi povesteşte ce-mi fac nepoteii.

Grigorie trase scaunul alătura. Apoi începu să vorbească despre soţie şi copii.

— Ce mai face judele nostru ?

— Trăieşte ! Te aşteaptă ! începu Grigorie. De cînd Kulcsár s-a întors, tot cu el îşi face veleatul. Iar pe cine întîlneşte ,în cale, nu se rabdă pînă nu-i spune : „Spusu-v.-am că o să ne vină şi nouă apa la moară ? Iată că n'e-a venit !”

— Şi zici că băieţelul îi mare, voinic ? întrebă Doja.

— Voinic mare şi neastîmpănat! O să-l vezi dumneata, bădiţă, mai rar aşa fecior ! făcu Grigorie închin- tat.

— Nu mai spune !

— Da ! Şi nevastă-mea... abia aşteaptă să te vadă !

— Şi miie mi-i dor de ea, spuse Doja, aducîndu-şi aminte de timpul petrecut împreună.

Apoi începu să-l întrebe pe Valentin de armele aduse, de oameni, dacă au tot ce le trebuie, clacă mai au bani. Tînarul răspundea socotit. A cumpărat bucate, căoi cele pe care le avea Grigorie în găbanaş nu erau de ajuns. A tîrguit haine groase pentru oamenii care nu aveau.

— Cît despre armele aduse, numai acum, cînd au trecut prin mîinile lor ,mai pe îndelete, îşi dau seama ce minunăţii sînt! încheie Valentin.

— Văd că le-aţi făcut toate aşa după cum trebuie, n-aţi prea simţit lipsa sfatului meu, după cum văd. Ce face Iancu Gurău ? Dar Imre, cruntul ? Ianos-cîntă-n- frunză, fără îndoială nu s-a putut răbda să nu se ducă în satul lui.

— S-au dus mai mulți, nu numai el ! S-au dus și valahii pentru sărbători, dar se vor întoarce cu toții spre sfârșitul lui Făurar. Până atunci, dau să pornească lumea spre tabere.

— Despre Gavriș nu s-a mai auzit nimic ? întrebă Doja. „-“ :

— Auzit, cum să nu ! spuse baciul Bándy. Se spune că aprinde lumea pe valea Someșului, răscoală și pune foc!

— Rău, rău ! Mai bine îl țineam între noi, l-am fi stăpinit. S-ar putea ca grăbindu-se, să încurce totul ! Oamenii ca Gavriș totdeauna pornesc înainte de vreme, fără nici o socoteală, și strică tot rostul ! Voi ce ziceți, n-ar fi bine să se repeadă cineva până prin părțile pe unde se află ?

— Să-l aducem înapoi e peste putință, mai ales acum !, după ce s-a înfruptat și se simte tare. Am auzit că are o ceată numeroasă... să-l lăsăm în plata domnului. Până la urmă o să-și dea seama de zădărnicia treburilor pe care le face, grăi baciul Bándy. Valentin ducea cam des canceleul la gură, bătrînul îl privi muștrător, iar cînd tînărul se roși și lăsă canceleul, îi spuse : Nu i-ai spus căpitanului Gyuri despre frate-tău, aștepti să-i spun eu ?

— A venit fratele meu, bădița Gyuri ! spuse Valentin.

— Nu mai spune ! făcu bucuros Doja. Cînd a venit ? Tocmai la bătrînul tău mă gîndeam acum. Dacă plecăm, pe copiii lui Grigorie, dimpreună cu nevastă-sa, trebuie să-i ducem la munte, baciul Drag o să-4 poată oare găzdui ?

— Păi la asta nu-am gîndit și eu cînd am văzut că bădița Grigorie ține morțiș să vină cu noi. Tata s-ar bucura mult dacă ai trece și pe la el în timpul cît vom sta acasă. S-ar bucura și de copii.

— Vezi bine c-o să mă duc... s-ar putea să nu trec să-l văd ? Va să zică, Iosif s-a întors ! Abia aștept să-l văd ! Era un copilandru cînd a plecat în Italia !

— S-a întors bolnav, așa am auzit, spuse Valentin puțin îngrijorat.

— Toți ne întorcem odată și odată de unde aim plecat, mai ales cînd ne încolțește viața ! vorbi rar baciul Bándy și-și netezi pletele, apoi întrebă : Parcă era în oastea ducelui de Milano ?

— Da, era tunar, ajunsese chiar mai mare peste tunari... Dar acum îi bolnav și s-a întors să-l vadă pe bă-trîn, răspunse înduioșat Valentin.

Spre seară, Doja porni cu Valentin și Ferko spre cetate. Se ducea să dea ochi cu puternicii. Cei doi îl însoțiră la poartă și rămaseră acolo, așteptîndu-l.

— E mai bine așa, hotărîse Doja după ce se despărți de cei doi credincioși tovarăși.

De eînd aflase știrile în legătură cu plecarea fără veste din palat a domnișoarei Werbóczy, cu dezertarea seniorilor din tabără, cu fuga de sub supravegherea lui Martini a magnatului Werbóczy,

Zapo'lya nu-și mai afla locul. I se părea că totul ise prăbușește în jurul său, că Martinuzzi, omul care țesea politica curții, împletește cu plănuirile sale nesăbuite o funie din nisip. Desperat aproape, începu să-l sieție tot timpul pe Francisc, astrologul. Dar acesta în loc să-l liniștească ca alte dăți, simțea acum o plăcere drăcească să-l vadă și mai zbuciumat. Îi prezicea tot numai grave încurcături. Îi vorbea despre cruguri și numere, despre schimbarea lunii și intrarea soarelui într-o zodie nefericită și despre multe altele care-l îngrozeau pe voievod, răzbunîndu-se în felul acesta pe stăpînul său care, în ultimul timp, dăduse mai multă atenție alchimistului, în speranța că acesta îi va face totuși aur. Bătrînul alchimist îl lăsase să înțeleagă că-l hotărît să-și vîndă sufletul necuratului, numai să-l servească.

— Ah, o nenorocire nu vine niciodată singură ! Da, da, o nenorocire nu vine niciodată singură, repeta tot mereu Ioan Zapolya această spusă, cînd îi asculta palavrele lui Francisc. Dracul m-a pus să mă amestec în treburile orașenilor sași din Sibiu ? ! Și ticălosul de Werbőczy !... Și sora lui!... Căteaua aceea mîndră și nesuferită !... E un complot organizat, Francisc, se vede că de o poștă. Încearcă să mă doboare, ticăloșii ! Iar Martinuzzi... pe unde dracul umblă astăzi cancelarul nostru ? Francisc rîdica diin umeri, clipește cu șiretenie din ochi și lasă să se înțeleagă că și cancelarul ar putea părăsi corabia într-o bună zi.

Neliniștea lui Zapolya era însă în bună parte întemeiată. Sașii nu înțelegeau să se predea cu una, cu două, se împotriveau cu bărbăție atacurilor lui Martini. Condotierul cerea voievodului mereu ajutoare, tunuri de cetate, muniție grea, care însemnau război în toată legea. Bucuros ar fi bătut în retragere, dar 'acum nu se mai putea, era în joc prestigiul său. Apoi domnișoara Werbőczy, fratele ei Imre, Kornis și ceilalți ? Totul numai complicații grave ! tar Martinuzzi...

Martinuzzi parcă intrase în gaură de șarpe. Cum să nu fie omul neliniștit ? Se înțelege, toată lumea din palat știa încotro își îndreptase Martinuzzi pașii, dar niciunul nu îndrăznea să iasă din cuvîntul cancelarului și să-i spună voievodului unde l-ar putea găsi. Zapolya îl ia- trebase pe Bornemisza, pe care îl trimisese chiar să-l caute; întrebese și pe alții, și tot așa îi trimisese și pe ei să-l caute, dar nimeni nu-i putură spune unde l-ar putea afla. Fiecare se reîntorsese cu același rezultat : cancelarul nu poate fi găsit nicăieri !

Numai o dată cu sfîrșitul zilei, Zapolya reuși să dea ochi eu Martinuzzi. Îl găsi în cabinetul său de lucru, într-o aripă laterală a palatului voievodal, cufundat în cercetarea unor hîrtii. Ajuns la el, Zapolya începu vîicărelile, și de la vîicăreli trecu la reproșuri, la invinuirii directe, chiar și la amenințări. Martinuzzi

însă parcă nici n-.ar fi avut urechi să-l audă, îl privea dintr-o parte, puțin chiorș, cu buzele strînse, stăpînit, și nici o cută nu i se vedea pe față. Cancelarul alergase călare ziua întreagă de la o tabără la alta, căci taberele magnaților erau împrăștiate prin satele din apropierea reședinței voievodale și oamenii adăpostii prin casele locuitorilor. El trecuse din sat în sat, din tabără în tabără, iscodise, căutase pe toate căile să afe cum stau treburile, să vadă ce se poate face ca să preîntâmpine 'complicațiile. Voievodul vorbea într-una, cancelarul de la un timp nu-i mai dădu atenție și începu din nou să studieze lista cu numele magnaților care aveau domenii și în Ungaria. În oamenii aceștia, deși rămăseseră în tabere, nu putea avea încredere, căci un domeniu dincolo de granița Ardealului, socotea Martinuzzi, înseamnă mai întii un loc de refugiu, apoi independență, puterea politică a magnatului intactă, neinfluențată de jurisdicția voievodului, și trai asigurat. „Toți, hotărise cancelarul, trebuie îndeaproape supravegheați.” După ce se văcărise, căinase și învinuise, ca totdeauna, Zapolya se mai liniști. Se plimba prin cabinetul lui Martinuzzi, tot săltîndu-și în palmă medalionul amuletă. Oprindu-se deodată în dreptul mesei de lucru, în spatele căreia stătea cancelarul, își aruncă ochii pe hîrtii. Văzu lista aceea și sublinierile cu roșu făcute de către Martinuzzi, și totul i se păru nespun de neobișnuit, așa că se porni :

— Nu ți-a fost de ajuns, domnule cancelar ? Ce înseamnă asta ?... Pînă unde vrei să mergi ? Martinuzzi își ridică ochii asupra lui.

— Da, de data aceasta vreau să știu totul, absolut totul ! continuă Zapolya, privindu-l stăruitor. Să iei aminte, domnule cancelar, nu mai sînt dispus să bijbii prin întuneric, m-ai înțeles ? Așa de încruntat și furios nu-l mai văzuse Martinuzzi niciodată. În ochii lui, care-i străluceau neobișnuit acum, cancelarul citi nu numai împotrivire, ci și un pic de ură și dușmănie. Dar dalmatinul nu se lăsă impresionat și nu-și abătu privirea de pe fața voievodului. Cînd voievodul i se înțepeni înainte, așteptînd un răspuns, cancelarul începu rar, cu aerul de curtean supus, dar hotărît:

— Rog pe senioria voastră să facă o vizită alteței sale, și... mi-aș permite să spun că am nevoie de liniște să duc la bun liman .treburile senioriei voastre !... Ceea ce s-a întîmplat, mai curînd sau imaii tîrziu, tot trebuia să se întîmple !

— Ce vrei cu seniorii al căror nume le-ai subliniat, spune-mi ! Nu-mi ascunde nimic, ți-aim poruncit doar ! se răsti Zapolya.

— Nimic ! și Martinuzzi zîmbi. Era același zîmbet care-l dezarma întotdeauna pe Zapolya. Doar atît: să recomand senioriei voastre mai multă băgare de seamă asupra lor !

— Cum ! Suspectezi pe Drágffy, pe Kemény ?
— Da, suspectez pe oricine ! Și recomand senioriei voastre mai multă atenție asupra lor. Acești seniori au întâmplător unele condiții prielnice care i-ar putea hotări să treacă lesne de partea lui Werbóczy.
— Cum poți vorbi cu atita ușurință, domnule cancelar ? Barthalon Drágffy e ruda noastră cea imai apropiată prin alianță.

Rog pe senioria voastră să ceară în privința lui Barthalon Drágffy și părerea altei sale, surise din nou Martinuzzi.

— S-ar putea ? ! murmură Zapolya și rămase locului, buimăcit.

— Da, mai mult ca sigur ! răspunse Martinuzzi.

— Doamne ! În cine să mai mă încred ? Pe cine să mă mai sprijin ? se căina voievodul.

— Pe nimeni și pe nimic în afara unei politici potrivite timpului și pe puterea suverană pe care o aveți ! răspunse apăsător Martinuzzi.

— E în zadar, Martinuzzi, totul începe să se prăbușească în jurul meu ! Politica ? Politica trebuie să se sprijine pe oameni !

— Priviți cu încredere viitorul, mergem pe drumul cel bun. Cu magnații împotriva magnaților, cu poporul împotriva poporului. Fapte de ordin mărunț nu trebuie să ne preocupe, nici să le socotim piedici. Mergem înainte, senioria voastră !

— Ah ! Facă-se voia ta, doamne ! șopti Zapolya și se trânti în fotoliul din apropierea mesei de lucru a cancelarului. Combinațiile de politică înaltă erau prea mult pentru priceperea lui. Se dădu și de data asta bătut.

Martinuzzi își trecu mîna prin păr și se așeză bine în scaunul său. Fața lui palidă se împurpură puțin. Deveni mai binevoitor, mai îngăduitor. Față de omul pe care voia să-l facă suveranul absolut al unei țărișoare, principele atotputernic.

Se auziră câteva bătăi în ușă. Bornemisza întredeschise ușa și-și viră capul în cameră, aplecîndu-și corpul puțin înainte. Văzîndu-l pe voievod, nobilul se retrase în grabă.

Zapolya sări din fotoliul în care se așezase, alergă la ușă și-o deschise repede. Surprins, nobilul se inclină pînă la pămînt. Gheorghe Doja se afla mai la o parte. Văzîndu-l pe Bornemisza înclinîndu-se, își ridică pălăria și salută și el. Voievodul îl privi în tăcere, apoi făcu calea întoarsă și se opri în fața lui Martinuzzi.

— Ce mai ascundeți, Martinuzzi, cine-i omul pe care-l aduce Bornemisza ? Pentru ce vă ascundeți de mine ?

— Omul pe care l-ați văzut e Gheorghe Doja ! răspunse cancelarul zîbind.

— Gheorghe Doja ? ! se miră voievodul. Apoi se întoarse spre ușă, strigînd: Intrați o dată, ce mai așteptați !

Cei doi pășiră în cameră. Bornemisza făcea fețe-fețe, căuta parcă să se dezvinovătească prin gesturi mute, căci privirile lui Martinuzzi se opriseră mustătoare asupra lui. Gheorghe Doja părea mai liniștit ca oricînd. Tot drumul pînă la palat se gîndise la ceea ce putea să i se întîmple, însă socotise că întrucît i-au dat drumul din temniță nu de mult, ceva grav n-ar putea fi.

— Ei, s-auzim! spuse Zapolya și începu să-și plimbe privirea de la Martinuzzy la Bornemisza, parcă neîneumetindu-se să-l privească pe Doja.

— Aș fi vrut să am o întrevedere între patru ochi cu domnul Doja, încep rar Martinuzzy. Doream să am unele informații... Aș fi vrut să stau de vorbă cu domnia sa.

— Vrei să spui că eu vă încurc ? se răsti voievodul. Cancelarul făcu un gest de nepăsare, apoi își înfundă capul în gulerul hainei. Voievodul se lăsă iarăși în fotoliul său. Văzînd cancelarul că voievodul nu are de gînd să-i lase singuri, se adresă lui Bornemisza :

— Senioria sa .ar dori să facă o vizită alteței sale principesei Isabela ! Fii bun, domnule Bornemisza, și anunță pe alteța sa.

Zapolya îl privi pe cancelar cu răutate și ochii lui parcă i-.ar fi grăit: „Nici prin gînd să nu-ți treacă, de aici nu mă mișc !”

Bornemisza ieși ploconindu-se. Cancelarul se așeză pe scaun în dosul mesei sale de lucru. Gheorghe Doja stătea în fața lor, sprijinindu-și minile pe minerul spadei. Martinuzzy întrerupse tăcerea ce se așternuse între timp :

— Domnule Gheorghe Doja, cred că știi în fața cui te afli ? Mi s-a spus că sint chemat de măriă sa voievodul și de domnul cancelar Martinuzzi. Am venit!

— Da, așa este ! Ești în fața măriei sale și în fața mea, cancelarul Martinuzzi. Avem nevoie de dumneata, domnule Doja. Nu te cunoaștem personal, și doream să te cunosc, doream să stăm de vorbă ! spuse cancelarul, privind-l fix.

— Și eu doream să văd cum arăți! Cred că știi cine domnește în țara aceasta ? întrebă Zapolya.

— În țara aceasta domnește măriă sa regele Ulászló al II-lea, răspunse Doja surprins de această întrebare fără rost.

— Ei vezi, Martinuzzi, ai auzit ? sări înțepat Zapolya. În cuvintele lui se oglindea vechea lui teamă de rege și groaza de a-și lua în spate greul suveranității cu care voia să-l încarce Martinuzzi.

— Aici domnește măriă sa Ioan Zapolya, voievodul Ardealului, spuse rar, cuvânt cu cuvânt, cancelarul, continuind să-l privească fix pe Doja. Și adăugă: Domnule Doja, dumneata ai trăit prea mult timp departe de țară, este deci firesc să nu dai răspunsul cuvenit. Dar nu pentru asta te-am chemat aici. Întîm- plător se afla de față măriă sa voievodul... Ai prilejul să-i mulțumești pentru bunăvoința și mărînimia pe care ți le-a arătat trecînd cu vederea unele fapte grave, chiar foarte grave. După cum ți s-a spus, măriă sa te-a iertat !

— Îngăduiți-mi să spun cum a fost, răspunse Doja, fără să mulțumească voievodului, după cum i se dăduse să înțeleagă.

— Știm l il întrerupse Martinuzzi, nemulțumit de atitudinea lui Doja. Dumneata ai credința c-ai fost în dreptul dum'itale, dar te înșeli! Dumneata nu ești decît un mic nobil, un țăran înnobilit și nimic mai mult. Dumneata n-ai dreptul să înarmezi oameni, n-ai dreptul la o banderie de călăreți care să te însoțească, n-ai dreptul să te aperi... Doja tresări.

— Da, da, după lege n-ai dreptul să te aperi cînd ești atacat de un magnat, necum să ataci dumneata, cum ai făcut în mai multe rînduri. Singurul dumitale drept e să porți spada, liber ! Dumneata însă ai înarmat oameni și i-ai luat sub comandă ; ai atacat castele, te-ai războit cu seniori puternici; ai luat sub pază caravane neguțătorești, fără să ai o licență pentru asta. Nu mai amintesc cele petrecute cu magnatul Toroczkoj și multe altele. Pentru fiecare dintre aceste fapte ai fi puit să-ți pierzi capul, măriă sa voievodul te-a iertat totuși! Te-a iertat nu pentru că dumneata n-ai fi vinovat și n-ai merita streangul, ci te-a iertat pentru că a vrut să-și arate față de omul de arme, de eroul care a adus servicii țării, gratia-i suverană ! Și te-a mai iertat, domnule Gheorghe Doja, și din pricină că dușmanii dumitale, acei care-ți cereau capul, au devenit înîmplător

acum și dușmanii măriei sale. înțelegi, domnule Doja ?

Cancelarul vorbește ca un bun cunoscător al sufletului omenesc : în primul rînd trebuia să-i amintească lui Doja de recunoștința pe care trebuie s-o aibă față de voievod, în al doilea rînd trebuia să-l întărească contra adversarilor săi, deveniți acum și adversarii voievodului. Gheorghe Doja însă își purta privirea ochilor de la unul la altul cu nepăsare, parcă nimic n-ar fi priceput din vorbele lui Martinuzzi.

„Poate așteaptă să-i vorbesc despre cele făgăduite mulțimii, poate nu se simte obligat cu nimic !” gîndi cancelarul, intrigat de nepăsarea lui Doja.

— Da, asta este ! se auzi glasul voievodului. Mai spune-i o dată, spune-i să înțeleagă, se adresa Zapolya lui Martinuzzi.

— Iertarea ți-a fost dată, dar faptele tale rămîn făptuite și s-ar putea întîmpla ca ele să fie judecate odată. Te-ai gîndit la lucrul acesta, Gheorghe Doja ? De iertat ai fost iertat, clar judecat n-ai fost, înțelegi ?

Doja făcu un gest scurt, hotărît. Apăsă și mai puternic mîinile pe minierul spadei și-și ridică capul sus, oprindu-și privirea pe fața lui Martinuzzi : „Ce Dumnezeu vrei de la mine ?” spunea parcă străfulgerarea din ochii săi.

— Arhiepiscopul de Esztergom te-a angajat pentru cruciada pe care o pune la cale. Cum de te-ai putut prinde, cînd știai că nu dispui de libertatea ta ? schimbă tonul Martinuzzi.

„Aha ! gîndi Doja. Aici au vrut să ajungă !” și tuși scurt apoi, își netezi cu o mînă barba, ar fi izbucnit, însă se stăpîni.

•— Dacă mă reîntorc din luptă, mă înfățișez mărilor voastre pentru a mă judeca ! răspunse Doja sfîd,îndu-i.

— Hm ! făcu Martinuzzi, intrigat de atitudinea lui Doja. Dumneata, domnule Doja, ai știut că nu ești liber, că ai fost eliberat condiționat, cum de te-ai putut angaja ? apăsă cuvintele Martinuzzi.

— Sigur ! sări Zapolya. Cum ai îndrăznit s-o faci ? Te-ai înhăitat cu măscăriciul acela de arhiepiscop, cu Tamás Bakács. Asta-i o greșeală de neiertat, nu-i așa, domnule cancelar ?

— Mă rog de iertare, măria ta ! Dar a lupta pentru creștinătate, contra păgînilor care amenință la tot pasul ființa țării, asta înseamnă a mă înhăita ? întrebă Doja stăpînindu-și minia. Sîntem lupi, sîntem fiare acei care ne-am hotărît să ridicăm armele pentru a stăvili puhoiul dușmanului ? Eu, imăria ta, nu pot înțelege asta. Nu, căci nu-i de înțeles !

— Vezi ? Vezi ? îl întrebă voievodul, repezit, pe Martinuzzi, vrînd parcă să spună: „Îl vezi ? Ne sfi-dează, ne înfruntă, pentru el noi nu sîntem țară !”

Martinuzzi surise cu şiretenie, gresise. Cruciada, papa, chiar arhiepiscopul erau poziții primejdioase; atacînd prin ele, Doja putea rămîne neclintit pe poziție. Cancelarul se ridică încet, își sprijini mîinile pe masă și-și aplecă puțin înainte trupul uscățiv.

— Domnule Gheorghe Doja, — începu el aproape prietenos, — era firească un viteaz ca dumneata să dorească noi fapte de vitejie care să-l ridice în fața semenilor săi. Este lăudabilă hotărîrea dumitale de a lupta pentru creștinătate, pentru ființa țării, dar greșeala totuși rămîne înfăptuită, dumneata ai uitat că țara dumitale, că suveranul dumitale este mîria sa ! Vrei acte de vitejie, foarte lăudabil — un viteaz trebuie să-și mențină totdeauna la înălțime faima ciști- gată — dar poți face lucrul acesta foarte bine și cu mult succes servindu-ți suveranul ! Intre dumneata și suveranul țării dumitale trebuie să intervină o apropiere, pentru asta ai fost chemat. Ce-ar putea exista între dumneata și Tamás Bakács ? Nimic ! Cu îngăduința mîriei sale aș putea să-ți spun : secuii au nevoie de un nou comite, un om nobil, viteaz, ieșit din mijlocul lor. Acești oameni cinstiți și bravi au uitat de mult străbunul obicei de a-și ține adunările sub stejarul cel mai bătrîn. Ar fi timpul să-i facem să-și aducă aminte lucrul acesta și, pe curînd, după datina veche, să-și aleagă un nou comite. Mîria sa s-a gîndit la viteazul Gheorghe Doja... noi credem c-ar fi cel mai nimerit comite pentru secui !

Zapolya ascultase cu atenție cuvintele cancelarului. Era o îndrăzneală nemaipomenită din partea acestuia să propună unui țaran, chiar mic nobil fiind, scaunul de comite al securilor, scaun rîvnit de atîția mari magnai. Voievodul își strîngea buzele să nu izbucnească, își dădea seama că Martinuzzi urmărește ceva, trebuia să-l lase să-și urmeze mai departe planul. Totuși, temător, își spuse: „Mă vîră într-o nouă încurcătură. Țăranul ar fi în stare să-l ia în serios !"

Doja dădea semne de neliniște. Martinuzzi interpretă această stare a lui Doja ca un început de înțelegere și acceptare a spuselor sale. Cancelarul făcu o mică pauză, îl privi o clipă lung cu ochii lui vii, plini de satisfacție diavolească, apoi reluîndu-și zîmbetul obișnuit, continuă învîluind în cuvinte cînd amenințătoare, cînd promițătoare, propunerea pe care intenționa să i-o facă :— Fără îndoială, dumneata, domnule Doja, ești vinovat de fapte grave. Însă noi trebuie să fim înțelegători, fiindcă sintem oameni și avem sufletul încărcat cu patimi și pasiuni omenești pe care însuși dumnezeu le înțelege și le iartă. Eu știu că Werbőczy ți-a fost dușman de moarte și-ți este și astăzi, oriunde s-ar afla, mai dușman astăzi ca în trecut, căci arătîndu-și mîria sa voievodul grația față de dumneata, l-a jignit greu. Hotărît lucru, seniorul Werbőczy îți poartă sim- betele, iar dumneata ar trebui să fii un

inger coborît din cer ca să nu te gîndeşti la acelaşi lucru. Eu, cancelarul Martinuzzi, merg mai departe şi-ţi spun : Gheor- ghe Doja, ai o datorie faţă de dumneata însuţi ca să scapi cît mai curînd de el ! Altfel, te va răpune el pe tine. Astăzi sau mîine, o răfuială între voi trebuie să aibă loc. O răfuială pe viaţă şi pe moarte !

Gheorghe Doja nu-şi poate da seama unde vrea să ajungă omul acesta palid, cu ochii vii, plini de sclipiri diavoleşti, cu îmbrăcămintea lui de catifea neagră, care-l face să pară o arătare din altă lume. Dar nu numai Doja, nici Zapolya nu prea înţelege bine unde vrea să ajungă cancelarul cu atîta vorbărie.

— Ce-ar fi, Gheorghe Doja, — continuă Martinuzzi cu glasul puţin stîns, — dacă tu ai grăbi deznodă- mîntul ? Werbóczy a fugit! Werbóczy e duşmanul tău, Werbóczy e duşmanul mării sale, duşmanul binefăcătorului tău, suveranului tău. Sintem oameni, Gheorghe Doja. Duşmănia o privim cu duşmănie, răul cu răzbunare, binefacerea ou recunoştinţă 1 Ştim foarte bine ; totul în lumea aceasta se plăteşte, şi binele, şi răul. Ai mîna vîjnoasă, hotărîrea dirză, spada tăioasă, î-ai fi uşor să te scapi de duşman, şi scăpîndu-te, l-ai scăpa şi pe mîria sa de acest curtean vrăjmaş, viclean şi sperjur. Făcînd-o, fi-ai plăti datoria faţă de mîria sa şi faţă de tine însuţi, Gheorghe Doja !

Privirile li se încrucişară cîteva clipe. Martinuzzi tăcu şi se aseză pe scaun, îşi lăsă trupul pe speteaza înaltă şi dete capul puţin pe spate. Doja făcu un gest de protest şi rămase mut, împietrit, apăsîndu-şi cu putere mîimile pe minerul spadei. Nu se aştepta la o asemenea propunere. Omul acesta, umbra aceasta de om, vrea să facă din el un asasin ?

Zapolya nu avu tăria să aştepte răspunsul lui Doja. Îşi inchipuia că nu poate fi decît afirmativ. Şi ca să nu fie martor, să nu se poată spune c-a fost părtaş, se gîndi să plece.

— Vă las singuri, grăi el şi porni. După cîteva paşi se opri, deoarece în mînte îi venise Sibiul şi Martini. Ce facem cu Sibiul, cu Martini ? îl întrebă pe cancelar.

— Cred că în clipa aceasta, douăzeci de tunuri se apropie de zidurile cetăţii săseşti, răspunse Martinuzzi şi, ridicîndu-se, păşi spre voievod. Ajuns în apropierea lui, începu puţin imai tainic : M-am gîndit la o despăgubire destul de frumuşică pe care va trebui s-o plătească Sibiul, iar lui Martini i-arn dat puteri depline ca să-i potolească pe saşi cum s-o pricepe mai bine.

— O să sară iarăşi peste cal ! răspunse voievodul cu ipocrită îngrijorare.

— O să sară ! zimbi Martinuzzi.

Zapolya părăsi camera, încrederea în cancelar îi era acum pe deplin restabilită. Indreptîndu-se spre

aripa palatului în care se aflau camerele
princesei, își făcea singur reproșuri : atîta
neliniște pentru nimic, cînd lîngă el îl are pe
Martinuzzy, omul care găsește la timp și pentru
toate dezlegarea !...

— Ei, te-ai gîndit, domnule Doja ? întrebă
nerăbdător cancelarul Martinuzzy, oprindu-se în
fața lui.

— Da, măria ta, treburi de felul acesta nu fac !
răspunse Doja dîr.

— Cum ? tresări Martinuzzy. Ai spus că nu vrei,
că respingi mîna care ți se întinde ? Îți dai seama ce
te poate aștepta ?

Se lăsă o tăcere grea, apăsătoare. Martinuzzy aș-
tepta, Doja își mușca buzele.

— Da, așa am spus ! grăi el și mai dîr.

— Și la ceea ce te poate aștepta nu te gîndești ?

— Ba da, dar știu că nu sînt ucigaș, că n-am fost
niciodată ucigaș de meserie și că ceea ce măria ta
mi-a propus, nu pot face !

— Nu m-am gîndit nici o clipă că dumneata s-o
faci! Ai oameni, oameni obișnuiți cu treburi de felul
acesta, așa am auzit, și la porunca dumitale, o vor
face ei !

— Nu ! Oameni de felul ăsta nu sînt alături de
mine. N-au fost niciodată, în nici o împrejurare!

— Dar atuncea ! își desfăcu mîinile Martinuzzy
într-un gest care arăta toată nedumerirea lui.
Gheorghe Doja surise pentru întâia oară în seara
aceea și ridică din umeri. Omul din fața sa era de
neînțeles. Ce-și închipuise el ?

Gîndește-te, — făcu
Martinuzzy o nouă
încercare, — sînt zeci
și zeci care ar fi
foarte fericiți să li se
dea prilejul de a-și
servi suveranul și...
pe mine

— 1 Sute, mii, măria ta ! Dar eu nu fac parte dintre aceștia, v-am mai spus ! Căutați pe altul, pe alții... nu înțeleg cuim de v-ați oprit tocmai asupra mea !

— Bani, onoruri ? întrebă iscoditor cancelarul.

— Zadarnic !...

Martinuzzi se uită lung la el. Dîrzenia viteazului îl impresiona. Se simți înfrînt în fața lui și-și lăsă capul în jos, apoi păși spre fereastră, dădu draperia grea la

0 parte și citeva clipe privi îngîndurat întunericul de afară. „Iată omul !” murmură în gînd, într-un târziu. Și întoreindu-se păși înseninat spre Doja :

— Domnule Doja, sînt foarte mulțumit că te-am cunoscut. Îți mărturisesc cîstit, nu sînt supărat pe dumneata ! înțelegi, cu tot refuzul dumitale, nu sînt supărat pe dumneata ! Îin însă să-ți spun : trăim pe pămînt, printre oameni, și dumneata îmi datorești ceva... libertatea de care acum te bucuri.

Doja păru stînjenit; i-ar fi mulțumit și nu i-ar fi mulțumit. Plecîndu-și ochii, grăi cu vocea stinsă :

— Mulțimea, măria ta, știu ! Dator nu voi rămînea... mormăi Doja.

— Bine, dar cînd, cum ? întrebă Martinuzzi înseninat.

— Om vedea ! răspunse scurt Doja.

Martinuzzi zimbi și-i puse mîna pe umăr, împingîndu-l ușurel spre ușă. Cînd fu să se despartă, îi întinse mîna :

Rămii așa cum ești, Gheorghe Doja, nu sînt supărat, nu, nu sînt supărat !

Cînd se văzu în coridorul slab luminat de cîteva făclii, Doja trase cu putere în piept aerul rece, îmbibat cu miros de rășină. Pășea rar, apăsător, se simțea stăpîn pe sine, neobligat nimănui, deși grozav ar fi vrut ca în clipele cînd cobora treptele palatului să-i iasă magnatul Werbóczy în cale ; dar aceasta ar fi fost o socoteală a lui.

Bornemisza îl conduse pînă la poartă și tot drumul încercă .să-l tragă de limbă, dorind mult să afle rezultatul întrevederii: -ce i s-a cerut să facă, ce răsplată

1 s-a făgăduit ? Dar Doja rămînea surd și mut; pășea

17 — Rîlboiul iobagilor alătura de el tăcut. Gîndurile îi alergau acum departe, peste cîmpiile întinse, în lungul Dunării, prin taberele iobăgești pe care le vedea strînse o dată cu sosirea primelor zile calde de primăvară.

2

De cîteva zile, Gheorghe Doja a rămas aproape singur. Baciul Bándy, Valentin și alți vreo zece au plecat prin satele săcuiești, pînă în apropierea graniței, ca să îndemne țărănimea spre tabere, spre Buda și ca să dea de știre dacă cumva află ceva de Werbóczy și Kornis.

Doja ține să afle unde sînt ascunși complotiștii sau încotro au luat-o, pe de o parte pentru că ei nu trebuia să scape de pedeapsa nelegiuirilor făptuite în Banat și prin alte meleaguri ale țării, și pe de altă parte pentru că l-a rugat și Martinuzzi.

Cînd au poposit în Vinț, de unde urma să se despartă de Ferko, care-și continua drumul spre Țara Ungurească, i-a ajuns din urmă un crainic al cancelarului, care i-a înminat lui Doja o scrisoare adresată pompos : „*Nobilului Gheorghe Doja, din partea cancelarului Martinuzzi*”.

— Vezi ce vrea, îi spusese atunci Doja lui Valentin, întinzîndu-i scrisoarea primită. Tînărul desfăcu pecetea și-și aruncă ochii pe cuprinsul ei. Din conținut își dădu seama că-i vorba de lucruri tainute. Făcu semn lui Doja și se trase mai la o parte. Apoi citi din nou :

„*Domnule Gheorghe Doja, îți cer un serviciu cîl totul onorabil. Te rog ca în drumurile dumitale să te interesezi îndeaproape de persoanele despre care am vorbit. Țin mult să știi dacă nu cumva s-au îndreptat spre Moldova... Dacă așa ar fi, răul ar fi pentru toți, și cred, nici pe domnia ta nu te-ar lăsa nepăsător, deci păstrează taina și comunică-mi, rugîndu-te să consideri intervenția mea ca un semn de omagiu. Mar- tinuzzi.*”

— Nu înțeleg, spuse Valentin cînd termină de citit. Despre cine-i vorba, Gyuri baci ?

— Hm !... atît nu-i mult. Nu, nu cere imult ! Să-i facem mării sale voia. Am putea să-i scriem cancelarului două cuvinte. Ai cele de trebuință ? îl întreabă pe Valentin.

— Vezi bine că am, iată aici tot ce trebuie : hîrtie, cerneală, pană ! răspunse tînărul, arătînd tașca.

— Bine, pune-te și scrie ! Scrie-i așa : Măria ta, de-oi da de urma vinatului măriei tale, îți voi aduce de știre, de nu, tot așa te voi încunoștința !

— Numai atîta, Gyuri baci ?

— Numai, pecetluiește hîrtia și dă-o crainicului !

Gheorghe Doja a rămas singur ca un plugar care-și calcă pămîntul. Urcă acum coastele celor două coline din apropierea casei. Sus, pe virful dealului, stă și-și rotește privirea în jur. Peste tot e o liniște de parcă veșnicia s-a așternut asupra văilor și munților ! Razele soarelui au topit zăpada de pe coasta din dreapta — pămînt de răsărit, scaldat în soare. Terasale pă- mîntului cultivat se vad cum încing ca niște brîie coasta colinei. Asta-i strădania lui Grigorie și a păgi- nului Ilasan. Fel neobișnuit prin părțile acestea de a munci pămîntul, adus de Hasan de pe meleagurile lui, lipsite de binecuvîntarea rodniciei; prin munca lui, coastele acestea înclinate au devenit roditoare. Doja se oprește locului, privește terasele, semănătura de toamnă răsărită, smulge un fir, se uită la firisoarele rădăcinei. De departe pare un țăran simplu. Pacea

pământului parcă i s-a așternut pe suflet și nu se simte bine, nu-și găsește locul. Umblă de colo-colo, abia așteaptă să se vadă plecat.

Jos, în vale, lângă scocul pivei, Iliana întinde la zvîntat hălcile de carne. Prăjini lungi sînt puse pe furci și de ele atîrnă mușchii și slăninele — provizia pentru drumul către tabăra cruciaților spre care vor porni în curînd. Iliana se mișcă sprintenă : se apleacă, se ridică, scoate bucățile din copăi și le atîrnă de prăjini — mîndră fată ! Mîndră și vrednică, bărbată !...

Fără să-și dea seama își întoarce privirea spre stingă : departe, printre arborii dezgoliți, vede mica biserică a satului. Acolo, în apropierea ei, se află mor- mintul Laurei! Un fior îi trece prin inimă, o neliniște apăsătoare începe să-i frămînte sufletul, la fel ca și la întoarcerea din cetatea voievodală. În vîlmășagul vieții lui zbuciumate, rar și-a mai amintit de Laura. Acum însă amintirile întîmplărilor de altădată îi cuprind tot mai des sufletul. Orice face, oriunde se duce, chipul Laurei îl urmărește pretutindeni. Cînd se îndreaptă spre casa parohială, totdeauna taie drumul prin micul cîmîțir al satului — cîteva clipe stă cufundat în sine în fața mormîntului oelei pe care nu o poate uita. Doja își freacă cu putere ochii, căutînd să-și alunge gîndurile. „Linșteea aceasta și pămîntul cu vraja lui te înnebunesc!” își spune parcă trezit dintr-un vis și-și duce mina la șold. Dar acolo nu mai atîrnă spada lui grea : Cum așa ? A devenit deodată un om al pămîntului, legat de casa și brazdele acestea care schimbă firea omului și-i dau gînduri de nimicnicie ?

El! Gheorghe Doja !

Hasan a scos caii la adăpat. Căii se zbrenguie în jurul vîlăului: sînt buieci de odihnă și hrană bună. Sultan se proptește pe picioarele dinainte, ridică capul, adulmecă în vînt. Oare să-și fi simțit stăpînul ? Deodată începe a necheza și, aplecîndu-și capul, o ia nebunește la goană. Trece ca fulgerul pe lângă Iliana, mai să răstoarne cărnurile puse la zvîntat. Aleargă nebunește, copitele zvîrîl pămîntul în lături și pînă-n apropierea lui Doja nu se mai oprește.

— Măi Sultan, măi ! Măi păgînule, măi ! îl min- gîie Doja, netezindu-i fruntea.

Calul își lărgeste nările, sforăie, își miroase stă- pînul.

— Hai, liniștește-te, păgînule ! O s-o luăm din loc, pornim la drum, îi vorbește Doja.

Nu, nu, nu mai putea asta. Pămîntul ăsta, casa asta, cuplorul care scoate miros plăcut de pîine caldă îl hăbăuiesc de cap! Doja coboară spre casă. Calul vine liniștit în urma lui. Cu picioarele lungi, cu trupul subțire și capul mic, pare de departe un ogar cuminte care-și urmează stăpînul.

— Valentin nu s-a întors nici astăzi! îi spune Iliana.

Doja se apropie de ea. Ar fi vrut să treacă mai departe, însă vorbele ei îi opriră pașii.

— Bine miroase ! spuse Doja prinzind o halcă de carne. Fă-mi și mie un hatir, pune două-trei bucăți în copale și le lasă încă o zi în paprică și usturoi pisat. Înseamnă-le cu ceva că să le cunoști, îmi place mult bujănița bine usturoiată și pipărată. Fata n-are urechi pentru asemenea sfaturi.

— Ar fi trebuit să sosească. Nu cumva li s-a întimplat ceva pe acolo pe unde umblă ? Rău am făcut că nu m-am dus cu dinșii ! începu ea cu gândul la Valentin.

Și iată că ochii Ilinei, care s-ar fi crezut că n-au izvorul lacrimilor la rădăcină, începură să se umezească puțin.

— Ce te-a apucat, fată dragă ? Ce-i cu tine ? o mîngîie, bătrînește, pe cosițe, Doja.

— Nu știu nici eu... m-a apucat, așa... să nu pată ceva...

— Cum poți să te gîndești la una ca asta ? N-au nimic de făcut în drum, nu se războiesc cu nimeni ! O plimbare pînă la hotarele Moldovei și înapoi. O raită prin sate, pe la castelele de pe graniță !

— Dacă aș fi fost și eu acolo, i-aș fi oprit de la vreo năzbîtie. Nu-i cunoști pe Valentin și pe baciul Bandy ? În loc de vești și iscoade să nu auzim de cine știe ce lupte și să-l vedem adus de-a curmezișul șei, cu pieptul singerind !

— Fii fără teamă, o să se întoarcă teafăr. Sînt pe lumea asta destule greutăți, fata moșului, vorbi Doja. Nu-ți mai îngăimăci gîndurile cu altele născocite. Valentin se va întoarce nevătămat, nici nu bănuiești cînd te trezești cu el la poartă !...

Ascultă... ți-i tare drag ?...

— Ei... și-i domnia ta, acum ! răspunse Iliana cu fața în pămînt.

— Bine, atunci o să-i spun să vadă de alta, că tu nu-l iubești... căută s-o cicălească Doja.

— Bate Gyuri, cînd plecăm ? schimbă vorba Iliana.

— Plecăm noi, tu rămii cu Maria lui Grigorie, cu copiii!

— Nici vorbă nu poate ii! se încruntă Iliana. Cum poți să te gîndești c-aș rămîne aici ? Pentru asta am venit ?...

•— Bine, bine, om mai vedea noi pînă atuncea. Dacă vine Valentin, să-i spui că m-am dus la taică-său !

De cînd plecase Valentin, Ilinei i se păreau zilele nesfîrșite. Între ei, dragostea nemărturisită se înfîrse pe neobservate. Unul se trezea privindu-l pe celălalt, rar cînd își spuneau eiteva cuvinte. Dar grija pe care și-o purtau era prea bătătoare la ochi ca cei ai casei să nu-și dea seama. Iliana ar fi vrut să se ducă și ea cu Valentin și cu ceilalți voinici — călărea tot așa de bine ca și ei, spada nu i se părea

grea, nici oboseala drumului — dar bătrînul Bândy se încruntase la ea cînd o auzise și-i aduse aminte că mai sînt și alte treburi de isprăvit, spre pildă pregătitul cărnurilor, așa că fata nu mai avu încotro și rămase acasă.

Doja dădu calul în seama lui Hasan și intră în casă, unde își puse pieptarul de zale, și-și încinse spada; cînd ieși, Hasan aștepta cu caiul înșăuat. Arabul își mai păstra portul, deși șalvarii îi erau croiți din aba și zăbunul scurt din pănură groasă, mițoasă. În jurul capului avea totuși înfășurat un briu drept turban și se simțea tot așa de mîndru ca și profetul Mahomed.

Doja sări în șa și porni la drum.

Soarele trecuse de amiază, și pînă pe înserat mai erau numai cîteva ceasuri. Drumul avea ocolișuri și era destul de lung, dar nopțile, nopți cu lună plină, erau luminate ca ziua. Sultan se odihni de ajuns ; buiac de hrană bună, alerga mîncînd pămîntul. Doja își făcuse socoteala că înainte de miezul nopții va fi în curtea casei de munte a tatălui lui Valentin, șoimarul, omul care i-a fost pe timpuri ocrotitor și îndrumător în viață.

Calul aleargă, urcă și i coboară coaste de munte; nu se întîlnește țîpenie de om în drum. Pădurea de brad se înalță verde-negricioasă, acoperind munții. Vulturii rotesc în înălțimi. Stoluri de păsări se lasă pe pelințele ce ies din zăpada de pe marginea drumului și ciugulesc semințele, ciripind. Pîriul dintre slînci își cîntă veșnicul cîntec ; acum, cînd zăpezile au început să se topească, a devenit zgomotos și tumultuos, aproape un torent sălbatic. Cîteva coțofene zboară îndrăznește și lacome, urmăresc calul, așteaptă bălegarul plin cu semințe de ovăz în care să poată scurma.

Doja mai fusese în casa șoimarului cu prilejul sărbătorilor Crăciunului, dar nu putuse sta de vorbă pe îndelete cu bătrînul, căci casa era plină de oaspeți — veniseră prea mulți la praznic și unii găzduiseră acolo. În apropiere era un schit singuratic, unde se ținea praznicul, dar oamenii nu puteau fi găzduiți aici, și din pricina asta cei mai mulți se adăpostiseră la șoimar.

O bufnită de pe un virf de stîncă își strigă cînte-cul. Cocoșul sălbatic dădu glas găinușelor, chemîndule. E noapte și viețuitoarele ies din vizuini după hrană. O vulpe trecu ca o săgeată ținîndu-și coada întinsă în urma trupului, tăind calea călărețului.

Sultan sforăi; simțise mirosul sălbăticiunii. Doja căută să-l liniștească, vorbindu-i domol :

— Mă, mă voinicule, mă, ai ajuns să te sperii și de-o vulpe ? Apoi îl bătui de cîteva ori cu palma peste grumazul întins și lucios. Calul se liniști și-și reluă trapul obișnuit.

Luna strălucea în virful muntelui, pădurea părea singuratică și gînditoare. Doja lăsă calul la pas și încercă să-și încheie zăbunul, dar cheutorile nu-l cu-

prindeau, zalele de oțel îi umflaseră pieptul. Prin
cotiturile văii nu sufla nici un pic de vînt, totuși
timpul se înăsprise puțin, se făcuse ghețușcă și
potcoavele lui Sultan alunecau uneori.
Nu mai aveau mult de mers ; ocolind poala unui
munte, ajungeau pe valea Oltului, iar puțin mai în
sus se afla casa șoimarului.
Cîinii începură să latre la apropierea călărețului.
Bătrînul nu se culcase, împletea la o plasă de prins
păsări și nu fu surprins cînd îl văzu pe Doja intrînd.
Pe o laviță de lîngă perete dormeau doi oameni.
Unul era feciorul șoimarului, .fratele lui Valentin,
tunarul reîntors din Italia, celălalt un străin bărbos.
Un perete întreg era ocupat de o cușcă cu șoimi.
Păsările dormeau, dar cînd auziră zornăit de pînteni
se treziră și-și ridicară capetele. Pe masa lungă din
mijlocul odăii erau împrăstiate unelte de șoimărit,
mănuși din piele groasă, fluierașe, un corn de
vânătoare, o arbaletă, chimirul bătrînului.
Nicolae Drag, șoimarul, fostul comandant peste o
mie de oameni pe timpul regelui Matei, deși avea
acum aproape optzeci de ani și trecuse prin
nenumărate necazuri, se ținea tot drept, negîrbovit.
Îl îmbră-țîșă cu dragoste pe Doja, apoi, pășind în
virful picioarelor, îi aduse pîne, slănină și rachiu și-i
făcu semn cu mîna să se așeze. Se așeză și el la
masă, își deschise larg ochii săi albaștri, spălăciți,
așteptînd cuvîntul lui Doja.
— Am venit, baciule Drag, începu Doja și se opri,
făcîndu-și de lucru cu cuțitașul, desprinzînd o bucă-
țică de slănină de pe șorici.
— Bănuiam că vei veni, șopti șoimarul, netezin-
du-și barba lui albă. Se vîntură atîtea zvonuri prin
țară, încît trebuia să vii.
— Tocmai! Feciorul dumitale doarme ? Cine-i
omul de pe laviță ?
— Nu te îngrijii, un vraci, un călugăr de-al nostru.
Un pribeag din munți. Eu l-am chemat să-mi
vindece feciorul, poate ai aflat că s-a întors plin de
boale frețești! Tu ce zici, Gyuri, parcă începe să ne
vină și nouă apa la moară ? Nu ești obosit ? Să-ți
aștern un țol pe lavița asta, mîine avem o zi de
povestit.
— Nu-s obosit, putem vorbi și acum. Cu
căpitanul castrului te-ai mai văzut ?
— Ți-oi spune mîine, șopti bătrînul. Mi se trezesc
păsările, nu-i bine să le ȑtrîcăm somnul, căci ȑnu
mai pot face nimic cu ele mîine-zi.
O veveriță îmblînzită sări dintr-un cuib de sub
grîndă și se așeză pe umărul șoimarului. Mica lighi-
oană începu să-și spele bețișorul, privindu-l
curioasă pe Doja. Bătrînul îi netezi capul mic și
lucios.
— O să se desprimăvăreze repede, spuse
bătrînul cu gîndul la șoimii lui. Și, vîzîndu-l pe Doja

mîncînd în tăcere, continuă : Poți să vorbești în
 șoaptă. Două vorbe tot mai putem schimba.

— Nu, lasă, avem timp îmiine. Nu vezi, ara stîr-
 nit din culcuș veverița. Culeă-te și dumneata, îmi
 trag cizmele și mă aciuiesc și eu pe lavița asta.

3

A doua zi dimineța, cînd Doja se trezi, nu mai era
 nimeni în sala mare. Focul ardea în cotlon, cuș-
 tile cu șoimi fuseseră scoase afară, pe masă se făcuse
 oarecare rînduială. Doja dormise buștean și nu le
 simțise mișcările celor ai casei, care se mișcaseră
 ca adevărați vînători.

Doja ieși grăbit și se îndreptă spre grajd să-și vadă
 calul. Noaptea, cînd sosise, îl dăduse în seama unui
 băiețandru pe care-l știa ucenicul bătrînului. Dar în
 locul băiețanului îi ieși înainte mișosul și bărbosul
 care dormise pe laviță în apropierea, feciorului
 șoima- rului.

— Hei, trîndăvește, voinieule, trîndăvește ! îl în-
 tîmpină bărbosul. Bună dimineța, fiule !

— Bună, moșule ! Eram pesemne obosit. V-ați
 mișcat ea stafile de nu v-am simțit pașii... Unde-i
 taica șoimarul ?

— Uite-l colo, își muștruluiște păsările. Ai venit
 să-ți vezi calul ? Hei, cu nădejdea dumitale, ar fi
 răbdat sârmanul de foame și de sete.

— Eram obosit, m-a furat somnul !

— De, așa te fură somnul cîteodată ! Vezi dum-
 neata, Gheorghe fiule, așa-i și cu ogorul lui dumne-
 zeu !

— Bine, bine, lasă dumneata la o parte vorbele
 acestea, le-am auzit și din gurile altora, feciorul bă-
 trînului unde-i ?

— Unde să fie ? Uite-l colea, și bătrînul bărbos
 îi arată o butie mare acoperită cu un țol prin care
 ieșeau șuvițe de fum argintiu.

Doja se încruntă, nu-i ardea de glume. Mormăind
 intră în grajd. Sultan, curățat, sforăia. Voinicul îi
 netezi crupa, îi ridică picioarele pe rînd, cercetîndu-
 i potcoavele. Mulțumit, Doja dădu să plece, dar îl
 opri bărbosul, care era la spatele lui.

— Acum îi rîndul duimitale să-mi ajuți, spuse
 acesta. Vino să-l scoatem și să-i dăm un frecuș buni
 Doja, deși nu știa despre ce-i vorba, îl urmă. Cînd
 ajunseră în dreptul butoiului, bătrînul dădu țolul la
 o parte. După ce fumul se împrăștie, se ivi din butoi
 capul lui Iosif, feciorul șoimarului.

În apropiere era o laviță și-o movilă de zăpadă.
 Vraciul bărbos își zvîrli cît colo antierul rămînînd
 numai în nădragi și cămașă, luă zăpadă și-o așeză
 pe laviță ca pe o pătură, apoi își suflecă tacticos mî-
 necile, lăsînd să i se vadă brațele vinjoase. Îl
 aștepta pe tînărul Iosif să iasă afară din butoi.

— Trage-l afară și întinde-l pe laviță, s-a cam hă-
 băucit de cap și nu mai are putere să iasă, îi spuse
 bătrînul lui Doja.

Doja dîndu-și seama că nu fusese din partea bătrînului glumă, trase afară pe Iosif mai mult mort de- cit viu, și-l întinse pe zăpada de pe laviță.

— Ține-i mîinile bine și lasă-l în seama mea ! zise vrăciul călugăr, apucîndu-se de frecat puternic corpul gol al tînărului.

De la un timp începuse să-i curgă sudorile de pe frunte, să i se prelingă pe barbă, dar nu se lăsă pînă ce Iosif nu începu să dea din picioare și din mîini. Pielea tînărului se făcuse roșie ca racul, trupul prinse viață, iar paloarea îi fugise de pe față.

— Are viață, păgînul, nu se apropie moartea de el ! spuse bătrînul, care .continua să-l doftoricească pe Iosif. Zvirle țolul pe el!

Doja se supuse și înveli bine trupul roșu ca racul al tînărului. Călugărul luă una din mîinile lui Iosif și începu s-o întindă și s-o scuture un timp, apoi făcu la fel și cu cealaltă.

— Ia-l în spate cu țol cu tot și du-l în casă, lîngă cotlon, se adresă lui Doja cînd crezu c-a fost destul. Dacă mai ține încă de zece ori, în zece zile va fi mai sănătos decît dacă ar ieși din izvorul tămăduirii! Călugărul rămase să-și îmbrace antierul, și cînd sosi în casă, pe tînăr începuse să-l treacă nădușeliile, trupul îi era leoarcă de sudoare. Bărbosul prinse mîna lui Iosif și după cîteva clipe rînji spre Doja :

— Țari oameni îs valahii aștia ! îl vezi, ține și la douăzeci de afumături ! Dar nu-i nevoie decît de zece!

— Mare vrăjitor ești dumneata ! spuse Doja, bucuros de asigurarea pe care i-o dase călugărul.

— Doamne ferește ! Asta nu-i vrăjitorie, e o doftoreală pe care nu mulți o știu, numai noi cei ce-am trăit la sfîntul Munte ! Vezi dumneata, asta nu-i o plagă nouă pentru noi. A mai fost cuprinsă lumea și în urmă cu vreo două veacuri și jumătate. Atunci s-au învălmășit noroadele; au venit cavalerii crucii din apus, și-n drumul lor ne-au lăsat și păcatele. Tot Bal- canul a avut de suferit de pe urma bolii acesteia. Numai doftorii greci de la sfîntul Munte știu să-i vină de hac. Nu-i vorba de vrăjitorie, toată minunea stă în bucățelele de piatră roșie pe care le vezi: piatra argintului viu. Dacă pui pietricelele pisate pe jeratic bine aprins, scot un fum și un abur gros. Pune-l pe bolnav în butoi și aburește-l bine, de scapă cu viață după cincisprezece afumături, s-a mîntuit de boală. Voinicul ăsta va scăpa, a trecut peste cinci, mai are zece, dar începutul e mai greu.

— Dumneata ești, bădiță Gyuri ? se auzi glasul tremurat al lui Iosif.

— Eu ! Cum te simți ? îl întrebă Doja, mulțumit că în sfîrșit îl auzise vorbind. Cum să se simtă ? Bine ! Daeă-i trece nădu- șeala, va bea două căni de lapte și se va îmbrăca, răspunse călugărul în locul tînărului. Hai să mîncăm, voinice Gheorghe Doja, și

după aia te poți duce în dumbravă, să stai de vorbă cu soimarul.

Călugărul avea glas poruncitor, ochi sfredelitori; vorbea cu Doja ca un vechi cunoscut. Doja se așeză la masă. Dintr-un ștergar de cîneapă, călugărul scoase o piine, dezveli și blidul de lemn în care se aflau afu- mături de căprioară. Urciorul cu rachiu era și el pe masă. Călugărul își trase cuțitul din tureacă și începu să-și taie bucăți mari de carne și pline ; mesteca clefăind și făcea înghițiturile să alunece dînd pe gît ulcicuță după ulcicuță. După vreo zece se simți îndestulat și prinse din nou să vorbească :

— Nu mă amestec în treburi lumești, lumea asta astăzi e și mine nu l Da, dreptate trebuie să se facă odată, pentru că dreptatea e de la Dumnezeu! Eu aveam un prieten, un popă răspopit, unul popa Lau- rentius, dacă i-ai auzit de nume !

•— Auzit! .răspunse Doja.

— Strașnic om ! sclipiră ochii sireți ai călugăru- lui. Un sfînt, da, un sfînt pe pămînt, cum au fost sfîinții la început! Ala să știi, domnia ta, c-o să facă dreptate în lume ! O să taie și-o să spinzure în nu- mele domnului și n-o să păcătuiască nici de fel, totul e să facă dreptate ! Domnia ta, ce gînduri ai de taci și nu-ți deschizi gura ?

Doja minca liniștit și nu-i răspunse.

Văd după fața domniei-tale unde-ți stau gîndu- rile, continuă călugărul. Te frămînti și te zbați ca pasărea în colivie; ieși odată și nu te mai întreba de-i bine sau rău ! Dacă pornești spre calea care duce la dreptate, totul ți-i iertat! Lumea vorbește de dumneata pretutindeni, mulți așteaptă să vadă ce ai de gînd să faci, alții spun că ai și pornit, dar mie mi se pare că-ți mai atîrnă un lanț de picior. Și cre- de-mă, cel mai greu lanț de rupt e acela pe care omul și-l atîrnă singur !

— Palavre, mormăi Doja. Am trăit totdeauna ca un om liber !

— Îți închipui ! Domnia ta știi mai bine decît mine că nu-i așa, judecă-te singur și vei vedea că am dreptate. As-cultă-mă pe mine, eliberează-te pe tine însuți și lumea se va elibera !

— Dincotro vii dumneata, părinte ? întrebă Doja fără să-l privească în față, simțind că ochii bărbosu- lui îl sfredelesc.

— Ei, asta-i! Domnia ta nu-ți cunoști căile dom- niei tale și vrei să le cunoști pe ale altora ! Lumea are nevoie de doftori ca mine. Mă duc unde trebuie. Dacă nu veneai domnia ta aici, treceam eu pe la domnia ta, fiindcă trebuia să-ți spun două vorbe din partea popii Laurentius.

— Spune-le! îl îndemnă Doja.

— De cumva ți-ai mai schimbat din gînduri și te- ai apropiat mai mult de domnul și de cuvîntul lui,

cînd pleci spre tabere treci prin Cluj, căci vrea să-ți vorbească popa.

— Numai atît ?! întrebă Doja, amintindu-și de în- tîlnirea pe care o avusese pe timpuri cu popa Laurentius. I.

— Faci zîmbre, ha ? se încruntă călugărul. Crezi că lumea se poate pune la cale fără cuvîntul domnului, crezi că poate fi scutită de minia lui ?

— Bine, bine, zise Doja. O să ne întîlnim, o să stăm de vorbă... Cînd te-ai despărțit de popa Laurentius ?

<— Cînd ?! Cînd ?! Or fi vreo două săptămîni 1

— Bine, o să fac așa după cum spui.

— Atunci ne-am înțeles, spuse călugărul. Acuma du-te și stai de vorbă cu șoimarul, te așteaptă. Eu rămîn să-mi termin prînzul și să-l pun pe picioare pe voinicul nostru. Văd că domnia ta nu prea ai poftă de mîncare și nici rachiul nu-ți place.

Doja se ridică. Nu-i plăcea omul. Ieși afară și trecu pe la grajd. Sultan își primise ovăzul, bocănea cu copitele în pardoseală, 'pesemne i se urise și lui să stea singur' în grajdul gol.

Drag, șoimarul, și ucenicul său erau ocupați cu dresajul șoimilor. Bătrînul avea mîna stîngă virilă într-o mînușă de piele groasă și tare, pe degetul arătător îi ședea șoimul. Ucenicul bătea într-o toacă de fier făcînd zgomot, iar doi cîini legați cu lanțuri lătrau întăritați de zgomotul făcut. În sunetul toacei și lătratul cinilor, șoimarul dresa pasărea. Din cînd în cînd Drag îi dădea mici bucatele de carne și-i vorbea. Apoi un fluierat scurt îl făcu pe șoim atent. Ucenicul lăsă liber un porumbel sălbatic. Drag desprînse imediat lăntșorul de care era legat șoimul și lăsă pasărea să-și ia zborul urmărind porumbelul. După cîteva minute se întorcea cu el în gheare. Era un șoim tînăr, care lua primele lecții, ca de altfel întregul stol pe care-l avea acum Drag în mustru. Spre primăvară, cînd păsările călătoare se întorceau, Drag cobora la vale, unde erau bălți și păduri de fag. Acolo șoimilor li se completa dresajul asmuțindu-i împotriva păsărilor mari, a iepurilor și altor animale mici.

Văzîndu-l pe Doja venind, Drag își dăscăli ucenicul și i-l lăsă să ducă treaba mai departe, iar el ieși în calea lui.

— Gyuri dragă, să nu mai amintești cele petrecute între noi atuncea cînd am plecat din tabără, începu stingherit Drag.

— înțeleg, — răspunse Doja, — dar nu pentru asta am venit!

— Ai avut dreptate, dar poate că și eu, în clipele acelea, aveam dreptate. Acum sînt gînd în gînd cu voi. M-ai întrebât dacă am vorbit cu căpitanul castrului. Da, am vorbit, a venit la mine pe dată ce s-a întors de la adunarea căpitanilor de castre care s-a ținut în Alba regală. Mi-a povestit

tot: oștire de țară aproape nu se mai află, numai magnații cu banderile lor. Ostașii din castru sînt încă ai regelui, dar căpitanul castrului nu măd prețuiește nimic în ochii puternicilor. Seniorul din apropierea ca'strului poate să-i poruncească ca unui supus al său. Așa stau lucrurile, dragul meu Gyuri ! În răul ăsta mare e și-un bine, înțelegi ? Numai dacă mulțimile acestea care se îndreaptă spre tabere vor căpăta arme! Mă tem că, vă-zînd atîta norod, cei mari să nu se răzgîndească !

— Nu, n-au cum să se răzgîndească, îl asigură Doja. N-au nici un amestec, nici regele, nici seniorii. Tot ce se pune la cale se pune de către papa. Nu-ți fie nici o teamă, baciule, vorn ajunge la arme !

— Să dea Dumnezeu ! făcu Drag închinîndu-se.

— Căpitanul castrului n-a întrebă de mine?

— A întrebă și de tine, cum să nu întrebă! Vor-bim totdeauna despre tine, cînd ne întîlnim.

— Ia spune-mi ce gânduri are, ce gîdesc ceilalți căpitani de castru ?

— Ceilalți nu știu ce gîdesc, că nu i-am întrebă. Tn'să eu cred că toți gîdesc cam tot .așa ca și el. Mi-a spus că abia așteaptă primăvara ca să plece. Vrea să părăsească castrul și să se îndrepte și el spre tabără. Eu i-am spus să stea locului, s-ar putea să fie nevoie de el pe valea asta... tu ce crezi ?

— Bine i-ai spus. Cînd îl mai întîlnești, tot așa să-i vorbești. Și să-i mai spui să dea de știre și celorlalți ostași de-ai lui, să nu se miște din loc nici spre tabere, nici la chemarea voievodului sau regelui. O să avem noi nevoie de ei !

— Înțeleg, Gyuri, așa-i, o să fie nevoie de ei. Despre secuii din Moldova cred că n-ai auzit. Trec pe aici cîrduri, cîrduri, și se îndreaptă spre Alba. Mulți și-au lăsat acolo case și așezări, i-a momit Marti- nuzzy. Spun că voievodul și cancelarul le vor da și lor drepturi de oameni liberi și vor lua parte la alegerea unui nou comite. Au trecut cîteva sute pînă acum, vor să intre în oastea lui Zapolya !

— Oastea lui Zapolya ! se întunecă Doja. Vom ve-dea !

— Da, și mulți țărani liberi săcui se duc spre tabăra voievodului acum. I-a momit cu drepturi și cu alegerea unui nou comite, după cum ți-am spus. Dracul mai știe ce vrea voievodul ! Însă iobagii se îndreaptă toți spre Țara Ungurească. Merg în cete, au golit satele de pe valea Olului : bătrîni, tineri, toți și-au pus nădejile în ridicarea asta de țară. Mulți vorbesc și despre tine. „Ne așteaptă acolo căpitanul Gheorghe Doja !" răspund ei cînd sînt întrebați de cineva. Atunci grăbiți spre tabere, nu mai zăboviți! le-am spus eu.

— Bine-ai făcut! O să-i ajung din urmă, grăi Doja.

— Vezi bine, ei merg pe jos, și pînă ajung acolo...

Drag se opri și-și înălță privirea. Un șoim rotea deasupra. În jos, pe vale, se auzeau fluierăturile repetate ale ucenicului. Dar șoimul nu da ascultare poruncii. Bătrînul scoase un fluieraș și chemă prelung. Pasărea începu să coboare, rotindu-se.

— Văzuși în ce stare im-a adus magnatul ?... Dracul acela de sîrb mustăcios parcă ar fi fost prorocul Ieremia ! și ochii bătrînului se umeziră de lacrimi.

— Lasă, baciule Drag, o să plătească ei cu virf și îndesat! căută Doja să-i alunge mîhnirea.

— Mă bizui pe tine, Gyuri !...

— Ce-ai zice dumneata dacă într-o bună zi ți-aș aduce pe cap femeia lui Grigorie cu doi copilași ? Te-ar stîngheri ?... Aici, în vîgăuna asta, ar fi apărați de prigoana magnatului, căci la nevoie le-ar lua apărarea și comandantul castrului.

— Să mă stîngherească ? Doamne, nici vorbă de stînghereală ! Numai vezi că... mă gîndeam... Drept să-ți spun, mă gîndeam să plec și eu, aș vrea să mă mai întîlnesc o dată cu castelanul meu pînă nu închid ochii!

— Lasă asta pe seama noastră ! La optzeci de ani nu-i ușor să înealeci un cal din fugă și să minuiesti o spadă. O s-o facă Valentin pentru dumneata, poate și Iosif. Știi, m-am gîndit să-l iau și pe Iosif cu mine, o să avem lipsă de tunari pricepuți.

Dacă trebuie, rămîn,
dar să nu-ți închipui
că n-aș putea
încăleca din fugă, sau
că mi s-ar părea
spada prea grea !
vorbi țațoș bătrînul
șoirnar

Șoimul neascultător apăru iar, bătrînul îl simți sus, deasupra capetelor lor. Acum nu mai era singur, se rotea în jurul unei păsări care căuta să scape din-du-și drumul în jos, ca un bulgăraș cu aripile strînse. Șoimul nu se lăsă însă înșelat și începu și el să coboare, sigur că peste cîteva clipe pasărea își va relua zborul. Doja și Drag urmăriră citva timp goana celor două păsări cu toate șiretlicurile lor.

Pasărea căuta să scape, cădea și-și lua zborul. Bătrînului șoi- mar i se făcu milă de ea ; duse fluierul la buze și chemă de mai multe ori șoimul, dar acesta era însetat de sînge cald. Fluierul, în loc să-l potolească, mai tare îl întărită. Înciudat, el se repezi, prinse pasărea și-i ciocăni de mai multe ori capul, apoi îi dădu drumul. Pasărea căzu nu departe de locul unde se aflau cei doi.

— Ticălosul! spuse Drag scrișnit. Era sătul, n-a făcut-o decît să se răzbune pe mine. Toată domesticirea nu prețuiește nimic cînd îi vine lui pofta de sînge.

Doja privea șoimul care se rotea deasupra, în învîrtiri line. După cîteva clipe se lăsă în jos, și fiindcă Drag nu avea mînușa pe mină, i se așeză pe umăr, înfigîndu-și ghearele în postavul zăbunului. Șoimul era ațîtat, neastîmpărat, bătea din aripi și pliscul coroiat și-l purta ca pe un pieptene prin barba bătrînului.

— Hai, du-te și sfiși-o, grăi Drag către șoim. Șoimul își luă din nou zborul ; se înalță în înaltul cerului și de acolo căzu ca o săgeată asupra păsării. Pesta puțin timp nu mai rămăsese din ea decît cîteva pene și fulgi.

Cînd se reînfoarseră acasă, Iosif le ieșise înainte. Era palid și mergea puțin împleticindu-se, iar ochii sticloși îi ieșeau din orbite. Purta pe el straie străine : o tunică strănsă pe corp din postav fin, albastru închis, pantaloni din piele de căprioară și cizme de marochin gros, roșu. Era un om încă tînăr, înalt și subțire. Două cute îi brăzdau partea de jos a feței, pornind sub nările nasului. Chipul i-l exprima bunătațe, deși pe față avea un zîmbet amar.

— Nu te-am văzut de cînd erai un copilandru, începu Doja, prinzîndu-i mîna. Cînd am fost rîndul trecut pe aici, nu erai acasă.

— Plecasem după doftorul meu. Vezi unde a ajuns bătrînul ? spuse Iosif și făcu un gest larg cu mîna, arătînd casa și împrejurimea.

— Numai sănătate să fie, și trece totul, răspunse șoimarul.

— Sînt bucuros că te văd. Trag nădejde că te vei mîntui în curînd de boala la, îi mai spuse Doja lui Iosif.

— Trebuie ! înțelegi, bădiță Gyuri, trebuie ! apăsă cuvîntul tînărul, tremurîndu-i vocea.

— Numai tu să te ții bine și scapi, după cum mi-a spus bărbosul tău vraci, îl încurajă Doja.

— Trebuie! înțelegi dumneata ? Și ochii tînărului i se umplură de lacrimi.

— Hai, lasă, fii bărbat, trece. După cum spune vraciul, îți mai trebuie zece zile și-ai scăpat! spuse Doja, care credea că din cauza suferinței pe care i-o pricinuia boala lăcrima tînărul.

— Ah !... nu la asta m-am gîndit, spuse Iosif, frămîntat de alte gînduri. Uită-te, îl vezi pe moșneagul

acesta? Să fie alungat ca-un cîine !? Pentru răzbu-
nare trebuie să am Viață și sănătate ! și ochii îi stră-
luciră și se umeziră din nou.

— Il vezi, Gyuri ? Tot așa o ține de cînd a venit
acasă. Cum scoate două vorbe din gură și se uită la
mine îi lăcrimează ochii ! Ce sînt eu, măi băiete,
orb, milog, neputincios? Slavă domnului, nu mai
sînt ceea ce am fost, însă de întins mina pe la
poduri nu întind. Îmi cîștig pînea cîștit și pot
ajutora și pe alții. Inchipuieți, Gyuri, vrea să se
furișeze în castel și să pună foc, să-l provoace pe
castelan la luptă. Nu-i asta nebunie curată ?

— Hei, cîștiți gospodari, — strigă călugărul, —
se vede că nu vi-i foame de veniți agale, parcă ați
înmormînta anul cel bun !

Tustrei intrară în casă. Pe masă, alături de blidul cu
bujăimîță și ștergarul care învelea pînea, se afla un
teanc de foi groase, plin cu însemnări și desene.

Iosif dădu să strîngă foile, însă Doja îl opri, căci deși
nu știa latinește îi erau cunoscute desenele.

— Te pricepi la meseria asta de tunar ? îl întrebă
Doja pe Iosif.

— Dacă mă pricep ! De n-ar fi fost boala și dorul
de bătrîn și de casă, astăzi comandam o baterie.

Ara și patentă de maestru, pot să ți-o arăt, semnată
de duce cu „mi,na lui!” și tinărul dădu să-și caute
patalamaua.

— Nu-i nevoie de dovadă, te cred ! îl opri Doja.

— Mai am zece zile și scap, am trecut peste cinci!

— Și după asta ce faci ?

— După asta ?...

— Eu ți-aș spune să „mergi cu mine, avem

nevoie de meșteșugul tău !

— Fratele meu, Valentin, e cu dumneata. Eu n-
aș vrea să rămîn mult timp pe aici. Dacă scap cu
zile, plec înapoi la tunarii mei. Nu știu cum, dar am
credința că eu voi scăpa... nu însă și magnatul care
și-a bătut joc de părintele meu. Și cuibul lui de
năpîrcă o să i-l fac praf, să nu rămînă piatră de
piatră !

— Cu „asta n-ai făcut mare ispravă !” răspunse
Doja. Vino cu mine, nu mai sta și te socoti. O să mai
vorbim noi... poate și de aceea ce-ți arde inima.

— Încotro ? Ce vrei dumneata să faci ?

— Ții să știi dinainte ? Să vedem odată norodul
ștrîns în tabere, apoi om vedea noi ce-avem de
făcut!... înțelegi ?

— Aaa ! făcu Iosif.

— Prilejuri ca cel de acum nu se ivesc decît la
un veac o dată și nu trebuie să-l pierdem ! Cînd ți-
am spus să vii cu noi, m-am gîndit că vom avea
nevoie de știința ta, ce zici ?

— Merg cu voi, Gyuri baci, merg! se ridică Iosif
înflăcărat, scînteindu-i ochii.

— Bine ! Am știut că vei veni ! Dacă termină bărbosul ăsta cu doftoriceala lui, treci .muntele și vino la mine. Pe magnatul tău lasă-l în pace acum, dă-moi peste el. Îi vine ticălosului rîndul să dea seama de ceea ce-a făcut cu baciul Drag !
Cei trei se așezară la .masă. Călugărul ieșise afară, scotocise cîte ceva prin pivnița casei, și acuma se întorcea cu un urciur în mină. Era pornit pe voie bună.

— Vă puserăți la maisă și uitarăți pe bietul călugăr, asta-i treabă creștinească ? spuse el și turnă rachiu în ulcele. Se ține bine, dihania ! rinji el către Iosif. Să nu te prind că pui rachiu pe buze c-o părești cu mine ! Lasă să bea taica părintele și pentru tine. Numai bătrînul șoimar să nu uite urciurul cît oi sta pe aici, cum l-a uitat acum, să tîmă facă pe mine să mă duc după el.

— Beă, omule, cît îți poștește inima. Noroc ! închină Drag.

— Noroc !

— Peste zece zile n-o să-i mai sticlească ochii așa și-or sa se dezumfle, nici nu o să-i mai dea lacrimile cu ușurință, îi spuse călugărul lui Doja. Așadar v-ați înțeles, merge și el !

— De unde știi ? îl întrebă deodată Doja, surprins, căci nu fusese de față cînd vorbise cu Iosif.

— Vezi, aista-i vrăjitorie ! rinji călugărul. El își umplu din nou ulcele cu rachiu, închinînd : Dumnezeu binecuvînte oștile dreptății ! Apoi se puse pe mîncat și băut.

Șoimarul îl tot îmbia pe Doja să mînînce, dar acesta luă doar cîteva îmbucături. Iosif se uita uimit la felul cum minea doftorul lui și mișca tot mereu ulcele de lut din fața sa, ceea ce-l făcu pe călugăr să i-o ia din mină.

— Tu, lighioană, cu păcatul necuratului în tine, ai oala cu lapte, m-ai înțeles ? îi spuse călugărul, oprindu-se din înfulecat.

— Vino cu foile tale să stăm de vorbă, îi spuse Doja și se ridică de la masă, lăsîndu-l pe călugăr cu șoimarul.

Pînă seara, tînărul îi dezvălu lui Gheorghe Doja toată știința sa. Îi vorbi de tunuri de cîmp și bombarde pentru cetăți, de atacuri asupra cavaleriei și de cum trebuie împröscate gloatele de pedestrași. Felul cum întrebuițează tunurile franțuzii și cum italienii. Nemții deși știu să le fabrice mai bine ca toți, nu știu însă să se bată cu ele.

Doja îl asculta atent. Punea întrebări, se interesa de amănunte, cerea lămuriri în legătură cu cele auzite din gura lui Ian Klepka cu privire la tactica hușișilor în folosirea artileriei. Tînărul își dădea seama

că pe Doja îl preocupa mult artileria și de aceea căuta să-și arate toată știința.

— Bine, văd că te pricepi, o să facem ispravă, băiatule ! Parcă Dumnezeu ți-a dat gândul să te întorci acasă. Iosife, ascultă-mă pe mine, ori facem dreptate, ori pierim și noi ! Gîndește-te bine, nu numai eu îmi pun nădejdea în tine ! Mă înțelegi, Iosife ?

Spre seară se opri în fața casei o ceată de ostași secui, foști lefegii în slujba domnului Moldovei, care mergeau spre Alba. Plecaseră cu gândul de a se înfățișa în tabăra din Râkos, dar pe drum auziseră că voievodul tocmește lefegii. Se întâlniră cu un crainic care citea oamenilor o proclamație a voievodului, prin care se făgăduia întoarcerea la vechile datini, la vechile drepturi și în care se vorbea și de scutirea de dări. Șoimarul căută să-și facă să rămînă la prima lor hotărîre, dar șecuii nu voiau să mai audă de asta. În Buda nu putea fi decît o tabără a regelui Ulászló, a lui Dobje-dobje. Oare nu din cauza lui părăsiseră ei căminele și trecuseră în Moldova ? Nu pleacă omul de la vatra lui de bine ! Acum se întorc, o să vadă ci ce-i cu Dobje-dobje și domnii care mănîcă țara !

Șoimarul ridică din uimeri, Doja tăcu. Nu voia să-și dea numele în vileag, nici nu încercă să-i abată din cale. „Lasă-i să se ducă și în tabăra voievodului. Cînd vor vedea că toate spusele crainicului nu se adevăresc, se vor gîndi ce au de făcut”, își spuse el. A doua zi în zori, Doja îl părăsi pe șoimar, întorcîndu-se acasă. Bătrînul îl însoți pînă după poala muntelui. La despărțire, îi mai spuse o dată :

— Fii fără grijă, trimite copiii la mine !

Dumneata trimite-l
pe Iosif, va trebui să
grăbim plecarea,
după cum văd. Apoi
se îmbrățișară înde-
lung : „Cine poate ști,
s-ar putea să nu nc
mai întîl- nim în viață

!" avu și unul și altul
gîndul

,CAPITOLUL V

Nevasta lui Grigorie se învîrtea de colo-colo, ca o sîrlează. Hasan, și el, se ducea la poartă, ieșea în drum, însă Grigorie parcă intrase în pămînt de cînd plecase de acasă cu doi cai, cu samarele încărcate, spre castelul din Gurguiiu. Ducea cele cvenite pentru sesia iobăgească strămoșească, de care nu putea să se scape : mușchi afumați doi, slănini tot două, claponi grași doi; apoi chiblele de ovăz și banii cu care-și răscompăra munca, așa după cum mijlocise părintele Grațian. Era ultimul drum la castel, ultima contribuție pe care o mai da, gîndea Grigorie, și n-ar fi vrut ca, el plecat, Maria să aibă în urmă neplăceri cu slujitorii castelanului. Femeia nu-și mai afla locul atît din cauza întîrzierii bărbatului său, cît și din pricină că băiatul părea să fie tare bolnav. Îi lovise deodată bolesnița, avea fierbințeli mari, nu mincase nimic toată ziua, iar ochii îi erau împăienjeniți. Era copilul cel mai mărișor, Gyurika, favoritul lui Doja. El trebuie să-i ducă numele mai departe, după cum îi plăcea lui Doja să spună.

— Bade, bade, — se văicărea Maria, nevasta lui Grigorie, — dacă moare copilul, îmi iau lumea în cap !

Doja parcă ar îi fost de aceeași părere, tăcea și-și tot trecea mina prin părul năclăit de sudori al copilului, ofta și părea mai îngrijorat decît mama.

— Faceți ceva cu băiețașul ! Eu nu mă pricep ! Fa- ceți-i cît mai repede, se ruga Doja de Maria, de Ilina, de Hasan.

— Doamne ! Ce-am putea face ? Dacă cel puțin ar îi Grigorie acasă, se văicări femeia și începu a plînge cu hohote.

Doja nu mai putu răbda, luă un țol și plecă spre grajd, să se culce în ieslea cailor. În casă îl părăseau puterile, iar acum, cînd vedea numai plîns și îngrijorare, părea că tavanul cu grinzile groase se lasă asupra lui gata să-l strivească. În bătaii, vîrsînd singe, semănînd moartea cu spada lui, inima parcă i se împietrea, dar vederea unei femei plîngînd și chinul unui copil bolnav îi înmuiau inima și-l făceau să se simtă mai neputincios ca o gîză.

Toată noaptea arse opaîțul în casa lui Doja, iar către ziuă sosi și Grigorie. Scăpase cu fuga, singur, fără cai. Umblase toată noaptea pe coclauri ocolînd drumurile bătute, de frică să nu fie ajuns din urmă și întors la castel. Acolo, pîvnițele gemeau de iobagii închiși ; mai mulți fuseseră agățați în furci, alții spîn- zurați și leșurile lor se balăbaneau în bătaia vîntului, atîrnate de crengile copacilor din curtea castelului. Și nu erau numai iobagi printre ei, ci și țărani liberi, ridicați de pe la casele lor din cauza bănuielilor.

Se zvonise că un oarecare Gavriș, un haiduc cu crucea cusută pe piept, ridică satele prin părțile Le- chinței, coboară pe cîmpie și are de gînd să intre în

secuime. Cu el ar fi cîteva sute de oameni, toți cu crucile pe piept, cruciați, care pîrjolesc conacele și chiar castelele pe care le întîlnesc în drum. Castelanul din Gurghiu, care se întorcea de la ședința Dietei ce se ținuse în Alba regală, văzuse pe drum, în apropierea castelului său, lumea răscolită, satele răvășite. Puhoiul de ioc — i se spusese — se îndrepta spre Gurghiu, și va intra în secuime. Însăpămîntat, își strîn- se pe dată oamenii și porni împotriva satelor iobăgești de pe domeniu, coborînd dincolo de Reghin, în cîm- pie, pînă unde i se întindeau pămînturile. Iobagii trebuiau îngroziți ca să nu se alătore haiducului. De aceea castelanul ridică din fiecare sat cîte doi-trei oameni mai răsărîți împreună cu judele și în unele locuri chiar și pe popa satului. Grigorie intrase ca șoarecele în capcană fără să-și dea seama ce-l așteaptă, și de dat îndărăt nu mai putea da, căci porțile se încinseseră în urma lui. Cine intra era bun intrat. În curte, slujbașii magnatului erau ocupați cu iscodirea celor ridicați și cu chinuirea lor. Din satul lui Grigorie mai plecaseră în aceeași zi și alți iobagi spre castel, ducînd cu ei dările. Erau și ei acolo, așteptîndu-și rîndul să fie cercetați. Erau întrebați dacă au auzit de Gavriș, nu cumva îl cunosc, n-au legături cu el ? Sau dacă a trecut prin sat vreun recrutor, nu cumva au o țidulă de cruciat ? Secuii nu auziseră de Gavriș și cei ce erau în curtea castelului n-aveau țidule de cruciați. Oamenii cre- deau că au scăpat ușor din încurcătură, însă senio- rul luă mărturisirea drept credință și supunere și-i opri, înrolîndu-i în banderia și garnizoana castelului, ca ostași împotriva cetelor lui Gavriș. Grigorie avusese și el aceeași soartă. Castelanul nu- i amintise nimic de fratele Gheorghe și nu se purtase mai aspru cu el. Doar intendentul îl întrebase într-o doară dacă nu cumva caii aduși de el sînt furați, bineînțeles, furați de Gheorghe Doja. Grigorie tăcu, primi să intre iarăși în oastea castelanului și luă din mîna păstrătorului armelor o sulită și o spadă. Se arătă chiar bucuros de cîntea care i se făcuse, de a fi pus mai mare peste zece călăreți, dar gîndul lui era la fugă. A doua zi porni cu o mică oștire spre miazănoapte, în urmărirea cetelor haiducului. Gavriș ataca fulgerător, venea în goana năprasnică a cailor, dădea atacul și pleca. El făcea începutul, iar iobagii continuau distrugerea. Chiar în ziua aceea, Gavriș atacase cetatea Lechinței. Garnizoana se ținuse însă bine și Ca- vriș plecase tot așa cum venise. Era un act necugetat ca o sută cincizeci de oameni ai castelanului din Gurghiu să-l urmărească așa de- parte. Ostașii magnatului din Gurghiu poposiră într- un sat, iar noaptea, Grigorie reuși să se strecoare și să fugă spre casă.

Doja asculta cu mult interes spusele lui Grigorie.

„Va să zică, Gavriș ,nu se lasă ! Oamenii aceștia vor strica totul, își spuse el îngrijorat. Dar dacă castelului i-ar veni pofta să-l urmărească pe Grigorie ? Ar veni aici, se înțelege, întâi aici, și l-ar găsi pe el închis ca într-o cușcă, între două coline, singur. Ce ne- prevedere! se învinui Doja, gândindu-se la oamenii lui, toți trimiși să cutreiere satele de prin văi și munți. Hm ! asta mi-ar mai trebui !”

— Copilul cel mare trebuie ajutat în grabă, spuse Doja, căci îngrijorarea pentru boala copilului nu pierise o dată cu întoarcerea lui Grigorie. Du-te în sat, Grigorie, caută vreo babă care se pricepe. Dacă nu se îndreaptă până mâine, va trebui să-l iau cu mine pe cal și să-l duc până la tatăl lui Valentin. Acolo este un călugăr care se pricepe, înțelege, copilul e bolnav!

— N-are nimic copilul, nu-ți face gânduri cu el, răspunse Grigorie, părint nepăsător în privința bolii copilului. Mai bine te-ai gândi ce ne facem dacă magnatul din Gurghiu trimite ostași după mine.

— De asta nu-ți bate tu capul, du-te unde ți-am spus, zise Doja și se ridică de pe laviță.

— Ce zici, să nu .aduc oameni din sat ? Ne-ar putea ajuta în cazul unui atac !

— Nu, lasă oamenii. Du-te după vreo babă și trimite-o pe Ilina afară.

Grigorie plecă fără nici o grabă. Era obosit și, dacă era vorba numai de copil, apoi își bătea picioarele degeaba. El știa cum sînt copiii : li se apleacă din te miri ce, bolesc o zi sau două și după aceea zburdă ca iezii. Totuși, îi făcu voia fratelui Gheorghe și plecă după ce-i spus'e mai întâi Ilinei c-o așteaptă badița în fața grajdului.

Doja se gândi că nu trebuie să lase satul pradă furiei seniorului din Gurghiu. Chibzui bine și-și dădu seama că nici nu era nevoie de ajutorul iobagilor din sat. Cu Gavriș în coaste, magnatul nu va îndrăzni să pornească un atac. Însă, paza bună trece primejdia rea ! Așa că împreună cu Hasan, începu să pregătească apărarea.

— Ține caii înșeuati! îi porunci lui Hasan. Poarta din dos să se poată ușor da în lături, s-ar putea să ne calce dușmanii, Hasane, înțelege ? Tu tragi bine cu arcul... vei trage din podul grajdului, să nu te vadă nimeni că ieși parte la luptă, înțelege ? Hasan își plecă capul și-și apăsă palma dreaptă pe inimă.

— Bine, Hasane! Du-te în grajd și pune șeile pe cai.

Dinspre casă venea Ilina, îmbrobodindu-și năframa din mers, și părea grăbită să audă ce vrea cu ea badița Gyuri. Zveltă, voinică, ea se opri ostășește în fața lui. Doja o privi cîteva clipe în ochi: „Mîndră fată !” își spuse el.

— Parcă m-ai chemat! grăi Ilina și-și lăsă ochii în jos. Iată-mă, sint aici! spuse apoi fata ridicînd capul.

— Te-am chemat, dar mai întîi aș vrea să te întreb : ți-e frică de focul armelor ?

— Frică ? Nu! Nu le-am auzit niciodată glasul. Cum să-mi fie frică ?

— Ce-ar fi dacă le-ai auzi astăzi ?

— Aș spune că mi s-a împlinit una dintre dorințele mele !

— Bine, o să încercăm. Tu va trebui să ne ajuți ca și-un bărbat, o să înveți cum să minuești o armă de foc, nu-i cine știe ce grozăvie, numai să nu-ți fie frică !

— Cît despre frică, bădiță Gyuri... se vede că nu mă cunoști.

— Bine, bine, nu-mi plac cei ce-o fac pe voinicosii înainte de vreme !

Doja scoase trei arhebuze dintre cele noi. Ilina luă una și-l urmă pe Doja. „Are putere cît un voinic”, gîndi el, văzînd-o cum pășește cu ușurință. Căutară trei locuri potrivite și așezară arhebuzele acolo — e^au trei poziții bune. În bătaia arhebuzelelor avea tot crîngul din fafă, pe unde ar fi putut veni atacatorii. După ce așezară armele, Doja aduse pulbere și plumbi, apoi începu să-i explice fetei cum se încarcă, cum se potrivește cremenea, cum se sloboade cocoșul.

— Lasă-mă pe mine acum, lasă-mă, bădiță Gyuri ! spuse nerăbdătoare Ilina.

Doja se dădu la o parte. Ilina începu cu multă băgare de seamă încărcarea arhebuzelelor. Cînd totul fu gata, Doja îi arătă cum să occhească și-i dădu ca ținfă un coîț de stîncă ce se afla la o depărtare de vreo sută de pași. Ilina ochi ca un arhebuzier priceput ; nu se grăbea, făcea mișcările după regulile trăgătorului. Doja numără încet și văzu că fata ținea bine minte sfaturile lui... apoi trase. Lovitura nu dădu greș, pulbere și sfărîmături de piatră zburară din stîncă. Fata îl privi pe Doja, întrebîndu-l din ochi dacă-i mulțumit de felul cum a tras.

— Bine, fata moșului, o bătu Doja pe umăr, ca pe un recrút sirguincios. Acum pot să-ți spun: vom pleca în curînd și tu vei merge cu noi. Vom avea în ceata noastră un arhebuzier mai mult. Dar pînă atuncea, astăzi cred c-o să-ți faci ucenicia de luptător aici, la arhebuza aceasta. Încarcă arma și așteaptă ! Eu trec dincolo, la arhebuza a treia, pe Grigorie îl vom pune în mijloc... numai să vină odată din sat. Oare copilului nu i s-o face și mai rău ?

Într-un tirziu sosi și Grigorie; se reîntorcea din sat însoțit de părintele Grațian, de bătrînul jude și de o babă gureșă. Doja le ieși înainte.

— Cînd plecăm spre tabere, căpitane Gyuri ? întrebă judele Adám Csuka, întinzîndu-i lui Doja mîna.

— Plecăm, plecăm ! O săptămână, mult două, și-am întins-o la drum. Ciți oameni din sat s-au înscris ?

— Toți cei cu cai buni, vreo douăzeci !

— Și dumneata ?

— Eu ?! Vezi bine, eu oi fi în fruntea lor ! Știi ce, căpitane Gyuri, eu mi-am zis că n-ar fi rău să intrăm în ceata domniei tale, ce zici ?

— De, ce să zic ! Să mă mai gândesc ! Va să zică, ții morțiș să vii și dumneata ?

— Fără mine se poate ? făcu judele.

— Il auzi cum vorbește ? Vrea să mă lase singur în sat, cu toate necazurile pe capul meu, se necăji părintele Grațian.

— Hai și sfinția ta, părinte Grațian, îi spuse glumind Doja și prinzându-i mina îl trase spre casă. Voia să audă cit mai repede, din gura babei, că băiatul nu are cine știe ce boală rea.

— Hei, aș veni, aș veni... Nu vezi ? Abia mă mai țin picioarele ! spuse părintele Grațian.

Baba cercetase copilul, îi scuipase de deochi, îi dăduse să bea apă de la șapte cărbuni stinși. Cînd intrară ei, tocmai se pregătea să-i frece tot corpul cu oțet tare de mere.

— Vedeți-vă de treburi, ce căutați ? Lăsați boleșnița să iasă afară din casă... cu umbrele voastre o împiedecați ! se oțări baba la ei cînd îi văzu intrînd.

— Se face bine, mătușă ? întrebă Doja mai puțin îngrijorat acum.

— Ehe, ce întrebare ! Păi boleșnița a și ieșit din el ! Nu vă mai zbuciumați din pricina unui copil, lăsa-ți-l să doarmă. Cînd va deschide ochii să-i dați să mănince lapte acru, să-i liniștească burta și să-l scoată afară.

Doja căută în buzunar un ban de argint și-l întinse babei, apoi spuse femeii lui Grigorie :

— Ai văzut ? N-are nimic copilul, te-ai speriat parcă nu știi ce-ar fi avut.

Femeia îi răspunse printr-un zîmbet. Nu-și putea stăpîni lacrimile și nu îndrăzni să-i spună că el fusese cel mai speriat dintre toți.

Ieșiră în curte. Părintele Grațian părea mirat.

„Hasan înarmat, fata în apropierea arhebuzei, Doja încins cu spada. Ce-o fi ?”

— Doamne, Gyuri, parcă ați aștepta pe han-tătar ! Ce-i drăcia asta ? spuse părintele apropiindu-se de arhebuză.

— Vrei să audă sfinția ta ce-i ? grăi Ilina. Să-i dau foc, bădiță Gyuri ?

— Dă-îl se auzi vocea lui Doja.

— Nu, nu, nu ! ridică părintele Grațian minile în sus.

Sporovăiră împreună tot restul zilei, așteptând ; dar nu se arăta nimenea pe vale, nici pe poteca care venea de pe coasta colinei din față, pe care ar fi putut coborî cei de la castel pe care-i adăstau. Seara,

părintele Grațian și judele se reîntoarseră în sat ; Doja și Hasan statură de veghe toată noaptea, dar nu se întâmplă nimic.

A doua zi, către amiază, se văzu venind un grup de călăreți spre sat. Se oprise mai întâi pe vârful colinei, apoi începu să coboare în goană. Când ajunse la terasa cu semănătura de toamnă, o luă în lungul ei, venind la vale. Hasan era minios, că ticăloșii îi vor îngropa cu copitele tot griul. Grupul de călăreți se apropia în goană ; Doja își recunoscu oamenii.

Deodată, curtea se umplu de larmă, de zăngănit de arme, de nechezat de cai. Inima lui Doja tresaltă de bucurie. În sfârșit trecuseră zilele păcătoase de gânduri și trîndăvie, auzea iarăși zgomotul plăcut al armelor, nechezatul cailor.

Ilina părăsise postul și venise spre grupul lor; crezuse că sînt cci plecați cu Valentin. Nu erau ei, nu era nici baciul Bândy, nici Valentin. Dar oricum, erau oamenii lui Doja și se învioră și ea. Va veni și Valentin, și Bândy, ceata va începe să prindă din pou număr.

În timpul acesta se apropiau de casa lui Doja și doi călăreți cu patru cai. Grigorie își cunosc de departe caii lui rămași la castel.

Unul dintre călăreții oare aduceau caii lui Grigorie părea să fie un scrib. Era mai bine îmbrăcat și purta la șold o sabie încovoiată. Celălalt aducea cu un os- taș de rînd, din garnizoana castelului. Scribul, în- ante de a saluta după cuviință, întrebă de Gheorghe Doja. Părea mirat, deoarece nu se aștepta să întâl- nească atâția oameni.

— Il caut pe Gheorghe Doja, spuse el.

— Eu sînt ! răspuse Doja.

— Dumneata ești cu adevărat Gheorghe Doja ? întrebă el uimit, văzîndu-l pe Doja cu nimic deosebit de ceilalți, un țaran ca oricare altul, încins cu spada. El auzise atîtea vorbindu-se ! Iată ce înseamnă gura lumii: face din țîntar armăsar !

— După cum mă vezi și te văd ! spuse Doja,

înțe- legînd ce-l făcuse să se mire atîta de el.

— Măria sa îți trimite caii și te poștește să vii la castel.

— Spune-i seniorului să 'aștepte... cîndva, într-o bună zi, dacă voi avea timp, o să trec pe acolo.

— Măria sa îți poruncește să vii acum, cu mine, pentru aceasta m-a trimis f spuse scribul uluit de atitudinea lui Doja.

— Dumneata ești sluga lui ?

— Nu sînt slugă, sînt slujbașul castelului, poit catastiful nașterilor, morților. Aveți în casă doi copii, un băiat și-o fată !

— Bine le mai știi socoteala !

— Cum să nu le știu ? Sînt doar copiii noștri ! Dojeștii au sesia iobăgească pe dealul Cîrjeștilor, tot

eu port și cadastrul. Aveți sesia înjumătățită, aveți și o colibă în sat de care ar trebui să vă îngrijiți. Când trecui pe acolo, mi-am aruncat ochii asupra ei, se dărîmă. Să nu treacă mîria sa și s-o vadă, că-i de rău... dacă folosința e a voastră, de drept proprietatea e a mării sale și trebuie să vă îngrijiți de bunul stăpînului. Nu vă uitați că aveți o curte așa 3e mare ca asta în care stați acum, că pînă la urmă tot în coliba din sat veți ajunge ! Scribul avea chef de vorbă. Văzîndu-l pe Doja un țaran ca toți țaranii, se gîndi că n-ar strica să-și dea ifose de om cu rosturi mari la castel. Vorbea despre Grigorie, dar i se adresa lui Gheorghe, și se părea că urmărește ceva. Tocmai asta aștepta să afle și Doja.

— Eu totuși ți-aș spune să vii la castel, începu din nou scribul. De fapt nici n-ar trebui să mă întorc fără dumneata. Nu-l face pe stăpîn să se supere, și vino cu mine. E foarte adevărat că dumneata ești acum nobil, dar eu știu mai bine ca oricine și pot să-ți spun și dumitale : există o diplomă dată de marele rege Andrei al II-lea. Prin diploma aceea se dau în veșnică stăpînire castelanilor Gyroffy pămînturile și oamenii întinsului domeniu și se mai spune în diplomă că, chiar dacă în veacurile următoare, unul dintre supuși ar fi innobilat, el trebuie să slujească și mai departe castelul potrivit cu rangul pe care l-a cîpătat. Așa stau lucrurile cu dumneata, domnule Gheorghe Doja.

— Stăpînul tău ți-a spus să-mi înșiri toată istoria asta, sau ai scornit-o din mintea ta ?

— Eu ți-o spun! Nu uita că fratele dumitale e iobag, înscris în catastriful castelului, și nu uita c-a fugit de sub arme! vorbi cu ton amenințător scribul, văzînd că Doja nu-l ia în serios.

Dar cînd Doja vru să-l repeadă, auzi sunetul cornului anunțînd întoarcerea cetei cu care plecase Valentin și baciul Bandy. II lăsă pe scrib și porni spre poartă. Toată curtea intră în fierbere. Ilașan ieși din grajd. Ilina dădu buzna pe ușă. Căi care se adăpau la vâlău începură să necheze.

„Dracul să mă ia, am nimenit într-o adevărată tabără de bandiți! își spuse scribul. Astuia nu-i pasă de diploma regelui Andrei, cum nu-mi pasă mie !”

Grigorie luase cei doi cai și-i dusesse în grajd, ca să-i hrănească. Ostașul castelanului nu descălecase, ținea calul scribului de frîu și nu-și mai lua ochii" de la voinicii care începuseră să-și frece cu somoioage de paie caii. Mult i-ar fi plăcut să fie și el printre ei, mai ales că nu era decît un iobag care-și plătise la timp dările și drept răsplată îl onorase castelanul cu cîntea de a-i fi ostaș.

Doja uitase de oaspetele său nepoftit. Stătea în poartă așteptîndu-și tovarășii. Ilina era alături de el, nerăbdătoare să-l vadă pe Valentin sosind. Acum, de cînd fusese învățată să minuiască arhebuza și pri-

mise îngăduința lui Doja să meargă cu el, se socotea ca făcând parte din ceată.

Scribul magnatului din Gurghiu se apropie de Doja :

— După cumvăd, — începu el iscoditor, — măriata te pregătești temeinic de război. Te pomenesti că-ți aduni aici toată oastea ? Cred că te costă multe parale voinicii aceștia, sau poate merge fiecare pe ce poate pune mîna ?

— Așa fac ! Și mai retează și gîtul cite unuia care-și viră nasul unde nu trebuie !...

— Și zi, cu măria sa castelanul n-ai timp să stai de vorbă ? nu se dădu bătut scribul.

— Nu ! răspunse răs-picat Doja.

— Nici azi, nici mîine, niciodată ? O să-i spun chiar așa cum mi-ai spus. Însă te rog să mă crezi, diploma regelui Andrei există, o păstrăm la noi.

— Păstrați-o bine să n-o mănince soarecii. Multe diplome au dat regii de pe timpuri. Unele, puține, pentru a păstra și drepturile oamenilor acestui pămînt, pentru iobași. Diplomele date țăranilor au fost călcate în picioare de magnați, o să le vină rîndul și celor date seniorilor să fie călcate de picioarele noastre !

— Să-i spun și asta înălțimii sale ? întrebă cu ton amenințător scribul.

— Spune-i tot ce vrei și dă-mi bună pace !

Cavalcada voinicilor se apropia. Cel din frunte desfășurase un steag, iar călăreții chiuiau de răsuna valea.

— „Vin parcă de la nuntă”, cugetă ostașul care venise cu scribul, strunindu-și deodată calul. N-are nici un rost să ne mai pierdem timpul, începu din nou scribul castelanului. O să-i spun înălțimii sale cele ce mi-ai grăit. Iar în gîndul lui își spuse : „Dracul l-a pus pe ispan să-i trimită caii. Ce, credea că zvirle nada în calea lupului ? Iată că nu s-a prins !” — Dacă vrei să rămii peste noapte aici, rămii. Te-om găzdui cum vom putea, vorbi domolit Doja, gîndindu-se că nu-l poate alunga în pragul nopții.

— Mulțumesc mării tale, mă "duc la judele satului. Mai am și alte socoteli, n-am venit numai la dumneata. Dar Grigorie rău a făcut că și-a părăsit stăpînul și a fugit!

Scribul plecă urmat de ostașul care-l însoțea. Ceata lui Valentin descălecă în curtea casei. Grupul lui Doja se închegea iarăși. Grajdul adăpostea acum aproape treizeci de cai și mai erau și vitele gospodăriei. În sala cea mare, șeile se aflau înșiruite pe lîngă pereți, sulitele stăteau în colțurile de lîngă ușă, spadele erau atîrnate pe pereți. Casa nu mai părea o casă de gospodari pașnici, ci un adevărat sălaș ostășesc.

Morisca măcina ziua și noaptea, fumul ieșea mereu din hogeacul cuptorului de copt piine. Cițiva voinici frământau covată după covată. Ilina era neobosită, alerga de la cuptorul de copt piine și uscat pesmeți la afumătoarea de carne. Pretutindeni o vedeai grăbind veselă și nu rareori Valentin îi aținea calea, oprind-o locului pentru a schimba două cuvinte :

— Frumoasă vreme mai e și astăzi ! spuse Valentin visător.

— Da, frumoasă ! întârea Ilina.

— Va veni în curînd primăvara !

— Bine-o face !

— Ilino !

— Da !

— Bine că te-am întîlnit, parcă aș fi vrut să-ți spun ceva și mi-a zburat din minte !

•— Nu crezi că ar trebui să ne grăbim, trec zilele una după alta și mai avem atîtea de făcut ?

— Da, cum să nu ! Ai mult de lucru ? Ascultă, Ilino, ceva nu ți-a rămas la inimă din noaptea aceea ?

— Ce să-mi fi rămas ?

— Mi-a spus nana Maria că, și tu... înțelegi ?...

Însă... eu... aș vrea să aud din gura ta !

— Abia căzuși de pe drum și vrei să știi toate !

Dacă ți-a spus nana Maria, ce să mai auzi și din gura mea ? Parcă ai fi un copil, vrei ca toată lumea să-ți spună același lucru !

Tînărul încercă să-i cuprindă mijlocul, s-o sărute, dar Ilina se zbătu și scăpă din mîinile lui.

— Așaaa ? No, lasă tu, sălbătăciune, te prind eu odată !

— Hai mai bine de-mi ajută. Pune și tu mîna pe ceva, nu te foi de colo-eolo fără nici o treabă !

— Nici pomeneală ! Dacă ești rea, trudește-te singură !

— Hai, zău, Valentine...

— Dacă mă lași să te sărut, bine ! Dacă nu, m-am întors pe călcîie și-am plecat !

— Pune mîinile la spate și stai drept, cu ochii închiși. Te sărut eu, vrei ?

— Hai, să-ți fac voia...

Valentin își duse mîinile la spate, închise ochii, dar cînd Ilina se apropie, îi înconjură mijlocul cu brațele, o strînse și-o înalță de la pămînt, începînd s-o sărute pe buze, pe ochi, pe frunte. Fata se zbătu cît se zbătu, apoi se lăsă moale în brațele lui.

— Du-te, fugi din calea mea ! spuse cînd Valentin îi dădu drumul din îmbrățișare.

Din drumurile umblate, Valentin și baciul Bandy aduseseră vești îmbucurătoare; sateie iobăgești trimiseseră fiecare cîte un grup numeros spre tabere, iar cuvîntul lui Doja, pe care el îl împrăștiase prin sate, pornise și pe cel întîrziat. Numai țărani liberi stăteau locului, momii de făgăduiele lui Martinuzzi. Oamenii lui Doja călcaseră întreaga

regiune, pînă la hotarele Moldovei; pretutindeni
întîlniseră oameni mergînd spre tabere, călugări
care agitau pentru cruciadă, tîrgoveți porniți și ei.
Lumea asupriților se trezise parcă dintr-un somn
adînc și pornise, mergînd încrezătoare în puterile
ei, împinzînd drumurile și potecile.
Bándy căutase să afie și urmele lui Werbóczy, ale
comitelui Kornis și celorlalți. Iscodise pe la conacele
și castelele de ' graniță, dar nicăieri 'nici o urmă.
Intrase chiar în castelul comitelui Kornis ; se învîr-
tise pe la cuhnii, pe la grajduri, iscodise pe unul și
pe altul, doar de-o afla ceva, însă tot nimic. Și
fiindcă bătrînul o făcea pe secuul încăpățînat și nu
pleca din curtea castelului, veni ișpanul și-l alungă.
A doua seară după sosirea lor, Valentin dădu amă-
nunte asupra celor întîlnite în drum :

— Ceea ce m-a mirat. —• Începu el să
povestească, ■— e că am întîlnit mulți țărani liberi
trecuți de partea voievodului în urma proclamației
pe care crainicii o citeau trecînd prin sate. Se
vorbea în proclamație că drumurile secuiești vor fi
libere de vâmi, podurile de asemenea, dările cu
care castelanii au împovărat pe țărani liberi se vor
șterge ca nedrepte, oamenii nu vor mai plăti nimic
decît ceea ce se cuvine, după datină, voievodului.
Atunci crainicul înșiruia : un zlot pentru vistierie, la
sfîntul Gheorghe, altul la sfîntul Dumitru, un bou de
la patru porți, juncanul de la două, ațfa. Iar mai
departe, obligațiile ostășești : două porți vor da un
om călare, fiecare poartă un ostaș pedestru, cu
suliță și arc. Bătrînii sînt scutiți, nevolnicii de
asemenea. Și, în sfîrșit, crainicul chema în numele
voievodului pe toți oamenii liberi în tabără, după
sfîntul Gheorghe, cînd stejarul va fi înfrunzit. Atunci
toți cei care sînt în stare să poarte o armă în mină și
sînt înscriși, după pravilele străbune, printre secui,
își vor alege cornițele, om pus să le apere drep-
turile, nu să le încalce !

— Ce-o mai fi însemnînd toate vorbele astea ?
Măi, măi, să aibă asemenea gînduri voievodul ?!
roști Bándy neîncrezător.
Doja rămase îngîndurat.

— Politică, ce să fie ! își dădu părerea Valentin.
— O fi, și nu pare să fie rău ! conveni Bándy.
— Gîndurile lor pot ascunde cine știe ce. Vorbele
se spun și se calcă, proștii ascultă și cred ! Și
fiindcă-i cunosc pe cancelar, trebuie să-i cunoaștem
și gîndu- rile, înțelegeți ? De aceea îi vom scrie o
scrisoare, o să-i spunem cum am iscodit după
fugari, dar că nu le-am dat de urmă, și că sîntem
încredințați cum că ar fi fugit spre Buda, nu spre
Moldova cum bănuia, vorbi Doja.

— O scrisoare ? Pentru ce ? Cred că n-are nici
un rost, căpitane Gyuri. Eu aș zice să grăbim mai
bine plecarea, să nu se apuce cine știe ce prin
văgăuniile acestea. Drept să-ți spun, .nu mă simt

bine aici, printre stînci, nu mai am picioare să mă
cațăr ca o ciută neagră. Să ieșim mai repede la
cîmp deschis ! se arată nemulțumit baciul Bândy.

— Ba arc rost! spuse Valentin. Are rost, cum să
nu aibă. Îi întocmim o scrisoare și mă duc eu cu ea
ca să i-o duc. În drum mai iscodesc... iscodesc și pe
la curte. Nu-i așa că în toată treaba asta
se ascunde ceva, Gyuri baci ? Nu așteptă însă
răspunsul lui Doja și continuă : Cum de l-a apucat
deodată dragostea față de secui ? Aici trebuie să fie
ceva și n-ar fi rău dacă am afla. M-aș repezi și pînă
în satul Ilinei, la jude...

— O să-i dăm de veste cancelarului printr-o scri-
soare, răspunde Doja, căutînd să pună capăt discu-
ției.

— Vezi bine ! Iar eu plec în zori de zi să i-o duc.
Mai iau un om cu mine ca să fim doi, dacă pier eu,
el vine și vă dă de știre.

— Stai, că n-ai scris nici scrisoarea, unde te gră-
bești ? se rățoi baciul Bândy.

— Scrisoarea nu-i mare lucru !

— Ba îi mare lucru ! Trebuie bine ticluită, vorbi
măsurat Doja. Dacă-i vorba să te duci tu, ține minte
că n-avem vreme prea multă de pierdut, doar cinci-
șase zile și te întorci acasă !

— Numai o noapte o să zăbovesc în Inău. Am
unele vorbe de schimbat cu tatăl Ilinei.

— Știam ! făcu baciul Bândy, rîzînd pe sub mus-
tață.

— Ce știai ? se răsti Valentin la Bândy, care-l tot
sîcîia.

— Hei, ce crezi că noi n-avem ochi ? răspunse
șugubăț Bândy.

— Trebuie bine ticluită scrisoarea, căută Doja să
revină la ceea ce-și pusese în gînd. Nici acum nu
știm ce vor cu mine, trebuie să fim cu băgare de
seamă.

— Tocmai! Eu aș zice să le dăm bună pace și să
ne vedem de drum, reîncepu baciul Bândy. Pînă ne
întoarcem din Alba, cine știe ce se mai poate
întîmpla, iar timpul nu stă în loc. Bat vînturile din
toate părțile, e întrebarea cine rămîne pe picioare
după vijelie, poate nici de nume să nu le mai
auzim ! Apoi mai e și alta ! Băiatul ăsta să se ducă
n-ar fi cu cale, te pomenești că pun mina pe el
oamenii episcopului. Dacă-i vorba să se trimită o
scrisoare, apoi numai eu aș putea .să mă duc.
Nimeni nu-și pune mintea cu un bătrîn ca mine !

— Dar Calist ?! Pesemne dumneata ai uitat. Ce ți-ar
mai întinde ciolanele bătrâne, dădu din cap
Valentin.

— Da, s-ar putea să ai dreptate, însă singur tot
nu te las. Dacă-i vorba de trimis veste cancelarului,
apoi merg și eu. Mai știi, poate am și cu cîteva
vorbe să-i spun judei din Inău !

— Văd eu bine că vă arde de ducă la amîndoi,
spuse Doja. Scrisoarea trebuie dusă. O să plecați

împreună, iar tot drumul, căscați-vă ochii, desfundăți-vă urechile. Treceți și pe la Ian Klepka, ar putea să vă spună ce se mai aude pe la curte, să nu ne trezim luați pe nepregătite. O zi puteți rămâne și la tatăl Iliei, dar mai mult nu.

După cină, Doja, Valentin și Grigorie stăteau pe laviță, în fața mesei pe care Valentin întinsese un sul de hirtie alb-gălbui. Valentin își tot potrivea pennele, încercându-le pe o bucată de hirtie. Ilina intră cu două opaițe aprinse și le puse, unul în dreapta altul în stînga lui, apoi ocupă un loc pe capătul laviței. Tăcută ca și ceilalți, privea pregătirile pe care le făcea Valentin. Tăcerea era așa de mare, încît greie- rașul de sub vatră crezu că toți ai casei au adormit și începu să cinte ; altul, ce-și avea culcușul sub o grindă din perete, prinse a-l îngina : gri-gri-gri!

— Gata ! se auzi deodată glasul lui Valentin. Doja tuși de două ori și-și strînse gîndurile, înorețindu-și puțin fruntea.

— Să zicem așa : Mările domnule cancelar, eu Gheorghe Doja, după cum v-am trimis vorba...

— Nu așa, bade Gyuri, îl întrerupse Valentin. Astăzi nu se mai scrie așa. Lumea s-a schimbat și pe la noi, acum oamenilor care poartă treburile țârlor li se spune : excelență ! Eu zic să începem după tipicul de astăzi, să nu ridă dalmatinul de dumneata. Deci să zicem : Excelență ! Cavalerul Gheorghe Doja, în afacerea de stat cu care Lați însărcinat, vă comunică următoarele. Și fot așa, în limba latinească, după cum se cere. Ce zici, bădiță Gyuri ?

— Mai al naibii ! Ai putea să ne tălmăcești și nouă ce înseamnă toate vorbele astea ? se miră baciul Bândy.

— Ce să însemne ? Pînă aici nu înseamnă nimic ! spuse cu multă mîndrie de sine Valentin.

— Păi dacă nu înseamnă nimic, pentru ce mai mînjești atîta hirtie de pomană ? Scrie numai ce trebuie, pe un .peticei, așa după cum ai scris în Vint, și nu face atîta risipă de parcă nu tu ai purta punga și n-ai ști că în curînd o să înceapă să sufle vîntul în ea !

— Lasă-l să scrie cum crede că-i mai bine, trebuie să ne dăm și noi cu timpul, îi tăie Doja poftea de vorbă lui Bândy. Dacă nu se spune mare lucru cu atît mai bine! Numai să ai grijă, Valentine, să nu-l faci pe cancelar să creadă cumva că mă tem de el! Valentin se aplecă asupra hîrtiei întinzîndu-și coatele pe masă. După ce scrisese cuvîntul Excelență, ridică hîrtia, plecă capul și privi literele dintr-o parte. După asta se așternu din nou înflorînd scrisul și cînd desenul fu gata ridică hîrtia din nou și-o privi din depărtare.

„Grea muncă !” cugetă baciul Bândy.

Ilina stătea de o parte, pe colțul laviței, cu miinile în poală și cu ochii țîntă pe fața lui Valentin. Toți

priveau cu băgare de seamă munca tânărului, numai Grigorie, rezemat de speteaza laviței, se gîndea la necazurile lui.

După ce tânărul termină de scris titlul și primele cuvinte introductive, ridică din nou capul și-l privi pe Doja întrebător, așteptîndu-i cuvîntul.

— Scrie cam așa ! îi porunci Doja, și începu să-i dicteze rar, ca să fie înțeles : Am scotocit toate văgăunile. Vinatul excelenței voastre a ieșit spre pustă, îndreptați-vă hăitașii într-acolo. Spre locurile acelea ne ducem în curînd și noi. De mai aflăm ceva, vom împărtăși și măriei tale cele aflate.

— Excelenței voastre, îl întrerupse Valentin.

■— Bine, bine, excelenței voastre, mormăi Doja.

■— Nu-i rău ! O să priceapă de îndată cancelarul

despre ce-i vorba, că-i om deștept, întări Bandy.

— Vezi bine, căci doar așa se scriu scrisorile

care ascund taine, își spuse părerea Valentin.

— Dă-i drumul mai departe, îi porunci Doja și începu să-i dicteze alte cîteva cuvinte obișnuite în relațiile cu cci mari. Valentin așternea scrisul pe hîr- tie, traducînd în latinește.

După aproape două ore de chin, scrisoarea fu gata.

Valentin o așternu pe curat. Ceilalți plecară la cul-

care. Ilina rămase să ridice opaițele. Valentin o pri-

vea cu coada ochiului, însă nu-și întrerupse scrisul.

Fata stătea liniștită pe colțul laviței, neîndrăznînd

nici să clipească din pleoape. Numai cînd Valentin

împrăștie cenușa pe hîrtie, ea se ridică și-l întrebă :

— Treci și pe la tătucu ?

— Nu trec pe la tătucă-tu. Mă duc drept la mon-

seniorul de Kutu, ca să-i vind locul unde te ascunzi,

să vină în grabă și să te ridice, asta voi face, glumi

Valentin.

— ■ Bine faci ! Indeamnă-l cu vorbe, fă-l să vină

încoa. Ce n-aș da să-l am în palmă !

— Nu mai spune ! Îți închipui poate că sfinția sa

vine singur, pune-ți pofta-n cui. O să vină cu o oaste

întreagă !

— Să poftească, nu mă tem ! Știu să trag cu arhe-

buza mai bine ca tine și nici la mînuitul spadei nu

mă întreci, iar dac-o fi și-o fi, o mină de ajutor tot o

să-mi dai tu !

— Ei, aș ! Și dacă aș trece pe la tată-tău, ce-ai

vrea să-i spun ?

— Să-i spui să nu se grijească de sufletul lui

Voicu că am eu grija asta, și că n-o să-mi scape

căpcăunul de episcop nici în gaură de șarpe de s-o

ascunde !

Fata își luase avînt. Ar fi vrut să-l aibă în mînă pe

monseniorul de Kutu ca să-l supună la toate chi-

nurile care-i trecuseră prin mîntea ei frămîntată de

gîndul răzbunării. Tot vorbind, vocea începu să-i

tremure, ochii să-i scapere scînteii. Lui Valentin nu-i

plăcea s-o vadă așa, îl îngrozea atîta pornire răzbu-

nătoare cită arăta Ilina și de aceea își făcu de lucru cu penele lui și hîrțile împrăstiate.
 Ilina se sprijini pe podul palmelor de marginea mesei, părea mai liniștită, vocea și-o schimbă :
 — Ascultă, Valentine, dacă treci pe la tătucu, ce vrei să-i spui ?
 — Tie ce ți-ar place să-i spun-?
 — De unde aş putea ști eu !
 — Nu-mi cunoști nici acum planurile ? Dacă tu ai vrea să-i spun că are o fată, pe care i-aș cere-o, eu zic că n-ar fi rău !
 — N-ar fi rău ! încuviință zîmbind Ilina. Ar fi cam de timpuriu, atîta numai!
 — N-ar fi de fel prea de timpuriu. De spus pot să i-o spun acuma, ca să-și ia omul o grijă !
 — De spus, poți să i-o spui!
 — Să i-o spun ?
 — Da, poți să i-o spui, însă am socotelile mele. Pînă atunci trebuie să mai aștepti.
 — Așa ! Îmi umbli cu socoteli, așteaptă numai! spuse Valentin prinzîndu-i minile și dînd să o îmbrățișeze.
 — Voinicos mai ești ! răspunse Ilina, întinzînd brațele și punînd în felul acesta o depărtare bunăsoară între ei, care nu dură însă decît foarte puțin, căci în curtd fata se apropie și-și așează capul pe pieptul tînarului.
 — Făgăduiește-mi că cel puțin atuncea cînd ești cu mine n-o să te mai gîndești la căpcăunul de epis-cop. Știi, cînd îți răsare în minte, ți se schimbă fața, devii ca o arătare, ca o stafie. Îl urăști atît de mult ? Stăpînește-te !...
 — Nu pot! Poate numai dacă aş afla că nu mai este în viață l-aș uita. Dar vreau să trăiesc, vreau ca să-i înfig unghiile în ochii... ca să-l sugrum cu mina mea ! spuse Ilina cu ochii în lacrimi.
 3
 Feciorul cel mare .al șoimarului sosi într-o zi pe în-serate, și oamenii fiind pe la grajduri, prin sala cea mare, nu-l putură vedea decît a doua zi. De abia ieșise în curte și voinicii făcură roată în jurul tunarului, minunîndu-se de hainele și de armele lui. Cel mai îndrăzneți încercară și citeva glume, dar Doja le-o reteză scurt, din două priviri aspre. Unul însă mai năzdrăvan ca ceilalți nu se astîmpără ; ieși în față și, după cum văzuse că se provoacă cavalerii, se schimonosi și el în fața lui Iosif, stîrnind risul.
 — Ei, hai să te văd, trage spada, voinice ! îi spuse Iosif, trăgîndu-și spada din teacă. O spadă lungă, mult mai subțire decît cele obișnuite și cu chipuri gravate pe lamă, stîrnind admirația voinicilor.
 Spada glumețului nu era la el. Alergă însă în fugă după ea și, iatorcîndu-se, striga în gura mare :
 — Loc, faceți loc cavalerului Pungă-goală !

Toți se dădură la o parte și cei doi își încrucișară spadele. Voinicul se repezi la Iosif cu atîta înverșunare, încît acesta fu nevoit să facă doi pași înapoi. Surprins, el începu jocul după toate regulile duelului cunoscute unui spadasin încercat. Iosif avea ținută, ocolea cu singe rece loviturile. Ostașul lui Doja începu să se înfierbînte. Lovea cu ciudă și minios, scrișnea din dinți din cauza neputinței de a-l atinge pe tunar. Iosif păstra calmul, numai fața parcă i se făcuse mai pală, poate unde era privită în contrast cu fața roșie ca racul a potrivnicului său. Lupta continua, unul înfierbîntîndu-se și înciudîndu-se, celălalt mai liniștit ca la început!

— Căpitane, îl pocnesc în cap ! strigă omul lui Doja, infuriat, uitînd că totul nu-i decît un joc, și fără să aștepte răspunsul lui Doja ridică spada ca pe un ciomag și o repezi spre capul lui Iosif.

Spadele s-au lovit și au scinteiat, s-a auzit un sunet de oțel oare a pătruns inimile tuturor, iar cînd privitorii își plecară ochii, la pămînt zăcea frîntă spada tovarășului lor. Omul își strîngea pumnii între genunchi, dintr-un pumn izvora singele.

— Asta-i dracul gol ! icnea el.

Iosif ținea spada în sus, deasupra capului; ea strălucea ca și cum ar fi fost de argint, numai virful era înroșit.

— N-am avut încotro, spuse Iosif. Nu sînt vinovat de mica împunsătură pe care i-am dat-o. Voinicul m-ar fi omorît dacă nu ocoleam lovitura și nu-l împungeam puțin în podul palmei!

Nimic nu era mai
prețuit în ceata lui
Doja ca un bun
luptător. Din ziua
aceea, Iosif se bucura
de respectul tuturor
celor din ceată. Nu li
se mai părea acum o
cioară bălțată între

ei, deși purta
aceleași haine cu
care venise. Era
socotit cavalerul lor,
și seara oamenii îl
chemau în hambarul
în care dormeau și-l
puneau să le
povestească pînă
tîrziu întîm- plări din
țări străine, luptele
dintre cetăți, războiul
cu franțujii, vitejiile
pe care le-a făcut.
Gheorghe Doja era
comandantul,
căpitanul, cel care se
afla deasupra tuturor.
Dar al doilea după
Doja începuseră să-l
privească acum pe

Iosif, cu înfățișarea și
măiestria căruia se
mîndreau

.Valentin și baciul Bândy, ținînd valea Mureșului, se apropiau de Uioara. Luaseră drumul de pe vale, căci li se păruse mai potrivit: regiunea era mai populată, locurile mai umblate, aveau mai multe de văzut și .auzit. Ceața se ridicase și începuse să fulguiască fulgi grei care se topeau cînd atingeau pămîntul. Mureșul se dezghețase, apa turbure curgea lin. Pe alocuri se strînseseră sloiuri de gheață, unele peste altele, astfel că apa se revărsa peste maluri, inundînd crîngurile.

Bătrînul Bândy călărea înaintea lui Valentin cu doi-trei pași. Văzîndu-i așa, oricine și-ar fi închipuit că-s tată și fiu. Un țăran secui, om liber și ostaș, ducîndu-și fiul în tabăra voievodului. Pe drumuri, călătorii înțilniți vorbesc numai despre chemarea lui Zapolya, despre alegerea .noului comite, despre taberele din jurul Cetății de scaun și, bineînțeles, despre cruciadă.

Ajunși în drumul mare, cei doi înțilniră pîlcuri răzlețe de oameni pribegi cu cruci de postav roșu cusute pe umeri, care mergeau cîntînd un cîntec tărăgănat, născocit de călugări. Dincolo de Vințul de sus dădură peste un șir de care încărcate cu trunchiuri de stejar, lungi și drepte, groase că abia puteau doi oameni să le cuprindă. Carele erau însoțite de oameni cu topoare pe umeri, iar cîțiva ostași călări le urmau.

— Cine clădește, oameni buni ? întrebă baciul Bândy.

Nu clădește nimeni, cine să clădească ! răspuseră de mintuială oamenii.

— Atuncea pentru cine atîta pădure ?

— Dumneata de pe ce lume vii de nu știi ? Sint ale nemților !

— Ale nemților ? Și care-s nemții aceia ?

•— Parcă noi știm ! Cioplesc plute, caiace, ca să ducă eu ele la vale sarea din bălșag. O trimit nemții păgînului, ca să-și săreze rișcașul !

— Mă, al naibii, zi așa, o trimit păgînului ca să-și săreze rișcașul !

Valentin își alătură calul de calul lui Bândy.

— Ce-o fi însemnînd asta, măi băiețș ? îl întrebă baciul Bândy.

Valentin ridică din umeri, nu putea ști despre ce nemți vorbeau oamenii, dar cînd vor ajunge în Uioara, se vor lămurii, o să întrebe, o să iscodească. În marginea satului Casa Fugger începuse construirea năvilor lungi cu care urma să transporte sarea pe Mureș, pe Tisa și apoi pe Dunăre pînă în schelele turcești. Oamenii nu vorbiseră anapoda. Mai mult ca o sută de meșteri bărdași ciopleau de zor trunchii de stejar, încheiau bărcile, le

¹ Rișcaș — pilaf. (N. A.) 300

cătrăneau. Șase luntre lungi și nu prea late, cu fundurile drepte, pluteau pe apă, prigonite de mal. Ceea ce atrase mai mult mirarea călăreților noștri erau oamenii care ajutau cioplitorilor și care aveau atirnați de picioare, cu lanțuri grele, bolovani de piatră. Erau vislașii condamnați la muncă pe galere, cumpărați de Fuggeri ca să tragă la visle, imediat ce apele nurilor se vor dezgheța. Până la începerea transporturilor ajutau cioplitorilor și încheietorilor, ca să nu mănince de pomană piinea lor amară. Și în băișag se lucra de zor. La gura ocnei se construiseră adăposturi lungi, încăpătoare. Sarea pe care o scoteau iobagii era depusă în aceste șandramale, așteptînd terminarea luntrelor ca să poată fi încărcată.

— Repede se mai mișcă și se schimbă lumea, măi Valentine ! N-au trecut nici două luni de cînd am trecut pe valea asta și iată ce ne văd ochii !

— Da, așa-i, se schimbă, răspunse într-o doară Valentin.

— începuse o adevărată vijelie. Fulgii grei de zăpadă erau învîrtejiți. Drumul era plin de băltoace, noro- ios, vîntul le sufla zăpada în ochi, caii abia mai înaintau. Măi, ce vreme ! Ce vreme ! Eu aş zice să poposim în noaptea asta aici, mîine pînă-n zori plecăm, pe la prinz sîntem în Alba, şi poi miine ne infăţişăm aluiă, cum i-ai spus ?

— Excelenței sale !

— Aşa, aşă, excelenței sale ! Oare o fi ştiind voievodul ce se petrece pe aici ?

— Doar n-ai de gînd să te duci dumneata şi să-i spui, răspunse Valentin.

— De ce nu, adică n-am dreptul ? Auzi, sarea noastră să fie trimisă de nemți paginilor, ca să-şi săreze rişcaşul !

— Eu aş zice să trageim în sat, să ne odihnim şi să ne hrănim caii, să ne uscăun puțin hainele de pe noi şi s-o întindem iarăşi la drum. Tîmpul o să se schimbe, nu trece un ceas de vreme şi vijelia parcă n-ar fi fost. Dacă plecăm în seara asta, pînă de către ziuă sîntem în satul judei, în Înău... o palmă de loc pînă în Alba. De data asta nici nu mai tragem la han, să mai cheltuim parale, hotări Valentin. Ştii bine că de-o bucată bună de vreme am dat destui guldeni din pungă. De unde tot iei şi nu mai pui, se sfîrşeşte de la un timp !

— Asta aşă-i, dar caii ce zic ? Pe ei nu-i întreabă nimeni ? Nu te gîndeşti că şi ei sînt din carne şi oase ? grăbi bătrînul.

— O să mergem pe îndelete, după ce i-am hrănit şi adăpat în satul de lîngă băişag. Gîndeşte-te şi dumneata, n-avem timp de pierdut.

— Fie cum spui ! Măi Valentine, măi, mari lucruri se fac pe aici... atîta lemnărie ! Zideşti o cetate cu atî- ſia trunchi... şi cîți oameni chinuți ! Dracului i-ar fi trecut prin minte treaba asta, auzi... să ducă sarea noastră tocmai în țara păgînului ! Oare o fi adevărat sau numai vorbe de clacă ? Vremea de sfîrşit de iarnă se linişti tot aşă de repede după cuim se involburase. Vîntul mai sufla, dar cerul se înseninase. Pe deal se vedeau turnurile castelului regal care acum aparţinea voievodului, iar garnizoana făcea paza băişagului. Jos, pe vale, satul împărțit în mai multe aşezări : în partea de sus erau casele iobagilor plugari, cu garduri în jurul caselor şi cu cotețe prin curți. La imijloc era o piață mare şi un han, acolo se ținea şi tirgul sării. În apropierea băişagului erau bordeiele abia leşite puțin deasupra pămîntului, ale iobagilor băieşi. În ele nu era iloc nici pentru familiile lor numeroase, aşă că nici vorbă să poată adăposti doi drumeți.

Băieșii își primeau săptămînal premînda¹, atîta pline, atîta legumă, odată pe săptămână carne și cițiva pitari pentru îmbrăcămîntea cu care se înveșmîntau cînd ieșeau din mină — în afund oamenii munceau goi. N-aveau pe lingă bordeiele nici garduri, nici cotețe cu păsări sau porci, duceau viața cea mai urgisită. Cu pîinea pe care o primeau, abia își puteau duce zilele.

Dar în afara așezărilor iobăgești — plugari și băieși — mai țineau de băisag alte două : una era mica colonie a băieșilor liberi, meșteri și tăietori, oameni de meserie ; iar a doua era colonia ceva mai numeroasă a navigatorilor, a aventurierilor, cum li se mai spunea. Ei erau acei ce conduceau micile nave pînă la Tisa și Dunăre.

Meșterii băieși și tăietorii liberi imai toți erau străini: boemi, nemți, moravi, erau organizați în breaslă și la fiecare început de an încheiau un protocol de muncă cu cămărașul. ¹¹ Condițiile lor de muncă și viață erau grele, dar erau neasemuit mai bune decît ale băieșilor iobagi. Ei primeau o plată în bani, care se schimba de la an la an, dar tot cam în jurul sumei de 20 dinari pentru 1000 drobi de sare. 1000 de drobi era norma stabilită pentru o lună de muncă si, prin protocolul încheiat, b'ăieșul era obligat s-o îndeplinească, răspuzînd unul pentru altul de neîndeplinire. În afară de simbrie mai primeau anual 8—9 coți de pănură — de aceea băieșilor liberi li se mai spuneau și „pănurari”. La angajare, ei mai primeau, cu toții împreună, un butoi cu vin și de fiecare cite un florin. Prin luptă reușiseră să obțină și alte foloase — spre pildă, cu prilejul sărbătorilor mari, cum ar fi: Crăciunul, Pastele, Rusalile și sărbătoarea tuturor sfinților, primeau de asemenea, cu toții împreună, cite un butoi de vin, un bou pentru tăiat și o sută de pîini. Iar cînd se întimpla ca voievodul să-l înlocuiască pe cămăraș, cel nou venit avea și el diatoria să dea băieșilor un butoi de vin.

Navigatorii, aventurierii, erau și ei organizați în breaslă. Unii dintre ei se pricepeau și la construirea navelor pentru transportul pe Mureș și Tisa. Nava era construită din lemn tare de gorun, avea o lungime pînă la 30 picioare, o lățime de 15 picioare. Pe asemenea nave se puteau încărca pînă la 1000 drobi de sare, iar echipajul primea pentru un

'Premîndă — hrană în natură, în alimente. (N. A.).

¹¹ Cămăraș — administratorul minei, în cazul de față. (N.A.)

transport pînă la Se^hedin între 40—50 florini. Navigatorii erau oameni care-și trăiseră viața pe ape, cînd ici, cînd dincolo. Mulți dintre ei cutreieraseră lumea, navigaseră pe Dunăre pînă la Chilia, unii serviseră și în flota de război a lui Ma-tei. Acum, ajunseseră să ducă viața grea a cărătorilor de sare. Dar ceva din trecutul lor aventuros tot se mai vedea la ei. Iubeau libertatea, nu se lăsau cu ușurință ingenuncheați. Erau totdeauna gata de harță și împotrivire și în încăierările lor eu cei care încercau să-i nedreptățească, mergeau uneori pînă la omor. Fiindcă erau greu de înlocuit, regele dăduse o diplomă prin care se hotăra că, în cazul cînd navigatorul ucigaș s-a refugiat în casa cămărașului sau a preotului coloniei, să nu poată fi urmărit. Mai tîrziu, cele cuprinse în diploma aceasta regală s-au extins și asupra băieșilor, căci și aceștia erau oameni greu de înlocuit. Măsura părea în aparență un privilegiu pentru ei, în realitate însă, ea era izvorită din interesul stăpînirii de a-și asigura brațele de muncă. Sarea era o bogăție aducătoare de venituri; un om oarecare, dacă era ucis, nu prețuia cît cele cîteva mii de drobi de sare scoși de băieși sau transportați de navigatori.

Concesiunea către Fuggeri căzu deodată din senin pe capul celor ce-și aveau viața legată de băisag. Fuggeri i .aduseseră băieși noi ca să lucreze pentru ei, aduseseră alți navigatori, cei mai mulți dintre ei erau dintre acei condamnați la muncă pe galere. Atît printre vechii navigatori, cît și printre băieși, neliniștea era mare. Ce se vor face ? încotro vor trebui s-o apuce ? Cui trebuie să se adreseze pentru a li se respecta dreptul la pîine?Starostele navigatorilor ținuse cu oamenii breslei sale imai multe tururi — mai multe adunări. Erau în iarnă, riul era înghețat, aveau vreme destulă să se sfătuiască ; dar sfatul nu ducea la nici un rezultat. Unii fuseseră de părere să se încerce alungarea oamenilor trimiși de neguțătorii nemți, dar comandantul care făcea paza băisagului puse oameni de strajă în jurul locului unde se .lucrau navele și ei nu îndrăzniră să atace pe oamenii aduși de Fuggeri. Merseseră cu toții la casa cămărașului, se căinară, dar cămărașul era și el necăjit ca și ei, aștepta din zi în zi ca omul Fuggerilor să-i ia locul; așa că în afara cuvintelor mîngietoare nu le spuse prea multe.

Băieșii, meșterii și tăietorii lucrau mai departe, căci producția trebuia mărită, dar un nou legămînt nu încheiaseră, deși trecuse de mult sărbătoarea sfîntului Ion, zi în care se încheiau astfel de legăminte, iar după cîte auziseră, toate înlesnirile de care se bucuraseră înainte urmau să le piardă. În afara simbriei, Fuggerii nu erau dispuși să mai dea nimic. E adevărat, în loc de 20 de dinari pentru 1000 de drobi primeau 25 de dinari, dar mărirea aceasta a simbriei nu .acoperea nici în parte valoarea obiectelor și alimentelor primite înainte. Din această pricină erau și ei tot așa de îngrijorați și neliniștiți ca și navigatorii. Ținuseră și ci un tur, două, trei, dar omul Fuggerilor văzînd că n-o poate scoate cu ei la capăt, s-a adresat comandantului însărcinat cu paza și adunările băieșilor au fost oprite.

Corăbierii și băieșii au hotărît atunci să ducă lupta împreună. Starostii celor două bresle, folosindu-se de faptul că comandantul plecase spre Alba, au chemat la o adunare cele două bresle, la care veni și omul Fuggerilor.

Cînd Bándy și Valentin au ajuns în dreptul unui șopron în care se depozita sarea, văzură acolo peste o sută de oameni din cele două bresle strînși laolaltă pentru a hotărî ce au de făcut în fața noii situații în care erau puși. Cu toții vociferau, iar glasul omului Fuggerilor care vorbea abia se mai auzea.

Baciul Bándy opri calul.

— Măi Valentine, — șopti el, cînd tînărul veni 304

alături, — ce naiba se întîmplă în țară, măi băiete ?

Lumea e în fierbere, pînă și ăștia se frămîntă.
Valentin strînse genunchii, calul făcu cîțiva pași apropiindu-se de marginea șopronului. Mulțimea izbucni deodată în strigăte și înjurături la adresa Fuggerilor. Peșemne, omul Fuggerilor căuta să le arate că ceea ce a fost în trecut nu mai poate fi, că toate s-au schimbat și că ei trebuie să primească noile condiții pe care le impuneau neguțătorii nemți. Dar oamenii nu se lăsau convinși, se împotriveau, zbieau, injurau.
Unul dintre staroști se trudea să facă liniște, strigînd tot mereu cu voce puternică :
— Fraților, fraților, țineți-vă gura ! Iar apoi, scos din fire, începu și el să injure : Diavolilor, nu înțelegeți de cuvînt, să nu vă mai aud gura !
—• Noi plătim, noi dăm bani ! începu din nou omul Fuggerilor, cînd spiritele se mai potoliră. Noi nu ne putem lua obligații care nu se rmiai înlînesc nicăieri. N-a- vetm nici vin, nici pînură, nici boi, nici pîine de dat; dar vă dăm bani, cu bani vă puteți tîrgui. 1000 de drobi fac 25 de dinari... Iar corăbierii să aibă răbdare... O să vă tocminim, avem nevoie de cîrmaci, avem nevoie de oameni care să cunoască apele ; pentru tras la vîsle avem robii, pentru asta i-am adus. Nu mai plătim pentru un drum atîta cît se plătea, dar munca cea mai grea o fac oamenii noștri, vislașii noștri !
— Ați robii oamenii, ticăloșilor ! urlă unul.
— N-am, robii pe nimeni, am plătit cu bani buni !
— Noi n-avem inimă să vedem alături de noi oameni cu lanțuri și butuci la picioare ! strigă starostele coră- bierilor.
— Nouă să ni se dea ceea ce ni s-a dat înainte, așa după cum ne-a fost înțelesul cu cămărașul, vorbi mai domol starostele băieților. Noi sîntem oameni liberi, nu sîntem iobași !
— Nu sînteli iobași și vreți să trăiți ca iobașii care lucrează alături de voi. Dacă sînteți oameni liberi, grații ca oamenii liberi; cine muncește cîștigă, cumpără și trăiește, nu așteaptă premînda sau imluială ! Iar celui ce nu-i place, este liber să plece unde vrea, nu ca iobașul care-i legat de bășag, care nu poate să facă un pas dincolo de marginea bășagului.
Băieșii nu se lăsau convinși, iar corăbierii nu se mulțumeau cu asigurările date. Aceștia din urmă știau una și bună : dacă nu poate fi mai bine de cum a fost în trecut, cel puțin să nu fie mai rău, căci pe baza spuselor reprezentantului Fuggerilor și celor văzute de ei, cădeau din lac în puț, din rău în mai rău.

începură sporovăielile, socotelile, unul socotea cît preţuieşte pînura, altul vinul şi pînea, altul îşi aducea aminte de cum era datina pe timpul lui Matei, cînd băieşii'aveau dreptul ca o zi din lună să taie sare pentru ei şi s-o neguţătorească pe seama lor.

— Da' cu schimbul banilor ce-i ? »p'use deodată întrebarea starostele corăbierilor. Am auzit că se schimbă banii, că pentru un dinar n-o să mai poată cumpăra nici o găină, la asta nu v-aţi gîndit ?

— Asta-i treaba regelui !

— Mai bine, fraţilor, mergem cu toţii şi ne înscriem în Oastea Crucii! propuse unul dintre corăbieri.

■— De bună seamă, de bună seamă 1 răspunseră ceilalţi. Vreţi să ne luaţi toată vîaga din oase, asta vreţi! îi dădea mereu cu gura starostele băieşilor.

— Singele ni-l sugeţi, după cum sugeţi singele jobagilor care trudesă cu noi, tâlharilor ! se mai auzi un glas.

Hărmălaia şi înjurăturile izbucniră din nou.

— Mă, că sărat li-i sufletul ! şopti către Valentin moşul Bandy. Hai s-o luăm din loc, să ne vedem de treburi, cine ştie ce s-ar mai putea să iasă de aici !

— Doar n-ai început să te temi ! spuse Valentin dornic să afle cum se vor sfîrşi lucrurile.

— La naiba, de cine să mă tem ? Am plecat pe un drum, n-are nici un rost să ne pierdem timpul. În sopron, larma deveni şi mai mare. Apoi, deodată, parcă cu toţii ar fi amuţiţi, nu se mai auzi nici un cuvînt. Prin capătul celălalt al sopronului intraseră mai mulţi ostaşi împreună cu birăul băişagului, omul însărcinat cu împărţirea dreptăţii în toate pricinile, în legătură cu sarea.

— Măria ta, domniile birău, se auzi glasul starostelui băieşilor, noi...

— Nimic ! strigă birăul. Nici un cuvînt mai mult, staroste!

— Cum aşa ? întrebare deodată, surprinşi de purtarea birăului, cei doi starosti.

— Mai întîi aţi fost opriţi de a ţine asemenea tururi! Acum vin eu cu legea şi pentru ultima oară vă spun : grele pedepse cad asupra voastră dacă mai îndrăzniţi! înţelegeţi ? El îşi drese glasul tuşind de cîteva ori, apoi începu să citească din pravila tăietorilor de sare — o diplomă veche dată de rege pe ta 1435. Glasul lui răsuna piţigăiat în mijlocul oamenilor întăritaţi. Birăul apăsa cuvintele, dar oricît se trudea nu putea reda greutatea celor citite : ...*În afară de acestea, tăietorii noştri să nu îndrăznească în viitor a ţine acea adunare pe care ei o numesc tur şi din care obişnuieşte a proveni pentru cămara noastră totdeauna pagubă, iar pe cei care împotriva prezentei oprelişti a noastre vor îndrăzni a chema la astfel de adunare, ca şi pe cei*

care ar lua parte la ea, comitete sau cămărașul să-i poată aresta și să-i poată lovi cu pedeapsa tăierii brațelor; cu scoaterea ochilor și alte pedepse potrivite pentru aceasta, iar cu învoirea noastră să le poată cuprinde și lua, pe seama măriei noastre, toate averile lor moștenite sau altele".

— Oho ! Asta a fost pe timpuri ! sări starostele coră-bierilor.

începură toți deodată :

— Vezi de alții, măria ta. Cine mai judecă cu asemenea pravile ?

— Oho, — strigă unul, — nici puricele nu mai strănută astăzi ca pe vremea aceea !

— Da' ce, îi vorba de rege aici? Aici îi vorba de neguțătorii nemți ! se rățoi la omul legii starostele coră-bierilor.

— Ține-ți gura, ține-ți gura, se auzea glasul piți-găiat al birăului. Mai scoate o vorbă și te leg ! M-ai înțeles ?

Hărmălaia corăbierilor și băieșilor începu mai tumultuoasă. Se vedea îndîjiirea și hotărîrea lor de a nu ceda nici în fața amenințărilor cu strășnicia legii.

— Ia s-o luăm din loc, măi băiete, ne răcesc caii, îs asudați, uzi de ploaie, zise baciul Bândy temător. Valentin dădu ascultare sfatului. Își struni calul și amîndoi porniră spre mijlocul satului, unde se afla hanul cu grajdul pentru cai.

— Mă gindeam e-o să-ți vîri nasul unde nu-ți fierbe oala, începu bă tirînul Băncly. Altcum mi-ar fi plăcut să văd sfîrșitul. Oare cuim o să lasă pînă la urmă ? O să se împace, cu nemții sau n-o să se împace ?

— Fii fără grijă, o să știe ei, pănurarii, s-o scoată la capăt, răspunse Valentin și porni calul în trap. Ajunși în piață văzură oameni abătuți în jurul carelor. Aveau saricile pe umeri întoarse cu mîfele în afară, stăteau rezemați de loitrele carelor, posomorîți și nemîșcați, așteptînd parcă o nenorocire care trebuia să se abată asupra lor și căreia hotărîseră cu toții să nu i se împotrivească. Sub streășină hanului, mai mulți neguțători cu șube lungi, cu căciulile trase pe ochi, stăteau și ei tot așa de posomorîți și abătuți ca și oamenii de pe lingă care, așteptau parcă de multă vreme pe cineva care întirzia să sosească.

Vederea celor doi călăreți înarmați, cu înfățișare de haiduci, puse pe unii neguțători fricoși pe alte gînduri negre. După toate nenorocirile, s-ar mai putea să ră-mină și fără pungi, cugetau ei.

— Ce-o fi cu oamenii aceștia, măi băiețș ? Mie muma prea miroase a bine ! șopti baciul Bândy, apro- piindu-se de Valentin. Aș zice să ocolim hanul. Dracu știe ce se cerne pe aici !

— Nu te teme, baciule, cine știe ce .li s-o fi întîm- plat! Le-o fi murit starostele, mai știi! ?

Ei imerseiră drept spre grajdul din spatele hanului. Un rîndaș le aținu calea ; părea tare uluit văzîndu-i.

— Ia ascultă, om bun, fîn se găsește pe la voi ?

— Pe bani se găsesc de toate, răspunse omul strîn- gînd furcoiul în miini și privindu-l în față pe Valentin.

— Vezi bine că pe bani !

— Păreă ați fi ostași, așa săbii purtați la sold. Vă duceți la oaste, sau sîrîteți de cei ce bat drumurile ? îi întrebă rînjind grăjdarul.

— Așa-i, parcă aim fi cum spui. Ia dă-ne fîn și ovăz și nu întreba prea multe ca să nu aflî cuimva cine sîn- tern și să-ți pară rău mai apoi, se răsti la el Valentin.

— întreb și eu, umblă ,multe feluri de oameni, muie glasul rîndașul și-și ridică puțin căciula de pe ochi, des- coperindu-și fruntea netedă.

— Umblă... și ce-i dacă umblă ? îți calcă viirful opincilor ?

— Nu, dar trebuie să plătiți înainte, ca să-i duc ju- pinului banii. Cîte cupe de ovăz vă trebuie, două sau patru ?

— Dă-ne patru, și dacă ai otavă bună, dă-ne otavă în loc de fîn, ai înțeles ? Te-aș mai întreba ceva : în coliba ta ai foc ? Am putea să ne zvințăm hainele pînă pornim la drum ?

— Păi, nu intrați în han ?

— Nu, nu prea ne plac neguțătorii! Nici cînd sînt mohoriți și abătuți nu te poți încrede în ei !

— Plătiți banii înainte, pentru ovăz și pentru otavă, nu vreau să am de furcă cu domniile voastre după ce vă hrăniți caii. Dați banii să-i duc jupinului, să nu mi-i tragă din simbria mea.

— Ne crezi în stare să ne bucurăm de simbria ta ?

— De, multe se întîmplă cu drumeții care nu vor să dea ochii cu oamenii ! rînji rîndașul.

— Hai, nu lungi vorba și adă ovăzul și otava. Unde să virim caii că să-i curățăm puțin ?

— Poate nici caii voștri nu vor să stea la un loc cu ceilalți ? rînji din nou rîndașul. Dacă-i așa, viriți-i în poata jupinului, nu-i decît o vacă stearpă acolo.

— Măi, da' gureș mai ești ! făcu baciul Bandy. Vorba ceea: am dat peste un tătar, m-aș lăsa de el, dar nu se lasă el de mine ! Dacă întrebî atîtea, de bună seamă că știi multe. Ia spune, omul lui Dumnezeu, pe cine jelesc'neguțătorii care stau sub streășina hanului și căruțașii rezemați de căruțe ?

— Hei, domnule, își jelesc zilele bune de altădată, cînd puteau neguțătorii eu sarea după plac, dar se pare c-a înjărcat bălala. Sarea au luat-o nemții, le-a vîn- dut-o toată voievodului nostru !

— Ce tot spui tu, măi omule ! se minună moșul Bandy.

— Păi așa ! S-a închis tîrgul, nu se mai vinde sare. Sarea, după cuim se spune, se trimite turcului ca să-și săreze rișcașul. Nemții au luat-o de la

voievod... ei o scot, ei o duc. N-ați văzut ce mai corăbii se încheie pe malul apei ?

— Nu mai spune ! Și creștinii cu ce-și vor săra pita ?

— Treaba lor... Dați-mi, rogu-vă, hanii căci sînt om sărman, nu vă bucurați la munca mea, spuse rin- dașul, trăgînd cu ochiul hojește către baciul Bândy. Cît despre partea mea, n-aude, n-a vede, să n-aveți nici o teamă ! În coliba mea vă puteți usca hainele. Dacă vreți, dați ceva, dacă nu, prietenia prețuiește bani de aur !

— Bine zici, uite un ban de argint pentru tine, îi făcu cu ochiul baciul Bândy, întinzîndu-i o jumătate de zlot de argint. Du și jupinului banii, ca să uu-ți oprească din simbrie.

Fuggerii opriseră vînzarea sării înăuntrul țării. Tot ce scoteau din salină trebuia să ia calea exportului. Măsura fusese luată numai de cîteva zile ; lumea nu prea aflate, știau foarte puțin, mai mult cei interesați, neguțătorii. Aceștia trimiseseră o delegație să se plîngă voievodului. Oamenii așteptau întoarcerea ei, mai trăgeau nădejde. Căpitanul castelului și vameșii erau alături de neguțători și căruțași. Tirgul de sare le aducea venituri bune, și iată că deodată, din pricina Fuggerilor și a voievodului, toate luaseră sfîrșit. Baciul Bândy își usca sumanul și se tot mira. Valentin se gîndea la Fuggerii de care auzise că își întindeau ghearele tot mai adînc în trupul țării.

— Măi, măi, mare pacoste și istoria asta cu sarea ! Parcă n-air fi fost lumea și așa împovărată pînă peste putere, cine știe ce-o mai ieși și din aista, nu mai poate răsufla bietul creștin ! Hm, de... Și tot bodogănînd, baciul Bândy se apropiase prea mult de para focului.

— Vezi că-ți pîrlești sumanul ! îi atrase atenția Valentin.

— Mare păcătoșenie, măi băiete, să știi că se apropie sfîrșitul lumii, auzi... să le ia oamenilor și sarea !

— Lasă să se adune cît mai multe. Sarea toată n-o poate scoate nimeni din fundul pămîntului; nici pămîntul nu-l poate duce din iloc, nici pădurile, nici peștii din ape, nici fiarele din codru, nici aerul, nici apa... țara rămîne! Oamenii se pot schimba, azi stăpînește unul, mîine altul, poimăine de... o veni și unul mai de dai doamne !

Bătrînul lăsă sumanul în jos ca să-i poată privi fața.

— Ce tot îndrugi ? De pești și de fiare îi arde omului necăjit ? Ce-i cu tine, măi băiete, unde-ți stau mințile ? Eu spun una și tu îndrugi o sută, și dacă ar fi cel puțin cu rost!

Valentin în loc de răspuns mormăi:

— Așa-i, așa-i, .îndrug o sută... Vezi-ți de treabă și lasă-mă să-mi văd și eu !

Bătrînul tăcu și-și întoarse sumanul cu poalele în sus. Asta nu s-a imai pomenit ca Valentin să-i vorbească ursuz și să-i răspundă anapoda.

Rîndașul intra și ieșea mereu din colibă. Ar Fi vrut parcă să spună ceva și nu îndrăzne. Punea surcele pe foc, se mai învîrtea în jurul vetrei, arunca cîte o privire piezișă către Bândy, apoi ieșea și iar intra, parcă nu-și afla locul.

— Omul ăsta se cam teme de noi, caută să ne di-buiască, își netezi mustața Bândy.

— Lasă-l să se teamă, pesemne unde te vede pe dumneata așa de fioros, vorbi Valentin.

— Ba pe tine așa de ursuz și hărtăgos. Nici eu nu știu ce să mai cred, tot pe dos vorbești !

— De-ar răsări luna să ne vedem odată la drum, grăi Valentin morocănos.

— Ți-a făcut cineva cu socala, nu mai poți sta locului, glumi baciul Bândy.

— De ți-ar face și dumitale, n-ar strica. Prea te lungеști la vorbă.

Tot ciorovăindu-se, li se uscau sumanele. Cail mîncă-i ovăzi l și se odihneau. După vreo două ceasuri de la lăsarea nopții apăru și luna după creasta dealului, chiar deasupra turnului castelului, împrăștiindu-și razele argintii pe întinsa vale. A Mureșului, făcînd revărsările de ape să strălucească.

— A răsărit luna, spuse rîndașul intrînd în colibă.

— Pe ea o așteptam. Ai adăpat caii ? Plecăm la drum, spuse Valentin.

— Plecați ? întrebă omul cu un zîrnbet viclean.

— Iată și din partea miea un bănuț de argint și dumnezeu să-ți ajute, îi ură Valentin.

Omul îi mulțumi și începu să clipească cu înțeleș.

Bândy îi făcu rîndașului haiducește din ochi, ceea ce-i dădu curajul isă întrebe :

— Cu bogătanii cum rămîne ? șopti rîndașul. Mă pregătisem și eu, aș fi plecat pe urmă după domniile voastre, im-am săturat să tot slugăresc. Au pungile groase, veniseră să cumpere sare, 10.000 de drobi.

Valentin era gata să-l suduie, dar bătrînul Bândy începu tot în șoaptă :

— Lasă-i naibii, ne-am răzgîndil de data asta, nu i-ai văzut cît sînt de amărîți ? Sîntem creștini, cum o să ne punem mintea cu niște mîhnîți loviți de soartă ? Chiar dacă ar avea pungile pline, avem și noi suflete omenеști ! Scoate mai bine caii și-ți vezi de furcoi și de măturoi, dragul meu, mai trecem noi pe aici, cînd lumea va avea mai multă voie bună !

Rîndașul rămase cu gura căscată, ieși și scoase caii din poiată. Cei doi săriră în șa. Moșul Bândy, ca să întărească credința rîndașului că găzduise doi haiduci, își înfipse pîntenii în burta calului și-l struni; calul făcu un salt voinicesc, luînd-o apoi din loc, în goana mare.

Pe vârful dealului, înconjurată de stejari ca să nu se vadă, era biserica schismaticilor. Pereții biseriței nu erau mai înalți de un stat de om și erau construiți din grinzi groase de gorun care durau de veacuri. Șindrila veche a acoperișului, puțin țuguat și cu streșinile ieșite mult în afară, era îmbrăcată în mușchi verzi și dădea impresia că biserița a răsărit din pământ o dată cu stejarii bătrini. Între trunchiurile a doi goruni era atârnată o toacă de lemn. Pe timpuri, biserița iobagilor valahi avusese și un clopot, dar monseniorul de Kutu trimisese oameni să-l ridice. 1 se păruse episcopului că îngina diavolește cu sunetul lui, sunetul armonios al clopotului bisericii romano-catolice.

Cind cei doi călăreți intrară în sat, tocmai bătea toaca. Pe jude nu-l găsiră acasă. Ușa colibei era închisă ou un zăvor de lemn, fum nu ieșea pe coș. Un dulău imare, ciobănesc, ieși în cale, se gudură, dar nu scoase nici un lătrat; bătea numai aerul cu coada stufoasă, frecându-se de carimbii cizmelor lui Valentin.

În curtea judeului se afla un grajd bun pentru opt vite. Era mult mai ridicat decât coliba în care locuia judele și părea temeinic clădit, cu pereții mărginași din piatră. Judele avea o oarecare stare : mai multe vite, o vie pe deal și câțiva stupi în livadă.

Cei doi călăreți își viriră caii în grajd, își potriviră straietele, își mai strinseră cingătorile de care le atârnav spadele. Valentin își lepădă și sumanul și cojoeleul de miel care-i acopereau zalele. Bătrânul Bandy nu se lăsă mai prejos și făcu și el același lucru , peste cămașa și împletitura de lână, zalele străluceau. Era cam frig, nu-i vorbă, dar oamenii veniseră în pețit.

Sătenii erau cu toții la biserică.

În fața biseriței era strînsă toată suflarea ome-nească a satului, pină și bătrînii care abia se imai puteau ține pe picioare se găseau acolo.

— Mare lucru trebuie că pun la cale de s-a strîns toată iobăgimea, cu mic cu mare! mormăi moșul Bandy.

— Dumneata nu vezi ? întrebă Valentin.

— Ba vād, cum să nu vād ! răspunse puțin

supărat de tonul lui Valentin baciul Bandy.

— Vezi și totuși nu vezi. Uite-te mai bine și spu-ne-mi unde ai mai pomenit atîția oameni purtînd să-bii la șold.

— Măi al naibii, bine zici ! Uite spadele scurte de pe timpurile lui Matei. Unde ciorile le-au ținut ascunse pină acum ? Valentine, dragule, să știi că aștia iar pregătesc vreo răzmeriță !

— Uite-te mai bine și-ți vei da seama ce se pregătește. Se găsesc de ducă, nu vezi pe uimăral lor drept cusută crucea ? Aștia ne-o iau înainte, baciule !

Cînd sătenii strînși în jurul bisericeței îi văzură urcînd poteca, avură o tresărire. Cei ce veneau erau oameni străini, necunoscuți. Și în afară de asta aveau zale și curele late de care atărnau spade lungi, pînteni și cizme. Cizme! Cizme nu poartă sătenii, cizme poartă numai dușmanii lor ! Cine-or fi ?

Dar se pare că judele i-a recunoscut. Uite-l cum grăbește în calea lor ! Treaba lui. Cîtă lume nu cunoaște judele ! Și pe cei dinafara satului, pe care-i cunoaște, nu mai necazuri are cu ei. De bună seamă, nici aceștia nu vin cu gînduri bune! Oamenii se strînseseră roată în jurul preotului, patru porniră hotărâți în apărarea judei. S-ar putea ca acești doi ostași, acum cînd totul îi gata de plecare, să le ridice judele, ca ei să nu aibă pe nimeni să-i conducă pe drumurile străine pe care pornesc. Dar iată că judele le vorbește prietenos și ei de asemenea se arată binevoitori. Își strâng mîinile și se întreabă unul pe altul de sănătate. Doamne ! Oare nu s-au întors din nou timpurile de vitejie cînd tot omul era ostaș ? Cei patru se apropie și ei, ascultă și tac.

— Păi ăștia sînt oamenii lui Doja ! izbucnește unul. Popa vine și el tîrîndu-și opincile, îndesîndu-și bine comanacul pe cap. E adus de spate din pricina bătrîneții și crucea care-i atîrnă de gît i se bălăbănește în chip de talangă, căci e încovoiată ca un arc.

— Bine ați venit, voinicilor ! vorbește popa acum pîtigăiat, dar limpede.

— Multă sănătate îți poftim, părinte, îi răspunse Valentin, aplecîndu-se, chip oa să-i sărute mina.

— Te ții bine, moșule, cîți ani ai ? întreabă baciul Băndy, uîtînd că el însuși nu mai era de mult tînăr.

— Ani ai întrebă ? Nu prea aud bine, eram cam de o seamă cu lancu, că eu mă trag de prin părțile Hunedoarei. Dacă ți-aș spune c-am copilărit împreună, ce-ai zice ? Fă socoteala : asta a fost pe la o mie patru sute douăzeci, eram copilandri amîndoi pe timpul acela. Am fost și după tătari împreună. Apoi am fost cu lancu și cu craiul unguților și la apa mării celei negre, ne-am bătut cu turcii. I-a.m bătut, dar ne-au bătut și ei pe noi, craiul a căzut în bătaia aceea. Mă luai cu vorba și tu mă întrebași de ani, fă socoteala, or fi mai binîșor peste o sută !

— Nu-s prea mulți, grăi cu voie bună Valentin.

— Nu, dacă n-ar fi atîtea necazuri. Acum ne iau nu numai plînea, ci și sarea, poate ați auzit!

— Auzit! răspunse Băndy oftînd.

— Mare bătaie de la Dumnezeu pe capul sărmanilor oameni ! Pe episcopul ăsta papistaș îl

știți ? Ti zice monseniorul de Kutya¹, rise bătrînul, schimonosind numele episcopului. Dracul a mai auzit așa nume la o față bisericească ! İmi zice într-o zi : „Bă- trînule, nu mai batjocori pîinea și vinul lui dumnezeu cu mîinile și buzele tale spurcate de iobag!" Ai mai auzit așa ceva ? Așa să vorbească cu un preot bătrîn ca mine, de împărtaşania lui Hristos, domnul nostru, al tuturoră ? Da' pe Calist îl cunoașteți ?

— Nu, nu-l cunoaștem, se prefăcu Valentin amin-tindu-și de încăierarea din palatul episcopului, unde Calist fusese din gros burdujit.

— Un surcălău al episcopului, un cîine spurcat, un nemernic 1 se minie bătrînul, și barba începu să-i tremure. Vine la mine în biserică și zice : „O să te ard în cuibul tău de năpircă, schismaticule! Tu îndemni pe iobagi să nu dea ascultare poruncilor noastre !" ... Auzi, biserică mea, cuib de năpirci! Și dacă ar fi drept, spuneți voi, măi oameni buni, eu vă îndemn ? se adresă el iobagilor.

— Doamne ferește, adeveri judele pentru toți. Ne îndeamnă gîrbaciul și nevoile.

— Să vă spună el, că văd că-l cunoașteți. I-au ră-pit fata. Asta-i treabă de episcop ?

— Spune-le, părinte, și de cei doisprezece, se virî în vorbă unul dintre iobagii care se aflau alături de popă.

— Și de cei doisprezece, vezi bine ! Le-au tăiat capetele ca la cîinii turbați, hei... Da' n-o să-l mai rabde mult pămîntul, o să ne socotim noi cu el 1 Zice Ca- list: „Urs bătrîn, ești iobag, ieși la muncă 1 Cine te pune să faci umbră pămîntului seniorului atîția ani! Mori, sau dacă nu, ieși la muncă !" ... Se cade asta ? Vă întreb pe domniile voastre, ca ostași și ca oameni străini, se cade asta ?

— Asta nu se cade 1 răspunse incurcat baciul Bândy.

— Vezi bine, da' toate vin de sus ! Li se întorc mințile. Se înversunează împotriva norodului, se ti-căloșesc, da' nu de florile mărului, ci pentru o pri-cină : ca să se ridice norodul și să pedepsească ! Lui Valentin îi plăcea vorbăria bătrînului, îl odihnea și-i .alunga urmele de mîhnire care-l stăpîniseră tot drumul.

— Cînd norodul își va face singur, cu mîna lui dreptate, apoi atuncea s-a sfîrșit! spuse mai departe popa. Are să vie o ploaie de sînge și după asta are să se .aprindă pămîntul. Nouă coți în afund o să ardă, să se pirjolească bine, după asta va cădea o ploaie din cer de patruzeci de zile și patruzeci de nopți și pe urmă pămîntul va rodi din nou, și bucate, și dobitoace, și oameni... Dar pînă atuncea, mai avem de așteptat un picuț!

¹ Kutya în ungurește înseamnă cîine. (N.A.)

Baciul Bândy își tot făcea de lucru cu mustățile, le tot mîngîia și netezea, iar ochii i se roteau pe sub sprîncene, iscoditori. „Mocnește !” cugetă el. Bătrînul popă îi da mereu înainte înșiruiind necazuri și pedepse, îndemnuri și nădejdi. Valentin îl asculta cu atenție și cînd îl întreba bătrînul cîte ceva, sau punea el întrebări, o făcea cu multă bunăcuviință. Asta îi plăcea baciului Bândy, care nu-l scăpa nici pe el din ochi.

Bândy îl trase pe jude mai la o parte, îi citise în ochi nerăbdarea de a afla vești de la Iliana, căci din ziua cînd se despărțise de Bândy și Valentin în tîr-gul din Alba, judele nu mai avusese nici o știre de la fiică-sa ; știa doar atît, că se află în loc bun, la rudele lui Doja.

— Fie-ta fi sănătoasă, — îi spuse tănuît Bândy.

— să nu-i porți grijă. Mai mult peitru ea ne-am abătut pe la voi. Băiatul ăsta, Valentin, ar vrea să-ți spună cîteva vorbe, din partea lui și din partea ei! făcu cu ochiul baciul Bândy, apoi schimbă vorba : Ia spune-mi și mie, pentru ce s au strîns oamenii aici ? Nu-i sărbătoare după cîte știu !

— Mîine pleacă spre tabără șase care cu cai și pînă la cincizeci de oameni. Plecăm mai toți bărbații din sat... Popa vrea să meargă și el cu noi, ai mai auzit una ca asta ?

— A mîncat ceapa ciorii, pesemne ! se miră Bândy.

— Spune că vrea să moară pe cîmpul de bătaie, să-l înlînească în cer pe Iancu, tot îi dă într-una de cîteva zile. Acum venise să sfințească oamenii care pleacă și carele cu care se duc în bătaie.

— Și cu episcopul vostru ce aveți de gînd ? iscodi Bândy.

— Să ne vedem mai întîi plecați...

— Fie-ta spune să-l lăsați pe seama ei.

— Nu se dorește acasă ? întrebă judele.

— Ei, s-o fi dorînd, dar nu se poa^e. Ar pune din nou gheara pe ea ! E în casă cu muierea lui Grigorie, fratele căpitanului Gyuri, nu-ți fie teamă ! Vrea să meargă cu noi spre tabere. Dacă nu ți-i cu supărare, ți-oî spune la ureche una : Valentin ăsta vrea să ți-o ceară. Așa se cuvine, să ți-o ceară și tu trebuie să i-o dai, doar el a scapat-o din ghearele căpcăunului. Și în afară de asta, își sint dragi unul aluia... Noi nu putem pricepe lucrul ăsta, dar așa se spune și asta face mult! Despre fecior să n-ai grijă, îl cunosc cum îmi cunosc calul ; altul mai bun nici că s-ar putea afla ! Nu zic, și fata îi de preț, dar feciorul îi de neam, îi băiatul lui Drag ! Poate i-ai auzit de nume, că-i din neamul vostru. Pe timpul lui Matei era cineva în țară, era primul șoimar al regelui și ostaș de frunte. E o mare cinste pentru tine, asta trebuie să recunoști!

— Mulțumim dumitale, diar fata ce zice ?

întrebă judele puțin amuțit de vorbăria lui Bândy.

— Ce să zică tinerețea ? Pară-ți bine că păstrează datina și te mai întreabă și pe tine. Tu fă-te că nu știi nimic, încheie cu înțeles baciul Bândy, dascălindu-l pe jude. Cînd o începe băiatul să-ți spună ce l-a adus la tine, tu îrnpoțrivește-te un picuț, să i se pară mai prețioasă comoara ! Mult mai stați cu popa al vostru ? Il întreabă deodată. Sintem rupți de oboseală, de mîncat avem în desagi noștri, da' de odihnit n-avem unde.

■ — Doamne, cum îți inchipui ! Ați venit doar la casă de om. Străini să fiți și tot nu v-aș lăsa să vă mîncăți merindea din desagi ! Părinte, — strigă judele și păși spre grupul unde se afla și Valentin, — eu zic să începi slujba. Mă reped pînă acasă cu oaspeții noștri să-i găzduiesc, n-au dormit toată noaptea și n-au mîncat nimic, nu-i mai ține de povești. Baciul Bândy o porni înainte spre sat. Ți lăsase pe cei doi în urmă ca să se lămurească în voie. Valentin ar fi început, dar aflîndu-se lîngă tatăl lli- nei și fiind vorba de el și de lina, nu găsea cuvintele potrivite. Lumea se mișcă și se frămîntă iar el să vorbească despre pețit. Nu i se părea de loc potrivit. Mai bine ar fi să se lase păgubaș de îngăduința judei. Dar coborînd drumeagul alături de bătrîn își schimbă gîndul.

— Știi ce ne-am gîndit, eu și cu lina ? spuse deodată și pe neașteptate Valentin. Ne-am gîndit să ne luăm. Pentru asta am venit la dumneata, ca să-ți spunem și dumitale, să știi !

• — Dumnezeu să vă ajute ! răspunse judele fără să pară surprins.

■ — Da, așa-i ! spuse Valentin și se opri locului. Neshînd ce să mai facă de bucurie, prinse mina judei și o duse la buze.

— Bine, foarte bine ! murmură Bândy, care se opri se mai la o parte. Dumneata ai treabă și noi ne grăbim, îi spuse judei cu glas tare. Intoaare-te la oamenii dumitale, noi ne ducem la treburile noastre spre Alba.

— Ba la asta nu mă învoiesc, se împotrivi judele. Odihniți-vă în casa mea și dacă isprăvim ale noastre treburi, vom ospata împreună cu oamenii, așa cum se cade. Mai e și mine zi de plecat la drum !

6

După amiază fu ospăț mare la casa judei. Ospăț fără mireasă și fără muieri. Tineri și bătrîni închinau și beau. Vinul era bun. Oamenii își uitaseră necazurile și grijile ; mîne-zi plecau la drum, la luptă. Astăzi se veseleau. Unii aveau un cuvînt de spus despre mireasă, despre jude, însă cei mai mulți se întreceau în cuvinte de laudă despre mire și mai ales despre Gheorghe Doja. Cîțiva țigani cu lăute cîntau sub streșină. Feciorii aprinseră un foc mare în curte și incinseră jocul în jurul lui. Cînd voia bună era mai în toi, aparură în fața porții trei călăreți. Erau doi nobili mici de la curtea monseniorului de Kutý, care-l însoțeau pe intendent.

Sosirea oaspeților neașteptați aduse neliniște printre oameni. Ei știau din pățite că trimișii episcopului nu vin cu gânduri bune. Cei ce se aflau în casă ieșiră afară în curte, iar judele merse să-i întîmpine pe cei trei. ■

— Cine v-a spus că venim, de v-ați adunat aici ? se răsti intendentul la jude, care îi ieșise în întîmpinare, mirat de prezența unui număr atît de mare de iobagi în curte.

Oamenii văzură catastiful dărilor în mîna lui, dar tăcură. Nici judele nu răspunse. Dacă au venit pentru dări, apoi n-au avut de ce, dările sînt plătite pînă la sfîntul Dumitru ; pînă atunci oamenii nu mai datorează nimic. Doar cu muncile și finul care urmează să-l cosească de pe lunci, dar asta în vară, nu acum.

— Pofțiți în casă, îi îmbie judele.

— Adă masa afară, sub streășină ! Stăm afară ! porunci intendentul, care se temea să intre gîndind că între cei patru pereți cu greu ar fi putut trage săbiile din teacă, dacă vor fi încolțiți.

— Trebuie să vă schimbați banii, spuse el aspru. Regele a bătut alți bani de argint. Am venit să-i strîngem din tot satul, iar cu prilejul ăsta facem și desocotirea dărilor.

Oamenii se uitară unul la altul. Auziseră ei despre o schimbare a banilor. Lumea vorbea și se căina.

Regele schimba des de tot banii săi de argint. Bătea alții noi și pentru zece bani vechi dădea opt de cei noi, care parcă totdeauna erau mai mici și mai ușori. Dar dacă așa-i porunca regelui, n-ai încotro, își are și regele socotelile lui, pesemne. Destul că din schimbul banilor, oamenii ieșeau cu puținul lor înjumătățit : doi din zece lua regele, unul lua cornițele, mai lua unul din zece și stăpînul domeniului, căci el strîngea de la supușii săi banii vechi și-i schimba cu noi, mai erau și slujitorii mai mărunți și scriitorii vistieriei — așa că, dacă omul vedea cinci din zece, era bun-bucuros.

— Și să vă pregătiți să plătiți și dările totodată. Mai înții ne socotim cu cei ce au țidule de cruciați. Nu pleacă nimeni pînă nu-și plătește dările !

— Dările noastre sînt plătite, spuseră într-un glas cei adunați acolo.

Sînt, dar dacă nu vă mai întoarceți, cine plătește ? Cel care pleacă se socotește plecat pentru totdeauna și de aceea trebuie să achitați tot ce datorați ca oameni strămutați. Noi vom prețui totul în bani : nonele, vitele, precum și robotele. Plătiți și puteți pleca, nu vă oprește nimenea !

— Cum să dăm pe ceea ce-o fi ? întrebă revoltat un iobag mai curajos. Bucatele nici nu-s semănate, finul nici n-a dat colțul ierbii !

Dați în bani, dați din găbănașe. Finul rămîne să-l dea muierile, de el vă îngăduim pînă la coasă. Valentin și baciul Băndy stăteau rezemați de

ușorii uși, ascultau și ei cele spuse de intendent. Poate că cei trei slujbași ai episcopului nici nu-i observaseră, de vreme ce rămaseră foarte mirați cînd Bândy se propti în fata lor, încovoiindu-se puțin, sprijinindu-se pe minerul spadei.

— Este o pravilă din bătrîni, încep baciul Bândv rar, cum îi era obiceiul cînd avea ceva strașnic de grăit. Mărițele voastre, poate știți, cînd gloatele sînt chemate în tabere, dările nu se mai strîng. Nimeni n-are dreptul să le mai ceară. Văd că stăpînul mărilor voastre face tocmai dimpotrivă. Asta nu-i cu lege, nici nu-i cînstit ce faceți ! Lăsați oamenii în pace, bu- curați-vă că se mai găsesc dintre ei care să lupte pentru credință, că altcum .ar intra păgînii și ne-ar batjocori în casele noastre!

Bătrînul avea dreptate, așa era ! Știau și cei doi nobili lucrul acesta. „Există o lege”, spusese ei episcopului. Dar monseniorul de Kutý nici n-a vrut să audă. El și intendentul au rămas neclintîți în hotărîrea luată. Monseniorul de Kutý se gîndise să-i împiedice pe iobagi să plece, iar dacă nu s-ar putea, să le ia din agoniseală și ultima para. Prilejul îi era bun : acum cînd se schimbau banii, se putea vedea ce se află în punga fiecăruia, iar cel care nu vrea să plătească, nu pleacă. Episcopul răstălmăcise înțelesul legii celor doi nobili ca un adevărat fariseu spunînd că, întrucît războiul e al bisericii și papa stă în fruntea cruciaților, oamenii trebuie să plătească ; iar eei ce nu pot, sau din răutate nu vor, să fie ținuți la muncile domeniilor episcopiei, contribuînd în felul acesta la reușita cruciadei.

— Războiul acesta nu-i războiul țării, înțelegeți dumneata ? Începu cu temătoare bunăvoință intendentul. Știm și noi de pravila despre care vorbești... știm mai bine ca dumneata. Da, există o pravilă din bătrîni care spune precum dumneata ai arătat, însă acolo e vorba de războiul regelui, iar acesta de acum nu-i războiul regelui!

— Tocmai, fiindcă-i războiul vostru, al papei, oamenii nu numai că n-ar trebui să plătească pentru acest an abia început, ci ar trebui să-i scutiți și pe cîtiva ani înainte... doar pleacă să lupte pentru biserică, pentru creștinătate, pentru papă și episcopii! răspunse Valentin încludat.

21 Războiul iobagilor

Intendentul roti capul în jur, să vadă cine îndrăznește să-i vorbească cu asemenea cuvinte. Avea o față lungă ca de cal, mîncată de vîrsat. Buza de sus îi era puțin crăpată, iar cea de jos afîrna de i se vedeau dinții galbeni, găunoși. Se miniașe și minia îl făcuse și mai hidos. își dădu pe dată seama că înfruntarea nu putea veni decît de la tînărul țaran care avea pieptul acoperit cu zale și purta o spadă la șold. Figura lui Valentin i se păru cunoscută. Avu o tresărire și era gata să se dea îndărăt, dar nu mai putea, prea sârșise ca un cloncan. De tălmăcit legea, așa cum încercase cu baciul Bândy, nu mai putea fi

vorba : era doar intendentul monseniorului de Kutu, episcop de Alba, și nu se putea lăsa înjosit.

— Puneți mina pe el ! strigă intendentul.

Cei doi mici nobili n-aveau însă poftă de harță. Stăteau ca și când porunca ar fi fost adresată iobagilor, și nu lor.

— Mișcați-vă odată, domnilor ! strigă din nou intendentul și-și trase sabia să dea un îndemn. Așteptați poate să fiu din nou jignit în fața iobagilor noștri de acest țărănoi îmbrăcat în zale de furat ?

Valentin n-avea nici el chef de harță și rămase pe loc.

— Zvirle arma din mână ! se adresă intendentul lui Valentin, lovind furios cu latul săbiei în masă. Unul dintre însoțitorii intendentului își trase sabia și pași spre Valentin.

— Stai binișor, măria ta, spuse Bândy, tăindu-i calea. Dacă ai ceva cu feciorul, grăiește-mi mie !

— Spune-i, moșule, să dea arma. N-am venit aici ca să ne hărțuim cu țăranii liberi ca domniile voastre, căci asta îmi inchipui că sînteți. Să-și ceară iertăciune și să nu se amestece în treburile noastre, asta vrea măria sa domnul intendent! glăsuî împăciuitor micul nobil.

— Ia-i arma și tilharului acestuia bătrîn! răcni intendentul, încurajat de atitudinea neabătăioasă a celor doi voinici și, sărînd din dosul mesei, pași spre Valentin.

— Dacă mai faci un pas, te străpung, strigă Valentin scoțîndu-și spada.

Al doilea nobil trase și el spada, dar nu îndrăznise să înainteze. Intendentul făcu totuși cîteva pași înainte, încrezută în puterea autorității sale și poate și în spada pe care o avea în mână. Valentin nu atacă, el se îndreptă spre mijlocul curții, unde ardea focul improspătat cu vreascuri de către feciori.

Moș Bândy crezu la început că Valentin s-a cumîntit și înțelege mai bine să se retragă decît să se încaiere provocînd cine știe ce încurcătură.

Intendentul, încurajat de retragerea tînărului, vru să-și arate voinicia și porni după el. Valentin se puse în gardă și-și potrivea pașii ca să-l tragă pe intendent cu spatele în dreptul focului. Cînd ceea ce plănuse în gînd îi veni la îndemină, făcu două mișcări iuți și-l răsturnă pe intendent cu dosul pe grămada de vreascuri arzînde. Apoi îi puse virful spadei în dreptul inimii, ținîndu-l așa cîteva clipe, pînă hainele de pe el se încinseră bine. Intendentul urla de răsuna curtea. Hainele de pe el se aprinseră, iar pantalonii de catifea scumpă își pierduseră turii.

Cei doi mici nobili nu mai știau ce să facă. Ar fi intrat poate și ei în luptă, dar bătrînul Bândy le sta în cale eu spada lui lungă, gata să împungă și pe ne-

curatul. Judele alarmat sări în ajutorul intendentului, strigînd către iobagi, suduindu-i, căci oamenii căscau gura și rîdeau. Trimise chiar în grabă pe unul dintre ei după o babă, pe altul după ulei de cîneapă și cirpe, iar cînd veni baba, puse de îl obloji pe intendent cum se pricepu mai bine.

— Scoate caii, Valentine! strigă moșul Bândy, stînd tot cu spada trasă, gata să-i înfrunte pe cei doi care, la drept vorbind, erau bucuroși că nu se repede la ei, necum să-l atace.

Doi flăcăi se desprinseră dintre iobagi și intrară în grajd după Valentin, ca să-i ajute la pusul șeilor, și împreună cu el scoaseră caii.

— Cum răsare luna, înhămați și porniți la drum, îi sfătui Valentin. Nu mai așteptați ziua de mîine!

— Puneți mina pe ei, începură să strige într-o doară cei doi mici nobili.

Glasurile lor însă spuneau : „Vedeți-vă de treabă, bine l-au făcut cîinelui acestuia !” căci nici ei nu-l înghiteau de fel pe intendent.

Călăreții o luară peste cîmp spre cetate. Cînd satul rămase mult în urmă și turnurile cetății voievodului începură să se vadă limpede în zare, baciul Bândy mai potoli goana calului și se dădu lingă Valentin, clipind șiret din ochi :

— Să știi că-i un făcut cu noi! Cum ne apropiem de sfinția sa episcopul de Alba, cum o pătim. Numai de n-o avea judele nostru vreun necaz pe urma noastră.

— Nu te teme, la noapte mă întorc și-i pornesc la drum, răspunse liniștindu-l Valentin.

— Așa te-ai gîndit ?

— Așa, moșule! Dii, murgule ! și Valentin dădu pîtenii calului, care porni în galop peste cîmpia dezgolită.

7

Valentin, baciul Bândy și picherul Ian Klepka stăteau cu capetele deasupra zidului ce împrejmua locul unde erau cuștile cîinilor și priveau spre piața orașului. De coborît în oraș, după isprava din seara trecută, nu îndrăzneau să coboare. Stăteau acolo la adăpost de primejdie și priveau forfotea la, așteptînd să treacă ziua, căci abia spre seară cancelarul putea să-i primească. Numai bine, pînă atunci poate se trezea și picherul, căci era afumat de băutură.

**Soarele încălzea
binișor moleșindu-l
pe Ian Klepka,
făcîndu-l să-și închidă**

ochii, așa că dintre cele trei capete de pe marginea zidului, al lui părea capul unui mort

.În curtea cetății alergau ostași și curteni înzorzo-
nați. Se organiza o paradă militară pentru primirea
condotierului Martini și a mercenarilor săi întorși
victorioși de la asediul Sibiului. Nu era chiar o pri-
mire triumfală, dar nici mult nu mai trebuia. Oștirea
voievodului, arcașii, călăreții, banderile magnaților
așteptau înșiruiți cu toții în lungul drumului. Ideea
o avusese Martinuzzi și ea fusese bună, căci pe
lingă pilda de răsplată a eroismului pe care o da
oștirii, mai făcea pe magnați să-și dea seama de
adevărul că voievodul mai are un sprijin de temut în
Martini.

Și în oraș era zarvă mare în ziua aceea. Sosise,
însoțită de sumedenie de ostași și slujbași, caravana
cu carele vistieriei regelui. Se schimbau banii vechi
de argint. Regele avea nevoie de bani, la fel și
magnații curteni care primiseră concesiunea strîn-
gerii banilor vechi, baterea celor noi și a
schimbului. Din operația aceasta, regele, curtenii și
în parte și visteria se îmbogățeau cu jumătate din
argintul țării, iar țigoveții, țărani și mici nobili
fără sprijin pierdeau jumătate din agoniseala lor.
Valentin și baciul Bandy trăsese la Ian Klepka, și
picherul fusese fericit să-i găzduiască. I se ivise
prilejul să-și plătească datoria. Și cum s-ar fi putut
plăti mai bine decât printr-un chef strașnic ? Au
băut toată noaptea. A băut baciul Bandy cu măsură,
iar Ian Klepka fără nici o măsură. Valentin a lipsit
cîteva ceasuri — se dusese în satul judeului ca să-i
pornească pe iobagi la drum și să vadă ce-au mai
făcut oamenii monseniorului de Kutv. De altfel,
mare pagubă nu fusese lipsa lui la chef, căci tînărul
nu ținea la băutură : „E o slăbiciune nepotrivită
pentru un ostaș !" spunea Ian Klepka, dar de silit să
bea nu-l silea.

Cancelarul era ocupat pînă peste cap. Dimineața
luase parte la parada militară alături de voievod,
după masă se închisese în cabinetul său de lucru cu
reprezentantul Fuggerilor, care fusese și el chemat
la o serie de calcule nesfîrșite în legătură cu schim-
bul banilor. Hotărîrea regelui lovea greu țărișoara
Ardealului. Dar ce putea face ? Nu sosise încă
timpul nimerit de împotrivire sau de baterea de

bani proprii. Socotelile cancelarului se învîrteau în jurul despăgubirii țăranilor liberi, a micilor nobili, și dacă va fi cu puțință și a unor magnați mai scăpătați, credincioși politici sale, căci Martinuzzi, din lăcomia regelui, voia să aibă un folos politic. Trebuia să se știe de toată țara, și mai ales de țăranii liberi, pe care începuse să-și sprijine politica, că regele i-a pungășit și că voievodul îi despăgubește cu mărnimie. Argintul de care dispunea vistieria voievodului și cel ce se afla în cămările băilor exploatare de Fuggeri va acoperi suma necesară despăgubirilor. Fuggerii puteau fi mulțumiți, vor primi noi concesiuni și, punindu-le în exploatare, silind puțin munca în cele vechi, vor ieși mai avuți din afacerea asta. Și ca totul să fie bine, Martinuzzi însuși asigură Fuggerilor și brațele de muncă trebuitoare. Cancelarul era încântat. Dacă ar fi putut, i-ar fi mulțumit regelui Dobje-dobje pentru neghiobia lui. „Din greșelile și lăcomia altuia, un politician înțelept trage nu numai învățăminte, ci și foloase”, cugeta Martinuzzi. într-adevăr, folosul ar fi putut fi mare, și nu numai politic, ci și economic. Multe dintre băile de argint stăteau în nelucrare sau se lucra prea puțin în ele. Fuggerii vor scoate acum atîta argint, încît vor umple nu numai lăzile lor, ci și vistieria voievodului. Și mai erau și alte motive de mulțumire. Sosiseră vești bune de la ambasada care se afla la Constantinopol. Trimișii se întorceau acasă. Un ispravnic, pornit înainte de omul cancelarului, îl informa printr-o scrisoare că voievodul și casa lui se pot bizui pe prietenia sultanului. Era tot ce dorea Martinuzzi ca prim pas în relațiile cu înalta poartă. Ian Klepka nu se dezmeticise, abia se ținea pe picioare, și ceasul pentru a se înfățișa cancelarului se apropia. Cei trei coborîră spre palat. Ostașul de pază de la ușa lui Martinuzzi le făcu semn să intre, însă baciul Bandy se tot codea. își trăgea mereu mustățile potrivindu-și-le și-și netezea pletele, pîrînd că-și pune în rînduială ținuta. Însă nu era așa. El se tot întreba și socotea spunîndu-și: „Dacă intră cu noi și bețivanul ăsta de Ian Klepka, ce-o să zică cancelarul?” Mai întii, în fața lui n-o să putem vorbi, căci cum am ține în taină istoria eu Werbóczy? Apoi o să ne creadă și pe noi niște bețivani în care nu poți avea nici o încredere și-o să ne privească ca atare.” Dar Klepka, deși afumat de băutură, se ținea scai de ei, așa că baciul Bandy nu mai avu încotro și-i spuse: „Stii ce, meștere Klepka, eu aș spune să rămii binișor pe lavița asta și să ne aștepți, nu cumva să se supere mărița sa ca te-am amestecat și pe dumneata în treburile noastre. Ian Klepka nici nu vru să audă căci avea multe de spus cancelarului și socotea prilejul bine venit. Ba chiar plănuise să-i povestească pățania sa cu

monseniurul de Kutý și să-i prezinte pe cei doi oa-
mîntui- torii lui.
Pînă reuși să-l facă să înțeleagă că trebuie să-i lase
singuri cu cancelarul, Bándy avu multă bătaie de
cap, îmbufnat și mîhnit, Ian Klepka se lăsă pe lavița
de lîngă perete, și pînă cei doi își mai potriviră stra-
iele și-și strînseră curelele, adormi buștean.
— Excelență, avem o scrisoare din partea
nobilului Gheorghe Doja, se ploconi Valentin cum
păși în camera de lucru a cancelarului Martinuzzi.
Martinuzzi îi privi eu multă pătrundere : „A, da ! Își
aminti el. Este tînărul acela care a încercat să-mi
vorbească latinește, în ziua cînd gloata gălăgioasă
cerea eliberarea lui Doja”.
— O scrisoare de la nobilul Gheorghe Doja ? păși
spre ei Martinuzzi. Ce face căpitanul vostru ?
— Da, măria ta ! O scrisoare de la căpitanul nos-
tru ! Mulțumim de întrebare: face bine! răspunse
Bándy, stringîndu-și căciula cu aimîndouă mîinile.
Cancelarul surise și îl bătu pe umăr: își dădea
seama că are în față o lume apusă și alta care se
ridică. Ca să-l pună la încercare pe Valentin, între-
buița un grai nou-
Tînărul se ținu bine și-i răspunse în același grai,
reușind să atragă interesul cancelarului.
Martinuzzi ceru amănunte cu privire La familia lui.
Valentin aminti de tatăl său și de pățania pe care
bătrînul Drag o avusese cu magnatul, care-l
alungase din casa și de pe pămîntul său. El arătă că
bătrînul își cîștigase nerneșia drept răsplată pentru
faptele de bravură săvîrșite în luptele purtate de
Matei Hunyadi.
— Dumneata ești acela care s-a întors din
Italia ? îl întreabă deodată cancelarul.
— Nu, excelență, acela e fratele meu, Iosif, răs-
punse surprins Valentin. „Iată c-a aflat și asta !” își
spuse el.
— Să mi-l trimiți imediat ce vă reîntoarceți
acasă. Dumneata ești în slujba domnului Gheorghe
Doja ?
— N-aș putea spune ! Sînt cu el, atît. Între noi
sînt alte rînduieli !
— Am și eu nevoie de oameni tineri, puteți veni
împreună.
— Excelență, atît eu cît și fratele meu plecăm
spre tabăra din Rákos.
— Tabăra din Rákos ? se încruntă Martinuzzi.
Apoi desfăcu scrisoarea și citi rîndurile scrise de
Valentin. Rămase cîteva clipe tăcut, după care se
așeză pe scaun.
Complotiștii nu se aflau în Bucla, avea informații
sigure în privința aceasta. S-ar putea ca faptele ară-
tate în scrisoarea lui Doja să nu fie adevărate. Tre-
cuse atîta timp și urmările complotului nu se
vedeau. De nicăieri, nici un semn că fugarii ar lucra

într-un chip sau altul. își punea întrebare peste
întrebare: „Dacă nu sînt în Buda, la curtea regelui,
atunci unde sînt ? Și pentru ce n-au făcut nici un
pas ? Nu cumva sînt .pe aici, pe aproape, sau poate
numai la un pas dincolo de granița Ardealului ? În
sus, în jos, unde-or fi !”
— Moșule, — se adresă baciului Bândy, — du-te
dumneata și spune unui ostaș să te conducă la nobi-
lul Bornemisza și cheamă-l la mine.
Valentin înțelese intenția lui Martinuzzi: voia
să .rămînă singur cu el.

Du-te fără teamă, te
voi aștepta pe banca
unde stă Ian Klepka,
îi spuse lui Bândy

.Bătrînul ieși Fără să se ploconească, se vedea după felul cum își infundase căciula pe cap că-i nemulțumit.

„Ce-o fi vrînd să-mi spună ?” se întrebă Valentin.

— În latinește, numai dumneata ai putut scrie această scrisoare, spuse cancelarul după ieșirea lui Bandy, privindu-l în ochi pe tînăr. Așadar, cu siguranță ești în măsură să cunoști adevăratele gînduri ale lui Gheorghe Doja. Spune-mi adevărul ! Nu cumva urma celor despre care-i vorba în scrisoare a fost aflată, și Gheorghe Doja, dintr-un sentiment de cavalerism rău înțeles, preferă să tacă, făptuind o mai mare greșeală, induoîndu-mă pe mine în eroare ?

— Excelență ! Cum v-ați putea închipui una ca asta despre Doja ! Jur pe sfînta cruce ! Eu însumi am iscodit drumurile, castelele, granița, le-aș fi dat de urmă chiar dacă s-ar fi ascuns în fundul pămîntului !

— În cazul cînd i-ați fi întîlnit, ce s-ar fi întîmplat ?

— Asta n-aș putea să vă spun ! Căpitanul Gheorghe Doja nu se găsea cu noi și n-am fi putut face nimic fără voia lui.

— El v-ar fi plătit ! i se uită în ochi Martinuzzi. Voi aveți totdeauna nevoie de bani !

— Vă înșelați, excelență ! Nevoie de bani avem totdeauna, așa precum spuneți, fiindcă noi n-avem pe nimeni care să adune pentru noi dări și să ne muncească domeniile pe care nu le avem, dar de vin- dut nu ne vindem niciodată. Nu știu dacă oamenii aceia sînt dușmanii excelenței voastre sau ai senioriei sale voievodului, dar că sînt dușmanii noștri, asta o știu !

— Bine ! Te cred. Spune-i nobilului Doja că-i mulțumesc. Spune-i că de găsit tot îi voi găsi !

— Așa gîndim și noi, excelență !

— Să-i mai spui să nu-și piardă timpul pe acolo. Să nu se incurce prea mult cu cruciada lui Tamás Bakács, ai înțeles, tinere ? Iar tu și fratele tău să veniți la mine pe dată ce vă întoarceți, am nevoie de voi.

— Pot pleca, excelență ?

— Da, însă trebuie să-l aștepti pe Bornemisza. Îi trimit lui Doja un om ; să aibă grijă de el, să-l predea lui Tamás Bakács. E un tînăr foarte prețios pentru arhiepiscop ; a plătit pentru el un mare preț de răscumpărare, așa de mare încît aproape l-a imbo- gătit pe condotierul Martini.

Valentin ieși. Bătrînul Bandy nu se reîntorsese. Tî- nărul nu știa unde să-l caute, trebuia să aștepte, deși ar fi dorit să se vadă cît mai în grabă scăpat din palat. Se așeză pe lavița pe care atîpise Ian Klepka ; picherul nu se vedea nici el. Un ostaș de gardă se plimba prin fața lui Valentin cu pași măsurați lovind cu coada alebardei pietrele. Era un om tînăr, imbrăcat pompos. Avea coiful de aramă și părea mindru de penajul său. Valentin urmări pașii

ostaşului şi-şi dădu seama că omul voia să-şi alunge uritul lovind cu coada alebardei tot a treia lespede de piatră, ochind mijlocul.

Bornemisza trecu pe lângă Valentin fără să-l privească. Poate nici nu-l zărise. Părea grăbit şi preocupat. Bándy venea şi el din capătul coridorului.

— Unde-l picherul Ian Klepka ? întrebă Valentin când Bándy fu alături de el.

— Ne aşteaptă jos, la scară, s-a aşezat pe trepte şi stă cu capul descoperit, ca să se răcorească. Straşnică lighioană de om ! Ce ți-a spus ? arată Bándy cu ochii spre uşa cancelarului.

— Mai nimic. Bine că s-a isprăvit şi treaba asta, să ne putem întoarce acasă ! Hai să mergem, ştii pe unde trebuie să ieşim ?

— Da!

Cînd se aflau aproape de capătul coridorului care dădea spre ieşire se auziră chemaţi. Intorcîndu-se amîndoi deodată, îl văzură pe Bornemisza făcîndu-le semne cu mîna să aştepte.

— Ce dracu' mai vor cu noi ? ridică din umeri Bándy.

— Vor să ne dea în seamă un om. Aşa mi-a vorbit cancelarul.

Bornemisza venea rîzînd ; iuţea pasul, iar pelerina pe care o avea pe umeri filfla în urma lui.

— Voinicilor, vă dau în seamă o pasăre rară, răspundeţi cu capul pentru ea ! O duceţi lui Doja, iar «1 o va preda lui Tamás Bakács, i-aţi auzit de nume?

— O pasăre! se minună Bándy. Are şi colivie ?

— Nu, merge călare alături de voi, dar să aveţi grijă de ea ca de ochii din cap ! Hai, veniţi după mine.

Bornemisza se îndreptă spre o clădire care servea drept închisoare nobililor. Paznicul îi ieşi înainte plo- conîndu-se.

— Du-te şi adă-l aici pe domnul Moise Hosza, porunci cu glas tare Bornemisza.

Oamenii lui Doja se uitară unul la altul. „Te po- meneşti c-o îi cel despre care tot vorbea Doja ?” spuneau privirile lor.

După puţin timp, tînărul Moise Hosza ieşi urmat de paznic. Era furios, ţinea pălăria în mînă şi ameninţa cu ea.

— Ce mai vreţi de la mine ? Cînd îi văzu pe cei doi, se îmbujoră. „S-a sîrşit, mă vor duce la spin- zurătoare !” gîndi el, rămînînd tîntuit locului.

Domnule Moise, aceşti doi ostaşi te vor conduce în tabăra lui Doja. Cu el împreună vei merge spre stăpînul dumitale, arhiepiscopul. Află c- ai fost răscumpărat. Eu n-aş fi dat doi zloţi buni pentru dumneata. Tamás Bakács a dat o avere. L-a îmbogăţit pe Martini. Dar chiar dacă nu te-ar fi răscumpărat, tot ți dădea libertatea cancelarul, ar fi plătit el lui Martini pentru dumneata... ţine foarte

mult la vechii săi prieteni! rînji dezvelindu-și dinții Bornemisza.

— Lăsați glumele nepotrivite la o parte și isprăviți ce aveți de isprăvit, sint gata ! grăi cu demnitate Moise Hosza.

— Vezi cum vorbești! Toți se trudesă să-ți facă pe voie și dumitale tot gîrgăuni îți umblă prin cap. Oamenii aceștia te vor duce pînă la Gheorghe Doja, iar Doja te va conduce la stăpînul dumitale, arhiepiscopul, înțelege ce-ți spun. Ne pare rău că nu putem să-ți dăm călăuză și zăpis pentru Țara Nicăieri, unde dumneata ai vrea să ajungi, dar ce putem face pentru dumneata, facem.

— Măria sa spune adevărul, se viri în vorbă baciul Bándy. Pregătește-te de plecare, că sintem grăbiți foarte. Îi chiar așa precum spune măria sa, te ducem la Doja, căpitanul nostru. Hosza îi privi pe toți înmărmurit.

— Ai ,avut mare noroc, domnule Hosza. Dacă Martini n-ar fi așa de lacom, astăzi fără îndoială ai fi în țara pe care o cauți și ți-o dorești așa de mult. Mirosise talianul că se poate obține un preț bun pentru dumneata, pentru asta te-a păstrat și ținut cu el. Cine dracu te-a pus să te amesteci cu tîrgoveții din Sibiu? Ai făcut pe voinicosul pe zidurile cetății, o faci pe mofturosul aici, dracu te mai înțelege! grăi batjocoritor Bornemisza.

Un grăjdar aduse un cal înșeuat pentru Moise Hosza. De-abia .atunci își dădu seama Hosza că spusele nobilului sint adevărate. Era gata să pună piciorul în scară, însă Bornemisza îl opri :

— Primește din partea cancelarului banii ăștia, ca să ai pentru drum. Meri.ndea oamenilor acestora viteji și cinstiți nu-i potrivită pentru o persoană așa de însemnată ca dumneata, care, mine-poimîne, poți ajunge cancelar în Țara Nicăieri! glumi iarăși Bornemisza.

— Nu primesc banii lui ! răspunse răstit Moise Hosza.

Aici baciul Bándy trebui să se amestece din nou :

— Primește banii, domnișorule, îl sfătui Bándy. Prind tare bine, crede-mă !... Are dreptate măria sa, cu pită uscată și cu carne afumată, un domnișor ca dumneata nu se poate hrăni. Noi avem hrană de oștași... ia banii, omule, și nu mai face mofturi, pară-ți bine .că este cine să ți-i dea, că nu trebuie să ți-i ciștiți singur !

— Voi minca și eu ceea ce voi găsi, nu-mi trebuie banii lui spurcați, răspunse Hosza în timp ce vîra virful cizmei în scară. Reuși să se așeze în șa, însă abia după două salturi.

— I a dumneata banii și ai grijă de el, îi spuse apoi Bornemisza baciului Bándy. Îi scrîntit puțin, mai. șopti el lui Valentin.

Dar picherul nu era acolo și nu puteau pleca. Ian Klepka așteptase pe trepte cît așteptase și vîzînd că cei doi tovarăși nu mai vin, porni să-i caute.

Se dezmeticise, dar ştia că era numai o răcoreală trecătoare, trebuia să caute cât mai în grabă să se dreaă de-a binelea. Ostaşul care făcea de pază pe coridor îi spuse că cei doi au plecat împreună cu Bornemisza spre grajduri. Spre grajduri ? Dar tot acolo e şi închisoarea ! Şi bătrînul picher o luă grăbit într-acolo, temîndu-se că îi s-a întîmplat ceva prietenilor săi.

Alchimistul voievodului tocmai ieşea dintr-un iatac unde dusesse băieşitei o alifie pentru principesă. Nici nu se putea o întîlnire mai binevenită.

— Maestre, — îi spuse Ian Klepka, — mă cam doare capul, aş avea nevoie de cîteva păhărele ca să mă dreg, ce zici ? Ce-ar fi să bem împreună ? Dar mai întîi îmi caut nişte prieteni.

— Meştere Ian, tocmai la asta mă gîndeam şi eu ! Am lucrat toată noaptea, ştii ? M-am hotărit ! Trebuie să-i fac voievodului aur: îmi vînd sufletul şi-i fac aur. Mi-a spus : „Meştere, am nevoie de aur, de aur mult, dă-ţi sufletul necuratului şi apucă-te de treabă. Dacă e nevoie dă-i şi sufletul meu, numai aur să iasă din oalele tale !” Acum însă, domnule Klepka, se naşte întrebarea : preţuieşte oare sufletul meu ceva în faţa necuratului sau nu ? Dacă nu, toată strădania mea e în zadar, păcat de salamandre şi de timpul pierdut !

— Preţuieşte ! Îţi spun eu că preţuieşte, încearcă, îl asigură Ian Klepka.

— Ei ! Nu se ştie, nu se ştie ! Asta numai un mare teolog ar putea-o şti ! Mă tem că pentru treaba asta va trebui să-mi plătească voievodul cheltuielile pînă la Roma.

— Făgăduieşte-i şi sufletul meu şi nu mai sta la gînduri. De bună seamă sufletul meu preţuieşte mult în faţa necuratului, glumi Klepka.

Bătrînul îşi pregătea fuga. Nu mai putea scăpa de stăruinţele voievodului. Ti cerea să-i scoată din oalele lui aur, cît mai mult aur şi cît mai repede. Voievodul vrea să aibă aur în tezaurul lui, aur pe care l-ar putea duce în caz de primejdie. Bogăţiile pe care i le făgăduia cancelarul prin concesiunile făcute Fug-gerilor nu i se păreau teame, aşa după cum nu i se părea teamească nici politica acestuia. „Marti- nuzzy, fă ce ştii, eu însă ştiu una şi bună, fii bine cu toată lumea, şi ce-i în lada ta, e al tău !” spunea tot mereu Zapolya, cînd cancelarul îi făcea incurcate teorii politice şi economice.

— Ei, ereticule, te-ai răcorit, îşi îndreptă glumele Bornemisza asupra lui Klepka, cum îl văzu apropiindu-se. Mult mai ai pînă stîngi ruşul pe care l-au pirjolit pe Huss ? Pocăieşte-te, bătrîn ticălos, cît mai ai timp, dacă mori, o să-ţi iasă flăcări din mormînt.

Ian Klepka nu-şi punea mintea cu un nobil zevzec ! asta era spusa lui. Îşi îndesă miinile în buzunare şi se apropie de Bornemisza, pufnind pe nas.

— Duhnești ca un butoi. Nu te viri în sufletul meu. Ce vrei ?
— Ce ai de gând cu oamenii aceștia ? Sint prietenii mei, să nu te atingi de ei, că ai de furcă cu mine!
— Chiar cu dumneata ? îl întrebă ironic Bornemisza.
— Chiar cu mine, s-o știi! Haideți acasă, se adresa deodată celor doi.
— Pe dumneata te așteptam, domnule picher, grăi baciul Bándy. Plecăm la drum, nu mai avem de stat. Iată, trebuie să-l ducem și pe domnișorul cu noi, așa-i porunca măriei sale.
— Ei, vezi ? Pe dumneata te aștepta. Te zburlești fără să știi despre ce-i vorba, caută să-l impace Bornemisza, căci bătrînul părea supărat foc pe nobil.
8
Baciul Bándy tăie trei felii de pîne, puse pe fiecare cite o bucățică de slănină și-l îmbie pe Moise Hosza să-și aleagă una. Era tot ce-i putea da, iar de găsit ceva mai bun nu putea fi vorba.
— Mă rog frumos, cum ar trebui să-ți spun eu dumatăle, încep baciul Bándy clipind din ochi, uitîndu-se la Valentin, nu la Moise Hosza. Să-ți spun domnule, poate te superi, să-ți spun măria ta, nu prea ai înfățișare...
— Spune-mi cum vrei, numai măria ta nu ! răs-punse Moise Hosza, neputîndu-și da seama unde vrea bătrînul să ajungă.
— Așa ! Și ce cauți dumneata în Sibiu ? Acolo sint nemți, doar n-ai fi și dumneata neamț ? Știi că nemții ne-au luat sarea, o vind păgînilor ca să-și săreze rișcașul, ce zici de asta ?
Moise Hosza nu se mai putu stăpîni și începu a ride :
— Ascultă, moșule, lasă iscodeala și spune-mi ce vrei de la mine ? Neamț nu sint și habar n-am da sarea de care vorbești.
— Păcat, pari om învățat!... Dar în Sibiu ce ai făcut ?
— Am luptat împotriva mercenarilor voievodului care asediaseră cetatea. Acolo m-au prins și numai dumnezeu știe cum am scăpat de ștreang. Ești mulțumit acum ?
— Dumneata ai luptat în Sibiu ? întrebă și Valentin fără să-și ascundă mirarea.
— Aproape trei săptămîni. Cetatea a căzut numai datorită trădării fruntașilor orașului. De n-ar fi fost ei, cu uneltirile lor, rezistam mult și bine. Voi n-ați auzit ? Acolo era să punem în scaun puterea dreptă-ții!
— Puterea dreptății! Cum vine asta ? Fă-mă să înțeleg! continuă să se mire Valentin.
— Moise Hosza îl privi de sus : „Tînărul acesta și-o îi închipuind poate că treburile lumii se orînduiesc de pe cal, ca pe timpul lui Árpád, cu

spada în mână," gîndi Moise Hosza și începu deslușirile :A .fost un început și poate rămînea în ființă dacă voievodul nu trimitea mercenarii să-i ajute pe bogătani. După trei săptămîni de asediu, după ce tunurile au spart zidurile în mai multe locuri, ce- ta tea a căzut. Trei zile a fost o grozăvie în oraș. Unii au fost spînzurați, multora li s-au tăiat capul, alții au fost puși în lanțuri și familiile au fost nevoite să-i răscumpere cu bani grei. Eu aș fi avut aceeași soartă, dacă nu s-ar fi aflat că sînt trimisul arhiepiscopului Tamás Bakács. Asta m-a scăpat de ștreang. Am fost, după cum afirmă și Bornemisza, răscumpărat.

— Și dumneata zici că ai luptat acolo ? Hm, nu mi-aș fi putut închipui, vorbi Bándy.

— Am luptat pînă în ziua cînd mercenarii au năvălit în oraș. Am tras cu arhebuza, am zvîrlit bolovani de pe zid, am aruncat săgeți la rînd cu arcașii... Pentru ce te miri așa ?

— De! făcu baciul Bándy, potrivindu-și mustățile și pîrînd neîncrezător. N-aș fi crezut una ca asta ! Dumneata nu știi să te ții în șa, nu te supăra că ți-o spun, dar cînd ești pe cal, trebuie să-ți potrivești săltăturile după mersul lui: unu, doi, unu, doi, după cum pășește calul, altfel îi bai. Lasă că-ți arăt eu cînd pornim, acum mîncă. Îți place pîta noastră ?

— De ce să nu-mi placă ? Ce naiba sînt eu de vă uitați așa la mine ?

— Ei, nu te supăra, gîndeam și noi. Unui asemenea domnișor, cu asemenea straie pe el și care nu știe călări, cum o să-i placă pîta noastră ? De aceea am luat banii. Dacă știam că poți minca dintr-un blid cu noi, poate n-o făceam. Dar să nu-ți pară rău, banii prînd bine în punga omului. Dacă zici c-ai luptat ca un adevărat ostaș, o să ne înțelegem, nu-i așa, Valentine ?

— Spuseși de arhiepiscop, poate că-l cunoști mar de aproape, știi dumneata ce vrea ? Îl iscodi din nou Bándy. Vrea cu adevărat să se războiască cu păgîinii, sau ce vrea ? Eu am auzit c-ar vrea să-i ia tronul lui Dobje-dobje, de aceea strînge norodul fără alegere, ca să-l ridice mulțimea pe scaunul lui Mateias.

— Da' dumneata ai putea să-mi spui ce vrea norodul ? Că te vîd mare tudós¹ și meșter de întrebări; ocoli răspunsul Moise Hosza.

— Norodul, de, ar vrea să fie bine! Să fie cît mai puțini domni și să domnească dreptatea ! răspunse baciul Bándy.

— Vezi, asta vrea și arhiepiscopul! i-o întoarse și Moise Hosza.

— Mai ia o bucată de pîine și slănină, se făcu Bándy că nu aude. Noi am mai mincat și în casa picherului. Norodul de, să se vadă strîns laolaltă,

¹ Tudós — știutor, în ungurește. (N.A.) .336

apoi om vedea ce vor unii și ce vor alții. Dumneata parcă îl cunoști pe căpitanul nostru, pe Doja, mergem și noi cu el cum se duc și alții. Drept să-ți spun, nu ne prea arde de harță cu păgînul, dar ne ducem. Măi Valentine, tu de ce taci ? Du-te mai bine și adă una din plosce, parcă pusese vin în ele judele. Dă-i domnișorului să tragă o dușcă, să se mai în- zdrăvenească un picuț.

Valentin aduse plosca. Tăcea și-l privea pe Moise Hosza, îi cîntărea vorbele și gesturile.

— Vezi dumneata, acum au venit și cu sarea, ne-au luat sarea. Ai mai auzit una ca asta ? Știi că încep să vîndă oamenii ca pe vite pentru galere ? Numai păgînii mai fac treburi de felul ăsta și nu cu oamenii lor ! Mare bătaia lui dumnezeu pe capul bietului norod ! Zici că arhiepiscopul vrea să facă dreptate ? De, s-ar putea, dar parcă mă îndoiesc !

— Arhiepiscopul vrea ca lumea să fie cum îi grădina lui dumnezeu, asta vrea ! spuse Moise Hosza ca să-l înțeleagă mai bine baciul Bandy, și fața i se lumină de o mulțumire lăuntrică.

— Nu mai spune! Grădina lui dumnezeu ! Știe arhiepiscopul cum e grădina lui dumnezeu ? Vezi, și de asta mă îndoiesc ! Eu ți-aș spune altceva : dacă dumneata stai de vorbă cu .arhiepiscopul să-i spui că oamenii vor mai bine să se isprăvească cu robia. Omul să știe numai de dreptate. Spune-i că nimănui nu-i trece prin minte și nici nu vrea să se plimbe cu Adam prin rai, cum spui că vrea arhiepiscopul.

Moise Hosza se opri din mestecat.

— Așa să-i spui, continuă baciul Bandy. Să se lase omului sarea și pîinea cîștigată cu sudoarea frunții, și vita crescută cu trudă, și atuncea o să fie bine în lume și pace în țară.

Moise Hosza gîndi: „Cum s-ar putea să-i vîr în minte acestui bătrîn ostaș secui frumusețea ideii ? Iată năzuințele lor: pîine, sare, vita crescută cu trudă. Strădanie zădarnică, nici Gheorghe Doja nu putuse înțelege multe din plănuita republică a lui dumnezeu, darămite acești doi!”

— O să facem așa fel ca să fie cît mai puțin rău în lume și cît mai mult bine! spuse el, crezînd că va pune capăt discuției cu Bandy.

— Nu-i vorbă de nici o grădină, moșule, nici de rai, îi vorba de lume, înțelegei dumneata ? căută Valentin să-l lămurească și el pe baciul Bandy. De lumea asta, care ar putea deveni ca o grădină a lui dumnezeu, dacă ar fi întocmită cum gîndește dumnealui.

— Nu mă crede chiar așa tare de cap, se arătă supărat Bandy. Nu vezi că nu se potrivește. Una vrea dumnealui și arhiepiscopul și alta vrea norodul. Dacă te apuci să faci ceea ce vrei tu și nu ceea ce vrea norodul, iese cum a mai fost și tot acolo sintem.

Tinerii se priviră între ei, apoi amîndoi își îndreptară ochii spre Bândy.

— Ce vă uitați așa la mine ? Pe cine vrea dumnealui să fericească ? După cît pricep eu, norodul vrea să-l fericească. Apoi s-ar putea să-l fericești nefăcîndu-i voia ? Dacă vreți să faceți ceva pentru norod, apoi aplecați-vă urechile la șoaptele lui. Și să faceți ceea ce vrea el.

— Bine-ai spus, baciule Bândy ! îl aprobă Valentin.

— Norodul nu știe niciodată ce vrea, spuse cu autoritate de atotștiutor Moise Hosza. Nici dumnezeu n-a întrebă pe oameni cînd s-a apucat să zidească lumea !

— De aceea au ieșit lucrurile așa de prost, zîmbi Valentin și-i făcu semn cu ochiul baciului Bândy.

După cum văd, pe
aici se glumește și în
pravința bunului
dumnezeu ! Multă
libertate mai aveți
voi-

— !Ne-o luăm, așa sîntem noi, ne luăm slobozenie! Nu găsești și dumneata că chiar Dumnezeu ar mai trebui să întrebe și pe oameni cîteodată, să nu iacă una și alta după cum îl taie capul, fără vrerea oamenilor ?

Hosza își rumega răspunsul. Ar fi vrut să-l uimească pe tînărul acesta care se părea că știe cîte ceva. Să-i vorbească de cartea domnului Morus ar fi fost o nerozie, n-avea nici priceperea, după cîte se părea, nici bunăvoința să primească adevărul. Un exemplu din biblie ar fi mai nimerit:

— Moise a adus cuvîntul lui Dumnezeu scris pe cele două table ale legii, tot așa arhiepiscopul de Esztergom va aduce cuvîntul lui Dumnezeu pentru legea republicii lui Dumnezeu! Oamenii trebuie să se supună ! Așa a fost și la început, omul abia mai tîrziu a început să păcătuiască !

— Ceea ce înseamnă că omul va mai păcătui atîta timp cît ceea ce se face pentru el e împotriva voinței și firii lui!

— Dacă ar fi lăsat să facă după voința lui, astăzi ar face și miine ar desface, răspunse cu convingere Moise Hosza.

— Ba dimpotrivă ! susținu Valentin. Omul năzuiește să desfacă ceea ce s-a făcut pe deasupra capului lui, împotriva voinței sale.

— Aș vrea să mai stăm de vorbă, trag nădejdea că ne vom înțelege, începu Moise Hosza, aducîndu-și aminte de discuțiile avute cu Gheorghe Doja.

— Eu trag nădejde că intrînd în tabără, o să te luminezi dumneata singur, fără ajutorul nimănui. Eu nu sînt decît ostaș și nu mă prea pricep, poate nici cît baciul Bandy. Ce zici, moșule ?

Zic să plecăm la drum, fule!*Ilustrații de POP-SILAGHI V. și BALAU M. Coperta de POP-SILAGHI V.*

T 240

Det la cules 13.XI.1955. Bun de lipar 20.11.1956. Tîrziu 16.09.1920 legat. Hîrtie tipar de 52 gr. m.p. m. exempl. brețel: a. vînt de 65 gr. m.p. m. exempl. legat. Căi de hîrț 31.55. Căi de vînturi R.15. FI 32184x108. Con. editură 1724. Ediția 11-a. A. 6808. Pentru bibliotecile mici indicate de clasificare (8 R)

